BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
1 Q
11

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
12 E
13

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

72.2.32.

Digitized by Google

ALEXANDRI
PASCOLI
PERUSINI

IN ALMO URBIS ARCHIGYMNASIO
Medicinæ Profeſſoris Primarii, totiuſque Status Eccleſiaſtici

PROTHOMEDICI GENERALIS

De Homine, ſive de Corpore humano vitam habente, ratione tum proſperæ, tum afflictæ valetudinis

LIBRI TRES.

In quibus ad Mentem tum Veterum, tum Recentiorum Theoria, ac Praxis Medica novâ, clarâ, ac brevi methodo exponitur.

TOMUS SECUNDUS.

ROMÆ MDCCXXVIII.

Ex Typographiâ Hieronymi Mainardi apud theatrum Capranicenſe.

SUPERIORUM PERMISSU.

SOC·IESV*BIBL·SEC·COLL·ROM·

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX CAPITUM
LIBRI SECUNDI
Sectio Prima.

CAPUT I. De *Cerebro, ac primò de Meningibus.* pag. 1
CAP. II. *De Cerebri ſubſtantiâ.* 5
CAP. III. *De Medullâ oblongatâ, & de Nervis.* 10
CAP. IV. *De Apoplexiâ.* 18
CAP. V. *De Paralyſi.* 31
CAP. VI. *De Vertigine.* 44
CAP. VII. *De Convulſione, & ſpaſmo.* 53
CAP. VIII. *De Epilepſiâ.* 60
CAP. IX. *De Catalepſi.* 68
CAP. X. *De Lethargo, & Caro.* 73
CAP. XI. *De Comate Vigili.* 84
CAP. XII. *De Phrenitide.* 89
CAP. XIII. *De Maniâ, Cynanthropiâ, & Lycanthropiâ.* 97
CAP. XIV. *De Melancholiâ.* 105
CAP. XV. *De Affectione hypochondriacâ.* 107

Sectio Secunda.

CAPUT I. De *Oeſophago, & Stomacho.* 114
CAP. II. *De Inteſtinis.* 119
CAP. III. *De Meſenterio, Ductibus Chyliferis, Ductibus lymphaticis, & de Glandulis meſeraicis.* 125

CAP. IV. De

CAP. IV. *De Chyli capſulá communi, ductuque thoracico.* 128
CAP. V. *De Anorexiâ, ſive de fame dejectâ.* 132
CAP. VI. *De Nauſeá.* 140
CAP. VII. *De Fame præter naturam adauctâ, item & vitiatâ.* 142
CAP. VIII. *De Vomitu.* 150
CAP. IX. *De Cardialgiá.* 156
CAP. X. *De Diarrhœá.* 160
CAP. XI. *De Lienteriá.* 169
CAP. XII. *De Cœliacá.* 175
CAP. XIII. *De Dyſenteriâ.* 179
CAP. XIV. *De Cholerá.* 191
CAP. XV. *De Affectione Iliacá.* 197

Sectio Tertia.

CAPUT I. DE *Pulmonibus.* 214
CAP. II. *De Pleuritide, & Peripneumoniâ.* 223
CAP. III. *De Hæmoptyſi.* 236
CAP. IV. *De Phthiſi.* 246
MAP. V. *De Aſthmate.* 255
CAP. VI. *De Anginâ.* 266

Sectio Quarta.

CAPUT I. DE *Hepate, & folliculo fellis.* 275
CAP. II. *De Vená portá.* 281
CAP. III. *De Pancreate.* 284
CAP. IV. *De Omento.* 286
CAP. V. *De Liene.* 287
CAP. VI. *De Hepatis inflammatione, ſive Hepatitide.* 290

CAP. VII. De

CAP. VII. *De Icteritia, ſive de Ictero.* 299
CAP. VIII. *De Liene obſtructo, inflammato, & ſcirrho affecto.* 306

Sectio Quinta.

CAP. I. DE *Renibus, Ureteribus, & Veſicâ urinariâ.* 311
CAP. II. *De Renibus ſuccenturiatis.* 317
CAP. III. *De Nephritide.* 325
CAP. IV. *De Diabete.* 340

IN-

INDEX HISTORIARUM.

Sectio Prima.

Hiſtoria I. DE *Apoplexiâ*. 24
Hiſtoria II. *De Paralyſi*. 36
Hiſtoria III. *De Vertigine*. 49
Hiſtoria IV. *De Epilepſiâ*. 64
Hiſtoria V. *De Catalepſi*. 71
Hiſtoria VI. *De Lethargo*. 76
Hiſtoria VII. *De Comate Vigili*. 85
Hiſtoria VIII. *De Phrenitide*. 92
Hiſtoria IX. *De Maniâ*. 100

Sectio Secunda.

Hiſtoria I. DE *Anorexiâ*. 136
Hiſtoria II. *De Picâ*. 147
Hiſtoria III. *De Cardialgiâ*. 158
Hiſtoria IV. *De Diarrhœâ*. 164
Hiſtoria V. *De Lienteriâ*. 172
Hiſtoria VI. *De Cœliacâ*. 176
Hiſtoria VII. *De Dyſenteriâ*. 183
Hiſtoria VIII. *De Cholerâ*. 195
Hiſtoria IX. *De Affectione Iliacâ*. 200
Hiſtoria X. *De Colicâ*. 204

Sectio Tertia.

Hiſtoria I. DE *Pleuritide*. 227
Hiſtoria II. *De Hæmoptyſi*. 238

Hiſto-

Hiſtoria III. *De Phthiſi.* 248
Hiſtoria IV. *De Aſthmate.* 259
Hiſtoria V. *De Anginâ.* 268

Sectio Quarta.

Hiſtoria I. D*E Hepatitide.* 292
Hiſtoria II. *De Icteritiâ.* 302
Hiſtoria III. *De Scirrho Lienis;* 308

Sectio Quinta.

Hiſtoria I. D*E Nephritide.* 327
Hiſtoria II. *De Diabete.* 341

IM-

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii
Apoſt. Magiſtro.

N. Baccarius Epiſc. Bojanen. Viceſg.

IMPRIMATUR.

Frater Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum
Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

LIBER SECUNDUS

De iis, quæ tum ſecundùm, tum præter naturam, ratione præſertim cerebri, ac ſpirituum animalium, digeſtionis, reſpirationis, recrementorumque ſecretionis in thorace, & imo ventre præcipuè peraguntur.

SECTIO PRIMA

De Cerebro, nervis, ſpiritibus, deque iis, quæ ratione partium iſtarum in corpore humano vitam habente, tum ſecundùm, tum præter naturam exoriri poſſunt.

CAPUT I.

De Cerebro, ac primò de Meningibus.

Quid ſit cerebrum.

Cerebrum eſt *organum, & viſcus humani corporis præcipuum, diſſimilare, album, molle, ſpongioſum, quod cranio conditur, & vertebris, ubi et motus univerſos tum mechanicos, tum voluntarios, tum liberos, tum neceſſarios, tum continuos, tum contingentes, & ſenſus omnes tum exteriores, tum interiores, vel in organis excitat, vel ab organis excipit univerſis ſpirituum animalium, & nervorum ope.*

Diſtribuitur in cerebrum, cerebellum, & medullam ſpinalem.

Quid ſint meninges.

Diſtinguitur penes Anatomicos, utì pridem quoque monuimus, in *cerebrum*, *cerebellum*, *medullamque ſpinalem*. Duplici contegitur meninge. Altera interior. Exterior altera. Exterior craſſa dicitur meninx, ſive *dura mater*. Interior tenuis, ſive *pia mater*. Matris nomen, penes Priſcos, nactæ ſunt membranæ cerebri exteriores; quoniam ſibi ſuadebant ii, reliquas omnes humani corporis membranas a meningibus, tanquam a primis ſuis, ut ita dicam, parentibus exoriri.

Deſcribitur craſſa meninx.

Meninx craſſa laxè obvoluit cerebrum, ejuſque fiſſuram mediam ingreditur proceſſu quodam falcis adinſtar meſſoriæ. Cerebrum iccirco æquè findit ab alto ad imum in duas ſectiones laterales. Falcis pars poſterior, ac ſuperior lata eſt, quæ propterea *dorſus* dicitur, ſive *coſta*. Anterior acuta ac gracilis *acies*. Acies criſtæ adnectitur galli, ubi in fibrulas dirimitur, quibus ſubit foramina oſſis cribriformis ad naſi principium. Præterea tranſversùm aſſurgens dura mater ex baſi cranii duplicatâ cerebrum a cerebello diſtinguit, & quodammodo ſejungit. Duræ meningis facies exterior, quæ aſpera eſt, & ſalebroſa, variis in locis ſupernè adhæret cranio, & præcipuè propè ſuturas, ubi emittit fibrulas ad pericranium. Hinc inter meninges, & pericranium conſenſus maximus, adeo ut, pericranio læſo, facilè lædantur quoque meninges. Id quotidiæ in vulneribus, atque ictibus capitis experimur, in quibus inflammatio pericranii effunditur ad meninges non ſine maximo vitæ diſcrimine. Cranio ſubjecto adeo firmiter adnectitur infernè, ut avelli vix queat, niſi planè diſcerpatur. Facies duræ meningis interior levis eſt, ac mollior, ob uliginem quandam; quæ, utì opinor, ex glandulis minimis per ejus ſubſtantiam ubique diſperſis inſudat. Libera, & ſoluta deprehenditur, præterquàm in proceſſibus, baſique cerebri, in quibus

piæ

piæ meningi arctiſſimè accreſcit.

Subſtantia duræ meningis duplici conſtat tunicarum ſtrato, quæ ita ſibi mutuò adhæreſcunt, ut, niſi leviter excoquatur facies exterior duræ meningis, vix diſtinguatur. Tunicæ præfatæ fibris intexuntur carneis, quæ ad angulos obliquos mutuò ſeſe ubique interſecant. Inter fibras minimæ arteriæ, ac penè innumeræ a carotidibus effunduntur interioribus, venulæ a jugularibus interioribus. Nervorum propagines fermè uberrimas habeat quoque neceſſe eſt, quum ſenſu polleat admodum acri. A ductibus ſanguiferis duræ meningis hinc inde conſurgunt plures ramuſculi, qui per ſuturas dirimuntur ad ſubſtantiam cranii intermediam ſpongioſam, quæ *diploe* nuncupatur; quæque iccirco, cranio ad mediam uſque ſui ſubſtantiam perterebrato, ſanguine ſcatere ſolet. — Quid ſit ſubſtantia duræ meningis.

Per proceſſus duræ meningis ſinus excavantur quatuor ſemper, non rarò ſeptem. Primus, qui dicitur *longitudinalis*, vel *ſagittalis*, producitur per falcis dorſum a principio ad calcem. Alter, item et tertius, qui nuncupantur *laterales*, enaſcuntur ad finem ſaggittalis in parte poſteriori ejuſdem ſagittalis ex communi principio. Inde per partem ſupernam proceſſus tranſverſi tendunt utrinque ad venas jugulares, in quas hiant propè cranii baſin. Quartus, qui a nonnullis *Torcular* impropriè etiam vocatur, & brevior eſt, originem ducit ex mutuo concurſu trium dictorum non procul a vertice, ex quibus per eundem proceſſum tranſverſum duræ meningis, inter cerebrum, & cerebellum rectà quaſi deſcendit ad baſin cranii, ubi *glandulæ* alligatur *pineali*, ſuo loco inferiùs deſcribendæ. Dicimus *impropriè*; etenim mutuus præfatorum ſinuum concurſus torcular ab Herophilo primùm vocatus eſt. Quintus perexiguus excurrit per aciem, ſive per par- — Sinus duræ meningis.

tem tenujorem infernam extremam ejuſdem falcis. Sextus, & ſeptimus deprehenduntur ſub lateralibus. Proceſſus præfati communicant omnes inter ſe. A partibus proximis quamplurimos nanciſcuntur ductus venoſos valdè conſpicuos, qui ſanguinem ſuſcipiunt ab arteriis, quem poſtmodum, oſculis adapertis, in ſinus mox deſcriptos eructant. Sanguis ita eructatus devolvitur omnis in ſinus laterales, ac per eos in venas jugulares. Quamobrem ſinus præfati duræ meningis habentur a Recentioribus, tanquam reflui ſanguinis quædam diverticula; qui ne cum impetu irruat in venas jugulares, ſinus laterales non procul ab ingreſſu intumeſcunt, atque conſpicuas quaſdam conficiunt ibi concamerationes. Quinimmo in eundem finem tortuoſi ſunt, & per eorum meatus tranſversà paſſim aſſurgunt fibræ quædam carneæ, de quibus verba fecit Williſius.

Uſus duræ meningis.

Uſus præcipui, quos dura meninx in œconomiâ animali præſtare videtur, ſunt, ut cerebrum, cerebellum, medullam ſpinalem, nervoſque univerſos veſtiat, ut cerebri ſubſtantiam in duplicem findat ſectionem lateralem, ut cerebrum, veluti ſepimentum a cerebello diſtinguat, totamque cerebri molem cranio ſuſpendat, ne quum in hoc, vel illud latus flectamus, exagitamuſque caput, cerebri ſubſtantia concutiatur. Affirmant alii præterea, ut veluti cerebri involucrum univerſum unà cum piâ matre ſpiritus detineat, ac compeſcat animales, ne in auras evaneſcant. Neque deſunt qui duram matrem muſculum eſſe exiſtiment membranaceum, qui fibris blandè identidem contractis, leniter comprimat cerebri ſubſtantiam; a quâ ptopterea & ſanguinem, & ſuccum nerveum, alioſque humores, ne ibi concreſcant, a tubulis, & glandulis, exprimit. Enim verò jugiter movetur dura mater motu veluti ſyſtoles, & diaſtoles, contractionis videli-

licet, & expanſionis. An tamen motus is duræ matris alternus proveniat ab actione fibrarum, an a pulſatione arteriarum, quæ per eam effunduntur, nobis adhuc obſcurum eſt.

Sub durâ piam offendimus. Pia mater proximè adhæret cerebri ſubſtantiæ ſubjectæ. Quinimmo eam ubique intimè pervadit, ſeſe immittens in rimas omnes, in omnes fiſſuras, & concamerationes univerſas. Quapropter tenujor quamvis ſit durâ matre, longè amplior deprehenditur. Senſum habet peracutum. Fibris compingitur minimis, ſanguiferorum tubulis, æquè ac nervis, quæ per eam undequaque effunduntur. Arteriæ piæ matris ſeſe per *anaſtomoſin*, non modò cum venis ſuis reſpondentibus immittunt, verùm etiam paſſim quoque hinc inde cum arteriis: carotides videlicet unius lateris ſeſe injungunt oſculis adapertis cum carotidibus alterius lateris; quo fit, ex noſtrâ quoque ſententiâ, ut carotidibus in uno latere obſtructis, carotides alterius lateris ſanguinem nihilominus quaquaversùm per ſubſtantiam piæ matris deferre valeant. Quum eoſdem ferè uſus piæ, æquè quàm duræ meningi, adſcribere poſſimus, non eſt cur in hoc diutiùs immoremur.

Deſcribitur pia meninx, ejuſque ſubſtantia.

CAPUT II.

De Cerebri Subſtantiâ.

AMotis a cerebro meningibus, nuda ſeſe profert cerebri ſubſtantia. Hæc in homine, habitâ reliqui corporis ratione, longè major occurrit, quàm in reliquis animalibus, vel in ipſo elephante. Foris innumeris componitur glandulis minimis, quæ ſubſtantiam conficiunt cerebri exteriorem ad craſſitiem digiti unius circiter tranſverſi. Mollis eſt. Colorem habet

Quid ſit cerebri cortex.

ci-

cinereum. Diciturque *Subſtantia cerebri corticalis*, ſive *cerebri cortex*, altè quamvis hinc inde ſeſe immittat per ipſam cerebri ſubſtantiam medullarem, & præſertim in cerebello veluti in plures arborum ramuſculos diſtracta, ſive potiùs effuſa.

Quid ſit cerebri medulla.

Sub cortice latet cerebri medulla, quæ cortice durior eſt, magis alba, ac magis compacta, quæque iccirco vocatur ab Anatomicis *corpus calloſum*. Subſtantia cerebri medullaris nil aliud videtur, quàm compages fibroſa, pluribus contexta fibrulis albicantibus, provenientibus ex glandulis minimis cerebri corticalibus; quapropter cavæ nonnullis viſæ ſunt, atque habentur veluti minima vaſcula glandularum cerebri corticalium excretoria. Ita a cortice tum cerebri, tum cerebelli producuntur, ut fibræ medullares, quæ exoriuntur in latere corticis dextero, tendant per corpus calloſum in latus ſiniſtrum; & contra fibræ medullares, quæ exoriuntur in latere corticis ſiniſtro, per corpus calloſum tendant in latus dexterum. Quamobrem ſi concurſus, quo mutuò tendunt in corpore calloſo fibræ præfatæ, non averterentur, ad angulos penè rectos ſeſe paſſim decuſſarent. In medullâ ſpinali, fibræ corporis calloſi exteriores ſunt, & glandulæ corticales interiores. Quo fit, ut in medellâ ſpinali glandulæ componant ſubſtantiam interiorem cineream, glandoſam, atque ſpongioſam cortici cerebri ſimilem; non ſecus ac fibræ componunt in eâdem medullâ ſpinali corticem exteriorem fibroſum, magis album, magis durum, atque compactum corpori calloſo ſimilem; adeo ut in medullâ ſpinali ſeſe habeat tanquam corticem quicquid in reliquo cerebro medullæ vicem gerit; ſicuti vicem gerit medullæ in medullâ ſpinali quicquid in cerebri cortice offendimus. Id profectò, ut medulla ſpinalis in nervos commodè per univerſum corpus diſtribuatur.

Di-

Diductis utrinque in parte cerebri ſupernâ duobus cerebri hemiſphæriis lateralibus, occurrit *corpus calloſum* nudum. Hoc ſupernè ſecto ab occipite ad ſinciput, ac portione reſectâ a poſterioribus ad anteriora reclinatâ, ſive potiùs omnino amotâ, ſeſe perhibent aſpectui ſinus bini ſemilunares versùs cerebri partem anteriorem, qui nuncupantur *ventriculi*. Abinvicem diſtinguuntur ſepimento quodam intercedente, quod rectà deſcendit a partibus ventriculorum ſupernis ad infernas. Sepimentum iſtud ſubſtantiam habet undequaque pellucidam; hinc *ſeptum* nuncupatur *lucidum*. Ad latera ſepti iſtius lucidi *plexus* conſurgunt *choroidei*, unus ſcilicet utrinque. Contexuntur plexus arteriolis minimis, ac venulis penè innumeris, quæ, tenui intercedente meninge, quamplurimas inter ſe minimas oculis perhibent glandulas, ſi tamen microſcopium ad eas apponamus. Quid ſit corpus cerebri calloſum, ac cerebri ventriculi.

Fundum ventriculorum anteriorum tribus innititur cruribus, ſive productionibus medullaribus. Binæ poſteriores ſunt. Altera anterior; quæ, quia omnes ſibi mutuò in fornicem quaſi ſupernè aptantur, incumbentemque ſibi cerebri molem ſubſtinent, *fornicis* nomine condecorantur. Sub fornice tertius latet cerebri ventriculus: alter nimirum ſinus, qui ſit quodammodo ob mutuum concurſum parietum ventriculorum ſuperiorum. Quid ſit fornix.

Duplex habet foramen ventriculus tertius. Alterum anteriùs oblongum, *vulva* dicitur. Alterum poſteriùs rotundum, nuncupatur *anus*. Per foramen rotundum ventriculi tertii itur præcipuè in alterum cerebri ſinum oblongum versùs principium medullæ ſpinalis, quod conſtituit ventriculum cerebri quartum. Ventriculus iſte quartus, eoquòd a latiori ſinu, non ſecus ac *calamus ſcriptorius* in acumen aptetur, id profe- Quid ſit calamus ſcriptorius.

fectò nominis penes Anatomicos ſibi vindicavit.

Quid ſit infundibulum, glandula pituitaria, glandula pinealis &c.

Ex vulvâ ductus producitur quidam membranaceus, qui ſoboles eſt piæ matris. Ductus is ex ſuo ampliori orificio, quod vulvæ apponitur, paulatim arctatur adinſtar infundibuli, donec tandem deſinat in glandulam pituitariam, quæ in cranii baſi extuberat a *ſellâ æquinâ*. Adſunt præterea in cerebro *teſtes*, *nates*, *rete mirabile*, *corpora ſtriata*, *opticorum thalami*, *centrum ovale*, de quo præſertim verba fecit Raymundus Vieuſſens, & reliqua, quæ æquo quidem animo, ne Tyronum mentem fruſtra defatigemus, quum uſus partium iſtarum genuinus reverà adhuc incertus ſit, hìc prætereunda exiſtimamus. De rete tamen mirabili, ac glandulâ pineali, eorumque ſitu, ſtructurâque pauca, quæ ſequuntur, adnotare oportet. Rete mirabile nihil aliud eſt, præterquàm plexus quidam pertenuis minimis arteriolis, ac venulis implicatus, piâ intercedente meninge, glandulæ pituitariæ inſtratus in cranii baſi ad ſellam equinam. Glandula pinealis, ſive Konarion Græcis, quam temporibus penè noſtris inclytam fecit Renatus Des Cartes, occurrit in principio ventriculi quarti ad ani foramen, ubi quodammodo ſuſpenditur ſanguiferorum ope, quorum propagines plexus choroideos mox deſcriptos utrinque intexunt; occurrit, inquam, ad ani foramen inter cerebri, & cerebelli productiones, in exordio medullæ oblongatæ, quod præfatum ventriculum quartum, utì diximus, conſtituit. Pinealis dicitur, item et Konarion a figurâ exteriori. Uſus admodum incerti.

Vaſa cerebri.

Cerebri ſubſtantia arterias, & venas ſuſcipit a carotidibus interioribus, & jugularibus præſertim, necnon et a vertebralibus, quæ per foramina vertebrarum, æquè ac per foramen occipitis magnum ſubſtantiam medullæ ſpinalis hinc inde perreptant. Nervorum quoque filamenta apud nonnullos habet, quæ ma-

xi-

ximâ ex parte dirimuntur per membranas cerebri interiores. Habet inſuper ductus aquoſos fermè conſpicuos, qui ad finem infundibuli a glandulâ pituitariâ producuntur extra cerebrum in venas utrinque jugulares.

Ventriculorum uſus penes Veteres erat, ut ſpiritus animales exciperent, eoſque ſervarent ad motus, tum vitales, tum animales corporis humani, necnon etiam ad ſenſus tum interiores, tum exteriores. Opinantur Recentiores, lymphæ potiſſimùm excipiendæ, detinendæque, quum exuberat vel a cerebri nutritione, vel a ſpirituum animalium ſeparatione eos inſervire. Lympha in ventriculis collecta, oculis teſtibus, defluit a ventriculis per vulvam ad infundibulum, quod eam devehit, atque immittit in glandulam pituitariam. A glandulâ pituitariâ per ductus aquoſos, non ita pridem detectos, elabitur in venas jugulares, ut unà cum refluo ſanguine ad cor redeat. Ventriculorum uſus.

Cerebrum eſt Mentis ſedes, Animæ videlicet humanæ, quæ utpote prorſus incorporea, quamvis tota in toto, & tota in qualibet parte corporis humani viventis, quod animat, atque informat, in cerebro tamen præcipua ſua abſolvit munera. In cerebro quippe cogitat, in cerebro percipit, judicat, ratiocinatur, & imperat. In cerebro ſentit. Quinimmo ex cerebro, ope ſpirituum animalium, quos per nervos impellit, varios excitat in corpore humano vitam habente organorum motus, & per cerebrum ipſa quodammodo varios organorum motus excipit ope ſpirituum animalium, nervorumque, tum quum variè in organis ab objectis ſenſibilibus afficiuntur. Id profectò neminem fugit, quum ablatâ, ſive intimè læſâ cerebri ſubſtantiâ, facultates omnes præfatæ in homine ſive ceſſant omnino, ſive maximè pervertuntur. Ea tamen cerebri pars præcipua, in quâ ea omnia potiſſimùm Mens exercet, adhuc Uſus cerebri.

eſt nobis prorſus ignota. Hanc tamen cum reliquis Phyſiologicis *Senſorium commune* appellabimus.

Recentiorum opinio de ſpirituum animalium ſecretione.

Anima humana, ſive Mens præfata incorporea, in corpore humano nequaquam agit proximè, ſed nervis, & ſpiritibus animalibus adjuvantibus, qui non ſine maximâ probabili conjecturâ ſecernuntur a ſanguine præterlabente in glandulis cerebri corticalibus, & a glandulis cerebri corticalibus per fibrulas corporis calloſi in nervos deferuntur, ut per nervos reliquis omnibus corporis humani partibus diſtribuantur.

CAPUT III.

De Medullâ oblongatâ, & de Nervis.

Quid ſit medulla cerebri oblongata.

MEdulla cerebri oblongata originem ducit ex baſi ipſius cerebri, quatuor veluti diſtracta radicibus. Binæ anteriores ſunt. Poſteriores binæ. Apices anteriorum, quibus medulla oblongata egreditur a cerebro, dicuntur *crura medullæ oblongatæ*, ſive *opticorum thalami*. Apices poſteriorum, quibus a cerebello proficiſcitur, efficiunt cerebri *teſtes*, item et *nates*. Medulla oblongata, quæ producitur intra cranium propriè dicitur *medulla oblongata*. Poſtquam verò ingreſſa eſt vertebrarum fiſtulam, nuncupatur propriè *medulla ſpinalis*. Medulla oblongata durior ſanè videtur, magiſque compacta, quàm cerebri ſubſtantia medullaris. Durior adhuc deprehenditur medulla ſpinalis. Hæc a cerebro ad os uſque ſacrum in duplicem finditur ſectionem lateralem, meningibus intercedentibus. Hinc fortaſſe non ſemel contingit, ut unum latus tantùm corporis humani fiat paralyticum, altero prorsùs illæſo. Arterias, & venas ſuſcipit ubique ſubſtantia medullæ ſpinalis per vertebrarum foramina, æquè ac intercapedines.

Me-

Quare nervi dicuntur exoriri a medullâ cerebri oblongatâ.

Medulla oblongata cenſetur origo nervorum omnium, neque injuriâ, quum nervi omnes ab illius proveniant ſubſtantiâ. Non immeritò iccirco nervi dici quoque ſolent parva medulla oblongata. Non ſunt reverà nervi, præterquàm corpora quædam teretia, utplurimùm tenuiſſima, fibroſa, albicantia, duriuſcula, quæ filorum adinſtar inæqualia ex medullâ oblongatâ producuntur, & in diverſas corporis humani regiones dirimuntur. Hinc non omnes ejuſdem ſunt generis, & molis; omnes quamvis pluribus congregentur fibrulis medullæ oblongatæ in faſciculos collectis, atque a medullâ oblongatâ in reliquas corporis partes ex utroque latere profuſis. Quia autem fibræ medullæ oblongatæ proveniunt, utì monuimus, a corpore cerebri calloſo, ac propterea a glandulis cerebri corticalibus, concludendum videtur, nervos univerſos, fibrulis ſaltem aliquibus ſuis, exoriri a glandulis cerebri præfatis. Dicimus *fibrulis ſaltem aliquibus ſuis*; eoquòd nervorum plerique fibras quoque ſuſcipiant a glandulis medullaribus medullæ oblongatæ, item et ſpinalis.

Quid ſint nervi.

Nervorum ſinguli a medullâ oblongatâ uſque ad partes, in quas tendunt, duplici ubique veſtiuntur meninge, quod nonnullis anſam dedit, ut nervos haberent veluti cerebrum productum, in ſtamina extenuatum, ac per univerſum corpus humanum effuſum; non ſecus ac affirmari poteſt de corde, ratione vaſorum ſanguiferorum, eoquòd per arterias, & venas cor quoque quodammodo producatur, extenuetur, atque effundatur per reliqua omnia corporis organa tum interiora, tum etiàm exteriora. Enim verò in pluribus nervis valdè conſpicuis, uti ſunt qui egrediuntur a principio medullæ oblongatæ, ſi microſcopio fides habenda eſt, inter fibras medullares obſervamus minimas quoque glandulas, & varia ſtamina ſanguifera,

 non

non ſecus ac in cerebri, medullæque ſpinalis ſubſtantiâ. Dicimus *in pluribus nervis valdè conſpicuis*, quum reliqui, quamvis microſcopio accuratè introſpecti, nihil aliud videantur, quàm faſciculi fibrarum albicantium, quarum ſingulæ tunicâ veſtiuntur tenuiſſimâ, eâque pellicidâ.

Diſtribuuntur nervi in duplicem claſſem.

Nervorum, penes Anatomicos, duplex eſt claſſis; alii quippe egrediuntur a medullâ oblongatâ, alii à medullâ ſpinali. Prioris claſſis Veteribus paria ſeptem. Recentioribus decem, penes quos par primum conſtituit *olfactores*. Secundnm *opticos*. Tertium *oculorum motores*. Quartum *patheticos*. Sextum nervos, qui dicuntur *guſtui inſervientes*. Septimum *auditus*. Octavum *vagos*. Quintum, nonum, ac decimum, quoniam nomine carent, paria nervorum vocantur *innominata*. Par nervorum vagum per cranii foramina unà cum ductibus aquoſis, qui a glandulâ pituitariâ tendunt extra cranium in venas jugulares, producitur versùs thoracem. In thorace variè implicatur, & plexus efficit, ex quibus ſurſum recurrunt propagines nervorum binæ, quæ propterea *recurrentes* dicuntur.

Reliqua nervorum paria medullæ ſpinalis.

Paria nervorum tringinta, quæ a medullâ proficiſcuntur ſpinali, ac per foramina vertebrarum in reliquas effunduntur corporis regiones, iterum dividuntur in quatuor alias nervorum claſſes; alii quippe vocantur *cervicales*, *dorſales* alii, alii *lumbares*, alii *oſſis ſacri*. Cervici paria octo adſcribere conſueverunt Anatomici. Duodecim dorſo. Lumbis quinque. Quinque itidem oſſi ſacro. Nervorum iſtorum diſtributionem ſedulò expoſiturus, ubi de ſingulis agam partibus, quibus paria præfata proſpiciunt, plura de iis dicere impræſentiarum omitto.

Nervorum munus.

Per nervos a cerebro ſpiritus animales unà cum ſucco nerveo ad reliquas corporis humani partes diſtri-

ſtribuuntur, ut in iis vel motum, vel ſenſum, vel utrunque, utì ſuo loco dicendum erit, excitent. De nervis id præ cæteris adnotandum ſupereſt, eos variis in partibus corporis humani, & præcipuè in organis thoracis, & abdominis mirum in modum implicari, & ſeſe implicando corpora duplicis generis conflare; *plexus* nimirum, & *corpora olivaria*, quæ *Ganglion* a nonnullis nuncupantur. In plexibus, retis in modum quodammodo intexuntur. In corporibus olivaribus, ita conveniunt, coeuntque, ut in nodos quoſdam variæ molis aptentur: idque in utriſque fit, ut commodiùs poſtmodum ad alias partes iterum produci, explicarique poſſint.

ANIMADVERSIONES AD ANATOMEN SPECTANTES.

Quid ſit centrum ovale, ejuſque partes adnexæ.

HActenus cerebrum, ejuſque partes univerſas eâ ratione, ac methodo introſpeximus, quâ eas Veteres Anatomici rimari conſueverunt. Si quis igitur requirat inſuper, ut ei exponamus centrum ovale, ductus ſtriatos, item et geminum centrum ſemicirculare, de quibus temporibus noſtris verba fecerunt poſtremò Recentiores, mentem, æquè ac animum in ea, quæ deinceps dicturi ſumus, ſedulò intendat. Ablato cerebri cortice, fibræ ſtatim ſeſe perhibent aſpectui corporis calloſi, ſive ſubſtantiæ cerebri medullaris; quæ ita ad invicem in progreſſu aptantur, coeuntque, ut ſubſtantiam eam ſpongioſam conſtruant ejuſdem corporis calloſi, quæ anteriores cerebri ventriculos undequaque circundat. Hanc centri ovalis nomine, eoquòd in figuram propemodum ovalem ventriculis præfatis circunducatur, inſignire placuit Raymundo

mundo Vieuſſens; qui inter aevi recèns exacti ſectores primus, quantùm ſcivimus, eam nobis expoſuit. Subſtantia centri ovalis colore plurimùm varia eſt; diſtinguitur enim in albam, & cineream, ſive liveſcentem, ac pene dicam, luridam; ſiquidem per eam rectâ excurrunt ductus quidam fibroſi albeſcentes, qui, intermediâ cerebri ſubſtantiâ molliori glandosâ, ac magis obſcurâ a cortice productâ, variè in ſtrias aptantur. Quâ de re ductus ſtriati nuncupantur. At enim verò, ut ea res luculentior adhuc evadat, ſubſtantiam centri iſtius ovalis trifariam diſtinguere juvat: in regionem ſcilicet ſupremam, mediam, ac imam; ductus quippe præfati nec idem æquè omnes habent exordium, nec in eundem deſinunt finem; quoniam qui e regione ſuperiori centri ovalis procedunt, omnes ferè tendunt in ſubſtantiam eam albicantem, quam præcitatus Auctor centrum cerebri ſemicirculare vocitare voluit. Unum conſpicitur utrinque. Qui originem ducunt a regione centri ovalis mediâ, qui & duriores, atque majores ſunt, ulteriùs proſequuntur, anteriorem ſubſtantiæ medullaris partem inferiùs conſtituentes. Qui autem ab imâ proficiſcuntur regione, licèt minores deprehendantur, non ſecus tamen ac priores ſubſtantiam medullarem ſubeunt, perque eam anteriùs producuntur.

Præfatarum partium in cerebro munus.

Ab utroque centro ſemicirculari alii quoque egrediuntùr ductus penè innumeri ſtriati, minimi ſanè. Hi ulteriùs excurrentes, in partem poſteriorem medullæ ſpinalis ubertim ſeſe immittunt. Ea ſunt profectò, quæ præ cæteris in cerebri ſubſtantiâ nobis poſtremò objecit Recentiorum ſolertia; penes quos centrum ovale habetur veluti commune, & maximum ſpirituum animalium receptaculum ſpongioſum, in quo conſiſtit organum cerebri præcipuum, & ſedes quaſi pecu-

peculiaris ſenſorii communis; ubi propterea ſuas præcipuas exercet facultates Mens ea incorporea, quæ humani corporis viventis organa informat; quum ſibi ſuadeant, ſpiritus animales ibi collectos, ac variè commotos, varios ſibi excudiſſe meatus, ac varias ſtraviſſe ſemitas, varioſque tramites, quà liberè in nervos effundi queant. Sibi ſuadentinſuper, in eâ cerebri parte rerum ſenſibilium, quæ ſenſus noſtros afficere conſueverunt, veſtigia quædam, ſive imagines imprimi in uſum memoriæ &c. Quod non planè improbamus, quandoquidem unanimi fere conſenſu in hoc hodie conveniunt omnes, ſaltem cordatiores Anatomici, a ſanguine ſpiritus animales in cerebri cortice ſecerni. Quod quum ita ſit, fieri nequaquam poteſt, ut a cortice fibras non ſubeant corporis calloſi, per quas maximâ ſaltem ex parte ad centrum tendant ovale per ejus ſubſtantiam ſpongioſam ſeſe undequaque effundentes. Ab hac autem per ductus ſtriatos deferri debent utrinque ad geminum centrum ſemicirculare, necnon etiam ad medullam ſpinalem; ut inde per nervos ad reliqua omnia organa corporis humani viventis, tum interiora, tum exteriora diſtribuantur, motui, ac ſenſui eliciendis.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ AD CEREBRUM SPECTANTES.

SPiritus animales, eos ſenſibus quamvis noſtris aſſequi hactenus unquam, nequaquam valuerimus, ab effectibus tamen, quos in corpore humano vitam habente ipſos præſtare in dies obſervavimus, & obſervamus, ratiocinando inferre debemus, eos reverà exiſtere, ac propterea materiam quandam eſſe tenuiſſimam, ac penè dicam, ætheream, *Unde conjectando inferre poſſumus ſpiritus animales reverà exiſtere.*

val-

valdè mobilem, concitatamque; quæ ab eo præſertim ſanguine, qui per arterias carotides, ac vertebrales a ventriculo cordis ſiniſtro cerebrum coſcendit, in glandulis cerebri corticalibus ſecernitur; & quæ a glandulis per ſubſtantiam corporis calloſi, tum in eodem cerebro, tum in cerebello, tum in medullâ ſpinali effunditur in nervos omnes, ac per nervos in fibras muſculorum motrices, item et membranarum ſenſitivas; ut per muſculos, motum, ac per membranas ex organis animatis, ſenſum eliciat, eâ propemodum ratione, quâ humani corporis viventis facultates in Tractatu noſtro de *Corpore humano* jampridem evulgato expoſuimus. Materiam hanc tenuiſſimam, plurimùm ſanè mobilem, concitatamque, quæ validè in organis agit, Recentioribus nonnullis paſſim appellare placuit itidem *ſuccum nerveum*; ſuccus licèt nerveus ab aliis propriè dicatur, utì ante innuimus, uligo quædam defœcatiſſima, longè tamen craſſior, quàm ſpiritus præfati, quæ unà cum ſpiritibus ex eorum ſententiâ per nervos dirimitur tum ſpiritibus ipſis, ne in auram facilè evaneſcant, detinendis, tum nervorum ſubſtantiæ, ne arefiat, & ne tabida macreſcat, humectandæ, atque alendæ inſerviens. Nos equidem non fugit, noſtris quoque temporibus quoſdam extitiſſe, qui ſingulari quadam innovandi, ut ita dicam, ſive potiùs contradicendi libidine plurimùm acti, ac propè laceſſiti, proferre fidenter aggreſſi ſunt, eoquòd inſenſibiles ſint ſpiritus ſive animales, ſive vitales, nullibi unquam extitiſſe, operationes univerſas corporis organici exponere jactitantes ad leges cujuſdam mechanices prorſus chimericæ, quas ipſi commenti ſunt, & quibus audacter innixi, non diſſimili fidentiâ improbare conſueverunt, nonmodò Veterum occultas facultates, verùm etiam promiſcuè, & Recentiorum fermentationes, ac ſalium doctri-

ctrinas, ſibi ſuadentes corpora nequicquam mechanicè in rerum naturâ agere uſpiam poſſe, niſi ea & ſenſibilia ſint, & vocibus exprimantur cuneorum, vectium, cochlearum, trochlearum &c. O quàm ridiculum hominum genus! liceat hìc mihi modò exclamare. Ut corpora phyſica ſuos præſtare valeant phyſicos effectus abundè eſt, ut verè tantùm exiſtant, ut formam habeant, figuram, ac conſiſtentiam peculiarem: idoneam nempe, ut in aliis agant corporibus. Abundè eſt, ut ab aliquo impellantur agente, ex quo motum, & momentum quoddam nacta aliis corporibus illud communicent. Quum id contigerit, ſenſus quamvis ob tenuitatem ſuam minimè moveant, efficient tamen, ut ex abditis naturæ viſceribus in apertum ſeſe proferat quicquid virtutibus occultis adſcribere hactenus conſuevimus. At quid plura? Fruſtra ſanè contendimus. Cum iis equidem contendimus, qui fieri poteſt, ut ſummis neque labiis cultioris Philoſophiæ, atque Mathematices res unquam, nec Veterum, nec Recentiorum delibaverint. Sinimus æquo animo, ut pacatè in nugis ſeſe hujuſmodi non inviti exerceant, quibus & ſexus indocti, & vanos imperitorum vulgi ſibi captent plauſus. Adoleſcentes nos interim ingenuos, qui in Reipublicæ potiùs, quàm ſui commodum, procul ab illecebris, aut ſordidi quæſtus, aut popularis, inaniſque gloriolæ, medicinam liberaliter, piè, ac ſanctè facere profitentur, quantâ valuimus induſtriâ, erudire, ut hactenus cepimus, atque ſtuduimus, ita et deinceps candidè ſemper, Superis adjuvantibus, proſequemur.

CAPUT IV.

De Apoplexiâ.

Apoplexiæ definitio.

DE febribus, aliiſque nonnullis affectionibus, quæ ſanguinem, item et cor præcipuè afficiunt in corpore humano vitam habente, hactenus egimus. Inceptæ igitur methodi leges exigunt, ut ad alias tranſitum inde faciamus, quæ ſpiritus præſertim animales, ſuccum nerveum, nervos ipſos, medullam ſpinalem, cerebellum, ac cerebrum primariò lædere exiſtimantur. Ejuſmodi ſunt propemodum *Apoplexia*, *Paralyſis*, *Epilepſia*, *Coma*, *Lethargus*, *Carus*, *Coma vigil*, *Catalepſis*, *Vertigo*, *Phrenitis*, *Mania*, *Melancholia*, *Hypochondria*, *Spaſmus*, *Convulſio*, *Incubus*, & reliqua; quæ, deficiente utplurimùm, ſive præcluſo, aut exuberante, vel irritato, ac depravato ſpirituum præfatorum per nervos influxu, exoriuntur. Apoplexiam, quæ ſyderatio, morbus attonitus, & nervorum reſolutio, ſive paralyſis univerſalis, necnon etiam *Gutta* a Paracelſo appellari conſuevit, deſcribere poſſumus unà cum iis, qui nos præceſſerunt, *repentinam eſſe actionum animalium omnium, ſenſus videlicet, & motus abolitionem cum læſione facultatum principum, ex præpedito, vel præcluſo aut in cerebro, aut a cerebro per nervos ad organa ſpirituum animalium influxu*; ſive ab ipsâ vocis etymologiâ edoctus, eam nil aliud eſſe paucis dicam præterquàm *ſubductionem ſenſus, & motus in organis univerſis, aut vehementem, ac repentinam corporis totius reſolutionem, vel ſtuporem.*

Diagnoſis.

Imminentem fore apoplexiam prædicere ſolent & capitis dolor ex improviſo adveniens, ac ingenii ſtu-

ſtupor, tum maximè, quum accedat vertigo, ſtupor, ac ſomnolentia, eòque magis ſi vel partes extremæ, vel corpus frigeat univerſum, ſi caligent oculi, ſi ſtrideant in ſomno dentes, ſi obſtrepant intus aures, ſi pruriant nares, ſi mucus, item et ſaliva prætermodum confluant &c. At ſi quem ea validè, & fortiter corripuerit, id facilè deprehenditur, eoquòd viribus omnino collapſis ſine ſenſu, ac motu, in partibus ſaltem externis, univerſa corruit corporis moles. Hinc forti ſi quis tactus fuerit apoplexiâ, ſemimortuus quaſi decumbit, difficilè reſpirat, ac altè veluti conſopitus clauſis oculis jacet, ſtertit, quin et inclamatus haud reſpondet.

Ex eâdem ſuperiùs allatâ apoplexiæ definitione, eam exoriri habemus in corpore humano vitam habente ab intercepto ſpirituum animalium a cerebro per nervos ad cæteras partes influxu: ſive, ut alii dicunt, ab interceptâ, & præpeditâ ſpirituum animalium *radiatione*; quod pluribus ſanè ex cauſis fieri poſſe autumamus, vitio nimirum ſive partium ſolidarum, ſive fluidarum ejuſdem corporis humani. Partes ſolidæ apoplexiam vitio ſui procreare valent, tum, quum aut cerebri, aut cerebelli, aut medullæ oblongatæ, aut nervorum ſtructura, vel ita turbata eſt, vel everſa, vel alio quovis pacto intimè læſa, ut præfati ſpiritus animales, in glandulis a ſanguine ſecerni nequeant, aut ſi ſecernuntur, ulteriùs nequeunt deferri. Humores autem, quorum pravitas apoplexiam moliri quit, modò eſſe poſſunt ſpiritus ipſi animales, vel ſuccus ipſe nerveus, modò lympha, vel ſerum, necnon et ſanguis idem, qui multifariam in id conferre valet. Spiritus animales item et ſuccus nerveus, ſi aut in cerebri ſubſtantiâ, aut in nervis intus concreſcerent, meatus obſtruendo, apoplexiam facerent. Si concreſcerent in iiſdem par- Cauſa.

tibus, ſive in viciniis, aut lympha, aut ſerum, aut ſanguis, vel ſi redundarent, aut aliâ quavis ratione ſi prætermodum rarefierent, tum parietes tubulorum, quibus continentur, nimis prolatando, fibras nervorum interceptas comprimerent, ac præfatum ſpirituum animalium influxum ab organis arcerent, idemque fermè præſtarent. Quamobrem apoplexiam rectè bipartiri poſſumus in *humoralem*, & *organicam*. Rurſus humoralem in eam, quæ fit obſtructione nervorum, & quæ fit per extrinſecam nervorum compreſſionem; quibus præterea injungere poſſumus eam, quæ fit lymphâ, ſive ſero exuberante, quam *pituitoſam* quiſpiam vocat; & eam, quæ fit ſive ex redundantiâ, ſive ex nimio ſanguinis fervore, quam alii *ſanguineam* appellant, quæque plethoricis ſolemnis eſſe ſolet, quamque in temulentis ex ebrietate non ſemel et ipſi vidimus.

Prognoſis. *Solvere apoplexiam quidem fortem impoſſibile; debilem verò non facilè* ex Hippocrate (*a*) *Quibus cerebrum ſyderatum eſt, intra dies tres intereunt, ſin hos evaſerint, ſani fiunt*. (*b*). Et alibi. *Apoplexia repentè oborta, ſolubilis, adveniente febre lentâ, mortifera*. Lentâ dixit; non rarò ſiquidem contigiſſe edocuit experientia, vehementiori ſuperveniente febre, apoplexiam brevì ſolutam fuiſſe. In quo tamen id maximè adnotandum objicimus, fervorem ſanguinis ob febrem validiorem ſupervenientem recèns adauctum apoplexiæ diſcutiendæ utì plurimùm conferre, ita ex adversò, ſi febris, vehementior licèt, priùs exarſerit, & deinde ſi febrientem apoplexiâ invaſerit, tum eam, & lethalem extare, & omnem ferè operam medicam reſpuere ſatis exploratum habuimus. In Senibus contumacior longè, & majori ſemper cum periculo cenſeri debet. Quò lenior invaſio, eò ſolutu faci-

(a) *Sect.2. aphor.42.* (b) *Sect.7. aphor.51.*

cilior. Anhelitus, ideſt ſpirandi difficultas, quò major in apoplecticis deprehenditur, eò quoque fortiorem indicat affectionem. Si defluat ſudor ex ſpiritùs anguſtiâ, tum maximè, quum frigidus is ſit, & ſpuma ſi ex ore profluat, id mortem ſubeſſe declarat. Sanguinis fluxus ſuperveniens, præcipuè ex hæmorrohidibus in adultis, ex naribus aut ante, aut non multùm poſt pubertatem, morbum diſcutit, item et uberrima quandoque ſalivatio. Cæterum ſi quis evaſerit, & mortem in apoplexiâ vehementiori effugerit, is autem paralyticus impoſterum vivit, aut cum periculo, ne recurrat, quinimmo et ne periodicè etiam tentetur.

Ut cerebri, nervorumque obſtructiones reſerentur, ut compreſſiones, ſi adſint, eximantur, & ut præcluſus ſpirituum animalium ad organa influxus recludatur, apoplecticos clinicè tractando, curam, atque operam omnem, omnemque conatum traducere debemus. Quapropter, ratione diætæ, curandum eſt, ut temperatus ſit aer, purus, ventiſque ſalubribus perflatus; noxam quippe apoplecticis plurimam intulit ſemper frigidior, item et prætermodum calidus, craſſus, humidus, atque iners. Victus tenuis ſit, quin ſaltem initio tenuiſſimus, qui ex facili concoquatur, & in alimoniam partium commodè diſtribuatur. Iccirco, quum non extet apoplexia, aut ex redundante ſanguine, aut ex eodem ſanguine, vel ebrietate, vel aliâ quavis de cauſâ nimium fervido, exculenta, æquè ac poculenta aromatibus volatilioribus blandè conſperges; quæ digeſtionis acuunt fermenta, coctiones adjuvant, & chylum tenujorem quodammodo medicatum eliciunt; attamen vinum, utpote quod nervis ſemper infenſum ſit, omnino vitetur. Quoniam verò membra apoplecticè affecta, ſive, ut ita dicam, ſyderata, nequaquam apoplecticis exercere utplurimùm Curatio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

mùm datum eſt, ideo exercitationis vice validè defricetur identidem cutis, præcipuè partis affectæ, ſive manibus tepentibus, ſive linteis, ſive cucurbitulis; quas præterea ſi humeris præ cæteris infigas, humoribus in cerebro concretis amovendis, extenuandiſque valde ſemper contuliſſe patefecit uſus. Somnum, item et vigilias, niſi alternis de more æquè ſibi reſpondeant, multùm nocere exiſtimamus. Arceat æger pro viribus graves animi curas, ac mentis ſolicitudines. Et quum vel fortè a paroxyſmo planè evaſerit, caveat ab omni capitis ictu, & contuſione, & ne vel leviter quidem cæſpitet; quæ, cerebrum jam labefactatum concutiendo, præſtare poſſunt, ut ſyderatio recurrat. Ex claſſe pharmaceuticâ, item et chirurgicâ, primò obverſantur emetica, phlebotomia, veſicantia, necnon etiam inuſtiones. Emetica, validiora nimirum in apoplexiâ reſolvendâ, ut quandoque profeciſſe, ita et ſyderatos non ſemel iiſdem interfectos eſſe, experientiâ edocti, teſtari poſſumus. Hinc ad vires ægrotantis, ac apoplexiæ genus, necnon etiam ad cæteras omnes, quæ eam comitari ſolent circumſtantiæ, mentem, æquè ac animum ſedulò, ſolerterque convertamus, oportet, ne audacter ad ejuſmodi præſidia periculi plena confugiamus. Longè tutiores ducimus purgationes per inferiora, item et clyſteres, qui etiamſi fortiores, ſæpèſæpiùs in die injiciantur, & procul ab omni periculo alvum exonerant, & præterquamquod maximas intus excitent turbas, ſordes eluunt. At enim verò nullum remedium magis idoneum, magiſque accomodatum apoplexiæ evincendæ temporibus noſtris adhibetur, quàm opportuna ſanguinis miſſio; quem ſi aut ex venâ ſcalpello ſectâ, aut ex cute cucurbitulis ſcarificatâ, aut ex partibus hirudinibus infernè, æquè ac ſupernè eroſis, abun-

abundè eduxeris, id et in ſummâ ſeneƈtute mirificè profeciſſe ferè ſemper cognovimus, tum maximè, quum in eâ ſanguis redundet. Alvo purgatâ, & ſanguine, utì innuimus, imminuto, quod confeſtim in pleriſque, ex noſtrâ ſententiâ, præſtare expedit, & nihiloſecius ſi morbus adhuc reluƈtetur, ulteriùs procedendum eſt: ad ſinapiſmata videlicet, ad veſicantia, ad inuſtiones &c., de quibus univerſis infra. Cæterùm ſpiritibus ex latebris, ut ita dicam, eliciendis, iiſque refocillandis, revocandiſque apprimè conducunt ea omnia, quæ vulgò *cephalica* nuncupantur, utí ſunt decoƈtiones betonicæ, ſalviæ, roris marini, meliſſæ, florum borraginis &c. Aquæ per diſtillationem eduƈtæ ex peoniâ, corticibus citri, ceraſis nigris &c., quibus cerebri roborandi facultas vulgò adſcribitur. Conveniunt item conſerva roſarum rubrarum cum baccis juniperinis contuſis immixta, confeƈtiones hyacinthinæ, alkermes, mitridatum, & reliqua, de quibus in hiſtoriâ, quæ inſequitur, dicere eſt animus. Ægrotantibus apopleƈticâ invaſione obrutis, excitandis, tum maximè, quum extremus virium languor ex pulſu valde depreſſo percipitur, non improbamus tum intus, tum foris alkalica volatiliora adhibere, utì ſunt ſpiritus cor.cer. ſalis ammoniaci, fuliginis,oſſium ſepiæ &c., quæ naribus præſertim admota, membranas irritando, ſpiritus in cerebro conſopitos excutere valent. Commendamus quoque, aut ſaltem, utpote quæ noxam inferre nequeant, minimè damnamus, ſuccinum album, cranium humanum præparatum, ungulas Alcis, radices peoniæ in pulverem redaƈtas, & reliquos pulveres abſorbentes, qui vulgò *antiaplopeƈtici* nuncupantur.

Hi-

Hiſtoria I.

Quicquid, Apoplexiæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

THraſibulus vir quidam fortis, ac penè plethoricus, opiparè veſci ſolitus, qui quadrageſimum ſeptimum vix exegerat ætatis annum, optimè valens, menſe Decembri de gravedine quadam capitis, ac de ſtupore quodam, qui per artus citra ullam manifeſtam occaſionem ex improviſo ei advenerat, conqueri cepit. Exiguo poſt, quum de hoc ipſo cum domeſticis conquereretur, penè ac de cælo ſi tactus eſſet, procidit reſupinus, ſenſibus planè, ac motu extrinſecùs deſtitutus; quapropter inclamatus minimè reſpondet; quinimmo et vehementer excuſſus, acriterque divexatus nequaquam ſentit. Stertit inſuper, difficilè reſpirat, atque clauſis oculis, ex ore ſpumans miſerè angitur. Accerſiti, & pulſum explorantes, a febre quantumvis prorſus immunem adinvenimus, compreſſus tamen erat, durus, ac tardus. Quamobrem invaſione apoplecticâ Thraſibulum impensè correptum conjicientes, venâ quamprimùm in brachio ſolutâ, ut ſanguis ad libras circiter duas, & ultra educeretur, ſine cunctatione effecimus. Quum ſanguis profluere cepit, pulſus, item et reſpiratio magis, magiſque ſemper explicabantur. Necnon etiam oculos hebetes tandem explicans, humili tamen voce, clamitare identidem, atque ambigua, duriter licèt, proferre conabatur. Sanguine, ut ante jam diximus, educto, ac vulnere præcluſo, item et clyſtere, eâ, quæ ſequitur, ratione A, parato, injecto, ut corpus univerſum defricaretur iterum, iterumque curavimus; qui ter alvum, aut quater abundè concitavit. Ne tamen deficerent vires, atque ut morbo vel interioribus quodammodo occurreretur, decoctionem hanc B, in jure gallinaceo, ut bis

in

in die vice prandii, & cœnæ, & nihil aliud ad diem uſque quartam ſumeret cum ovorum vitello recenti præſcripſimus; poteſtatem interim ei facientes, ut maximam, quâ æſtuabat, ſitim expleret, aut aquâ nucerianâ frigidiuſculâ ex infuſione corticum citri cum modico cinnamomo paratâ, aut variis nonnullis aliis non inſuavibus ejuſdem generis ſorbitionibus, modò a vino ſeſe abſtineret. Poſtridiè, die nimirum morbi ſecundâ, quum longè meliùs ſe habere ægrotantem ex indiciis univerſis intellexerimus, potionem hanc C ſolventem, quæ plurimùm ſanè profecit, ei propinavimus; ut inde quantitas alia ſanguinis ex vaſis inferioribus educi commodè potuiſſet; quo educto, die nimirum morbi quartâ, ad aliam ſanguinis libram, res ſemper in melius ceſſit. A die quartâ ad decimamquartam, præter juſculum prædictum alteratum, quo ſolo victu, utì diximus, veſcebatur, ſorbere inſuper cœpit bis in die, horis nimirum medicis, bolis, quos ex ſuccino albo præparato, ac confectione alkermes ita, ut inſequitur D paravimus, non multò ante deglutitis, optimam chocolatam lacte aſinino ſolutam; quâ mirum in modum propediem refectus omnino convaluiſſet, niſi reſolutæ ægritudinis, morboſæ quædam, tanquam reliquiæ, per artus ſtupor levis inde ſuperſtitiſſet; qui contumax ad menſes uſque æſtivos diſcuti nunquam potuit, nonniſi cucurbitulis ſcarificantibus cuti poſtmodum ubique infixis, atque uſu balneorum aquæ dulcis, necnon etiam decoctionis ſarſæ parillæ, quam hac lege E confecimus, cui quotidiè rhabarbarum in pulverem redactum, ac in bolos F ita digeſtum, præmittere conſuevit. Thraſibulus ad annos plurimos, optimè ſemper valens, impoſterum vixit, prorſus tamen abſtemius, neque aliâ deinceps unquam tentatus fuit ægritudine. Adhuc vivit, extre-

mo potiùs ſenio, quàm morbo penè confectus.

A ℞. *Mell. comm. unc. iv., ſal. comm. unc. ſs., aq. tetutian. q. ſ. m. pro clyſt., ut m.*

B ℞. *Rad. peon. contuſ. dragm. ij, ligni ſaxaſ. dragm. j, cinnam. opt. ſcrup. j, ſalviæ fol. iv, aut v., aq. comm. q. ſ. m., f. inf., & macer., & decoct. S. A. Adde carn. pulli, ac panis tritic. opt. q. ſ., bull., f. juſcul. tenue blandè dilutum, adde hord. mund. & elix., ſem. melon. ana unc. j. Col., f. ſ. expreſ. S. A. in emulſion. uſum, in quâ ovi recent. vitell. ſolv. in refection. quotid., ut m. ſumend.*

C ℞. *Folior. ſen. orien. mund. unc. ſs; crem. tart. dragm. ij., aquæ. comm. q. ſ. m., f. inf. S. A., in quâ ſolv. mann. elect. unc. ij., colet., & adde ſyrup. roſat. ſolut. aur. unc. iij. pro potion. ſolut. diluculò, ut m. ſumend., cui per vices abundè ſuperb., aut aq. nucerian., aut aq. optim. ſimplicem comm; aut horde; aut juſculum modicè ſalitum.*

D ℞. *Succin. alb. præp. dragm. ſs, conf. alkerm. q. ſ., m., ref. b. ſum., ut ſupra.*

E ℞. *Sars. parill. opt. S. A. inciſ. dragm. ij., glycirrhizæ. contus. dragm. j., cinnam. opt. ſcrup. j., aq. comm. lib. j. M., f. inf., & macer. cin. calid. S. A., levit. bull., colet., & cap. quotid. in A. per dies 40.*

Item ℞. *Sarſ. parill. opt. S. A. inciſ. unc. ſs., liquir. contuſ. dragm. ij., lign. ſaxaſ. dragm. j, cinnam. opt. dragm. ſs., aq. comm. lib. iv. M., f. inf., & mac. S. A. cin. calid., levit. bull., colet. pro potu quotidiano.*

F ℞. *Rhabarb. elect. in pulv. redact. ſcrup. j., ſalis. tart. ſcrup. ſs., conf. hyacinth. q. ſ. m., ref. b. S. A., ſumend. in A. ſtatim ante decoct. præſcript. ſars. parill.*

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

PRo cauſâ veram inducente apoplexiam, unanimi ferè conſenſu in id unum collimare videntur, tum Veteres, tum Recentiores, ut cerebri, nervorumque pravitatem, ſive proluviem, ac denegatum ad organa ſpirituum animalium influxum incuſent; quod explicare conſueverunt Veteres: & per humores pituitoſos, eoſque craſſos, qui in ventriculis cerebri, aut exuberant, aut concreſcunt: & per vapores quandoque, qui a partibus infernis exaltantur, & quaſi ſublimati cerebrum conſcendunt. An tamen cerebrum vaporibus potiùs eo in caſu lædatur, quàm nervis, qui in cæteris partibus læſi, ex conſortio cerebrum ipſum afficiunt, id iis planè judicandum relinquimus, qui res ejuſmodi valdè dubias, atque incertas, quinimmo et ex noſtrâ ſententiâ prorſus inextricabiles, extricare adhuc contendunt. Dicimus tantùm ratione pituitæ, quæ, penes Veteres, apoplexiam nonnunquam producere valet, id pluribus ex cauſis fieri poſſe; & præſertim ob eam lympham, de quâ in capitibus ſuperioribus, cerebri partes intus explorantes, verba faciebamus; ob eam nimirum, quæ in cerebri ventriculis colligitur, ut inde ex vulvâ ejuſdem cerebri per infundibulum deferatur in glandulam pituitariam, a quâ ex ductibus nonnullis aquoſis in utroque latere ſanè conſpicuis deducitur in venas jugulares. Hæc quippe, tubulis prædictis aquoſis aliquâ ex cauſâ ſive obſtructis, ſive obnixè compreſſis, quum liberè delabi nequeat ad cor, evenire poteſt, ut redundans in iiſdem ventriculis exuberet in cerebro; ubi cumulata, ſubſtantiam infarciat corporis calloſi, præcludat ſpirituum animalium a glandulis corticalibus in nervos

Quo pacto lympha, ſive ſerum, quod colligitur in cerebri ventriculis, exuberans, apoplexiam facere potuit.

fluxum; quo intercepto, nil mirum ſi apoplexia ſuccedat; videlicet ſi apoplecticè ſyderata ex nimio in cerebro collecto ſero, ſive pituitosâ colluvie, evadant organa.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Sanguinis copia, tametſi apoplexiam facere poſſit, difficilètamen credimus, ut ex eâ mors repentina ſuccedat.

QUam ſæpiſſimè occurrit, ut qui ſanguine nimio ſcatent, quique plethorici propriè nuncupantur, optimè quantumvis ſe ſemper habuiſſe ſenſerint, repentè tamen moriantur. Eos fortis apoplexiæ ictu correptos deceſſiſſe vulgò creditur. Id nos pluribus obſervationibus edocti erroneum planè ducimus; quoties enim corpus humanum ex improviſo ita extinctum, & Florentiæ, & Peruſiæ, necnon etiam in Urbe ſectum introſpeximus, toties mortem repentinam ob ſanguinem, tubulis ſanguiferis intus ruptis, & præſertim in thorace effuſum, ſucceſſiſſe obſervavimus. Quæ res, ut valdè ſanè dubitemus, effecit, num quenquam illico vera apoplexia, fortiſſima licèt, penitus unquam extinxerit. Non eſt tamen, quod inficias eamus, ob ſanguinis copiam apoplecticos paſſim quoque fieri; ſiquidem ſanguis in vaſis exuberans apoplexiam, utì ante jam diximus, facere quandoque valet; quo in caſu remedio præſenti eſt phlebotomiâ eundem ſanguinem imminuere. Perquamdifficile tamen exiſtimamus, talem compreſſionem eò unquam devenire potuiſſe, ut confeſtim apoplecticum abſtulerit.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit apoplexia, quæ dicitur imperfecta.

VEteribus apoplexiam diſtinguere placuit in *fortem*, & *debilem*. Fortem dixerunt apoplexiam, quæ in gradu eſt intenſiſſimo, quæ propterea morbus perquam acutus haberi debet, qui celerrimè apoplecticum de medio tollit. Debilem appellabant apoplexiam, quæ mitior eſt, in quâ videlicet ſenſus, & motus non omnino deletur. Hæc *imperfecta* a nonnullis propriè nuncupatur, quam in paralyſin tandem ceſſiſſe plerùnque vidimus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quibus in caſibus miſſio ſanguinis apoplecticis noxam inferre poteſt.

APoplexiæ diſcutiendæ, tum maximè, quum aut apoplecticus ſanguine ſcateat, aut fluxus ſanguinis criticè excernendos non ita pridem ſuppreſſos, inſequuta ſit; venam ſtatim ſolvere, præſens, utì diximus, ſolet eſſe remedium. Attamen non inficior, nonnullos longè citiùs, venâ ſectâ interfectos fuiſſe apoplexiâ correptos, quibus aut nimia ciborum repletio, aut cruditatis plurimæ quædam congeſtæ reliquiæ ſtomachum, æquè ac inteſtina pergravabant, aut cachectici apoplexiam patiebantur; quo in caſu emetica potiùs, & purgationes principio commendamus, necnon etiam pulveris uſum cornachini; quem autem nequaquam apoplecticis vino, utpote quod noxam iis plurimam ſemper intuliſſe hactenus nobis conſtet, ſed potiùs, aut aquis, aut decoctionibus cephalicis eâ, quæ, tum ætati, tum temperamento, tum ægrotantis viribus conveniens eſt doſis, infuſum propinare conſuevimus. Pulvis

vis ejuſmodi conficitur antimonio diaphoretico, ſcammoneo præparato, ac tartaro ex vino albo elicito. Doſis ejus varia eſt. Verùm tutò, ac blandè nos ita pulverem præfatum non ſemel præbuimus, idque ad mentem Joſeph Donzelli, qui de eâ compoſitione verba fecit in Theatro pharmaceutico.

℞. *Antimon.* prout docet Auctor, *præp.*, *ſcammon.*, *crem. tartar. ana ſcrup.j.*, *juſcul. inſulſ. q. ſ. M. ſolv. S. A.*, *& cap.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quibus in caſibus fortiora remedia apoplecticis extrinſecùs adhibenda ſunt.

QUibus in apoplexiâ ſanguinem eduxiſſe, aut non profecerit, aut non conveniens viſum ſit, veſicantia, item et ſinapiſmata procul ab omni cunctatione adhibenda videntur; quæ tum cutem extrinſecùs vellicando, tum effluvia acria, ac volatiliora intus immittendo, nervorum fibras acriter afficiunt, eaſque commovent, humores concretos ſolvunt, alioſque plurimos præſtare valent optimos effectus; qui neminem, niſi quis in Praxi medicâ ſponte cæcutire velit ſuâ, fugere deberent; quinimmo et in extremis, quum neceſſitas id exigat, ad apoplecticum vehementer ſyderatum, ac altè, ut ita dicam, conſopitum, excitandum, tegumenta, in cervice præſertim, ferro candenti inurere, non improbamus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quæ graviter olent, graviter quandoque apoplecticos lædunt

SPiritibus vel inſtaurandis, refocillandiſque, vel potiùs provocandis frequentiſſimè in apoplecticis utuntur clinici rebus quibuſdam volatilioribus, ac iis præ-

præſertim, quæ naribus admotæ eas acriter feriunt. Ejuſmodi ſunt ſpiritus corn. cerv., ſal ammoniac., fuligin., ole. ſuccin., & reliqua, quæ graviter olentia, olfactus organa impensè movent; in quo tamen cautè incedendum, ne talibus præſidiis adeo redolentibus cerebri facultates lædamus potiùs, quàm recreemus. Hoc de balſamis itidem ſive naturalibus, ſive artificialibus in eundem finem paratis monuiſſe juvabit; quæ fœminis præ cæteris hyſtericis, necnon etiam maribus hypochondriacis apoplexiâ laborantibus noxam plurimam ſemper intuliſſe, pluribus obſervationibus edocti, jamdiu conjecimus.

C A P U T V.

De Paralyſi.

QUamſæpiſſimè in Praxi medicâ evenire conſtat, ut corpus humanum adhuc vivens, vel ubique, vel quibuſdam tantùm in partibus, aut motum, aut ſenſum, aut utrunque deperdat, procul tamen a læſione principum facultatum. Quo in caſu *paralyſi* laborare dicitur, ſive *nervorum reſolutione*; quæ profectò, utpote quæ apoplexiæ ſpecies eſt, ab eâ non differt, niſi quod in gradu ſit minori, quum in apoplexiâ vel ipſæ facultates principes, ut ante jam diximus, lædantur. Hinc paralyſin rectè deſcribere poſſumus, *abolitionem eſſe, non ſemper tamen repentinam, aut ſenſus, aut motus, aut utriuſque, quin principes facultates lædantur*. Diſtinguitur in *veram*, *notham*, ſive *ſpuriam*, & in eam paralyſin, quæ *ſtupor*, ſive *ſtupiditas* propriè nuncupatur. Vera dicitur, ubi ſenſus, unà et motus in partibus affectis omninò delentur. Spuria, aut notha vocatur, quum aut ſenſus, Definitio.

au

aut motus deficiat. Stupor denique appellatur, quum partes ad paralyſin diſponuntur, præviâ ſenſus, aut motus, vel utriuſque difficultate, ſive obtusâ quadam, ut ita dicam, læſione. Quo fit, ut apoplexia nervos, item et cerebrum afficere debeat in gradu maximo, in minori paralyſis, in minimo ſtupor; ſtupor quamvis tranſire facilè queat in paralyſin, ac paralyſis in veram apoplexiam.

Diagnoſis. Signa, quæ páralyſin membris jam ineſſe indicant, ex ante jam dictis deſumenda ſunt. Paralyſin autem imminere ea propemodum præcinunt, quæ inſequuntur: videlicet paralyſi quamprimùm is corripi ſolet, cui procul ab omni extrinſecâ occaſione, aut prurire incipiunt carnes, penè ac ſi innumeræ per eas infeſtæ latitantes incederent formicæ, atque hinc inde diſcurrerent, aut torpere in membris facultates ſenſui, & motui inſervientes, aut oculi cæcutire, vel caligine quadam ſuffundi, aut auditus graviter obtundi, tum maximè, quum præter ea, vertigine quoque tentetur. Verùm, ne idem frequenter vel ad nauſeam repetamus, ea omnia indicia, quæ in capite ſuperiori, ratione imminentis apoplexiæ, conſiderandá propoſuimus, hæc eadem hìc perpendenda veniunt, quum paralyſis, uti innuimus, nil aliud, quàm minor apoplexia videatur.

Cauſa. Eaſdem ferè cauſas paralyſi adſcribendas ducimus, quas apoplexiæ ſuperiùs adſcripſimus. Dicimus *eaſdem* ferè *cauſas*, quum in apoplexiâ præter nervos, item et cerebrum lædatur, neceſſe ſit. In paralyſi autem læduntur nervi, quin cerebrum lædatur, ea ſaltem cerebri pars peculiaris, quâ mens humana in corpore humano, cui tanquam forma incorporea intimè unitur, ſuis præcipuis muneribus obeundis, utpote quæ rationalis, utitur. Vniverſis igitur nervis,

aut

aut obſtructis, aut compreſſis, ſive obſtructo, aut compreſſo in medullâ cerebri oblongatâ nervorum principio, qui ad reliquas corporis partes dirimuntur, vera tum ſuccedere debet paralyſis; eoquòd impotentes evaderent muſculi ratione motus organici, qui per eos produci deberet; obſtupeſcerent membranæ ratione ſenſus, qui aut in ipſis, aut ſaltem per ipſas excitari autumamus. Sin autem ſoli aut obſtruantur, aut comprimantur nervi, qui in muſculos tendunt, aliis planè illæſis, qui in membranas ſenſuum diſtribuuntur, paralyſis, quæ inde ſuccederet, eſſe deberet notha, ſive ſpuria, quoniam artus paralyſi correpti; ſublatâ quamvis facultate motus edendi, varias nihilominus objectorum ſenſibilium actiones exciperent, eaſque in ſenſorium commune deferrent,&viceverſâ.Ex quo patet, paralyſin ſive notham,ſive veram fieri modò poſſe in artubus univerſis corporis humani vitam habentis,modò in aliquibus ſolis;ideoque paralyſis vera,item et ſpuria dividitur iterum in *univerſalem*, & *particularem*. Univerſalis eſt, quæ per artus univerſos effunditur. Particularis, quæ hos, atque illos ſeorſim invadit. In quo id maximè adnotare juvat, paralyſin particularem *hemiplegiam*, ſive *hemiplexiam* propriè dici, quum totius humani corporis viventis alterutram tantùm partem ſive dexteram, ſive ſiniſtram corripuerit.

De genere chronicorum haberi debet paralyſis, & præcipuè quum ſit vera, atque in artubus univerſalis, eo quippe in caſu ad menſes, & annos plures producitur, antequam paralyticum interimat; qui vehementi apoplexiâ tandem correptus utplurimùm decedere ſolet. Perfectam paralyſin, ideſt veram curatu longè difficiliorem fore ſemper cognovimus, quàm notham, tum potiſſimùm, quum apoplexiam in- **Prognoſis.**

ſequuta ſit. Non ita tamen, quæ a labe provenerit, aut celticâ, aut ſcorbuticâ, vel a doloribus colicis, vel etiam ab ebrietate; hæc ſiquidem longè faciliùs cedit. In Senibus diſcuti vix unquam potuit. Cum atrophiâ penè inſolubilis. Contumaciſſima, ubì pars reſoluta tactui vel extrinſecùs frigeat, non ſecus ac ubi vel imminutos in paralytico ſeſe perhibeant oculi, aut vires plurimùm langueant, aut capitis ſupervenerit dolor, aut vertiginibus obnoxius evaſerit æger, tum maximè, quum fæces, item et urina, reſoluto ani, ac veſicæ ſphinctere, cohiberi nequaquam poſſunt, ne proprio quaſi delapſæ pondere, ſponte, ut ita dicam, ſuâ, egerantur. Solvitur interdum febre ſuperveniente ardentiſſimâ, vel diarrhœâ criticâ. Contra effertur æger quum ſuccedat, utì innuimus, apoplexia, aut ſudores colliquantes, aut tremores convulſivi; qui plerùnque ſuſcitantur ab humoribus pravis, acribus, atque erodentibus, qui nervorum, & membranarum vellicant fibras.

Curatio.

Paralyſi evincendæ, ea propemodum adhibenda ſunt, quæ de reſolvendâ apoplexiâ ante jam innuimus. Aer igitur confert temperatus, ſerenus, qui, quum tempeſtas id requirat, luculentis quoque ignibus exagitetur, necnon etiam odoratis ſuffitibus, & cephalicis præcipuè immutetur; udus quippe, craſſus, & frigidus, utpote qui nervoſo generi ſemper infenſus, paralyſi potiùs fovendæ non impar cenſetur, quem propterea *narcoticum* non injuriâ appellare conſuevit Helmontius. Victus tamen humidus eſſe debet, perquam tenuis, optimi ſucci, concoctuque facilis. Vinum plurimùm ſanè nocebit &c. Ut verò morboſa colluvies, ſi adſit, a ſtomacho, æquè ac ab inteſtinis quamprimùm egeratur, uti debemus purgantibus, item et quandoque emeticis, lenioribus tamen,

men, quæ blandè moveant; ea quippe vel in affectionibus ejuſmodi fortioribus præferenda eſſe ex uſu quotidiano penè ſemper didicimus. Alvo nonniſi purgatione, clyſteribus ſaltem, extersâ, ad ſanguinis miſſionem tranſeundum ducimus, quem largè in plethoricis præſertim educi convenit, ut et ubi nervorum reſolutionem ſanguinis per loca conſueta excernendi intempeſtiva ſuppreſſio, aut alia qualiſcunque imminutio præceſſerit; nam hiſce potiſſimùm in caſibus venæ ſectionem opportunè factam plurimùm quamſæpiſſimè proceſſiſſe, diutinâ experientiâ edocti, quicquid inveterata Priſcorum reclamitare unquam potuerit couſuetudo, ſine ullâ dubitatione proferre aggredimur. His ita præmiſſis, propinare convenit alterantia ſpecifica, nervina, ac blandè reſolventia, item et humectantia; humectando etenim faciliùs, quàm exiccando, nervorum obſtructiones, contumaciſſimæ quantumvis, ex noſtrâ ſententiâ, pluribus porrò ex cauſis, de quibus infra, reſolvuntur. Veſicantia, ſetacea, & cauteria ad excitandas in partibus paralyticis facultates jam conſopitas magni facit præ cæteris Sylvius, quæque nos haud improbamus; quinimmo plurimùm prodeſſe autumamus, iis ſaltem, quos, poſtquam ulcus inveteratum ſaniem conſuetam non ampliùs excreverit, paralyſis invaſerit. Hæc tamen nequaquam in parte affectâ, quæ ex denegato ſpirituum animalium per nervos influxu, facilè contabeſceret, ac ſuperveniente gangrænâ vel omnino emori poſſet, aperienda videntur.

Hiſtoria II.

Quicquid, paralyſi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

LYſander ætatis annorum quadraginta circiter, temperamenti calidi, & ſicci, bilioſi videlicet, modicæ ſtaturæ, optimè conſtitutus, ac benè valens. Vir probus, atque ingenuus, literis, boniſque artibus ab ineunte ætate alacriter vacans, menſe Octobri, variis, quibus inopinatò obnoxius fuerat, infortuniis vehementer commotus, de moleſto quodam intus in latere capitis dextero aurium tinnitu conqueri cepit, qui, fluxu hæmorrhoidali non ita pridem ſuppreſſo, ei repentè ſupervenerat. Non multùm poſt, quum per amœna relaxandi animi causâ ſpatiaretur, levi quadam vertigine tactus torporem in brachio, ac crure ſiniſtro ſubinde percepit, quem propediem, muſculis planè reſolutis, in veram paralyſin ceſſiſſe cognovimus; adeo ut in regione ſiniſtrâ ſine motu languerent artus; qui præterea acriter quantumvis tentati, vix ullum, vel hebetis ſenſus excipiebant veſtigium. A febre prorſus immunis erat. Attamen clyſtere priùs injecto, ſanguis ad libram circiter, venâ in brachio lateris oppoſiti non infecti illico ſolutâ, ut emitteretur, effecimus, neque prorſus incaſſum; ſiquidem uno, eodemque tempore, quo proſilire cepit ſanguis, ſenſum antea, motum ſubindè in parte affectâ rediiſſe obſervavimus. Enim verò brevì ſenſus in priſtinum reſtitutus fuit, motus tamen languens adhuc, imbecillis, ac, penè dicam, enervis perſtiterat. Hinc alvo poſtridie œnematis ope iterum extersâ, alteram ſanguinis libram ex vaſis infernis hirudinibus educi curavimus. Interim, ut fluidorum motus in partibus extimis, quæ nonnihil algebant, revocaretur, ſinapiſmatibus pedum plantæ admotis, ut cutis univerſa quoque defricare-

tur,

retur, atque cucurbitulis ubique apprehenſa, ut hinc inde validè diſtraheretur, non ſemel præcepimus; quo factum tandem eſt, ut calore partibus ſingulis reſtituto longè meliùs ſe habere Lyſander fateretur. Nihilominus, quia muſculorum facultas, in crure præſertim, adhuc torpens, nondum benè redierat, potionem hanc A purgantem, alvo, quæ diù jam antea adſtricta fuerat, leniter ſolvendæ præſcripſimus; cui ſuperbibit maximam aquæ copiam ex levi ſarſæ parillæ infuſione alteratam. Victus interim, æquè ac reliquarum rerum ad diætam ſpectantium, ratione in omnibus exactè ſervatâ, a vino penitus per dies quadraginta ſeſe abſtinuit; neque aliud hauriebat, quàm aquam alternis modò ſimplicem, modò ex corticibus citri, modò ex prædictâ ſarſæ parillæ infuſione cum glycirrhizâ, ac cinnamomo, eâ, quâ ſequitur ratione B, paratam. In Aurorâ decoctionem cephalicam, & aliquantulùm ſolventem C in ſero caprino, ut infra, confectam, quæ bis, aut ter die alvum blandè concitare conſueverat, ei quotidiè præbuimus, eouſque, dum in dies optimè tandem convaluiſſe nobis innotuit. Intra menſem is profectò ita tractatus optimè convaluit, neque ulteriùs, quantùm ſcimus, paralyſis eum unquam invaſit.

A ℞. *Rhabarb. elect. dragm. j., tart. Bonon. dragm. ij., aq. comm. unc. ij. m., f. inf., & mac. S. A., colet. & adde mell. Hiſp. unc. j., cap. in A., cui ſuperb. ſer. capr. rec. per vic. lib. ij., inde aquæ infuſ. ſarſ. parill. parat., ut m.*

B ℞. *Sarſ. parill. opt. S. A. inciſ. unc. ſs., glycirrhiz. contuſ. dragm. ij., cinnam. opt. dragm. j., aq. comm. lib. iv. m. f. inf., & macer. S. A. cin. calid. per hor. xij. Col. pro potu quotidiano, ut m.*

C ℞. *Lign. aloes dragm. ſs., rhabarb. elect. ſcrup. j. lign.*

lign. ſaxaf. dragm.j., cinnam. opt. ſcrup.j.,aq. comm. q. ſ., m.f. infuſ., & mac. S. A. colet., & adde mell. Hiſp. unc.j., ſuccin. alb.præp. ſcrup.j cap. quot. in A. per dies xxxx., cui horæ ſpatio interpoſito, ſuperb. lib.j. ſer. capril. recent. depurat., per infuſ. cort. citr. S. A. alterati.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Diſcrimen inter Auctores, qui paralyſin hactenus deſcripſerunt.

PRivatio motus, utì Galenus docet, ſola veram conſtituit paralyſin, ab Areteo neutiquam diſcrepans; qui, ita ut ſequitur, paralyſin decripſit. *Paralyſis autem motus tantùm omnino eſt, actioniſque defectio*. Idem propemodum, qui de Paralyſi egerunt Medici omnes antiquiores, nobis tradiderunt; tametſi Recentiores plerique, veluti paralyſin imperfectam, ſolam motus in organis privationem deſignent. Hinc talis, & tanta eâ in re exorta eſt inde perturbatio, ſive confuſio; ex quâ ſeſe ut eriperet ad antiquos reverſus Boerahavius,paralyſin deſcribendo, ſcriptum ita porrò nobis reliquit. *Paralyſis vocatur muſculi laxa immobilitas nullo nixu voluntatis, vel vitæ ſuperanda; ſenſus aliquando ſimul abſolutè perit; aliquando levis cum ſtupore, ſenſuque quaſi punctorio levi, supereſt*, quibus verbis nequaquam diſtat a Franciſco Deleboe Sylvio; qui ita fermè concludit, *animalis motus ſymptoma propriè eſſe paralyſin*. Adſunt alii, inter quos Thomas Williſius, qui ut paralyſin exponerent, privationem fore motus, & ſenſus diſcretè protulerunt. *Motus* videlicet, vel *ſenſus*; nobis autem, ut res luculentior evaderet, quum in limine ſingulorum capitum, de vocibus potiùs, quàm de rebus agendum ſuſcepimus, paralyſin deſcribere, eamque diſtinguere, ut jam fecimus, placuit. Copiam interim cuique facientibus, ut aliorum definitionem,

tionem, huic noſtræ præferant; modò voces, eodem ſenſu, quem eis ſemel infixit, deinceps ſemper uſurpet.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Recens inter animalium Sectores non ita pridem inſurrexit opinio, quemadmodum organorum motus per muſculos, tanquam per ſua peculiaria inſtrumenta in corpore humano abſolvitur, ita ſenſum unicè per membranas, quæ partes ſentientes veſtiunt, elici; adeo ut ſi fibræ ex. gr. muſculorum motrices ſenſus quoque participes deprehendantur, id fieri ſibi ſuadent nonnulli, ope illius perquamtenuis, quâ veſtiuntur membranulâ. Horum ſententia pluribus ſanè de cauſis omnino improbanda non videtur, & præcipuè, quia in paralyſi, rarò admodum licèt, contingat, ut membra ſyderata, motu ſuperſtite, ſenſum prorſus amittant, nihiloſecius eveniſſe quamſæpiſſimè conſtat, ut, motu planè quamvis deleto, acriter tamen ſenſiant, etiamſi leviter vel extrinſecùs tentantur.

Ut per muſculos fiunt motus in corpore humano vitam habente, ita et per membranas ſenſus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Princeps hominis facultates, ex Veteribus, tres ſunt: *ratiocinium*, *imaginatio*, *memoria*. Facultates præfatæ principes non injuriâ dicuntur, eoquòd maxima ſaltem ex parte ab animâ proveniant incorporeâ, quæ eſt forma in homine præſtantiſſima, cujus causâ præ cæteris univerſis animalibus adeo præcellit homo, ut ad Angelorum naturam, ratione mentis, utpote quæ materiæ prorſus expers eſt, proximè accedat. Ratiocinium quippe, immaginatio, æquè ac memoria requirunt in homine cogitationem quandam rationalem;

Deſcribuntur facultates principes mentis humanæ.

quæ

quæ,utì in methaphyſicis demonſtravimus,educi nequaquam poteſt ab organis purè materialibus. Quamobrem optimè tradiderunt Majores, nil aliud eſſe ratiocinium, quàm *animæ actionem, quâ cogitat homo, percipit, judicat, ratiocinatur*; immaginationem nil aliud eſſe, niſi *actionem mentis ejuſdem, quâ ſpecies percipimus, eaſque diſcernimus, ſive potiùs educimus ex objectis ſenſibilibus, quæ per organa ſenſuum ad cerebrum deferuntur*; nil aliud eſſe memoriam, quàm *actionem mentis, ſive animæ, quâ exceptas rerum ſpecies ſive materialium, ſive ſpiritalium, retinet, ſibique ſervat*. Quia tamen de omnibus iis in alio tractatu fusè egimus, nil aliud hìc recenſere juvat, niſi quod ad animam rationalem quamvis ſpectet magis ratiocinium, quàm aliæ facultates, & quamvis ratiocinium planè videatur ſpiritale, atque incorporeum, attamen ob unionem, ut ita dicam, arctiſſimam, quâ prædicta anima rationalis organa informat corporis humani viventis, ea quoque agit, homine vivente, per organa vel in cogitationibus, atque in ratiociniis ſuis puriſſimis, &, ut ita dicam, a materiâ defœcatiſſimis; ſecus enim res meditando prorſus incorporeas, neque abſumerentur ſpiritus corporei, neque caput langueret, neque vires extenuarentur, neque univerſum contabeſceret corpus, utì tamen quotidie evenire obſervamus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Hypocauſta, vaporaria, thermas, & reliqua, quæ ſudorem uberrimum eliciunt, in reſolvendâ paralyſi utplurimùm improbamus.

SUnt qui in paralyſi reſolvendâ hypocauſta, vaporaria, thermas, vinacea, & reliqua hujuſmodi, quæ, quoniam extrinſecùs adhibita ſudores uberrimos eliciendo exiccant, *exiccantia* nuncupantur, admodum

modum commendare ſolent. Ea, etſi corporibus pinguibus, ac pituoſis paralyſi correptis profuiſſe quandoque comperimus, cæteris tamen penè omnibus noxam utplurimùm intuliſſe, longo uſu edocti, cognovimus; eoquòd, ni fallor, tenujoribus, ac volatilioribus ſudore evaporatis lymphæ particulis, fluidorum compages, magis, magiſque concreverit, ac propterea nervorum obſtructiones contumaciores evaſerint. Hinc longè magis idonea ex eodem uſu balnea cenſemus aquæ dulcis modicè tepentia, quæ ſudores minimè moveant, quin potiùs urinas; iis maximè, qui paralyſin aut vinolentiâ contraxerint, aut inſolatione, aut aliâ quavis de causâ, quæ lympham perquam tenuem, ac penè dicam, ſanguinis vitalem in viſceribus aut exhauſit, aut compreſſit.

ALIÆ ANIMADV. AD THERAP. SPECTANTES.

QUuandoquidem Praxis medica penè omnis in eligendis, dignoſcendis, atque rectè adhibendis medicamentis verſatur, quicquid unquam in ſenſu medico reverà importet id nominis *medicamentum*, antequam ulteriùs incedamus non alienum erit, paucis ſaltem exponere. Medicamentum vox eſt admodum ambigua, quam modò laxè nimis uſurpare conſueverunt Scriptores, modò nimis ſtrictè, modò verò mediâ quadam, ut ita dicam, ſignificatione. Senſu latiſſimo uſurpatur pro rebus univerſis, quæ noſtram alterare queunt naturam; ſive potiùs œconomiam animalem corporis humani vitam habentis immutare. Quamobrem eo ſenſu venena quoque a nonnullis medicamenta dicuntur. Senſu ſtrictiſſimo denotat purgantia tum per ſuperiora, tum per inferiora; idque vulgò, noſtris ſaltem temporibus paſſim, occurrit. Senſu intermedio deſignare ſolet quicquid

Quid propriè importet id nominis medicamentum.

in corpore humano vivente, aut proſperam ſanitatem conſervare, aut afflictam reſtaurare valet; quo ſenſu nuncupatur quoque *auxilium*, *remedium*, *indicatum &c*: & vel ipſa alimenta in eo ſenſu dici deberent medicamentum. Nos autem hìc ſub nomine medicamenti tantùm intelligimus quicquid corpus humanum vivens alterare ita poteſt, ut a ſtatu præternaturali ad naturalem revertatur. Quocirca per hanc difinitionem medicamentum diſtinguitur tum ab alimentis, tum a venenis. Ab alimentis, quatenus hæc neutiquam alterare ſoleant, ſed tantum reſtaurare, reficere, necnon etiam quandoque augere. A venenis, quatenus neque alit venenum, neque alterat, ſed vim habet deſtruendi, corrumpendi, atque evertendi corporis humani viventis facultates univerſas, univerſas actiones, ideſt univerſam œconomiam animalem. Medidicamenta ſub hac ſignificatione accepta diſtinguuntur in ſimplicia, & compoſita. Simplicibus ſimpliciſſimè curabant Majores, quibus id potiſſimùm medicinæ primordiis, utì ex Veteribus ſcriptoribus accepimus, ſolemne fuit. Verùm enim verò, quoniam ſimplicia cruda, vel ſolida non facilè deglutiri queunt, orta inde eſt medicamentorum digeſtio quædam, ac præparatio, quæ conficitur, ſive in pulverem redigendo, ſive decoquendo, ſive infundendo, ac variè res medicas condiendo. Hinc medicatos poſtmodum habuimus pulveres, medicatas decoctiones, medicatas infuſiones, medicatos ſyrupos, medicatas conſervas, confectiones &c; quinimmo, eoquòd ſola quandoque medicamenta indicationibus univerſis planè ſatisfacere nequiverint, atque ægrotantibus nauſeabunda nimis fuerint, adinvicem permiſceri ceperunt; quamobrem ex ſimplicibus varia medicamenta compoſita extiterunt. Et, ut rectè componerentur, certa quædam excogitata

tata fuit lex, ſive ratio; quæ, ut medicamentorum compoſitionem in certam quaſi redegerint artem, quam clinici methodum perſcribendi formulas nuncupabant, effecit.

Varia ſunt medicamentorum genera tum ſimplicia, tum compoſita, quæ promiſcuè diſtribuuntur in alterantia, in purgantia, in emetica, vel vomitoria, in urinas cientia, vel diuretica, in ſudores elicientia, vel diaphoretica, in alexipharmaca, in anodyna, narcotica &c. Alterantia ſunt, quæ nullam licèt excretionem ſenſibilem inducant, fluidorum tamen qualitates immutare valent. Purgantia ſunt, quæ per alvum movere ſolent recrementa; quæque propriè nuncupantur *evacuantia*. Leniora, quæ ſolas fæces craſſiores ex inteſtinis educunt, dicuntur lenientia, ſive *eccoprotica*. Fortiora, quæ præter fæces, reliquos quoque egerunt per alvum humores, *cathartica* nuncupantur. Alexipharmaca dicuntur ea alterantia, quæ veneno reſiſtunt, & præſertim intus genito. Anodynum nomen genericum eſt. tria quippe denotat medicamentorum genera; quæ dolorem, aut ſubducunt, aut ſaltem leniunt. Paregorica; Hypnotica, Narcotica. Paregorica ſunt, quæ cauſa ſuperſtite, dolorem leniendo demulcent. Hypnotica, quæ, ſopore conciliato, dolorem obruunt. Narcotica, quæ, in partem affectam ſtupore inducto, & ſentiendi facultate adempta, dolorem obtundunt. Hæc porrò medicamenta Nepenthes quoque dicta ſunt, quaſi ac *ſine luctu* dicas, iiſque propterea exhilarandi virtutem tribuunt. Inter narcotica præ cæteris ſeſe obiiciunt opiata, de quibus ſuo loco fusè dicendum. Anodyna inſuper aut ſtrictiori, aut latiori ſenſu uſurpantur. Latiori ſenſu anodyna dicuntur quæcunque, ablatâ cauſâ dolorem auferunt; quo in ſenſu, ferrum, cauſtica, & vel ipſe actualis ignis aliquo in caſu inter anodyna

Variæ medicamentorum claſſes.

connumerari poſſunt. Ex triplici regno, ut cum vulgo loquar, in genere deſumuntur medicamenta; ex regno nimirum minerali, ex regno vegetabili, & ex regno animali: ex fodinis videlicet, utì lapides, ſalia naturalia, bolus &c.: ex plantis, utì folia, flores, fructus, radices, eorumque ſucci &c.: ex rebus animatis, utì ungues, cornua, pili, oſſa, ſanguis, adeps, eorumque univerſa recrementa &c.

CAPUT VI.

De Vertigine.

A *Vertendo*, ſive a *vortice* dicitur vertigo, affectio nimirum, quâ correptis non modò objecta omnia exteriora, verùm etiam membra corporis ipſa vitio quodam cerebri, ſive ſpirituum animalium, ſpecie quadam vertiginis rapidiſſimæ, circumire videntur. Hanc deſcribere, neque perperam, conſueverunt Majores, *falſam eſſe circumgyrationis, aut converſionis imaginem, ſive potiùs ſenſum, qui elicitur in cerebro ægrotantis ab inordinato, & circulari quodam ſpirituum animalium motu*. Enim verò objecta quoties aut verè, aut falsò in gyrum circa nos converti deprehenduntur, toties, utì ex phyſicis habemus, excitari debet in cerebro, non procul a ſenſorio communi, motus quidam circularis humoris alicujus, qui idem ſenſorium commune in gyrum, ut ita dicam, afficiat. Triplicem extare vertiginis ſpeciem, experientiâ innixi, paſſim tradunt Scriptores: *ſimplicem* nempe, *tenebricoſam*, quam *ſcotomiam* appellant, & *caducam*. Simplex dicitur, *quum corpus, atque exteriora circumire tantummodo videantur*. Nuncupatur tenebricoſa, ſive ſcotomia, quum *oculi, affuſâ veluti caligine, in ipſâ circumgyratione objectorum ita deobſcurentur, ut viſus vel omnino deficiat, vel admodum ſaltem imminuatur*.

Definitio.

Ubi

Ubi autem vertigo ita invaleſcat, ut *viribus planè ſolutis, aut corruat æger, aut ne concidat, adminiculis arreptis prætermodum languens ſeſe ſubſtineat*, eam tunc caducam vocamus. Præterea modò dicitur per eſſentiam, ſive *idiopathica*, modò per conſenſum, ſive *ſympathica*. Per eſſentiam tum fit, quum cauſa lædens cerebro inhærens, cerebri partes proximè afficit. Per conſenſum tum exoritur, quum cerebrum afficitur ex conſortio ſive ſtomachi, ſive inteſtinorum, ſive meſenterii, aliorumque viſcerum; in quibus cauſa lædens proximè plexus, aut fibras nervorum irritando, per nervos irritatos, et organa cerebri concutit.

Tum vertigo, tum genus, quo tentatur, vertiginis, ab effectibus, quos patitur is, qui tali morbo obnoxius eſt, facilè dignoſcitur. Non adeo tamen ex facili conjicere quiſque poterit, an per eſſentiam, an per conſenſum extiterit. Verumtamen ſi capitis dolor, ſi gravedo, ſi ſtupor mentis, ſi obtuſio quædam repens olfactus organa, æquè ac guſtus habetet, ſi aurium excitetur tinnitus, ſi citra manifeſtum ullum cæterarum partium læſionis indicium, præ oculis aſſurgens caligo oculorum aciem obnubilet, id vertiginem imminere, eamque per eſſentiam fore utplurimùm prædicere ſolet. Sin autem per conſenſum ſit, id prudens quiſque tum inferre poterit a parte ipſâ proximè affectâ, ſedulò, ſolerterque inquirens, an nauſeabundus ſit æger, an niſus habeat vomendi, an cardialgiâ vexetur, an permoleſtâ quadam hypochrondiorum inflatione, an torminibus &c. Sanguis quandoque exuberans vertiginem quoque inducit; quod quum evenire ſoleat in fœminis menſibus ſuppreſſis, in maribus adultis fluxu compreſſo ex hæmorrhoidibus, ante pubertatem ex naribus, id prænoſcere poſſumus, num ejuſmodi ſuppreſſiones vertiginem præceſſerint, inquirendo. Diagnoſis.

Si

Cauſa. Si quis mente revolvat quicquid in phyſicis expoſuimus de vertigine, quæ iis, qui rapidiſſimè in ſemetipſos aliquandiu ſeſe pridem converterint, datâ operâ, concitatur, ſibi commodè ſuadere is poterit, eum ſenſum, qui tum ſuſcitatur rerum, quæ in gyrum falsò circumire videntur, produci a motu quodam, quem in ſenſorio communi concitant vel ſpiritus animales, vel ſuccus nerveus, vel alius quilibet idoneus humor, qui aut per centrum idem ovale, aut per vicinia in gyrum celerrimè rapiatur. Quo poſito, ſi unquam ſuccederet, ut vitio aut cerebri, aut aliarum partium corporis humani viventis ſive ſolidæ, ſive fluidæ ſint, ſi ſuccederet, inquam, ut ſpiritus ex. gr. animales ita propemodum, utì monuimus, per ſubſtantiam cerebri interiorem in verticem circumagantur, tum ſenſorium commune afficere, & alterare deberent, non ſecus ac reverà ſi afficeretur, quum afficitur ab objectis ſenſilibus, quæ, dum in orbem fermè ſeſe convertunt, movent organa ſenſus. Pone modò, ut compreſſis, ex hypotheſi, vel obſtructis meatibus nonnullis. Pone, inquam, ut propterea ſpiritus animales influere liberè nequeant per nervos ad partes; tum retrocedentes, & intus quaſi coerciti ob motum maximum, maximamque, quam habent celeritatem, quum longè, latèque effundi liberè nequeant, neceſſe eſt, ut in gyrum quodammodo per interiorem cerebri ſubſtantiam rapidiſſimè convertantur. His ita præmiſſis, perquamfacilè videtur tum intelligere, tum exponere, unde virium languor, oculorum obumbratio, & reliqua omnia ſymptomata, de quibus verba jam fecimus, in quolibet vertiginis genere, proveniat.

Prognoſis. Vertiginem, quæ diù contumax fuerit, ſive quæ periodicè recurrit, inſequi plerùnque ſolet, aut apoplexia, aut epilepſia, aut mania, aut convulſio, quæ ſpaſ-

ſpaſmodicè viſcera torqueat. Simplex longè minus habet periculi, quàm tenebricoſa, & multò minùs quàm caduca, quæ omnium eſt peſſima. Sympathica, modò recens ſit, expers eſt periculi, & facilè ſolvitur. In ſenibus, atque inveterata nullam propemodum curationem admittere quit. Si a ſanguinis extet redundantiâ, ſpontaneâ ſanguinis excretione ſtatim diſcutitur. Si a ventriculo repleto, vomitus, qui ſponte erumpat, mirificè proderit. Si ex inteſtinorum colluvie, alvi ſolutio eam confeſtim ſubducere valet.

Ut vertigo, quæ ſympathicè ex aliarum partium læſione ſit, rectè curetur, partibus primariò affectis opportunè occurratur. Ut ea curetur, quæ idiopathicè, vitio nimirum cerebri, oritur, diſtinguere priùs oportet, num id vitium, quod in cerebro vertiginem facit, organis inſideat ſolidis; num humoribus, qui per organa effunduntur. In genere tamen, ratione rerum, quæ vulgò nonnaturales dicuntur, aer ſerenus, temperatus, & purus, victus tenuis, humidus qui facilè intus ſubigatur, vertigini curandæ plurimùm ſemper contuliſſe, ex uſu habuimus. Ab inediâ tamen nimiâ, æquè ac a nimiâ ſatietate caveat æger; utraque nempè vertiginem foviſſe non ſemel deprehendimus. A vino ſeſe abſtineat; quod, experientiâ teſte, ad ebrietatem præcipuè epotum vertiginem frequentiſſimè procreavit. Motus licèt conveniat, blandè, ac ſine contentione fiat, quum capiti quies potiùs expediat. Vigiliæ diù protractæ, quàm ſomnus nimius, longè majorem in vertigine noxam moliuntur. Alvus laxa ſit, oportet, quum digeſtionis recrementa, atque inteſtinorum ſordes diutiùs, quàm par eſt, intus coercitæ vertiginem quamſæpiſſimè pepererint. Quemadmodum hilaritatem, ac animi pacati diutinam tranquillitatem ſolam quandoque affectiones hujuſmodi, Curatio.

in-

inveteratas quamvis, penitus extenuaſſe, percepimus, ita quoque vehementiores animi; æquè ac mentis perturbationes eas feciſſe, nonrarò comperimus. Ratione pharmaciæ, & chirurgiæ, ſi adſit repletio, ſi oris amarities, ſi nauſea, niſus vomendi, hypochondriorum anxietas, inflatio, borborygmi, & reliqua, quæ ventriculi, item et inteſtinorum aliquam ſaltem proluviem denotare ſolent, ea imprimis purgationibus elui debet, quæ tum per ſuperiora, tum per inferiora leniter agant. In corporibus plethoricis, vel iis, in quibus ſanguis per loca conſueta excernendus, vertiginem, compreſſus fecerit, ſanguinem ſtatim educere conveniens eſt. Cæterùm nervina, narcotica, & maximè camphorata, modò tamen lenia ſint, commendamus, utpote quæ motus tumultuantes, atque ſpirituum excandeſcentiam blandè compeſcant. Neque pulveres improbamus, qui cephalici nuncupantur, utì ſunt cranii humani, ungulæ alcis, & reliqua, quæ niſi juvent, nocere ſaltem minimè poſſunt. Neque contemnimus frictiones, fotus, & balnea, tum maximè, quum ſudor intempeſtivè coercitus vertiginem fecerit. Aquam dulcem, & præſertim nucerianam, largè hauſtam, ac in urinam abundè deinceps excretam, eoquòd ſalia intus concreta ſolvat, diluatque, eam fluidorum, quæ nervos irritando, vertiginem quandoque induxit, acrimoniam ſuſtuliſſe, uſu nobis innotuit. Si capitis dolor, gravitas, mentis obtuſio, torpor, & quicquid humores vel in cerebro, vel in partibus cerebro adnexis, aut concreſcere, aut ſtagnare commonſtret, vertiginem vel comitetur, vel præcedat, vel inſequatur, tum hirudinibus partibus priùs infernis, inde ſupernis, naribus nempe, ſive ab auribus non procul appoſitis, aut cucurbitulis cervici, ac dorſo infixis, venas ſecare expedit, quibus in caſibus plurimum

rimùm inſuper contuliſſe ſcimus, & pediluvia, & ſinapiſmata, necnon et ipſa veſicantia, coxis præſertim, cruribuſque admota. Sunt qui præterea arteriotomiam, ac per arteriam ſectam ſalium quorundam volatilium infuſionem, aureum veluti præſidium extollunt. Id quamvis Recentiores nonnulli ad extirpandam radicitùs vertiginem maximi faciant, aut ne fiat unquam, aut ne ſaltem audacter fiat, Tyrones monitos volumus, ne eorum culpâ vitæ periculum quamprimùm Æger incurrat.

H*iſtoria* III.

Quicquid, vertigini medendo præſtare conſuevimus hiſtoriâ declaramus.

THeſſala puella, decem & ſeptem quæ vix attigerat ætatis annum, aſpectu venuſta, acris ingenio, item et elegans, ſucciplena, ac temperamento pollens, quod calidum, & humidum, ſive ſanguineum vulgò vocare potuerim, optimè in omnibus conſtituta, inter varias tamen inſuetas animi emotiones, quibus non ita pridem poſt quam Siſypho viro cuidam ingenuo nupſerat, vehementer angebatur, mentis quodam ſtupore Menſe Aprili obumbratur. Vertigine, quæ ter, & quater die ex intervallo procul ab omni lege recurrit, inde corripitur. Vertigo ſingulis paroxyſmis ad horam circiter integram penè ſemper ſeſe extendit. Oculis caligo in paroxyſmi principio tenuis, diſtracta, atque admodum rara obverſatur; quæ nihilominus paulatim, ac ſenſim adeo in progreſſu denſatur, ut planè cecutiens ægra, ac viribus omnino deſtituta vel adminiculis innixa conſiſtat, vel collapſa decumbat. Vocatus accedo, atque omnia ſedulò explorans, ſordes ſtomacho, æquè ac inteſtinis plurimas ineſſe cognovi, ſperans inde ut ea, quæ præfatam puellam invaſerat vertigo, ſympathica potiùs, quàm idio-

pathica foret; eòque magis, quia alvus diù ſuppreſſa fuerat. Aderat nauſea, atque oris amarities. Nidorem interdum eructabat. Torminibus identidem cruciabatur, necnon etiam impensè ſitiens urinas tenues, limpidas, ac planè crudas, ſub finem præſertim paroxyſmi, abundè excernebat; quæ res, quum maximam mihi ſuſpicionem fecerint, coctionis organa, utì ante jam diximus, recrementorum colluvie pergravari, effecerunt, ut enemate communi, quod alvum bis concitavit, priùs indito, hauriendam inde potionem hanc A blandè ſolventem præſcripſerim. Dies erat morbi tertia, ex quo Theſſalam ægrotantem tractandam ſuſcepimus; & ſordes, quas, alvo arte ſolutâ, uberrimè egeſſerat, reliqua omnia licèt ſymptomata penè diſcuſſiſſent, adhuc tamen mens torpebat, atque acceſſus vertiginoſi, utì priùs, in dies ſemper recurrebant. Quamobrem optimâ victus ratione, atque alterantibus, ut in B inſequitur, humoribus opportunè præparatis, eoquòd plurimo ſcatere ſanguine videretur, ut is tempeſtivè imminueretur, vena in brachio ſecta, ſanguinis libram circiter, ex noſtrâ ſententiâ, emiſit. Id die morbi octavâ, menſium fluxu, qui nunquam reſtiterat, exacto, ſucceſſit; neque incaſſum, ſiquidem, & mens clarificari, & vertigo, quæ poſthac longè mitior ſemper invaſit, reſolvi cepit. Hinc quum venæ ſectionem plurimùm ſanè in curatione morbi proceſſiſſe conjecimus, cute de more ſcarificatâ, ac cervici, dorſoque cucurbitulis appoſitis, aliam ſanguinis quantitatem triduo poſt ad uncias octo circiter extraximus; quod ſanè quum itidem profuiſſet, & vires quum adhuc conſtarent, & quum pulſus febre licèt ſemper immunis, adhuc tamen durus, ſeſe non ſatis explicaret, ut opus tandem abſolveretur, diebus aliis decem inde interpoſitis, ac pediluviis, unà et ſina-

ſinapiſmatibus in dies alternatim adhibitis, ſaphenâ ex dextero pede ſolutâ, ſangninem iterum imminuimus; qui ad alteram circirer libram eductus, effecit, ut menſtrualis conſueta repurgatio præmaturè, atque abundè excreta morbi reliquias deleverit.

Cur vertigo jugularibus compreſſis quandoque excitetur.

Si quis modò quærat, an exiſtimemus, vertiginem hanc ex conſenſu, an per eſſentiam exortam fuiſſe, ingenuè fatemur id nos propemodum latere. Nihiloſeciùs ex indiciis mixtam quodammodo eam extitiſſe, autumavimus. Animi quippe perturbationes nervorum genus primò, mox organa coctionis affeciſſe credidimus. Hinc recrementa ex digeſtionibus pravis in viſceribus congeſta, & ſanguis in vaſis intus redundans, nil mirum ſi plexus in imo ventre mordicando, & meatus in cerebro identidem comprimendo, vertiginem præfatam per vices quotidie recurrentem pepererint. Quod autem meatus in cerebro redundante ſanguine compreſſi vertiginem inducere queant, luculentiſſimè patet ex eâ vertiginis ſpecie, quam, datâ operâ, toties excitare poſſumus, quoties venis jugularibus inſtitâ extrinſecùs, vel leviter compreſſis, præſtamus, ne ſanguis carotidum, ac vertebralium per cerebri ſubſtantiam a ſiniſtro cordis ventriculo priùs effuſus, liberè per jugulares in dexterum remeare valeat. Neque diſſimili ratione vertiginibus per ſæpè obnoxii evadunt ii, quibus, polypus cordi inhærens, ac in ramos diſtractus in truncum venæ cavæ aſcendentis ſeſe præſertim immiſerit.

A ℞. *Rhabarb. elect. dragm. j., ſalis. tart. ſcrup. ſs., ſer. caprill. lib. j., m. f. infuſ., & macerat. S. A., colet., & adde ſyrup. flor. borrag. unc. ij. cap. in A. ut m.*

B ℞. *Ligni Aloes dragm. ſs., rad. peon., gramin., fragar. ana. dragm. j., aq. commun. q. ſ. m. f. infuſ., &*

maccrat. S.A. Bulliant., & adde flor. borrag., violar., primulæ ver., folior. pimpinel., capillor. Vener. ana pug.j., decoquant. S.A., colet., & adde ſyr. flor. borrag. unc.j., cap. quotid. pro ſyrup. in A. ut m.

Item ℞. *Aq. peon., ceraſ. nigror., matricar. ana unc.j. m., & cap. quotid. horâ circiter ante prandium, & ante cœnam, ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Veterum opinio per vapores vertiginem explicantium.

VErtiginem excitari opinabantur Veteres a vaporibus, ſive halitibus quibuſdam, qui aut in cerebro congregentur, aut ad cerebrum a partibus infernis provehantur. Quum in cerebro congregati vertiginem pariunt, tum eam idiopathicè fore ſibi ſuadebant. Quum a partibus infernis ſublimati, ac cerebrum conſcendentes, vertiginem cieant, tum ſympathicam eam extitiſſe affirmabant. Non deſunt inter Recentiores, qui vapores, atque halitus hujuſmodi, tanquam res omnino commentitias contemnendo, irrideant. Nos autem non inficias ibimus, portionem quandam humoris in fermentationibus extenuatam, atque in vapores diſtractam, cerebrum lædere, item et mentem obumbrare quodammodo poſſe, rationi licèt longè magis conſonum ducamus, anatome præſertim inſtructi, vertiginis cauſam exponere, non ſecus ac in capite ſuperiori expoſuimus. Idque pluribus ſanè ex cauſis, de quibus & ante jam diximus, & deinceps dicturi ſumus.

CA-

CAPUT VII.

De Convulſione, & ſpaſmo.

Convulſio a *convellendo*, & *ſpaſmus* a *contrahendo* dicitur, eoquòd hiſcè in affectibus muſculorum principium, & finis in unum quaſi convelli, contrahique videantur. A convulſione penes Recentiores nonnullos differt ſpaſmus, quatenus ſpaſmus fit cum dolore partis affectæ, convulſio ſine; adeo ut dici poſſit, *convulſionem eſſe muſculorum contractionem involuntariam, firmam ſine dolore, & ſpaſmum cum dolore. Firmam* dicimus, ut utranque affectionem a tremoribus, ſive a motibus convulſivis, aut ſpaſmodicis diſtinguamus, in quibus muſculorum contractio inter antagoniſtas, hoc eſt inter muſculos contranitentes, alternatur. Definitio.

Variæ in Praxi medicâ ſpecies, variique gradus convulſionis occurrunt; convulſio enim ita quandoque per artus, ac per parietes univerſos corporis humani vitam habentis effunditur, ut membra corporis præfati maximam ſibi nacta rigiditatem idem corpus quaquaverſum coextendant, ejuſque molem undique rigidam, atque inflexibilem faciant. Quo in caſu *tetanos* convulſio nominatur. Modò autem muſculorum contractio talis eſt, ut corpus humanum vivens antrorſum incurvetur. Modò demum talis fit, ut in diverſam partem, retrorſum nimirum reclinetur. Hinc aliæ duæ convulſionis inſurgunt ſpecies, quarum altera dicitur *emproſthotonon*, altera *opiſthotonon*. Emproſthotonon eſt, quum in anteriorem partem incurvatur. Opiſthotonon, quum in poſteriorem reclinatur. Alias præterea habemus convulſiones, quæ peculiares dici poſſunt: utì ſunt *ſpaſmus*, qui dicitur *cynicus*, *riſus*, Differentiæ.

ſus, qui nuncupatur *ſardonicus*, & ea convulſio, quæ *triſmos* a Medicis appellatur. Necnon et ea, quæ vocatur *ſtrabiſmus*. Spaſmus cynicus fit, ubi muſculus oris latus ex uno duntaxat latere contractus os ita deformat, ut ſpeciem canis prope ringentis quodammodo æmuletur. Riſus ſardonicus producitur, quum ex utroque latere idem muſculus contractus labia utrinque ſibi attrahit, atque extendit, quo riſum mentiri videtur. Triſmos oritur a contractione muſculorum temporum, & maxillarum; qui vehementer inſimul contracti efficiunt, ut dentes ex utrâque maxillâ adinvicem adducti mutuò adeo ſeſe obnixè comprimant, ut propemodum attriti ſtridorem edant. Strabiſmus nihil allud eſt, quam ea oculorum contorſio, quæ provenit a contractione muſculorum non omnium, ſed quorundam ex iis, qui oculorum gemmis movendis, ſive circumducendis inſerveniunt.

Capſa. Quum ex dictis diagnoſis liqueat, ad cauſas tranſire expedit, quæ ex duplici fonte hauriri poſſe videntur; contractio quippe muſculorum fieri quandoque poteſt ob vim ſpirituum, qui a cerebro cum impetu in fibras motrices propelluntur muſculorum, quos convulſio præter naturam contraxit. Quandoque autem fieri poteſt quoque, quod quamſæpiſſimè contigiſſe experientia quotidiè teſtatur, ex præpedito, præcluſoque eorundem ſpirituum per nervos in muſculos antagoniſtas influxu; qui propterea reſoluti in cauſâ ſunt, ut muſculi oppoſiti, eoquòd renixus contranitentium iis defecerit, vim propriam, ut ita dicam, elaſticam, exercentes convellantur; quo in caſu neutiquam muſculi contracti, ſed adverſi, qui reſolutionem patiuntur: ii videlicet, qui muſculis contractis adverſantur, tanquam partes morbo affectæ, reſpiciendi ſunt. His ita præmiſſis, quum facile elicere quiſque po-

poterit, quare convulſio interdum excitetur ſimplex, interdum ſpaſmodica, quare modò per eſſentiam ex cerebro, nerviſque affectis, ſive ex læſâ muſculorum ſtructurâ, modò per conſenſum ex aliarum partium affectarum conſortio, modò ob ſanguinem ſtagnantem, alioſque concretos humores, aut in muſculis contractis, aut in adverſis reſolutis, aut in partibus finitimis, non videtur cur in hoc diutiùs immoremur. Ad prognoſin itaque accedamus, quam tum ex Hippocrate, tum ex Galeno præſertim paucis expedire aggrediar.

Tetanos, niſi dierum quatuordecim circiter ſpatio ſolvatur, ægrotantem interimit. Convulſiones quò fortiores, eò pejores. Spaſmodicæ magis, quám ſimplices. Idiopathicæ, quàm ſympathicæ. Apoplexiam, vel epilepſiam non raró accerſunt. Ex vulneribus, lethales. In fœminis hyſtericis imprimis, longè minus habere ſolent periculi, quàm in maribus. Convulſiones, quas concitavit helleborus, aliaque fortiora purgantia, ex Hippocrate præcipuè (*a*), necem ferè ſemper moliuntur. Peſſimæ ſunt, que nimiam ſanguinis excretionem, aut hypercatharſin inſequuntur; tum maximè, quum viribus prætermodum reſolutis, æger dejectus conſiſtere nequeat. In febre, & præ cæteris malignâ, et tum maximè, quum in progreſſu morbi ſupervenerint, febricitantem brevì deceſſurum indicare conſueverunt. Febris ardens, quæ convulſionibus acceſſerit, eas utplurimùm extenuavit. Hinc illud Hippocratis (*b*) *qui a convulſione, aut diſtenſione nervorum tenetur, febre ſuperveniente liberatur*. Et ex eodem Hippocrate (*a*) *febrem convulſioni ſupervenire meliùs eſt, quàm febri conulſionem.* Nil mirum igitur ſi in febre continuâ labiorum contorſio, oculorum, ſuperciliorum, aut narium, præ foribus mortem verſari non ſemel prædixerit. Diæ-

Prognoſis.

[a] *Sect. 5. aph. 1.* (b) *Sect. 4. aph. 57* (c) *Sect. 2. aph. 26.*

Curatio.

Diæta, quæ convulſionibus curandis præſcribenda eſt, ei non abſimilis fore videtur, quam reliquis cerebri affectionibus curandis in capitibus ſuperioribus paulò ante adhibuimus. Aer igitur convenit temperatus, & ſerenus, quum borealis, frigidus, atque hybernus ex Hippocrate (a) convulſiones inducat. Victus tenuis ſit, concoctuque facilis. Plurimùm nocet ſalſus, acidus, acris, ſaccharatus, item et mellitus. Vinum, utpote quod nervis infenſum, planè proſcribendum. Quies longè magis, quàm motus conferre videtur, is præſertim, qui contentiosè, & vehementi fiat cum conatu. Alvus quotidiè niſi reſpondeat, blandè cienda. Hilaris, pacatuſque ſit animus &c. In pharmaciâ, & chirurgiâ diſtinguendum eſt priùs num convulſiones extent per eſſentiam, num per conſenſum. Si ex conſenſu, partibus ſtatim, qui morbo proximè laborant, partibus videlicet primariò affectis, occurrere debemus. Si per eſſentiam, ſedulò inquiramus oportet, num id fiat ſpirituum vitio, an ſanguinis; num alterius cujuſque humoris, qui vel cerebrum, vel nervos, vel muſculos lædat; num ſuccedat ob contractionem violentam muſculorum partis convulſæ; num ob reſolutionem muſculorum, qui muſculis contractis adverſantur &c. Sordibus itaque tum ventriculi, tum inteſtinorum blandè egeſtis, ubi ſanguis redundet, confeſtim imminuendus. Ubi ſpiritus excandeſcant, leniter coercendi. Si quis humor craſſus, aut nervos obſtruat, aut eos adeo comprimat, ne ſpiritus a cerebro in muſculos reſolutos liberè fluant, is blandè diſcutiendus. Qua de re clyſteres commendamus, leniora emetica, item et purgantia, ea præ cæteris, quæ parantur oleo ſive communi, ſive amygdalarum dulcium, ſive ſeminum melonum, necnon etiam ſeminum lini &c.

Spi-

[a] *Sect. 5. aph. 20.*

Spiritibus, qui nimiùm efferveſcunt, cohibendis, apprimè conducunt opiata, item et balinea aquæ dulcis, vel emollientia, aqua nuceriana largè epota, decoctiones emollientes, hiſque ſimilia. Tetanos, alvo oleo amygdalarum dulcium purgatâ priùs, balneo inde olei communis feliciſſimè reſolutum, non ſemel vidimus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

INter *convulſionem*, & *ſpaſmum*, penes eos, qui inter Veteres de Facultate medicâ ſcripſerunt, nullum unquam aliud interfuit diſcrimen, niſi quod convulſio vox ſit latina, & ſpaſmos græca; quæ voces profectò, ſi nominis etymologiam intuearis, unum, & idem ſonant, *contractionem* quippe dicunt; neque aliter, quantùm ſcio, tum ab Hippocrate, tum a Galeno, uſurpantur: ſpaſmos *affectus eſt, quo nervi, & muſculi tentantur, adeo ut modò totum corpus, modò pars ſine voluntatis arbitrio trahatur*, inquit Galenus (*a*). Hos profectò inter Antiquiores, Mercurialis, Heurnius, Fernelius, Riolanus; inter Recentiores, Sennertus, Riverius, Sylvius, Ettmullerus, Bellinus, aliique ſequuti, uno eodemque ſenſu convulſionem, & ſpaſmum complexi ſunt, per eam utranque vocem, membrorum, aut muſculorum contractionem promiſcuè deſignantes. Nobis autem, cum aliis, qui convulſionem a ſpaſmo recèns diſtinxerunt, licèt fortaſse non melioris notæ Auctoribus, ad eximendam rerum iſtarum, quæ non minima exorta eſt, ambiguitatem, *convulſionem* unicè dicere placuit, eam membrorum contractionem, quæ aut minimè dolet, aut ullum vix infert doloris indicium; & ſpaſmum

In quo, penes nos, convulſio differt a ſpaſmo.

(a) *Def. med. pag. 397. 26. m.*

propriè dicere arriſit eam membrorum, aut muſculorum, aliarumque partium contractionem, quæ cum dolore ſive exoritur, ſive perennet.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Exponitur Veterum opinio, convulſionem, vel ex repletione, vel ex inanitione fieri, affirmantium.

Convulſiones fieri Veteres opinabantur aut ex *repletione*, aut ex *inanitione*. Ex repletione fieri affirmabant, quum aut ſanguis, aut alius quivis pituitoſus humor ſeſe inſinuans in nervos, aut muſculos, eos inflet, & contrahat. Ex inanitione autem tum exoriri ſibi ſuadebant, quum, humido radicali penitus exhauſto, ita quandoque, in eorum ſententiâ, nervi, & muſculi exiccantur, ut, corii adinſtar igni admoti, contrahantur, & convellantur. Id figmentis quamvis anilibus fidenter annumerare conſueviſſet Helmontius, nos tamen Veterum opinionem interpretari potiùs, quàm irridere juvabit. Atque adeo convulſionem ex repletione fieri, cum Veteribus tum dicendum cenſemus, quum, ob violentam fibrarum ex vehementi ſpirituum influxu diſtractionem, muſculi præter naturam contracti membra convellunt. Ex inanitione verò tum, quum ob denegatam ſpirituum in fibras radiationem, reſolutis antagoniſtis, muſculi ex adversò vim ſuam connaturalem, procul ab omni contranitentium renixu, liberè exercentes, validè contrahuntur. Ita profectò, & ſpaſmum præcipuè cynicum, & riſum ſardonicum, & ſtrabiſmum, non ſecus ac emproſthotonos, atque opiſthotonos frequentiùs produci, credidimus.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

TRemores, aut motus convulſivos, in quibus contractiones ſive ſimplices, ſive ſpaſmodicæ, viciſſim, utì monuimus, alternantur, concitari ut plurimùm autumamus, vel ab humore quodam acri, qui nervos hinc inde ſparſim mordicet; vel a ſanguine, ſive a lymphâ quadam craſsâ, quæ in tubulis identidem ſtagnando, eos prætermodum extendat, & nervos interceptos multis, variiſque in locis diviſim comprimat. Quo fit, ut, non æquè præcluſo ſpirituum a cerebro per nervos afflatu, modò hìc, modò illic indiſcriminatim muſculi reſolvantur. Hinc variæ membrorum contractiones convulſivæ, quæ nequaquam perſiſtere, ſed in variis regionibus corporis humani vitam habentis, utì patet, alternari deberent. Unde proveniant tremores, ſive motus convulſivi.

ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

INter præſidia chirurgica reſolvendis convulſionibus plurimùm tanquam idonea excogitata habemus, non modò defricationes, ſcarificationes, vellicationes, atque arctiſſimas vinctiones, verùm etiam inuſtiones, item et veſicantia, in quibus tamen univerſis cautè admodum, ex noſtrâ ſaltem ſententiâ, incedere oportet. Scimus equidem, prædicta remedia exteriora pluribus ſanè ex cauſis hiſce in caſibus prodeſſe poſſe; eliciunt quippe ſpiritus, eoſque revocant ad muſculos reſolutos. Neque inficias imus, irritatis quandoque artubus extremis, ſpiritus præfatos a regionibus, in quibus impetum fecerant, averti, a Quicquid opinandum erit, ratione convulſionis, de veſicantibus, inuſtionibus, cæteriſque exterioribus præſidiis.

culis nimirum, quos præter naturam contraxerant. Ex quo fit, ut ea non omnino improbemus, & præſertim, ubi proceſſerit convulſio a materiâ quadam craſsâ ac glutinosâ, quæ aut in nervis, aut non procul a nervis concreſcens, antagoniſtarum, ut ante jam diximus, reſolutionem pepererit, tum maximè, quum penè deploratus fuerit morbus, atque in irritum reliqua omnia ceſſerint auxilia. Valdè dubii hæc tamen eventus, & plurimùm ſuſpecta, magis magiſque in dies nobis uſu diutiùs inſtructis, non ita pridem eſſe ceperunt in cæteris convulſionibus, quas, vel fluidorum acrimonia, vel ſanguinis redundantia, vel ſpirituum nimia incaleſcentia, concitavit: harum quippe invaſiones exaſperaſſe potiùs, quàm cohibuiſſe, penè ſemper cognovimus.

CAPUT VIII.

De Epilepſiâ.

EPilepſia, eoquòd, quos vehementer concuſſit, viribus omninò collapſis, ex improvisò conſternantur, & concidant, morbus vulgò dicitur *caducus*. A nonnullis *comitialis* nuncupatur, *lunaris* ab aliis, *ſonticus*, *herculeus*, *ſacer &c.* Hanc deſcribere poſſumus, *motum eſſe convulſivum, qui univerſas humani corporis vitam habentis partes ex intervallo corripit, ſenſus inſuper externos, æquè ac internos lædens*. Non ſecus ac de vertigine innuimus, & *per eſſentiam*, & *per conſenſum* epilepſiam fieri poſſe, exiſtimamus.

Definitio.

Diagnoſis.

Imminentis epilepſiæ indicia ſunt: ſenſus quidam, frigidioris veluti auræ, repentinus ab occipite in verticem calvariæ aſcendentis: præcordiorum anxietas: flatus, qui hypochondria pervagando, variè obmurmurantes, ventris inflationem inducunt: facies, quæ citra cauſam manifeſtam aut prætermodum ſqualet,

ſqualet, aut impensè rubeſcit: linguæ motus variè præter naturam editi: capitis dolor, gravitas, oblivio, mœſtitia, vertigo; quæ, niſi quidem omnia, pleraque ſaltem acceſſiones epilepticas anteire, nonrarò deprehenduntur. Tum etiam paulò antequam invadat paroxyſmus, nonnunquam fluctuare ſolet animus, ac mens perturbari, inſomniis noctu præſertim turbulentis: caligare incipiunt oculi, ſive muſcis, nubeculis, ſplendoribuſque vagis, aut ſcintillulis apparentibus illudi &c. Præſentem eſſe, præter ea, quæ epilepſiam deſcribentes jam ante recenſuimus, declarant quoque ſpuma per os effuſa, unà et convulſiones, motuſque ſpaſmodici, qui membra variè torquent, quatiuntque. Epileptici ulteriùs linguam in paroxyſmo ferè ſemper exerunt, quo, canes quaſi ſitientes æmulantur, ſtertunt, vociferantur, quandoque clamant &c. At, quum receſſerit invaſio, propè ac ſi ex ancipiti, incertoque conflictu plurimùm defatigati evaſerint, inſurgunt.

Quicquid ſpiritus animales intus in cerebro adeo concitare, & commovere valet, ut longè validiùs quàm decet, excandeſcant, vel tumultuantes, ut ita dicam, procul ab omni lege principium ſubeant nervorum, perque eos effundantur, id omne paroxyſmis epilepticis excitandis ſatis idoneum cenſemus. Hinc haud erraſſe videntur ii, qui in epilepſiâ, vel ſanguinis copiam, vel nimium fluidorum æſtum, vel humoris cujuſdam acris, qui membranas, ac plexus irritando, cerebrum turbet, pravitatem, vel vermes, ſive lumbricos, qui viſcerum tunicas mordicent, culpare conſueverunt; ea ſiquidem omnia præſtare valent, ut ſpiritus animales in cerebro commoti huc illuc incurſent, muſculos contrahant, ac membra convellant &c. Ex quibus itidem patet, quo pacto modò idiopathicè, modò ſympathicè moveri queant paroxyſmi. Cauſa.

Epi-

Prognoſis. Epilepſia curatu perquàm difficilis, & periculi plena, quæ præſertim frequenter invaſerit, haberi debet; cerebrum enim iterum, atque iterum in paroxyſmo excuſſum, ac penè diſtractum, omnino tandem ratione ſtructuræ intimioris, evertatur neceſſe eſt. Idiopathica tamen longè periculoſior, ac pervicacior habenda eſt, item et inveterata, nec non etiam hereditaria, de quâ ſcimus, curationem ferè omnem hactenus reſpuiſſe. Pueri præ cæteris epilepſiâ tentantur, quibus in pubertate niſi ſolvatur, ad mortem uſque perducitur. Quum ab anno ætatis vigeſimo quinto infeſtare ceperit, planè inſolubilis cenſenda, ex Hippocrate (*a*). Recurrentibus æquinoctiis et ipſa non ſine periculo recurrit. Si, dentibus, aut variolis, vel morbillis erumpentibus, excitetur, non adeo funeſta; eam quippe tum æſtus febrilis plerùnque diſcuſſit. In virginibus, deleri paſſim deprehenditur, aut menſibus, aut conjugio ſupervenientibus. In maribus, ſi ante pubertatem extiterit, utprimùm ſemen excreverint, feliciſſimè quandoque ſolvitur. Interdum cæcitatem, ſtrabiſmum, & mentis ſtuporem, infert. Cæterùm epilepſiam tum in maribus, tum in fœminis, tum in pueris, atque adoleſcentibus, tum quoque in adultis confirmatam, febre ſuperveniente quartanâ, ſternutatione creberrimâ, humoris cujuſdam pituitoſi ſive per nares, ſive per oculos, ſive per aures egeſtione, vomitu, diarrhoeâ, urinæ, item et ſudoris plurimâ excretione, ſcabie per univerſum corporis ambitum exortâ, ſanguinis ſpontaneo, & præſertim per hæmorrhoides effluxu, penitus ſublatam, raro admodum licèt, non ſemel tamen, & legimus, & vidimus.

Curatio. Aeris qualitas, victus ratio, & reliqua, quæ ad res, vulgò nonnaturales dictas, ſpectant, motui ſpirituum ani-

[a] *Sect. 5. aph. 7.*

animalium tumultuario in epilepſiâ ſedando, eadem planè convenire videntur, quæ apoplexiæ, vertiginibus, aliiſque nervorum affectionibus evincendis, ante jam in diætâ propoſuimus. Monemus tamen, ut hìc præ cæteris laxa ſit alvus, ut de more mulierum fluant menſes, ut excretiones hæmorrhoidum, ſi quando compreſſæ fuerint, utut fieri poſſit, quodammodo revocentur. Quicquid autem in pharmaciâ, æquè ac in chirurgiâ expedit adhibere, ægrotantem reſpicere debet, tum in paroxyſmo, tum extra. In paroxyſmo, curare debemus, ut ſpiritus ad organa ſenſuum revocentur, aut inclamando, aut artus extremos vellicando, aut cutem in dorſo potiſſimùm defricando, aut alvum clyſteribus quandoque concitando &c. Si adſit plethora, vel ſi conſuetæ ſanguinis reſtiterint excretiones, vena ſolvatur; aut cucurbitulis cuti priùs ſcarificatæ infixis, aut hirudinibus, partibus præcipuè infernis admotis, ſanguis educatur. Et quoniam inter ſymptomata, quæ epileptico invadente paroxyſmo magis urgent, ea eſt ſpirandi difficultas, cum ſuffocationis imminentis interdum periculo, ob eam, quæ ex glandulis vehementer expreſſa, ſpumans ab ore intumeſcit ſaliva, quæque non ſemel, ore validiſſimè convulſionibus contracto, obſtructo, compreſſoque, quum liberè foras egredi nequeat, intus retrocedit, ac ſeſe cumulatè, affluenterque in fauces immittens, reſpirationem omnino præcludit; iccirco, ne id ſuccedat, pro viribus præſtandum eſt, ne ore clauſo, neve reſupinus, vel alio quovis pacto retrorſum, maximè reclinatâ cervice, perincommodè reſpiret æger; quod inſuper efficiet, & ne linguam ſibi præmordeat, & ne occiput ad ſolum allidat. Extra paroxyſmum, eâdem propemodùm curandi methodo epilepticos, æquè ac apoplecticos, convulſos, item

et

et vertiginibus obnoxios tractandos eſſe, cenſemus.

Hiſtoria IV.

Quicquid, epilepſiæ medendæ, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

NArciſſus adoleſcens octavum & decimum circiter agens ætatis annum, temperamenti calidi, & ſicci, bilioſi videlicet, modicæ ſtaturæ, venuſtus, ac elegans, lucubrationibus in Urbe literariis impensè vacans, menſe Januario febre ardenti correptus, ante diem decimamquartam, niſi quod criſin ullam manifeſtam emiſiſſet, optimè tamen convaluit. Inde ex improvisò de peracuto quodam, atque infeſto ſinciptis dolore conqueri cepit; qui horis vix duabus exactis, planè evanuit. Mox, vertigine tentatus, ac viribus ſubinde omnino collapſis, ſenſibuſque amiſſis, concidit; angit convellitur, ac ſpumans ore ſtertit, nec ex facili ſpiritum ducit. Intumeſcunt oculi. Rubore ſuffunduntur genæ. Quinimmo et pulſus prætermodum contractus, arterias quoque univerſas convulſas fuiſſe, ſatis ſuperque oſtendebat. Paroxyſmus vehemens licèt, brevis eſt. Periodicè tamen bis ſingulis menſibus die inclinato, renaſcente in novilunio, ac decedente in plenilunio Lunæ lumine, recurrit. Neque ſolvitur, niſi urinâ priùs abundè excretâ. Quamobrem Narciſſum epilepſiâ correptum fore conjicientes, tanquam epilepticum tractare conſtituimus. Hinc, ſufficienti quantitate olei amygd. dulc. rec., & ſ. ign. extract., necnon et clyſteribus emollientibus ſæpeſæpiùs injectis, alvo iterum, atque iterum elutâ, ac ſanguine tum ſupernè, tum infernè educto, alterantia conſueta antiepileptica ad plures menſes propinanda ei præſcripſimus. At planè incaſſum, quandoquidem præfata præſidia tum medica, tum chirurgica, ad leges Artis quantumvis adhibita, in irritum tamen omnia ceſſe-

ceſſere. Icciro menſe Auguſto, ex noſtrâ ſententiâ, ad fontem nucerinum ſe contulit. Per menſem, & ultra eam aquam largè hauſit, atque in eâdem bis in die ſeſe immerſit. Quo factum fuit, abſtemius tamen ſemper impoſterum, ut penitus evaſerit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quicquid de cranii terebratione in epilepſiâ propoſitâ judicandum ſit.

EPilepſiam de more Veteres procreari affirmabant humoribus quibuſdam pituitoſis, melancholicis, necnon etiam bilioſis, qui aut in cerebro congeſti, aut in reliquis viſceribus ſtagnantes, efferveſcunt, ſive potiùs caleſiunt. Hinc in vapores reſolutos, & unà cum ſpiritibus animalibus intus in cerebro commixtos, ſibi ſuadebant, cerebri, nervorumque facultates univerſas lædere, irritare, & convulſiones epilepticas, item et ſenſuum alterationem producere. De vaporibus hujuſmodi, qui ex viſceribus corporis humani viventis exaltari, ſublimarique creduntur, quicquid ipſe ſentiam quum ingenuè jam ante protulerim, non videtur, cur id iterum repetam. Ad Praxin igitur deſcendo, in quâ ſunt qui hiſce in caſibus præter ſinapiſmata, & præſertim in paroxyſmo contumaciori, veſicantia, cauteria, ſetacea, hiſque ſimilia commendant; commendant quoque, cranium ad meninges uſque perterebare. De reliquis in capitibus ſuperioribus abundè jam diximus. De terebratione dicendum tantùm ſupereſt, nos planè ignorare quâ ratione prodeſſe poſſit; & utique deterret præſidii atrocitas, infauſtuſque plerùnque exitus, quo eam factam fuiſſe accepimus. Non ita judicamus de pulveribus antiepilepticis, uti ſunt pulveres Gutthet., ſuccini albi, corallorum rubrorum, item et alborum, margaritarum &c. De aquis cephalicis ex. gr. meliſſæ, ceraſorum nigro-

rum, peoniæ &c. De confectionibus cephalicis, uti ſunt theriaca, mithridatum, confectiones alkermes, hyacinthinæ, & reliqua, quibus, noxam utpote nullam, quum opportunè propinentur, inferre valeant, tutò quiſquis uti peterit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quo pacto epilepſiam in recèns natis tractandam ducimus.

EPilepſia in recèns natis vulgò ROMÆ dici ſolet *le infantigliole*. Hæc quamſæpiſſimè, ut opinor, provenit: ſive a meconio non excreto: ſive a pravâ lactis, quo alitur infans, qualitate: ſive a vermibus, qui tunicas aut ventriculi, aut inteſtinorum mordicando, eam per conſenſum faciunt: ſive, quod paſſim contigiſſe deprehenditur, a *dentitione*. Talis epilepſia in caſibus univerſis, ob organorum imbecillitatem, plurimùm ſemper ſuſpecta eſſe debet; commodè tamen quandoque evincitur alvo blandè ſolutâ injectionibus ex ſimplici oleo ſive communi, ſive amygdalarum dulcium, ſive ſeminum melonum &c, quæ et in ſavoneam digeſta, ac per os chocleatim identidem propinata mirificè profuiſſe, ex uſu quotidiano percepimus. Quum a vermibus producatur, ea inſuper auxilia, de quibus verminationem exponentes acturi ſumus, præſcribenda veniunt. Verùm hìc perfunctoriè ſaltem monere juvat, ut in qualibet infantum epilepſiâ a vino prorſus ſeſe abſtineat tum infans, tum nutrix. Id FLORENTIÆ ex oraculo inclyti in Praxi medicâ Præceptoris noſtri * præſertim accepimus, qui nobis enarrabat, tali methodo epilepſiam ab infantiâ avitam in Familiâ perquàm Illuſtri, tandem aliquando extenuaſſe. In pleriſque Italiæ Regionibus, Romæ imprimis, item et Florentiæ, cervicem aut ferro candenti

* *Franciſcus Redi.*

denti inurere, aut ſetaceis, infantibus, pueriſque epilepticis, perforare, conſuetum, ac penè dicam, ſolemne eſt; quo epilepſiam ſolvere, eamque arcere opinantur. Id remedium iis præſertim, quibus nimia pituitoſa colluvies caput pergravaverit, interdum profeciſſe experientiâ edoctus, non inficior. Veruntamen teſtari quoque mihi liceat, noxam pluribus frequentiùs intuliſſe, quos ſtupidos, languentes, tardos, irrequietos, exſuccos, quandoque excarnes, quin et tabidos, ac variis aliis perincommodis affectibus obnoxios effecit; neſcio an quia nervos vehementer, acriterque nimis irritando mollem cerebri ſtructuram labefactaverit; an quia ſerum lymphaticum meninges blandè irrorans, ulcere inducto, egeſſerit; an quia portio quædam puris ibi confecti a reduce ſanguine abſorpta fluida corporis univerſa coinquinaverit; an pluribus aliis ex cauſis nobis hactenus planè occultis. Hoc tantùm certò ſcio, non ſemel eveniſſe, ut vix unqam ex prædictis incommodis, niſi cauterio priùs ſublato, puer evadere potuerit. In fœminis epilepſia, quæ, ut vulgò creditur, ex uteri fit conſenſu, dicitur *uterina*, & non rarò ſedatur rebus graveolentibus naribus admotis, utì ſunt camphora, caſtoreum, oleum ſuccini, aſſa fœtida, ruta contuſa, matricaria, & reliqua, de quibus, ubi de affectibus mulierum hyſtericis agendum erit, fusè verba facturi ſumus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

SI quis unquam lunarem poteſtatem morbis excitandis, ſolvendiſque magni facere velit, id non injuriâ in epilepſiâ profectò deberet; quæ ideo *lunaris* *affe-*

Quid de Lunæ, Cœlique mutationibus, ratione epilepſiæ recurrentis, judicandum ſit.

affectio, paſſim olim nuncupabatur, quòd ad lunares phaſes ipſa potiſſimùm moveri ſoleat. An tamen lunæ prædictæ alterationes a nobis valde remotæ, an aliquid aliud, quod unà cum Lunâ propinquiùs adhuc moveatur, in Terris agat, per quàm difficilè exiſtimamus impræſentiarum enucleare. Idem porrò de æquinoctiis, atque de Solſtitiis quoque dicimus, aliiſque cœli mutationibus, in quibus humani corporis vitam habentis œconomia evidentiſſimè afficitur. Id, quòd unde proveniat mentis acie attingere nequeant, inter Recentiores ſunt qui audacter negant inſimul, atque irrident. At enim verò vanas Aſtrorum in morbis interpretationes, & ſcrupuloſam nimis in rebus pleriſque medicis agendis aſtrologiæ, ut ita dicam, ſuperſtitionem, etiamſi negligamus, in eventibus autem, quos ſenſibus noſtris longævus rerum uſus luculentiſſimè patefecit, noſtram confiteri potiùs ignorantiam, quàm iſtorum juvenilem, atque inexpertam arrogantiam imitari placuit.

C A P U T I X.

De Catalepſi.

CAtalepſis dicitur quoque *interceptio*, *ſtupor*, *catochen*, a nonnullis *congelatio*, quoniam ii, quos talis invaſerit affectio, penè ac ſi gelu cogerentur, ſenſus, ac motus expertes undequaque rigent. Eam

Definitio. deſcribere poſſumus *repentinam eſſe ſenſus, & motus exterioris, qui fit nimirum mentis arbitrio, interceptionem, quæ partes univerſas corporis humani viventis ex improvisò invadens efficit, ut, qui corripiuntur, in eâdem membrorum poſitione, quàm antequam correpti fuerint, proximè habebant, obnixè conſiſtant.*

Signa,

Signa, quibus dignoſcitur, ſunt manifeſta; nam qui catalepſi tentatur, illico obmuteſcit, rigidus, atque immobilis, veluti mente commotus, & ut vulgò dicitur *extaticus*, aut conſiſtit, aut ſedet, aut attonitus jacet. Vellicatus non ſentit. Vocatus non reſpondet. Quinimmo et oculos utplurimùm licèt apertos habeat, nequaquam videt; neque bulbos, neque palpebras, quas rigidas, atque intentas tenet, movet. Etſi quis versùs pupillas digitos ſummos vel propiùs ei admoveat, nec vel minimùm nictitare deprehendet. Hæc autem omnia in catalepſi perfectâ fortiori, ac legitimâ abſolutè requirenda ſunt; in eâ quippe, quæ mitior eſt, quæque *ſpuria* iccirco, vel *illegitima* nuncupatur, adamuſſim non ita ſequuntur. Diagnoſis.

Catalepſin fieri neutiquam cum Priſcis credendum reor ob intemperiem cerebri frigidam, & ſiccam, cujus causâ ſpiritus in nervis congeſti, comprehenſi, ac propè congelati ſiſtuntur. Quinimmo non alienum videtur, ideo ſenſum, & motum in catalepſi deleri, quia ſpiritus animales a cerebro per nervos ſemel in muſculos, atque in membranas vehementer, affluenterque, ut ita dicam, propulſi, meatibus inde confeſtim validè compreſſis, vel obſtructis, in idem cerebrum retrofluere nequeant. Quam ob cauſam intercepti, præcluſique membrorum rigorem, unà et ſtuporem faciunt, ideſt ex organis ſentiendi facultates adimunt. Cauſa.

Catalepſis eſt affectio, rara admodum licèt, valde tamen acuta, ac periculi plena. Quamociſſimè quandoque interimit, tum maximè, quum ſeſe per univerſum corpus effundens, legitima eſt. In ſenibus ex Sylvio, ferè ſemper inſolubilis. Longè minùs contumax, quæ fœminas, & pueros comprehendit, quæque præſertim ſympathicè fit, aut dentibus erumpentibus, Prognoſis.

tibus, aut lumbricis viſcera pungentibus. Solvitur non rarò uberrimo ex hæmorrhoidibus in maribus, ex utero in fœminis ſponte ſuâ effuſo ſanguine. In fortem perſæpè apoplexiam, epilepſiam, & lethargum commutatur; quibus in caſibus utplurimùm deſinit in interitum. Niſi maturè evincatur, immunis tametſi evaſerit æger, ſtupidus tamen, languens, iners, ingenii tardus, ac mentis impos vivere ſubinde ſolet.

Curatio. Catalepſi reſolvendæ, arcendæque, aer convenit temperatus, ſerenus, atque exagitatus. Plurimùm nocet frigidus, uliginoſus, atque impurus. Victus tenuis eſſe debet, quinimmo et perquàm exiguus in paroxyſmo. Uſus vini omnino interdicatur. Motu identidem blandè ſeſe exerceat, qui catalepſi tentari conſuevit. Ambulet nimirum, incedat, equitet, naviget, curru invectus peregrinetur; vita quippe, ut vulgò dicitur, ſedentaria, ſive, ut meliùs dicam, umbratilis, experientiâ teſte, catalepſin non ſemel accerſivit. Mentis ſolicitudines, animique perturbationes univerſæ, quæ catalepſin interdum ſolæ facere potuerunt, cane pejùs, & angue vitari debent. Quum invaſerit, alvi colluvie priùs elutâ, ſanguinis copia, ſi adſit, ſtatim, non ſecus ac in apoplexiâ innuimus, minuenda eſt; iterum, atque iterum, quum urgeat acceſſio. In corporibus pituitoſis, quæ plurimo nimirum ſcatere ſolent ſero, ut et in cachecticis non modò, quæ alvum ſubducunt, commendamus, verùm etiam emetica, quæ tum plurimùm profeciſſe, teſtatus eſt uſus. Conveniunt item ſternutatoria, balinea, defricationes, inunctiones ex balſamo volatiliori, vellicationes, ſinapiſmata, & nihiloſecius quum pertinax reſiſtat, uti debemus defricationibus, item et inuſtionibus; de quibus omnibus idem fermè dicimus, quod in ſuperioribus protulimus, quum nil aliud catalepſis

videatur, quàm ſpecies quædam convulſionis apoplecticæ, unà et epilepticæ, quæ propterea tum in paroxyſmo, tum extra eadem propemodum exigit auxilia.

Hiſtoria V.

Quicquid, catalepſi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

HOrtenſius quidam natione Theutonicus, vir nobilis, ingenuus, atque eruditus, in cæteris omnibus liberalibus facultatibus, at in rebus imprimis philoſophicis, & mathematicis verſatus, quintum, & quadrageſimum ætatis vix attigerat annum, Menſe Julio Anni 1703. cujuſdam phænomeni novitate illectus, multò ante lucem ex editiſſimâ turri, quam unà mecum ruri conſcenderat, in Cœlum ſuſpexit, ac tubo optico acie admotâ, tum, quum ſydus quoddam non procul a Polo boreali intueretur intentus, catalepſi inopinatò perculſus, in eâdem planè poſitione tubo aptatus arctiſſimè riguit. Temperamento præditus erat calido nonnihil, & ſicco ideſt bilioſo. Opiparè veſcebatur, meraco inſuper interdum non parcens. Pulſus in paroxyſmo, aliquantulùm licèt febricitaret, ſeſe tamen ſatis explicabat. Reſpiratio neque difficilis, neque anheloſa alternabatur. Attamen ſtupidus, atque immobilis, niſi reſpiraſſet, ullum vix aliud vitæ indicium extrinſecùs dediſſet. Hinc procul ab omni cunctatione, clyſtere acriori ex aquâ hordeaceâ plurimùm ſalitâ priùs injecto, ac venâ in brachio inde ſolutâ, libram circiter ſanguinis eduximus, quem paulò poſt ad alteram libram ex ſaphenâ emiſimus. Et quoniam nihiloſeciùs minimè excutebatur æger, ſinapiſmatibus plantis ante admotis, mox cervici, ac dorſo cucurbitulis infixis, iterum ſanguinis libram extraximus. Quo factum fuit, ut ea catalepſis, quæ legitima erat, in ſpuriam tandem,

trium

trium circiter horarum intervallo ceſſerit; ex eo quippe tempore balbutire, deglutire, oculos movere, artus extendere, atque inclamatus audire aliquantulùm cepit, convulſus tamen, enervis, conſilii expers, ac mentis prorſus obtuſus. Quapropter ſordibus alvi, eâ, quæ inſequitur, purgatione A, diſcuſſis, ac balneo aquæ tepentis bis in die per triduum adhibito, prorſus convaluit. Eum verò in Patriam reverſum, reſcivimus, triennio inde vix elapſo, apoplexiâ forti correptum, obiiſſe.

A. ℞. *Folior. ſenæ oriental. mundat. unc. ſs., cremoris tartar. dragm. ij., aqu. commun. q. ſ. M. f. infuſ. S. A. cin. calid., & adde man. elect. unc. ij. Solve. Colet., & adde ſyrup. roſat. aur. ſolut. unc. iij, cap. in A., cui ſuperb. priùs lib. iv. aqu. Tetut., mox tantundem aq. nucer., ſive comm. optimæ, & ultra.*

ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ.

Balneâ non calida, ſed modicè tepentia adhiberi debent.

DE balneis aquæ dulcis, de fotibus, ac ſuffitibus, id præ cæteris adnotandum, ne calida nimis, verùm modicè tepentia adhibeantur, & convulſis præſertim, iiſque omnibus, qui aut viſcerum inflammatione, aut doloribus ſpaſmodicis torquentur. Calor enim nimius aquarum cutem contrahit, vires prætermodum ſolvit, nervos irritat, alioſque plures peſſimos in corpore humano vivente præſtare valet effectus, ex quibus noxam plurimam ferè ſemper contraxiſſe conjecimus. Quicquid diximus de balneis aquæ dulcis, dictum volumus quoque de thermis, cæteriſque, quæ, quantùm nos docuit experientia, longè meliùs mediocriter tepentia, quàm calida per cutis ſpiramenta ſeſe in vaſa immittunt, membranas emolliunt, humores congeſtos ſolvunt, ſalia intus con-

concreta fundunt, ac per urinam blandè egerunt. Quid ſit aqua tetutiana, & quomodo propinanda eſt, inferiùs dicendum.

CAPUT X.

De Lethargo, & Caro.

Lethargus, & carus, quum affectus planè videantur conſanguinei, & quum eadem propè, ut diſcutiantur, exigant præſidia, uno, eodemque capite affectionem utranque exponendam duximus. *Lethargus*, latinè *Veternus*, torpor nimirum obliviosſus, ſive oblivioſa deſidia, nihil aliud eſt, quàm *gravis, & morboſa in ſomnum proclivitas, cum oblivione, ac aliquo ſenſuum ſtupore, procedens utplurimùm a labe quadam malignâ, quæ febrem lentam inducit*. Caro, ſive carus eſt *ſopor morboſus, quo præter naturam arctiſſimè obdormit æger, qui altè conſopitus excitari vix quit, & in ſoporem, ſi excitetur, ſtatim utì priùs relabitur, ob labem quandam malignam, quæ in febrem manifeſtam plerùnque non ſuccenditur.* Hinc in lethargo febricitare quodammodo, nequaquam autem in caro deprehenditur. Quæ res effecit, ut lethargum Veteres protulerint, *propenſionem eſſe in ſomnum inexpugnabilem, cum febre lentâ, oblivione, ac torpore, ob ſanguinem pituitoſum in finibus cerebrì poſterioribus putreſcentem.* Carum autem *ſoporem eſſe dixerunt arctiſſimum, & quaſi apoplecticum ab iiſdem ferè humoribus in iiſdem cerebri ſinibus ſine febre productum. Quaſi apoplecticum* dixerunt; ſiquidem ab apoplexiâ non diſtinguitur carus, niſi ſpirandi difficultate, quæ in apoplecticis longè major eſſe ſolet, quàm in lethargo, & caro conſopitis; in quibus, aut liberam utplurimùm, aut quaſi liberam ſeſe manifeſtat. Definitio

Diagnoſis. Diagnoſin ex præmiſſis definitionibus facilè ſibi quiſque elicere poterit; qualitas quippe ſoporis, ſive in ſomnum proclivitatis inter lethargum, & carum potiſſimam differentiam facit. Cæterùm in utroque adeſt oblivio cum aliquo ſenſuum ſtupore, membrorumque torpore. Accedit inſuper in lethargo febris, utì diximus, non raró manifeſta, continua, & lenta cum delirio, ſive potiùs cum variis inſomniis, atque illuſionibus. In lethargo, æquè ac in caro admodum languere, & fluctuare ſolet pulſus, lentè, ac tardè ſeſe explicans. Frequenter oſcitat æger, atque in ſudorem uberrimum ſolvitur, & de capitis gravitate conqueritur experrectus.

Cauſa. Quicquid cerebri ſubſtantiam obſtruere, vel ita comprimere valet, ut ſpiritus animales, libero præcluſo in nervos aditu, nervorum fibras rigidas, contractaſque ſervare nequeant, id omne ſoporoſas haſce affectiones procreare, eaſque fovere autumamus; quum ex phyſicis conſtet, tum potiſſimùm conſopitas conquieſcere ſenſuum facultates, quum nervi ob ſpirituum inopiam reſoluti, objectorum ſenſibilium actionem ex organis ad ſenſorium commune deferre impares ſint. Nil mirum itaque, ſi ut lethargus, ita et carus induci quandoque poſſit ob ſanguinem redundantem, ob ſerum exuberans, ob lympham craſſam, glutinoſamque, quæ vel cerebri meatus opplet, infarcitque, vel nervorum principium comprimit; quandoque tandem, quod longè frequentiùs contigiſſe cognovimus, in febribus præſertim malignis, ob illuviem quandam virulentam; quæ aut cerebri ſtructuram lædit, aut ſpirituum vim obruit, infringitque.

Prognoſis. Præfatæ affectiones, quum de genere ſint acutarum, brevì ſolvantur, neceſſe eſt, non ſine maximo tamen ægrotantis periculo. Hinc optimè Hippocrates

crates (*a*) *Lethargici intra ſeptem dies moriuntur; ſi verò hos effugerint, ſani fiunt*. Difficiliùs evadunt ſenes a Lethargo, & caro; quàm adulti; adulti, quàm adoleſcentes, & pueri; mares, quàm fœminæ. Valdè timendæ ſunt, quum aut febribus acutis, aut morbis cephalicis, aut colicæ diutinæ ſupervenerint, & tum potiſſimùm, quum tremores, ac frigidi extremorum præcipuè ſudores acceſſerint. Non adeo tamen pertimeſcendæ, quum extent a crapulâ, fumo nicotianæ, vulgò *tabaci*, a levi quodam capitis ictu, vel balineorum abuſu. Solvuntur utplurimùm, ubi inſequatur aut ſudor uberrimus, aut alvi profluvium, aut ſanguinis per loca conſueta excretiones, aut vomitus, aut ſalivatio, aut creberrima, quæ ex naribus, oculiſque lymphæ ſtillicidum abundè elicit, ſternutatio, aut abſceſſus, qui præſertim ſecùs aures erumpat. Verùm, quum ea proſperè haud ceſſerint, id peſſimum præbere debet indicium.

Affectionibus ſoporoſis univerſis diſcutiendis, aer convenit ſublimis, tenuis, lucidus, ventilatus, & defæcatus, quem medicari etiam oportet ſuffiminibus odoratis. Victus perexiguus ſit, neceſſe eſt, quum hiſce in caſibus defectu ſatiùs, quàm copiâ peccare expediat. Potus, vino penitus amoto, confert præ cæteris ex decoctione thè, caffè, ſalviæ, betonicæ, roris marini, hiſque ſimilium. Aquam item frigidam, tum maximè, quum febris prætermodum æſtuet, optimo cum eventu non ſemel propinavimus. Exercitii locò cutis univerſa quàmſæpiſſimè defricetur, ac de ſtrato in ſtratum, ſive de latere in latus æger identidem deferatur. Atque id imprimis animadvertatur, ne alvi ſordes quotidie non ſubducantur. Ad comprimendos triſtes animi motus, qui morboſum inducere, Curatio.

[a] *lib. 2. de morb. num. 63.*

ac fovere ſolent ſoporem, atque ad excitandam hilaritatem ſunt; qui talibus in morbis probant obſtrepentes aut tubarum, aut tympanorum concentus; qui auditus organa vehementer commovent, cerebri membranam exagitant, ac ſpiritus conſopitos excutiunt. In corporibus plethoricis, alvo priùs exoneratâ, ſanguinis copia imminuatur, quem educere juvat tum venâ ſectâ, tum cucurbitulis, tum hirudinibus. In cachecticis, item et pituitoſis commendamus purgationes per alvum, & quandoque, quum neceſſitas urgeat, item et emeticas. Commendamus quoque ſinapiſmata, & veſicantia; quæ, uti aliàs diximus, particulis ſuis volatilioribus, quas intus immittunt, humores craſſos in cerebro concretos extenuant, unà et ſpirtus obrutos eliciunt.

Hiſtoria VI.

Quicquid, lethargo medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

ILdephonſus Sacerdos Hiſpanus, qui tertium, & ſeptuageſimum jam expleverat ætatis annum, temperamento præditus calido, humidoque, ſanguineo videlicet, vir fortis, vegetus, ac lacertoſus, proceræ ſtaturæ, febrem malignam ex coagulo, ut videbatur, menſe Octobri anni proximè elapſi, nimirum 1725. contraxerat; quâ dejectus in Noſocomium Regiæ Domus B. M. ſemper Virginis Montis Serrati Hiſpanorum Urbis, cui nos pluribus ab hinc annis Natio Hiſpana præfecerat, ſe contulit. Is poſtquam cum eâ febre ad ultimum penè vitæ extremum diù colluctatus eſſet, lethargo priùs, inde caro comprehenſus obdormire arctiſſimè cepit. Pulſus, qui vix ampliùs febricitare percipiebatur, erat languens, atque undoſus, reſpiratio facilis, cutis madore quodam tenui ubique irrorabatur, laxa erat alvus, urinæ perexiguæ, ac ſine ſedimento valde

te-

tenues. Et quandoque, ſi per vim excuteretur, ſomno iterum conſopitus, confeſtim utì priùs, in eundem lethalem ſoporem relapſus obdormiebat. Dies erat cari quarta, & febris decimaoctava, quum affectio ſoporifera, præſidiis omnibus incaſſum adhibitis, adhuc magis invaluerat. Alvo quippe ablutâ, ſanguine ter, aut quater ex variis locis educto, ſinapiſmatibus, unà et veſicantibus partibus infernis admotis, cute univerſâ ſæpiùs in die defricatâ, atque alterantibus alexipharmacis ſecundùm Artem præſcriptis, nihil tamen profeciſſe videbamur. Quamobrem conſtituimus, reliquis univerſis Artis auxiliis amotis, ut omnino quieſceret æger; cui propterea nihil aliud ſextâ quaque horâ præbuimus, quàm juſculum hordeaceum, in quo bis in die ovi recentis vitellum prætereà ſolvebatur; poteſtatem inſuper facientes, eoquòd plurimùm ſitiret, ut aquam gelidam nucerianam ex infuſione corticum citri non inſuaviter paratam largè hauriret. Triduo poſt alvo, ſuâ ſponte, abundè ſolutâ, ac maximâ urinæ copiâ egeſtâ, uberrimè ſudare cepit. Inde expergefactus optimè ſe habere fatebatur, viribus tamem adeo deſtitutus, ut loqui vix poſſet. Quinimmo languore penè confectus propediem defeciſſet, niſi quotidianis eximiæ chocolatæ hauſtibus vires jam fractas ſenſim in dies ſibi nactus omnino convaluiſſet.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Unde proveniant in corpore humano vitam habente ſomnus, & vigiliæ.

NOn ſecus ac reliqua animalia identidem ceſſat homo vel in ſtatu naturali, & quandoque præter voluntatem a pleriſque corporis organici, quibus defatigari ſolet, operationibus, ſopore placidè conſopitus: id profectò, ut in organis agentibus ſpiri-

tuum

tuum animalium, æquè ac vitalium peropportunè reparetur diſpendium. Ceſſatio iſta *ſomnus* propriè, ſive *ſopor* nuncupatur. Vigilia ex adverſo dicitur, ubi vel *exercet expergefactus, vel easdem ſaltem exercere valet actiones*. Hinc non perperam ſomnus deſcribebatur a Galenicis *quietem eſſe, ſive ceſſationem ſenſuum internorum, æquè ac externorum ad recreationem corporis humani viventis*; non ſecus ac vigiliam eſſe affirmabant *exercitium eorundem ſenſuum liberum*. Quia autem ſenſus exercemus ſpirituum animalium ope, qui per nervos liberè fluunt, refluuntque a cerebro ad reliqua corporis organa, & a reliquis corporis organis ad cerebrum, concludendum videtur, ſomnum naturalem exoriri a compreſſione quadam blandâ, ac leni ejuſdem cerebri, præſertim fibrarum, ſive ſubſtantiæ corporis calloſi, quâ ſpiritus animales per nervos effunduntur ad organa, & ab organis repelluntur in ſenſorium commune; quod luculentiſſimè, ut opinor, in epiſtolis noſtris typis olim evulgatis declaravimus. Id Veteres fieri autumabant vaporibus, qui attolluntur e viſceribus ſubjectis, cerebri ſubeunt ſubſtantiam, ventriculos implent, eorumque parietes extendunt, ac fibras adeo comprimunt corporis calloſi, ut ſpiritibus præfatis animalibus fluxus, refluxuſque in nervis præcludatur. Hinc tandiù, ex eorum ſententiâ, ſopore quieſcimus, quandiù in ventriculis cerebri vapores congeſti commorantur; neque experrecti vigilamus, niſi priùs calor nativus ipſius cerebri eos extenuaverit, reſolverit, ac diſſipaverit. Nos autem, ut affectiones univerſas, ſive alterationes, quæ in corpore humano vitam habente, ratione tum ſomni, tum vigiliæ rectè exponamus, credendum potiùs ducimus, in ſomno ideo cerebri blandè comprimi ſubſtantiam, quia laxè ſubſideat, et proprio, ut ita dicam, concidat pondere, quum

pri-

prim ùm diutinus labor, atque organorum exercitium indeficiens, eam diſſipaverit ſpirituum animalium quantitatem; quæ in eâdem cerebri ſubſtantiâ interiori requiritur, ut ea conſiſtat, & quodammodo intumeſcat, ne fibras comprimendo, meatus minimos occludat, per quos iidem ſpiritus liberè tranſire queunt ad organa &c. Quo poſito expergiſci nequaquam deberet qui dormit, niſi tum, quum tanta eorundem ſpirituum copia in cerebrum per glandulas corticales iterum influxerit, quanta ſatis ſit, ut denuo ſubſtantiam cerebri, utì priùs, rareſacere, extendere, &, ut ita dicam, attollere potuerit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quomodo inter dormiendum excitentur inſomnia.

SPiritus animales tum, quum, dormientibus nobis, ſenſim excernuntur a glandulis, colliguntur, item et augentur paullatim in ſubſtantiâ centri ovalis, necnon etiam in ſenſorio communi, motum quendam ibi aliquando, ebulliendo, ut ita dicam, concipere valent, quo iccirco præter voluntatem dormientis rerum excitant ſpecies, ſive phantaſmata, vel ideas. Hinc profectò varia inſurgunt inſomnia, quæ propterea antelucanis horis, ſub finem nimirum ſomni, ideſt in limine vigiliæ, menti humanæ utplurimùm obverſantur.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Affectiones ſoporoſæ, licèt organicæ, faciliùs plerùnque ſolvuntur, quàm ſi fuiſſent humorales.

LEthargus, item et carus frequentiſſimè oritur, cerebro aut concuſſo, aut vulnerato, aut contuso, aut compreſſo, aut àlio quovis pacto, ratione ſtructuræ, læſo, utì ex ictibus, vulneribuſque capitis quam-

quàm ſæpiſſimè contigiſſe obſervavimus. Quo in caſu tum lethargus, tum carus dicendus videtur organicus. Nihilominus, quum cerebri læſio levis ſit, affectiones præfatæ ſoporiferæ, quantumvis organicæ, experientiâ docente, faciliùs plerùnque, ut antea quoque innuimus, ſolvuntur, quàm ſi humorales fuerint.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quo pacto, ex Muſitano, nonnullæ cerebri affectiones abinvicem diſtinguantur.

EX Muſitano præcipuè habemus, ut lethargus, & carus ab apoplexiâ; apoplexia a catalepſi diſtinguatur, hæc præ cæteris animadvertenda eſſe: nimirum apoplecticos pulſus utplurimùm habere parvos, & celeres, prorſus quamvis a febre immunes; catalepticis, tametſi ferè ſemper febricitent, pulſus tamen magis explicari: iis, qui aut lethargo, aut caro opprimuntur, pulſus eſſe imbecilliores, molliores, ac magis inæquales, quàm aliis, qui catalepſi rigeſcunt. Catalepticis præterea oculi plerùnque ſunt adaperti, Qui contra ſive lethargo, ſive caro afficiuntur, clauſis oculis, aut dormiunt, aut dormitare videntur. Diſtinguuntur inſuper ſingulæ prædictæ affectiones ab omni animi deliquio; quum eorum, qui animo defecerint, pallet vultus, & membra frigeſcunt: in catalepticis autem, necnon etiam in apoplecticis, color, item et calor ſanorum non abſimilis eſſe ſolet.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Improbatur eorum praxis, quæ lethargo, aut caro conſopitos, torquendo, excitare contendunt.

INter Practicos antiquiſſimum, ac ſolemne præſidium cenſebatur in affectionibus univerſis ſoporoſis

ſis ægrotos conſopitos, torquere potiùs, quàm excitare, eos non modò vehementer inclamando, verùm etiam acriter vellicando, pungendo, eorum pilos convellendo &c., quo, ni fallor, effectui potiùs, quàm morbi cauſæ occurrere ſtudebant. Nos autem, ut pro lubitu dormiant, vigente affectione ſinimus, curantes interim tum interioribus, tum etiam exterioribus, ut materia peccans, quæ talem morboſum ſoporem induxit, fovetque, quamociſſimè diſcutiatur, quâ diſcuſsâ vel ſopor diſcutitur; & æger, qui jam convaluit, ex ſe ipſo placidè experrectus de clinicâ ſevitie haud conqueritur, quin curationis lenitatem expertus, probat, & commendat.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUT. ET PRÆSERTIM AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

Arteriotomia ad morbos profligandos cenſetur inutilis.

ARterias temporales ex Recentioribus ſunt qui in morbis prædictis ſecare aggreſſi, id præſentaneum eſſe, & quaſi aureum ſopori morboſo extenuando remedium fore, ſibi ſuadent. Arteriotomia, penes nos, erit ſemper periculi plena, valde incommoda, & planè inutilis, quam ſine ſucceſſu utplurimùm factam fuiſſe accepimus, & vidimus. Quocirca, quum ſanguinem ex partibus cerebro propinquioribus educere velimus, cucurbitulis cervici appoſitis, aut hirudinibus naribus, vel ſecùs aures admotis ſatiùs utimur. Et quum id non ſuffecerit, venas jugulares quandoque, raròadmodum licèt, ſolvendi poteſtatem fecimus, niſi citò, blandè ſaltem, ac tutò mederi ſatagentes.

CAPUT XI.

De Comate vigili.

COma vigil, aliis pervigilium, idem eſt ac penè ſi dixeris ſoporem vigilantem; eoquòd, qui comate vigili laborat, in ſomnum licèt impensè proclivem ſe ſentiat, obdormire tamen reverà neutiquam queat. Hinc oculis clauſis in ſoporem quantumvis ſeſe componat, adhuc tamen vigilans, atque irrequietus dies noctesque angitur, neque vel minimùm unquam, morbo vigente, quieſcit. Pervigilium icciro, ut rectè deſcribatur, proferre poſſumus, *eam eſſe proclivitatem, vel propenſionem in ſomnum vehementiſſimam, quâ qui comprehenduntur, ſomnolenti licèt ſemper, nequicquam tamen obdormiunt.* Ideo igitur differt a lethargo, quia, qui lethargo laborant, quodammodo ſemper dormiunt, levi licèt de causâ expergiſcantur. At quos corripuit coma vigil, in ſomnum quantumvis proclives, reverà aut ſemper, aut penè ſemper vigilant. Ideo differt a caro, qui a nonnullis propterea coma ſomnolentum vocatur, quia, quos caro invaſit, arctiſſimè dormiunt; at quos coma vigil comprehendit, aut nunquam, aut propemodum nunquam quieſcunt. Præterea, qui lethargo, vel caro afficiuntur, ſenſuum tum internorum, tum externorum quendam ſtuporem, ac levem ſaltem in motu torporem pati ſolent, quod in comate vigili obſervare adhuc nequaquam potuimus.

Definitio.

Diagnoſis.

Præter ea, quæ hactenus enumeravimus indicia, comate vigili corpus humanum vivens actu affici, commoſtrat delirium quoddam, quod perſæpè affectionem hanc comitari ſolet; quum in pervigilio clauſis, aut ſaltem demiſſis oculis, plura fabuletur æger, brachia, & crura hinc inde jactitans incompoſitè. Adſtan-

ſtantes quandoque, ſi oculos aperit, torvè intuetur; eos maximè, a quibus aut inclamari, aut alio quovis pacto excitari ſe ſenſerit; nauſeabundus utplurimùm, ac macilentus, quicquid ei in refectionem propinetur, reſpuit. Febrire ſolet. Vertiginibus obnoxius, phreneticus, ſive maniacus interdum evadit.

Morbus hujuſmodi, non ſecus ac præcedentes, ex noſtrâ ſententiâ, fieri poteſt idiopathicè, & ſympathicè. Idiopathicè tum fieri autumamus, quum ſpiritus animales, ſive ſuccus nerveus quodammodo concreſcat, unà et acrimoniam contrahat. Concretus proclivitatem in ſomnum producit. Acris factus, fibras nerveas jugiter irritando præſtat, ne reverà unquam dormiat æger. Sympathicè tum exoriri nobis videtur, quum abſumptis in cerebro ſpiritibus, humor peccans extra cerebrum alterius cujuſque partis membranas vellicet. Quo a Priſcis haud longè diſtare opinor, pervigilium produci ſibi ſuadentibus a vaporibus bilioſis cum pituitoſis immixtis, qui a partibus infernis ad cerebrum ſeſe attollentes, ſomni propenſionem, ſimul atque impotentiam faciunt. Quamobrem coma vigil deſcribendo, proferre conſueverunt, *proclivitatem eſſe in ſomnum cum dormiendi impotentiâ, ex vaporibus narcoticis exortam, ſomnum inducentibus, & mentem turbantibus*. Cauſa.

Vigilias omnes, utpote quæ volatiliorem, & balſaminam fluidorum partem diſſipent, eorumque acrimoniam iccirco acuant, *voraces* non immeritò dixit Hippocrates. Enim verò vigiliæ pervicaces vires ita imminuunt, infirmantque, unà et carnem extenuant, ut maciem inducant; quinimmo et necem, ſenibus imprimis, moliantur. In comate vigili funeſta præ cæteris eſſe ſolent ſpaſmus, deſipientia, mania, tuſſis, & præcipuè ſicca, quam phthiſin, aſthma, & Prognoſis.

 pe-

pectoris hydropem non rarò peperiſſe habemus.

Curatio. Pervigilio laborantibus aer frigidus nonnihil, æquè ac humidiuſculus meliùs contuliſſe ſemper viſus eſt, quàm calidus, & ſiccus. Victus nequaquam, quum id tamen fieri poſſit, valdè tenuis præſcribatur, quum vacuo ex inediâ ventriculo, utì docet experientia, quieſcere conſopiti vix unquam valeamus. Pro potu decoctiones conveniunt hordeaceæ, avenaceæ, emulſiones ex ſeminibus, quæ vulgò frigida vocantur &c. Vinum quamſæpiſſimè tametſi noceat, opportunè tamen, ac parcè identidem hauſtum, diutinum, ac contumaciſſimum eviciſſe pervigilium, experientia, & uſus non ſemel præceperunt. Alvus de more quotidie reſpondeat, laxa potiùs, quàm adſtricta. Motus lenis ſit, quum corporis non minùs quàm animi quies ſopori blandè conciliando plurimùm juvet, non ſecùs ac amicorum ſuave colloquium, muſici concentus, canora vocis inflexio, aquarum decurrentium, ac confluentium blandè obſtrepens murmur, navigationes, vectiones &c. Si coma vigil ex aliarum partium extiterit conſortio, tum partibus iis, quæ proximè afficiuntur, auxiliis medicis proſpiciendum eſt. Si a ſanguine exuberante, detrahendus. Si crapula præceſſerit, aut victus non congruus, alvus clyſteribus, item et purgationibus leniter eluenda. Si provenerit ſpirituum animalium, ſuccique nervei vitio, id tum interioribus, tum exterioribus quamociſſimè eximendum. Quo in caſu intus apprime conferunt blandè narcotica, utì ſunt emulſiones papaverinæ, decoctiones, infuſiones, item et aquæ per diſtillationem elicitæ ex pæoniâ, lactucâ, violis, & reliquis, quæ, uſu atque experientiâ ducibus, ſomnum blandè conciliant, unà et humores concretos reſolvunt; neque aliâ ex cauſâ non improbamus confe-

ctio-

ctiones hyacinthinas, alkermes, theriacam, mithridatum, requiem Nicolai, & reliqua hujuſmodi, tum maximè, quum conſervæ roſarum immiſceantur. Potio quandoque gelida, ex aquâ etiamſi ſimplici, ſive ſaccharo, & ſucco limonum non inſuaviter paratâ coma vigil pervicaciſſimum diſcuſſit. Foris adhibenda veniunt fotus, balnea, pediluvia, cataplaſmata interdum lacte confecta; quæ, crinibus abraſis, calvariæ ſuperimpoſita, ſoporem, qui pluribus ab illinc diebus longè abierat, revocare non ſemel potuerunt.

Hiſtoria VII.

TUllius eruditionis Vir eximiæ, temperamenti calidi, & ſicci, nimirum bilioſi, modicæ ſtaturæ, macilentus, alioquin optimè conſtitutus, ſobrius, frugique in omnibus, ſtudiis tamen literariis ſedulò, ſolerterque prætermodum addictus, quintum, & trigeſimum ætatis nondum compleverat annum, quum menſe Junio, procul ab omni cauſâ manifeſtâ, ardentiſſimâ febre correptus, ſummum quaſi obiiſſet diem, niſi die morbi nonâ ſudor criticè ſuperveniens febrem eam planè omnino reſtinxiſſet. Is autem, a febre licèt immunis, nunquam benè convaluit, quinimmo et diebus inde aliquot exactis iterum febrire cepit, diu, noctuque irrequietus. Febris adeo lenis erat, ut vix a calore, & pulſu deprehenderetur. Nihiloſecius identidem delirans, clauſis oculis in ſomnum licèt valdè ſemper proclivis, vigilans tamen, nunquam verè obdormire poterat. Quinimmo vigilans, & ſomnolentus, motus, & ſenſus omnes, tum interiores, tum exteriores penitus, utì priùs exercebat. Ex quo pervigilio diu tentatum iri ſatis jam ſuſpicabar, eò præſertim adductus, quia id coma origi-

Quicquid, comate vigili medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

ginem ſanè duxiſſe conjeceram ab humoribus quibuſdam craſſis, acribuſque in vaſis, ob eam febrilem, quæ præceſſerat, vehementiſſimam excandeſcentiam, abundè congeſtis, ac per tubulos hinc inde cerebri potiſſimùm fluitantibus. Indito priùs igitur ex aquâ ſimplici ſalitâ leni enemate, ac ad uncias aliquot ex hæmorrhoidibus ſanguine mox educto, potionem hanc A ſtatim ſumendam gelidiſſimam ei confecimus, curantes interea, ut ſub veſperam ejuſdem diei horam circiter in frigidiario, aliquantulum antea calefacto, immerſus degeret. Atquum id, ad dies plures aſſiduè quamvis renovatum eſſet, in irritum tamen ſemper ceſſiſſe conſtaret, ad narcotica devenimus; quæ quum per os propinata valde hiſce in circumſtantiis nobis eſſent ſuſpecta, ea clyſteribus ex ſolâ decoctione florum papaverum rhæados, aquâ hordei paratis, bis in die immittebamus. Verùm quia nauſeâ ſuperveniente a cibo prorſus abhorrebat, atque languens inediâ penè confectus defecerat, vini meracioris cyathum cochleatim ei propinavimus; quo pervigilium iſtud, etiamſi perviçaciſſimum, tandem evicimus; eo quippe hauſto ad horas plures placidè obdormivit, inſudavitque; atque experrectus ſe omnino convaluiſſe cognovit.

A ℞. *Semin. melon. unc. j., papav. alb. dragm. ij., aqu. ſonch. lib. j. M., f. emulſ. S. A., & adde Syr. violat. violac. unc. j., cap. ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit incubus.

INter affectiones, quæ ſomnum turbare ſolent, et eam connumerare conſueverunt Auctores, quæ vulgò *Incubus* nuncupatur, quæque profectò nihil aliud eſt, præterquàm *reſpirationis interceptio, quæ*

in

in conſopitis falſam elicit cogitationem rei cujuſdam gravis incumbentis, & thoracem validè comprimentis, ac veluti ſuffocationem inducentis. Talis affectio mulieres præ cæteris hyſtericas noctu inter ſomnum infeſtare ſolet. Fit utplurimùm tum quum ob ſanguinis copiam fluidorum motus circularis per pulmones obdormientibus quodammodo præcluditur; qui propterea, quoniam facilè reſtituitur, efficit, ut incubus ad breve tempus plerùnque perducatur, & periculo vacet. Nihilominus, raro admodum licèt, ægrotantem extinxiſſe fertur.

ANIMADV. AD THERAPEUT. SPECTANTES.

Opiatorum, & veſicantium uſus in comate vigili curando.

DUo potiſſimùm ratione therapeutices in comate vigili animadvertenda occurrunt. Unum eſt, comate vigili evincendo præſens, & perquàm idoneum remedium primâ facie opiata videri. Alterum eſt, ſinapiſmata, & veſicantia, quoniam irritant magis, planè contraindicata cenſeri. Coma vigil in lethargum inſolubile, neque ſine maximo Clinici Profeſſoris probro, ex uſu, leni licèt, narcoticorum, ceſſiſſe nonnunquam vidimus. Qui pervigilio laborant, obdormire quamvis nequaquam poſſint, ſpiritibus animalibus, volatilioribus ſaltem carere videntur; qui, ſi rebus ſoporiferis magis adhuc obruantur, nil mirum ſi ſub finem morbi lethargo tandem omnino opprimantur. In quo adnotandum adhuc ſupereſt, non modò opiata per os ingeſta, verùm etiam clyſteribus injecta, veternum lethale hiſce in caſibus non ſemel acceſſiſſe. Veſicantia, & ſinapiſmata, etſi ex iis, quæ de eorum naturâ ante jam expoſuimus, non injuriâ inferre quiſque debuiſſet, plurimam pervigilio affectis noxam ſemper moliri; attamen experientiâ ducti fateamur, neceſſe eſt, ea ſaltem aliquando vel in hac affectione, par-

tibus præcipuè infernis admota, mirè profuiſſe, neſcio an quia, humores concretos ſolvendo, ſomniculoſam ignaviam ſubduxerint, an quia ſpiritus irritantes a cerebro ſubmotos aliorsùm devexerint, an quia materiam peccantem ex ulcere inducto egeſſerint, an aliis pluribus ex cauſis, quas ingenii noſtri tenuitas attingere nondum potuit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

In morbis aliquibus extenuandis vini uſus, optimùm.

ÆGrotantibus non modò, verùm etiam ſanorum pleriſque uſum vini quotidianum, noſtris ſaltem in Regionibus, plurimùm ſemper obeſſe licèt exiſtimaverim; non eſt tamen, quod a vino clinicen exercens adeo abhorruerim, ut illud vel in febribus profligandis, extenuandiſque, tanquam optimum remedium unquam non exhibuerim. Quamſæpiſſimè, et maximè in Noſocomiis, febrientes nonnullos labe malignâ penè confectos, quum reliqua Artis univerſa præſidia nullatenus proceſſerint, meraci hauſtu, qui organorum facultates obrutas excitavit, ſanitatem prorſus dejectam, ac vitam planè quaſi deletam reſtituimus. De vino id tamen imprimis adnotandum, cerebro, item et nervis, vi quadam, quâ pollet narcoticâ, ſimul et irritanti, valdè ſemper officere poſſe; necnon etiam in febribus ex inflammatione ardentibus, impenſiùs quamvis appetatur, noxam plurimam quoque ſemper, quantùm ſcimus, intuliſſe.

CA-

CAPUT XII.

De Phrenitide.

PHrenitis, ſi nominis etymologiam ſpectes, omnes licèt mentis emotiones complecti videatur, paſſim tamen in Re medicâ, pro eâ delirii ſpecie unicè uſurpatur, in quâ *vehementer delirat æger cum febre acutâ, pervigilio, furore, riſu, clamoribus, aliiſque vehementioribus ſymptomatibus*, quorum, niſi omnia, pleraque ſaltem phrenitidem comitari ſolent. Cum *febre* dicimus *acutâ*; etenim, ſi a febre immunis licèt, ita, utì ante monuimus, adhuc deliret, tum nuncupatur *maniacus*; & delirium, quo procul a febre laborat, propriè dicitur *mania*, de quâ inferiùs. Definitio.

Phrenitis, quæ præſens eſt, ex dictis luculentiſſimè patet; eam verò imminere, quæ inſequuntur prædicere queunt. Reſpiratio nimirum in febribus magna, quam veluti ex imis viſceribus anxiè depromere videtur æger. Facies impensè rubicunda; quæ ob ſanguinem nimium in vaſa quandoque confluentem intumeſcit. Oculi lucidi, qui coruſcare quodammodo deprehenduntur. Pulſus frequens, celer, & magnus. Sitis perquàm moleſta, lingua arida, fauces perquàm exhauſtæ, &c. Diagnoſis.

Phrenitidem exoriri poſſe, ut edocuiſſe Veteres habemus, ex inflammatione meningum, haud inficiamur. Id tamen minimè tanquam cauſam proximam, verùm tanquam remotam propriè reſpicimus; quum veram phrenitidis originem aliunde expromere, nonniſi a pravâ quadam ſanguinis, æquè ac ſpirituum animalium excandeſcentiâ, rationi conſonum nobis videatur; qui in furorem propterea, ut ita dicam, acti Cauſa.

tumultuari, atque hinc, inde procul ab omni lege in cerebro, & per nervos excurrentes, modò hàc, modò illac temerè evagari incipiunt. Hinc ſanè cogitationes inconcinnæ, dicta non congrua, motus inconditi, eaque demum omnia; quæ, quia rectæ rationi nequicquam cohærere videntur, ægrotantem deſipere, ac delirare oſtendunt. Præfatus ſpirituum animalium phreneticus, ut ita dicam, qui phrenitidem proximè inducit, æſtus, excitatur non modò cerebro inflammato; verùm etiam reliquis quandoque, diaphragmate præſertim, inflammatis viſceribus; quod facit, ut vel ipſa phrenitis, & idiopathicè, & ſympathicè procreari poſſit. Ea autem phrenitis, quæ diaphragmate inflammato ſympathieè oritur, *paraphrenitis* vulgò nuncupatur.

Prognoſis. Phrenitis morbus eſſe ſolet peracutus, ac periculi plenus, qui, niſi propediem ſolvatur, ſeptem dierum circuitibus ad ſummum interimit, tum quum maximè tenuis, incocta, ac limpida profluat urina. *Quibus urinæ albæ ſunt, & perſpicuæ, malæ, præſertim verò quæ in delirantibus apparent* ex Hippocrate. (a) Peſſima ſunt in phrenitide deſipientia maxima, vigiliæ pervicaces, vomitus vehementiores, ii potiſſimùm, qui aut bilem, aut atrambilem, aut recrementa nigricantia abundè, atque ingenti egerunt cum anguſtiâ, horror, item et rigor quum ſupervenerint. Peſſimum eſt quoque ſi delirando æger jam phreneticus floccos, aut feſtucas ex ſtragulis carpere, vel linteorum plicas explicare contendat. Adoleſcentibus, quàm ſenibus faciliùs longè diſcutitur. Ubi inediâ, aut maraſmoide affectis ingruerit, penè deplorata haberi debet. Contra, quum in phrenitide delirium ſedaverit ſopor, ſalva res erit ex eodem Hippocrate. (b). Phrenitidem plerùm-

(a) *Aph.* 72. *Sect.* 4. (b) *Sect.* 2. *aph.* 2.

rùnque ſolvit, vel urina abundè excreta, vel ſanguis, ex naribus præcipuè, ſpontè emanans.

Curatio.

Phrenitidi cohibendæ aer purus, temperatus, frigidiuſculus potiùs, quàm calidus juvat. Victus, qui facilè digeratur, refrigerans, atque humectans, tenuis tamen, non tenuiſſimus, convenit; phrenitidem quippe plurimùm inediâ exulceratam fore interdum conjecimus. Potus refrigerans ſit, quinimmo et nonnihil ſubacidus ſpirituum animalium fervorem nimium compeſcit. Somnus blandè, ſi fieri poteſt, concilietur. Libera ſit alvus. Animi ſolicitudines univerſas, eas imprimis, quas ſalacioribus præ cæteris facere conſuevit ſemper libido, pro viribus avertere oportet. Clyſteres ſatiùs, ſordibus ventris ſine turbâ eluendis, quàm purgationes, niſi admodum lenes ſint, in phrenitide, utpote quæ viſcerum inflammationem plerùnque conjunctam habeat, adhibendos ducimus. Spiritibus animalibus intimè percitis leniendis, ſedandiſque, vena iterum, atque iterum opportunè ſoluta mirificè contulit. Conferunt quoque opiata, potiones uberrimæ, decoctiones acidulæ, necnon etiam paullulùm nitratæ, ſerum caprinum aut deſtillatum, aut depuratum, aut rebus idoneis medicatum &c. De opiatis id potiſſimùm monitum velim, ne viribus planè fuſis propinentur; phrenitis nempe, non ſecus ac pervigilium, utì ante jam innuimus, eo in caſu, narcoticorum uſu, licèt blandiori, in arctiſſimum veternum perſæpè commutatur. Balnea commendamus, pediluvia, cataplaſmata, lacte præſertim parata, atque abraſæ calvariæ, utì in comate vigili quoque diximus, modicè tepentia ſuperimpoſita. Improbamus autem ſinapiſmata, veſicantia, eaque omnia; quæ corporis humani viventis organa concitant, nervos irritant, fermentationes augent, fluida coinquinant, eorumque acrimoniam exacuunt.

Hiſtoria VIII.

Quicquid, phrenitidi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

ALceſtes vir ingenuus, annos quatuor et viginti circiter abillinc natus, temperamento calido, ſiccoque, ideſt bilioſo præditus, modicæ ſtaturæ, gracilis tamen, aſpectu venuſtus, poſtquam in ludis literariis, æquè ac equeſtribus ſeſe diu exercuiſſet, iter facere in plagas longinquas aggreſſus, ac in Patriam tandem reverſus nuncium permoleſtum de Phyllide, quam ipſe in extremis Regionibus deperierat, ex traditâ ſibi epiſtolâ accepit. Hinc amore inani percitus, ſuique propemodum oblitus, ac inediâ penè confectus, tabe cupidinis propediem interire videbatur. In hoc rerum ſtatu, ardente ſyrio, ardentiſſimâ febre correptus delirare cepit; ac furibundus tantâ demum agitur veſaniâ, ut dies noctesque aſſiduè pervigil modò acerbè plorans, quinimmo et quandoque ejulans, in lacrymas ſolvitur, modò ſubinde, ac ſi præ nimio geſtiret gaudio, in riſum funditur, modò, veluti ſibi infenſos torvè circumſpiciens adſtantes, minitabundus variis in eos invehitur conviciis. Quicquid profert rationi minimè conſonat. Plurimùm ſitit. Splendent oculi. Rubore undique ſuffuſæ intumeſcunt genæ. Perquàm tenues emittit urinas, eaſque perexiguas, ac rubicundas. Pulſus, mollis quamvis, & quodammodo undoſus ſit, altè tamen, frequens, unà et enormiter micat. Dies eſt morbi tertia, ex quo Alceſtes adeo delirans, ac planè furens nobis ſeſe tractandum commiſit; omnem antea quippe operam medicam, quin et victum ipſum, præter aquam ſimplicem, quam ut ardentiſſimam, quâ impensè angebatur ſiti, expleret, pro lubitu hauriebat, obnixè rejecerat. Eam igitur, quam non invitò ſorbere conſueverat aquam, ita, ut

ut inſequitur in A, medicari cepimus, eamque vel gelu quaſi concretam, eoquòd maximè œſtuaret, ut perbiberet, copiam fecimus. Interim uncias aliquot ſanguinis ex hæmorrhoidibus, quæ pridem intumuerant, eduximus; necnon etiam fervidam hypochondriorum tenſionem, quæ vel tactu percipiebatur, fotibus ex lacte modicè tepentibus ita, ut in B, paratis, ſubigere ſtuduimus. Die quartâ ſub veſperam Alceſtes paullulùm conquievit. Expergefactus adeo demens ut antea haud videbatur; mortem ſiquidem proximam pertimeſcens, ac languore penè confectum ſeſe ſentiens, ut ſibi præſtò forent, ab omnibus expoſcebat. Quamobrem, clyſtere C priùs injecto, potionem hanc D, ſopori blandè conciliando, æquè ac in refectionem ei confecimus. Præfatam potionem hauſit, & antequam prædictum clyſterem rejeciſſet, placidè obdormivit. Uberrimè ſudavit. Ingentem urinæ copiam excrevit, ac alvi torminibus ſubinde excitatus, bilem plurimam per inferiora dejecit. Mox iterum obdormivit. At oriente Sole experrectus, a febre non minùs, quàm a delirio, quibus adeo vehementer eatenus tentabatur, hilari, pacatoque animo penitus evaſit; exuccus tamen, enervis, ac penè excarnis, perinde ac ſi longè diutiùs ægrotaſſet. Quæ res effecit, viribus fractis refocillandis, ne cibis non congruis magis adhuc opprimeretur, ut nihil aliud ad dies aliquot, permittentibus nobis, præter optimam cocholatam lacte cum recenti ovorum vitello ſubactam, ac fruſtula panis optimi triticei per ſegmenta conciſa de more torrefacta ei propinatum eſſet. Cocholatæ margaritatum inſuper addidimus dragmam, quam ter in die antelucanis, meridianis, ac veſpertinis horis, pro jentaculo nimirum, prandio, ac cœnâ ſorbebat. Et quoniam plurimùm adhuc ſitiebat, ut aquam frigidam

levi

levi optimi cinnamomi infuſione, unà cum ſufficienti ſacchari clarificati portione non inſuaviter paratam, utut ei libuiſſet, identidem hauriret, indulſimus. Hac methodo in priſtinam ſanitatem brevì reſtitutus, tutò, citò, ac blandè convaluit.

A ℞. *Succi limon. unc. ſs., nitri depur. dragm. j., ſacch. clarif. q. ſ., aq. commun. ex levi cortic. citr. infuſ. parat. lib. j. m. pro potu gelid., ut mon.*

B ℞. *Flor. ſambuc., viol., camom. ana. q. ſ., lact. caprin. pariter q. ſ. m. pro fotibus tepent., ut m.*

C ℞. *Flor. rhœad., folior. malv., viol. ana. q. ſ., aq. hord. pariter q. ſ. m. f. decoct., & adde mell. comm. unc. iv. pro clyſ. ut m.*

D ℞. *Sem. melon. unc. j., pap. alb. dragm. ij., aq. nucer. lib. j., m. f. emul. S. A., & adde ſyrup. viol. violac. unc. ij., & cap. frigid. ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid propriè ſignificent delirium, & phrenitis.

PAſſim pro delirio phrenitis indiſcretè uſurpatur. Nihiloſecius delirium in Re medicâ propriè eſt genus, atque adeo tanquam delirii ſpecies phrenitis in morbis habenda foret; delirium quippe qualemcunque denotare valet mentis emotionem, quæ tum a phantaſiâ, tum a ratiocinio depravatis proveniat. Hinc indiſcriminatim inſaniam modò deſignat, modò amentiam, modò deſipientiam, modò mentis, ingeniique ſtuporem, modò melancholiam &c., ſive a febre, ſive aliâ quavis de causâ producantur; de quibus univerſis egregiè præ cæteris Williſius, quæque in nobis, aut cerebri vitio organico, aut vitio ſpirituum animalium, ſuccique nervei, ſive proximo, ſive, ut ita dicam, remoto, extare poſſunt. Icciroo, non ſecus ac pleræque aliæ affectiones, delirii ſpecies præfatæ inge-

genere dividendæ ſunt in organicas, & humorales. Humorales longè faciliùs, quàm organicæ utplurimùm ſolvuntur, neque tantum habere ſolent periculi.

ANIMADV. AD THERAP. SPECTANTES.

NOn aliâ de cauſâ, niſi quod lactis acidum, ſi foret, abſorbuiſſent, margaritas præparatas cum lacte immiſcuimus; quod propemodum et nos conſequi potuiſſe reor, ſi in margaritarum locum vel oculos cancrorum in pulverem redactos, vel terram nucerianam, vel cornu cervi uſtum, hiſque ſimilia longè viliora abſorbentia ſubſtituiſſemus. Attamen non inficior, & margaritas, & alia hujuſmodi non vulgaria præſidia, tacitâ quadam vi aliquid aliud longè nobiliùs intus, deglutita præſtare poſſe ratione ſanitatis tum conſervandæ, tum reparandæ in corpore humano vitam habente. At enim verò ſi quid aliud reverà præſtent, id nobis nondum innotuit.

Quare margaritæ ægrotantibus quandoque præbere poſſint.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

HUmoribus ob fermentationem nimiùm excandeſcentibus, niſi viſcerum adſint inflammationes, cohibendis, potiones gelidas plurimùm idoneas fore, uſu, atque experientiâ nos interdum aſſequuti fuimus. Quicquid autem Neapoli ſuccedat, Romæ ſaltem in pleuritide, peripneumoniâ, nephritide, atque hepatitide, funeſtas penè ſemper fuiſſe conjecimus. At ſi colicam, volvulum, choleram aqua vel gelu concreta, tum intus, tum foris propinata, atque admota, prout vel ipſe obſervavit Hippocrates, quandoque diſcuſſerit, id tum feliciter contigiſſe credimus, quum

Num inflammationibus ſedandis gelida conveniant, necne.

af-

affectiones prædictæ inteſtinorum inflammationem ſibi conjunctam neutiquam habuerint.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

De nitri uſu in Re medicâ, & quid per nivem gelidis conferat.

Nitrum eſt ſal quoddam, quod paſſim in locis humidis, ex ruderibus præſertim, aut cum veteri calce immixtis, aut cum urinâ diù, ut ita dicam, maceratis concreſcit. Si ſenſibus credendum, particulis quibuſdam partim volatilibus, partim fixis congregatur, quarum aliæ acidum quoddam guſtui præſeferunt, quo maximum fluidorum æſtum nonnihil compeſcendo blandè refrigerant. Et quoniam ſerum quoque ſanguinis fundit, ſudorem, æquè ac urinam leniter promovet. Doſis in adultis eſt a granis xij. ad dragmam unam. A Chymicis variè præparatur. Uſitatius eſt inter Clinicos illud, quod dicitur depuratum. Antiquiſſimus in Re medicâ, & ſolemnis etiam Priſcis fuerat nitri uſus. An autem Priſcorum nitrum idem ſit cum nitro, quo recens utimur, res in dubiis adhuc verſatur. Verùm, ſi plura de nitro ſcire quiſpiam velit, Donzellum adeat, Ettmullerum, Lemery, cæteroſque, qui de nitro ex profeſsò verba fecerunt. Eo præſertim nos utimur, ubi fervor febrilis prætermodum excandeſcat, neque tamen in morbi principio, neque priùſquàm materia peccans percocta, ſubacta, ac penè digeſta ſeparationis quædam non ambigua præbuerit indicia; ſiquidem, qùum cruda adhuc fuerit, tenujorem lympham in ſudorem, atque in urinam educendo, morborum pervicaciam auget potiùs, quàm imminuit. Cæterùm, ſi quid unquam in morbis extremis hodiernus aquæ gelidæ, neſcio an dicam uſus, an ſatiùs abuſus, profecerit, id ſanè non

modò

modò aquæ facultati, quæ, diluendo, ſalia intus concreta ſolvit, eaque egerit; verùm etiam nitroſis, ut ita dicam, effluviis, quæ a nive circumfusâ; vaſis, ubi congelatur, ſibi abripuit aqua, adſcribendum ducimus.

CAPUT XIII.

De Maniâ, Cynanthropiâ, & Lycanthropiâ.

EX nominis etymologiâ idem erit *maniam* dicere, propè ac ſi *furorem*, ſive *inſaniam* dicas; neque aliud eſſe videtur, quàm phrenitis ſine febre; quæ iccirco vulgò deſcribitur, *delirium eſſe maximè furens cum alienatione mentis procul a febre*. Quapropter nonniſi febre a phrenitide diſtat mania. Tantâ quandoque veſaniâ aguntur maniaci, ut furibundi hàc illac excurſitent, ferâ intus perciti libidine mordendi, lacerandi, dilaniandique, penè ac ſi canes eſſent rabidi, lupique rapaces. Quo in caſu maniacus vocatur vulgò *cynanthropus*, ſive *lycanthropus*. Cynanthropus a cane rabido. A lupo furenti lycanthropus. Et quoniam tum, noctu præſertim, in vicis interdum, in compitis, in foris publicè, ac temerè concurſantes debacchantur, vulgata inter mulierculas invaluit fabella de *dæmone canino*, aut *lupino*, vulgò penes nos Italos *lupo manajo*, ideſt *lupo maniaco*. Definitio.

Mania, quæ præſens eſt, facilè deprehenditur, quum, qui tali morbo laborant, adeo in furorem plerûnque aguntur, ut ferarum in modum efferati ſibi obvios immaniter invadant, nec amicis, nec parentibus parcentes; quos audacter aggredi, & lædere dentibus, manibus, pedibuſque contendunt, manſuetudinem nonnunquam licèt mentiti; atque geſtientes exul- Diagnoſis.

exultent, ſive ovantes hilaritatem ridendo, ſaltando, canendo præſeferre ſtudeant. Interdum mirum in modum corporis exagitant membra. Aſpectu interdum turbulenti, æquè ac oculorum acie torvi, intentique, necnon etiam inverecundi, ac meditabundi, aliquid ſecum mali, infenſique intus moliri videntur. Vigilias quantumvis contumaciſſimas pervigiles plerique citra noxam perferunt. Inediâ, licèt diutinâ, aut nihil, aut parùm læduntur. Tempeſtatis inclementiam, omneſque aeris tum diurni, tum nocturni injurias ſubdio aſpernati, vegetioribus, quas non impunè provocaveris, viribus pollent &c.

Cauſa.

Non ſecùs ac phrenitis, ex noſtrâ ſententiâ, conſurgit mania ob motum quendam tumultuarium, ac penè dicam enormem, quo ſpiritus animales in cerebro per ſubſtantiam medullarem ejuſdem cerebri, ſive centri ovalis temerè hàc illac vehementer concitati, pravas ſuſcitant cogitationes, ac motus provocant membrorum inconcinnos. Verùm, quoniam maniaci haud febricitare ſolent, inferre non erit abs re, ſanguinem in maniacis immunem ab iis recrementis fore, quæ fermentationem febrilem procreare, & fovere valent. Quinimmo potiùs opinari juvabit, cauſam, quæ affectionem maniacam proximè inducit, ſitam eſſe in labe quadam organicâ ipſius cerebri, quâ ſpiritus animales in eâdem cerebri ſubſtantiâ prætermodum incaleſcunt, ebulliunt, efferveſcunt, & debacchantur. Enim verò maniam utplurimùm inſequutam eſſe habemus aut vehementiores iracundias, aut metum, aut diutinos amores, aut zelotypiam, aliaſque mentis impenſas ſolicitudines, animique emotiones; in quibus, præ cæteris viſceribus, cerebrum impenſiùs afficitur, & validiùs quaſi concutitur.

Prognoſis.

Mania, quæ altas egerit radices, curatu perquàm diffi-

difficilis;quum, quæ in cerebro jam impreſſa reliquerit veſtigia, deleri vix unquam poſſe, cenſeamus. Si maniacus ad plures dies pervigil ſomnum nequaquam ſibi conciliare quiverit, id maniam penè inſanabilem fore indicat. Deſipientia in maniacis quò major, eò pejor. Cum riſu non adeo mala. Cum temeritate, propemodum inſolubilis. In maribus ſanguine ex hæmorrhoidibus, in fœminis ex pudendis profluente, eam ſolutam nonnunquam fuiſſe liquet. *Inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio*, ex Hippocrate (*a*). Maniaci non raró verè ſtulti perenniter fiunt; aut ſaltem in melancholiam maximè ſemper proclives, in veram maniam ex intervallo quamſæpiſſimè relabuntur.

Maniacis curandis aer confert temperatus, ad humidum, frigidumque potiùs inclinans. Victus confert quoque tenuis, humectans, refrigerans, & quandoque ſubacidus. Motus, corporis videlicet exercitatio, lenis eſſe debet. Sopor et arte conciliandus. Univerſæ animi ſolicitudines, & præcipuè moleſtæ, quantùm poſſit, arceantur. Purgationes, niſi placidiſſimæ ſint, abluenteſque, plurimùm ſemper nocuiſſe conjecimus. Sanguis ex partibus infernis emiſſus furoribus potiſſimùm maniacis leniendis, cohibendiſque valdè conducit. Conducunt in eundem finem alterantia, quæ diluunt, humectant, emolliunt, refrigerant, ac ſoporem blandè alliciunt. *Blandè*, inquam; maniaci quippe, temporis proceſſu, ſpiritibus exhauſtis, in lethargum proni evadunt; qui propterea acerſitur, ſi narcoticis obruantur. Aquam dulcem, vel gelidam, largè hauſtam mirum in modum hiſce in caſibus profuiſſe non ſemel experti ſumus; item et balnea, quæ tamen modicè ſint tepentia; quum eorum praxin, Curatio.

 qui

(a) *Sect.6. aph.21.*

qui perquàm frigida adhibere balinea conſueverunt, planè ſemper improbavimus.

Hiſtoria IX.

Quicquid, manu medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

LUcius Eques hiſpanus, annorum trigintaquinque circiter, optimè conſtitutus, ad temperamentum calidum, humidumque, ſive ſanguineum vergens, facultatibus florens, lacertoſus, fortis, ac vegetus, opiparè veſci ſolitus, ac vino plurimùm indulgens, nubilem puellam poſtquam amore diutino, perditè non minùs, quàm planè incaſſum proſequutus eſt, deſperans omnino, ſub exitum æſtivi temporis, maniacus evadit. Is quippe delirans, ac planè furens hàc illac vel nudus ſubdio per Urbem inverecundè evagatur. Quoſcunque, qui ſibi obvii occurrunt, torvè intuetur, eoſque pugnis, & calcibus aggreditur. Pervigil, diu noctuque neutiquam quieſcit. Vociferatur, inclamat, conqueritur, ſeſe hinc inde variis in modis exagitans. A febre tamen prorſus immunis optimè ſe habet in reliquis. Non reſpuit oblata. Alvum de more exonerat. Urinas opportunè excernit. Ex quibus omnibus maniacum ex nimio amore factum fuiſſe Lucium abundè conjicientes, ut maniacum illum tractare cepimus. Compedibus igitur adſtrictus, ac verbera reformidans adſtantibus morem gerere tandem edidicit. Dies erat ab initio morbi ſeptima, ubi Lucium ita inſanientem curare aggreſſi, alvo priùs, eâ, ut inſequitur A, ratione, blandè ſolutâ, atque hirudinibus recto inteſtino admotis, ut ſufficiens ſanguinis quantitas proflueret, ad libras nimirum circiter duas, ſivimus. Inde, ut aquam gelidam diluculò jejunis faucibus, ad libras octo per vices ex intervallo ad dies plures, quotidie hauriret, conſtituimus, quam com-

commodè, citòque per alvum, atque in urinam egeſſit. Balneis interim horâ ante prandium, & ante cœnam aquæ dulcis modicè tepentibus utebatur. A vino prorſus ſeſe abſtinuit. Vini vice aquam gelidam cum ſucco, & corticibus citri non inſuaviter paratam, prout ei liberet, quamſæpiſſimè ſorbebat. Cucurbitâ, quam vulgò *hiſpanam* vocant, foliis acetoſæ, groſſulariâ, ac vitello, item et albo inſimul quaſſatis ovorum liquore, veſcebatur. Victus tenuis licèt, non tenuiſſimus erat; etenim inediam, utì ante jam innuimus, citra virium languorem diu quamvis perferant maniaci, eorum tamen furor, & ferocia humoribus per inediam magis magiſque in cerebro extenuatis, veluti per gradus in dies exaſperantur. Præter id in eâ Lucii adeo perditè inſanientis potiùs, quàm amantis veſaniâ, nihil aliud fecimus. Nihiloſeciùs paullatim ſubinde ſemper in meliùs res proceſſerunt, ac diebus a curationis primordiis quindecim vix exactis, planè convaluit.

A ℞. *Rhabarb. elect. dragm. j., crem. tart. dragm. ij., mann. elect. unc. ij., aqu. comm. q. ſ. m., f. infuſ., & macer. S. A., & adde ſem. melon. unc. j., f. emulſ. ſolv., colet., & adde mell. hiſpan. unc. ij., cap. in Aur., cui ſuperbib. per vices ex intervallo opt. aq. comm. lib. viii., & ultra, ſi libeat.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Opinio Galeni ratione cauſæ maniam efficientis.

VEteres præſertim ex Galeno maniam extare opinabantur a calidâ cerebri intemperie; quæ penes eos, utpote concitata modò a bile flavâ aſſatâ, modò a ſanguine immodicè efferveſcente, præſtare poteſt, ut maniaci vel feroces evadant, vel inſanâ lætitiâ quaſi furentes prætermodum efferantur. Flava bilis

lis aſſata, quæ in cerebrum ex eorum mente aſſurgit, feritatem in maniacis facit. Sanguis nimium in eodem cerebro excandeſcens exuberantem hilaritatem producit. In cerebro dicunt, ratione febris, quæ in maniacis haud percipitur; nam ſi fervor ſanguinis adeo vehemens ex cerebro per univerſas corporis humani regiones effunderetur, fieri minimè poſſet, quin et in eorum ſententiâ febris ſuccenderetur ardentiſſima. Id autem, quibus motus ſanguinis circularis deinceps innotuit, non ex facili ſuaſerunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit rabies ex morſu rabidorum contracta, & quo pacto curari debeat.

INter maniacos connumerandi veniunt quoque qui in furorem acti, eam peſſimam, quam ex morſu canis rabidi ſibi contraxerint rabiem, exercent. Hi vulgò Medicorum *Hydrophobi* nuncupantur; hydrophobia tametſi ſymptoma, quod ex eo delirii genere ſuſcitatur, denotet potiùs, quàm delirium ipſum, ſive rabiem maniacam, undè ſuſcitatur. Etenim tum canes rabidi, tum quilibet alii, quos rabidi canes momorderint, aquam ipſam, quam quandoque ſitientes vehementer appetunt, abhorrent, & reformidant. Hydrophobiam quippe dicere idem eſt, penè ac ſi dicas, *aquæ metum*. Canes non modò, verùm etiam et reliqua omnia animalia, vel homo, talem ſibi ex rabie aut ingenitam, aut ab aliis nactam labem, aliis mordendo impertiri valent. Quomodo autem eam impertiantur, id perquàm difficile ſemper fuit exponere. Nihilominus iis nobis aſſentiri placuit, qui non ſecus ac viperæ venenum, animalis rabidi virulentam, infectamque ſalivam, inflicto per morſum vulnere, humoribus infundi, eoſque coinquinare, atque univerſum nervorum genus, aut mox, aut proceſſu

ceſſu temporis lædere arbitrantur. Num autem ex rabidorum recrementis, ex lotio præcipuè, ac ſalivâ rabie fædatis, quamplurima venenoſa ſuſcitentur animalcula, quæ per cutem dentibus laceram intus in vaſa traducta, univerſam in rabidis perniciem moliantur; id licèt a pluribus, tum Veteribus, tum Recentioribus proferatur, nondum abundè liquet. Liquet tamen, rabiei ex morſu contractæ ſeminium ad menſes, & annos plures, priùs quàm excitetur, veluti conſopitum in viſceribus latitare. Quamobrem, ut prænoſcatur, num quis ex morſu animalis rabidi, rabiem intus exceperit, advertendum eſt, an animal, quod momordit, rabidum reverà fuerit, quæ res cognitu perquàm facilis eſt: ex nauſeâ nimirum, quâ canis præſertim tum exculenta, tum potulenta planè adverſatur: ex glutinoſâ, ſpumeâque quadam, quæ ab ore, & naribus affluenter profluit, materiâ: ex mœrore, & furore quodam inſueto, quo canes rabidi mœſti, macilenti, irrequieti procul ab omni lege debacchantur, torvè intuentur, & quemcunque ſive notum, ſive ignotum, vel ipſos familiares, & domeſticos, qui obviam ſibi occurrunt, impingunt, & lædunt. Quum rabies in læſo inceperit, plurima ſeſe proferunt indicia ex eo, quòd qui a cane rabido ictus pridem fuit, citra cauſam manifeſtam iraſcitur, languet, torpet, ſibi, atque aliis moleſtum evadit, varia obmurmurat ſolus, lucem abhorret &c. At, quum rabies invaluerit, &, ut ita dicam, adoleverit, tum ad hæc accedunt convulſiones, phrenitis, mania, hydrophobia, & reliqua, quibus quandoque ferarum, quæ eos infecerunt, immanitatem æmulantur. Raròadmodum a cane rabido demorſus, quum labem virulentam jam exceperit, evadit, multòque minùs, quum excepta labes intus diu delituerit; neutiquam verò tum, quum vulnus morſu in-

inflictum, priùs quàm venenum unà cum ſanguine uberrimo profluente penitus emiſerit, cicatricem induxerit. Triduo, aut quatriduo, poſtquam hydrophobiâ corripuerit, decedere utplurimum ſolet; interdum ardentiſſimè febriens, interdum contractionibus ſpaſmodicis accedentibus, a febre licèt prorſus immunis. Quamobrem, ut vulnus recens labem omnem extrudat, enixè curandum; in quem finem partibus proximis appoſitè devinctis, & crebrò, ac altè ſcarificatis, cucurbitulæ, quæ contagionem quantocius educant, apponendæ; ſaliva interim per morſum cuti ex rabido inhærens, illico abluenda. Vulneri ſunt qui poſtmodum, neque perperam, ut vel ipſe opinor, aut theriacam, aut mithridatum, aut cæpas, aut allium, aut rutam hortenſem contuſam per modum cataplaſmatis imponunt, aut ſonchium, aut flores hyperici, vincæ toxicum, gentianam, & reliqua ejuſmodi, quibus vim alexipharmacam adſcribunt, cum vino generoſo, aut ſpiritu vini, aut balſamis &c. In quo tamen cautè incedendum, ne ulcere rebus præfatis balſaminis immaturè ſuperimpoſitis exiccato, virus immiſſum intus coherceatur; quod, quum ſemel humores infecerit, tametſi præſidia omnia, etiam validiora, quæ hiſce in caſibus propinari ſolent, ingerantur, perquàm ægrè diſcutitur. Cæterùm quicquid pro febribus malignis reſolvendis ante propoſuimus, & hìc tum intus, tum foris propemodum conveniunt; præter ſinapiſmata, & veſicantia, quæ tamen tum, quum æger diu conſopitus lenioribus excitari haud poſſit, partibus infernis apponere non erit inconveniens. Hiſce in caſibus præcæteris ad expugnandam perniciem intus illatam optimo cum ſucceſſu uſi fuimus oleo tum communi, tum amygdalarum dulcium recenti, quod copiosè ter, quater, item et quinquies in die propinavimus; quo

& in

& in Noſocomio S. Jacobi Incurabilium Urbis non modò rabiem, verùm etiam et labem a viperæ, ac tarantulæ morſu intus exceptam, prorſus extenuatam non ſemel vidimus. Haud iniquo ſinimus animo, ut ex improviſo in aquam frigidam ſubmergatur hydrophobus; fieri quippe poteſt, ut metu ſuffocationis incuſſo, atque univerſis organorum facultatibus ob talem metum perturbatis, unà cum tantâ rerum everſione, et virulenta pravitas everſa, ex viſceribus tandem expungatur. Sunt qui et ferro inſuper candenti partem laceram inurunt, id pro præſenti, atque aureo remedio prædicantes; quod tum potiſſimùm, quum tractu temporis immineat gangræna, non improbandum ducimus. Ne tamen ſtatim fiat, antequam videlicet abundè ex vulnere ſanguis effluxerit, monemus.

CAPUT XIV.

De Melancholiâ.

NIhil aliud eſſe videtur melancholia, quàm *delirium, ſive potiùs deſipientia quædam triſtis, diutina, & contumax, a furore, æquè ac a febre prorſus immunis*. Melancholia dicta eſt, non, ut vulgò creditur, a mœrore, quem affert, ſed ab humore melancholico, unde ortum ducere olim credebatur. Eam cum Veteribus non perperam fortaſſe deſcribere conſueverunt nonnulli, *delirium eſſe* affirmantes *procedens a phantaſmatibus melancholicis, quo, qui detinetur, mœſtis inhærens cogitationibus, neque furens, neque febriens, in mœrore aut continuo, aut propè continuo verſatur*. Definitio.

Qui tali morbo tentantur, vivunt utplurimùm iner- Diagnoſis.

inertes, mœſti, & procul ab omni verâ causâ propemodum ſemper meticuloſi. Quinimmo terrificis, intentiſque cogitationibus ferè ſemper infixi, & adeo quandoque vitam ipſam pertæſi, ut vivere diutiùs tædio habere videantur, ſolitudine gaudentes, quam ſubinde abhorrent. In lacrymas perſæpè ſeſe fundentes, quidnam ſibi mali unquam acciderit et ipſi ignorant. Interdum verò ridendo, canendoque maximam mentis incoſtantiam in rebus oſtendunt. Plerique inſomnes ſunt, mœrentes, inquieti &c.

Cauſa. Ex pravis animi affectibus, quos melancholia inducere conſuevit, inferre debemus, eam ab humoribus quibuſdam acribus, item et craſſis, atque, ut ita dicam, vappeſcentibus exoriri; qui, unà cum ſucco nerveo, nervorum principium ſtimulent, & ſpiritus animales intus in cerebro irretire adeo valeant, ut ægrotantes deſides, eoſque torpidos, irrequietos, moroſos, ſibique metipſis exoſos, infeſtoſque, amentes, deſipientes, necnon etiam in metum, atque mœrorem pronos efficiant. Quo non procul a Veteribus diſtare videmur, melancholiam fieri ſibi ſuadentibùs ab intemperie cerebri frigidâ, & ſiccâ, ſive potiùs a vaporibus in vaſis meſeraicis elicitis ab atrabile, atque in modum nebulæ, ſive caliginis ad cerebrum provectis, atque exaltatis.

Prognoſis. Inter morbos chronicos pervicaciſſimos non injurià recenſetur melancholia, quæ curationem hactenus vix admittere quivit ullam; quinimmo et curando ea plerùnque exulceratur. Hinc Medicorum flagellum, atque opprobrium non immeritò paſſim vocitatur. In epilepſiam quandoque tranſit, apoplexiam, & paralyſin. Qui melancholiâ afficiuntur, maniaci paſſim evadunt; quod vere, atque autumno præcipuè contingit.

Aer

Aer lucidus temperatus, zephyro, aliiſque ventis ſalubribus perflatus; victus humidus, optimi ſucci, concoctuque facilis, exiguus, non tamen perexiguus, melancholicis convenit, quum æquè ac maxima repletio, diutina iis noxam inferat inedia. Tum quies, tum motus, tum etiam ſomnus, & vigiliæ cum moderamine alternentur. Lubrica ſervetur alvus. Hilaritas ægroto, quantùm fieri poſſit, comparetur, & foveatur. Purgationes leniores quantumvis, niſi neceſſitas id requirat, plurimùm ſemper nocebunt. Tum, quum materia peccans ex alimentorum recrementis in inteſtinis congeſta chylum coinquinet, ac per venas lacteas unà cum chylo in ſanguinem immiſſa, cerebrum turbet, clyſteres humectantes, eluenteſque, quàm irritantes, potiùs contuliſſe penè ſemper cognovimus. Quibus melancholia ſanguinis opportunè per loca conſueta excernendi ſuppreſſiones inſequuta eſt, ſanguis ſtatim educendus. Cæterùm melancholicis, quum id fieri poſſit, non mederi, ſatiùs, quàm mederi expediet. Curatio.

CAPUT XV.

De Affectione Hypochondriacâ.

HYpochondriaca in maribus, hyſterica in fœminis, noſtris ſaltem temporibus, affectio adeo familiaris, ac penè dicam, ſolemnis facta eſſe videtur, ut ex adultis, qui ab eâ immunes prorſus evaſerint in Urbe maximè, perpauci nobis innotuerint. Hypochondriaca dicitur ab hypochondriis, hyſterica ab utero: a regionibus nimirùm, in quibus ejuſmodi ægritudinis focum, & fomitem ſubeſſe Majores opinabantur. De iis tamen ideo in hac ſectione agere inclinat animus, Definitio.

quia vitio peculiari, aut cerebri ipſius, aut ſpirituum animalium, ſuccique nervei, eas quoque exoriri potiſſimùm credidimus. De affectione autem hyſtericâ, de quâ, quoniam fusè alibi deinceps dicturi ſumus, pauca perfunctoriè duntaxat hìc attingam. De hypochondriacâ ex profeſſo loqui aggrediar. Affectio hypochondriaca, morbus dicitur quoque *flatulentus*, id nominis ducens a flatibus, quos ex regionibus, præcipuè hypochondriorum, ſuſcitare conſuevit. Eam deſcribere placet, *ſenſum eſſe triſtem, ac permoleſtum tum animi, tum mentis, excitatum in organis a ſpiritibus animalibus, vel a ſucco nerveo nonnihil acri, qui temerè hàc illac excurrens mordicat, ac lædit membranas tum cerebri, tum cæterorum viſcerum, eorum præſertim, qui in hypochondriis deliteſcunt.*

Diagnoſis. Nil mirum igitur, ſi variis quandoque ſpeciebus inter mortales affectio hypochondriaca præludens, ægrotantes non modò, ſed et clinicos ipſos, ſaltem in exordio, fallere potuerit; eo quippe morbo detenti de ventriculi gravitate, poſtquam comederint, modò conqueruntur, modò ſalivam plurimam expuunt. Cibos mox avidè appetunt, & nonniſi quid iis in refectionem denuò propinetur, viribus planè dejectis, acriter intus afficiuntur. Interdum evomunt, atque eructant. Flatibus hypochondria hinc inde obmurmurando pervagantibus quamſæpiſſimè læduntur; unde ventris rugitus, inflationes, tenſiones, anguſtiæ &c. Motibus non raro convulſivis torquentur. Capite laborant, vertiginibus obnoxii. Tinniunt identidem aures. Oculorum aciei tenebræ offunduntur. Valde ſemper timent &c.

Cauſa. Ab expoſitâ definitione liquet, cauſam, quæ affectiones hypochondriacas proximè inducit, ſitam eſſe in labe quadam; quæ ſpiritus animales, aut ſuccum nerveum in cerebro præcipuè afficit, quæque propterea,

rea, ſpiritibus ita affectis, afficere debet quoque nervorum principium, unà et ſenſorium commune; quod adeo immutat, ut pravis elicitis cogitationibus, angatur animus, & organa lædantur. Hinc eſt profectò, ni fallor, quod vel in vigore paroxyſmus hypochondriacus confeſtim omnino quandoque reſolvatur, tum quum aliis ſolicitudinibus majoribus æger improvidè preſſus, mentis intentionem aliorſum inopinatò convertere cogatur. Talis affectio impensè adeo interdum invaluit, ut a verâ melancholiâ vix diſtinxeris.

Prognoſis. Tardæ nimiùm ſolutionis, ac penè inſolubilis, quamvis plerùnque ſine periculo, experientiâ teſte, ejuſmodi ægritudo eſſe ſolet, & ſi quandoque ceſſet, ex facili recidivam patitur. Quum altas egerit radices, diuque ſine intermiſſione ſeſe protraxerit, quum organa prætermodum læſerit, in maniam, melancholiam, hydropem, hecticam, paralyſin, epilepſiam, apoplexiam, aliaſque nonnullas hypochondriacis longè pejores affectiones convertitur. Hypochondriam inveteratam, ac, penè dicam, avitam fluxu ex hæmorrhoidibus ſuperveniente planè extenuatam fuiſſe accepimus.

Curatio. Etiamſi præfata affectio valdè contumax ſit, pro viribus tamen curandum, ut aut reſolvatur, aut ſaltem mitigetur. Aer iccirco ſit temperatus, ſerenus, purus, tenuis, apertus. Victus confert optimi ſucci, qui facilè in ſtomacho, æquè ac in inteſtinis ſubigatur, blandè volatilis, humectans, & diluens. Motus hypochondriæ ſubducendæ longè ſatiùs, quàm quies, conduxiſſe ſemper viſus eſt. Hinc non immeritò hypochondriacis ſuademus, ut, vel in venationibus, vel in palæſtrâ quotidie ſeſe exerceant, ut equitent, ut vel itinera in exteras regiones peregrinando ſuſcipiant; quæ res ſolæ humorem peccantem, qui hypochon-

chondriam fecit, frequentiſſimè diſcuſſerunt. Laxetur alvus, quæ clyſteribus, niſi opportunè reſpondeat, ex ſimplici aquâ hordeaceâ concitanda. Cætera omnia recrementa, tum quæ ſenſum movent, tum quæ ſenſum minimè attingunt, de more, ac per loca conſueta debitè excernantur, oportet. Inter animi affectus hilaritas, ſicut hypochondriam penitus non rarò delevit, ita mœror, ira, timor, aliæque animi moleſtæ ſolicitudines, eam quamſæpiſſimè progenuerunt. Maximè tamen caveat, ne ociosè vivat, qui hypochondriâ tentatur, quum nihil ſit, quod affectus hujuſmodi ſuſcitet magis, foveatque, quàm procul a negociis, ſolutam omni fenore, deſidem vitam ducere. Peſſimas fuiſſe ſemper cognovimus quoque purgationes, quaſcumque catharticas, neque vena, niſi conſuetis ſuppreſſis excretionibus plurimùm redundet ſanguis, hypochondriacis unquam ſolvenda. Si adſtricta ſit alvus, & clyſteres eluentes incaſſum inditi fuerint, ad ea confugiendum erit, quæ per os immiſſa alvum leniter ciunt; hujuſmodi ſunt caſſia recens, pulpa tamarindorum, electuarium lenitivum, diatartarum Petri Caſtelli, pillulæ ex rhabarbaro, aloeticæ, hiſque ſimilia, quæ utpote amaricantia hypochondriæ coercendæ valdè conferunt. Non ſine optimo ſucceſſu hiſce in caſibus in hunc effectum potionem hanc A blandè ſolventem quamſæpiſſimè præſcripſimus. Oleum, ſive commune, ſive amygdalarum dulcium, ſive ſeminum melonum, & multò magis ſeminum lini, rarò admodum, quinimmo et nunquam ferè, niſi, tum quum aut convulſiones, aut motus ſpaſmodici, aut tormina ſupervenerint, hypochondriacis præbuimus. Ratio fuit, quòd oleoſa, & pinguia plurimùm penè ſemper eos læſiſſe, ab uſu diutino percepimus: ſinimus nihiloſeciùs, opinioni potiùs, quàm morbo, ut medeamur,

ſini-

ſinimus, inquam, ut inunctiones, fotus emollientes, & reliqua ejuſmodi regioni hypochondriacæ extrinſecùs adhibeantur. Ex balneis autem aquæ dulcis, item et ex eâdem aquâ dulci, præ cæteris nucerianâ, adeo abundè epotâ, ut quamprimùm per urinam egeratur, utilitatis plurimùm hypochondriacis extitiſſe, nobis quaſi ſemper innotuit. Dicimus *aquæ dulcis*; acidulas quippe, thermales, fortioreſque martiales noxam contra iis intuliſſe, ex longâ experientiâ reſcivimus.

A ℞. *Folior. ſen. orient. ſin. ſtipit., crem. tart. ana. unc.ſs., rhabarb. elect. ſcrup.j., aq. nucer. q.ſ. m.f. infuſ., & mac. S.A., colet., & adde mell. hiſpan. opt. unc.ij. cap. in Aurorâ.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

HYpochondriam inter morbos capitis, qui ſpirituum animalium, aut ſucci nervei culpâ paſſim enascuntur, quamvis recenſuimus, negare tamen nequaquam aggrediar eam quandoque a læſione viſcerum abdominis exoriri haud potuiſſe; ſiquidem nos minimè latuit, aut bilem ex. gr., aut ſuccum pancreaticum, aut ventriculi, inteſtinorumque latices adeo quandoque in tubulis obſtructis depravari, ut, vel acriores, vel acidiores, ut ita dicam, facti, plexus nerveos in imo ventre ſitos irritando, ea omnia, quæ affectionem hypochondriacam conſtituunt, induxerint ſymptomata. Quocirca non immeritò inter Priſcos habemus, qui affectionem hypochondriacam deſcribendo, *vitioſam eſſe* tradiderunt *humorum colluviem ſine putredine, ob coctionem ſplenis læſam, in ramis venæ portæ, arteriæ cæliacæ, & meſeraicæ collectam, quæ per vaporem emiſſum multa, & varia inducere valet ſymptomata.* Quibus in caſibus eò magis conveniunt rha-

Non ſemper improbatur Veterum opinio, ratione loci affecti in hypochondriâ.

rhabarbarata, amaricantia, chalybeata, eáque omnia, quæ digeſtionis fermenta corrigunt, obſtructiones reſerant, atque humores pravos diſcutiunt. Damus quoque, & concedimus æquo animo, in fœminis affectionem hyſtericam interdum extitiſſe quoque ex utero ſive proximè, ſive remotè, ob labem quandam ab humoribus pravis contractam, concitato; uterus enim, quum per ejus ſubſtantiam ex truncis cum aliis partibus communibus plurima dirimantur nervorum ſtamina, neceſſe eſt, ut læſus lædat ex conſortio alia nonnulla organa præcipua, quæ, nervis intercedentibus, utero quodammodo innectuntur. At de hoc ex profeſso non hìc, ſed inferiùs, ubi de affectionibus mulierum peculiaribus ſcribere decrevimus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Nihil propemodum, niſi incerti, atque inconſtantis, de præſidiis pro hypochondriâ extenuandâ proferre poſſumus.

DE præſidiis, quæ hypochondriacis affectionibus curandis alii commendare conſueverunt, & nos utique clinicen exercentes non improbavimus, quibus propterea hypochondriacos tractando frequentiſſimè uſi quoque fuimus, nihil hactenus certi, nihil quod eâ in re inconſtans, quodque vicibus obnoxium non fuerit, ex diutinis obſervationibus a nobis huc uſque factis comparare unquam valuimus. Id tantùm nobis compertum fuit, quicquid hypochondriacis ſemel profuit, id poſtmodum iis penè ſemper nocuiſſe; quæ res porrò effecit, ut a medicamentis ſeſe prorſus abſtineant hypochondriacis utplurimùm ſuaſerimus. Et nihiloſeciùs ſi quando coacti eos tractare debuimus, id obnixè curavimus, ne majorem noxam iis ſaltem opera noſtra intuliſſet; cæterùm vigente paroxyſmo æſtibus hypochondriacis evincendis potio gelida ſub-

ſubacida quibuſdam præſenti fuit remedio; aliis calidam, ſive ex thè, ſive ex caffè; nonnullis decoctionem aut ex floribus hyperici, aut ex foliis abſynthii, matricariæ, cichorei, pimpinellæ, ex ſeminibus citri &c. Quandoque profuit aqua theriacalis, totius citri, matricariæ, menthæ, hiſque ſimilia, tum maximè, quum iis ſolutas immiſcuimus confect. hyacinth., alkerm., & reliqua ejuſmodi, præſertim ſine odore. Profuit interdum aut theriaca, aut mithridatum cum conſervâ roſarum in bolos redactum, quibus non ſemel cum ſucceſſu grana aliquot camphoræ addidimus &c.; quæ tamen omnia, ut ante jam diximus, quemadmodum nonnunquam profeciſſe, ita et incaſſum utplurimùm ceſſiſſe cognovimus.

LIBRI SECUNDI

SECTIO SECUNDA.

De Oeſophago, Stomacho, Inteſtinis, Meſenterio, Ductibus chyliferis &c., deque iis, quæ ratione partium iſtarum in corpore humano vitam habente, tum ſecundùm, tum præter naturam, exoriri poſſunt.

CAPUT I.

De Oeſophago, & Stomacho.

Deſcribitur œſophagus.

OEſophagus, ſtomachus, æquè ac inteſtina, nonniſi ductum quendam longiſſimum, ſive fiſtulam quandam muſculoſam inſimul conſtituunt; quæ a faucibus ad podicem uſque producitur, non rectà; ſed per varios ambitus, atque anfractus ſeſe hinc inde circumflectendo, varios tubos, varios meatus, varioſque receſſus in cavo abdominis condit. Oeſophagus *eſt fiſtula, quà ab ore in cavum ventriculi tum eſculenta, tum potulenta deſcendunt*. Originem ducit a faucibus, ibique *pharynx* nuncupatur a Græcis, ideſt *gula*. Exinde per faciem gulæ poſteriorem, hoc eſt a parte poſteriori tracheæ, rectà ferè ex thorace in abdomen deſcendit. At, diaphragmate perforato, ventriculo aptatur, cui e latere ſiniſtro inſeritur, atque orificium

cium ejus ſiniſtrum, vulgò ſuperius, compingit.

Deſcribuntur parietes œſophagi.

Parietes œſophagi organici ſunt, neque ubique ſibi ſimiles. *Organici*, quum nonniſi per ipſos deglutitio fieri queat. *Non ubique ſibi ſimiles*, tribus enim conflantur tunicis, quæ fibras, & vaſa diverſi generis habent. Varias quoque glandulas habent, minimas quamvis, admodum inſignes. Membrana exterior tendinea eſt, & pellucida. Media carnea, & craſſior utique, fibris pollet in homine duplicis generis, rectis, & anularibus. Rectæ a principio ad finem uſque œſophagi rectà deſcendunt. Anulares, quæ interiores ſunt, priores ad angulos rectos ſecant, perinde ac ſi totidem eſſent anuli æquidiſtantes. Membrana œſophagi interior nervea videtur, quum pluribus ubique nervorum perquàm exilibus implicetur ſtaminibus. Exterior, & interior dicuntur *communes*, utpote quæ ſolæ a partibus producantur proximis. Media, quoniam œſophago peculiaris cenſetur, *peculiaris* dicitur. Facies interior tunicæ interioris perexiguâ quâdam ſuperinducitur lanugine; quæ humorem exudat oleoſum, ut facilior ſit deglutitio. Humor iſte oleoſus a glandulis depluit minimis ad radices villorum lanuginis exiſtentibus.

Vaſa œſophagi.

Arterias habet œſophagus a carotidibus, necnon etiam ab eodem trunco aortæ proximè deſcendentis, & a bronchialibus. Venas ad jugulares emittit. Nervulos ſibi comparat a pari ſexto; apud nonnullos a propaginibus quoque paris vagi. Poſteriùs œſophago, prope quintam circiter thoracis vertebram, incumbit corpus quoddam glandoſum uſus incerti; quod in aliis duplici conſtat glaudulâ, triplici in aliis, in aliis quadruplici &c. Per ſubſtantiam corporis iſtius tranſeunt lymphæ ductus, qui a partibus finitimis in ductum thoracicum, de quo mox, tendunt.

Uſus œſophagi.

Oeſophagus, tanquam infundibulum, eſculenta, non minùs quàm potulenta in cavum immittit ventriculi, deglutitionis ope. Quinimmo quicquid intus ſtomacho inſenſum eſt, foras vomitu quandoque ejicit. Deglutitio, & vomitus fit, ope non modò membranarum œſophagi, quæ pluribus varii generis, utì diximus, fibris texuntur; verùm etiam muſculorum pharyngis, quæ triplici proinde gaudet muſculorum pari, ac uno ſphinctere.

Deſcribuntur muſculi pharingis.

Muſculi primi paris dicuntur *Cephalopharyngei*. Secundi paris, *Sphenopharyngei*. Tertii paris, *Stylopharyngei*. Sphincter œſophagi, *œſophageus* vocatur. Cephalopharyngei originem ducunt a confinio cervicis, ibi fermè, ubi cranium poſteriùs ſuperiori cervicis vertebræ incumbit. Inde rectà deſcendunt in partem pharyngis poſticam, cui firmiter inhæreſcunt. Sphenopharyngei in proximo e regione poſteriori palati, deorſum inde utrinque ſeſe producentes, obliquè exoriuntur a proceſſibus aliformibus ad latera pharyngis; perque ea explicantur, atque abſumuntur; non ſecus ac ſtylopharyngei, qui proveniunt a proceſſibus ſtyliformibus ad baſin cranii ex utroque latere profecti. Per muſculos præfatos attollitur unà et explicatur pharynx, ut alimentis immiſſis inhiando, ea ab ore commodè excipiat, comprehendatque. Oeſophageus fibrarum ductu obliquo, eoque inflexo, pharyngem circundat, atque arctè adhærens cartilaginibus laryngis, ſphincteris munere fungitur: œſophagum videlicet, ſive potiùs pharyngem contrahit; quo pharynx alimenta priùs comprehenſa ulteriùs urgeat in meatum œſophagi; qui, quum a primo ad ultimum ſubinde, fibris adjuvantibus, attollatur priùs, & explicetur, mox contrahatur, motum quendam periſtalticum, ſive vermicularem provocat; cujus causâ a faucibus

per

per œſophagum in cavum ventriculi ſenſim alimenta deſcendunt. Id propriè *deglutire* dicitur. Motus præfatus œſophagi vermicularis non ſemel invertitur, a ſtomacho nimirum ad fauces. Tum vomitum adjuvat, de quo inferiùs.

Stomachus eſt ſacculus membranaceus in imo ventre conditus, ideſt in epigaſtrio, versùs hypochondrium ſiniſtrum, ſub diaphragmate, inter hepar, & lienem; ubi ab œſophago ingeſta ſibi congregat alimenta, eaque continet, digerit, concoquit, atque extenuat. Figuram quodammodo oblongam, & quaſi teretem habet, quâ tibiam utricularem æmulari ſolet. Duplici pervius eſt orificio. Alterum ſupernè ſiniſtrorſum. Alterum infernè dextrorſum. Illud nomine caret. Hoc dicitur *pylorus*, ſive *janitor*. Orificium ventriculi ſuperius, cui adnectitur œſophagus, amplius eſt, quàm inferius; anularibus tamen fibris circundatur carneis, quibus adeo coarctatur, ut nonniſi ab alimentis, quæ, vel proprio concidunt pondere, vel deglutitionis niſu in cavum intruduntur ventriculi, explicari queat. Pylorus fibris clauditur rectis, vel oblongis, anularibus, & tranſverſis; quibus arctiſſimè clauditur; non adeo tamen, ut ſolutis, preſſiſque alimentis, tranſitum deneget ad inteſtina. Intus paullulum adeo reflectitur in cavum ventriculi, ut valvulæ munus quodammodo præſtet. De orificiis ventriculi præfatis in ſuperioribus non ita pridem monuimus, alterum tametſi vulgò dicatur ſuperius, alterum inferius, in eâdem abdominis ſublimitate utrunque diſponi. *Deſcribitur ventriculus.*

Nihil aliud eſſe videtur ſtomachus, præterquam œſophagus productus, explicatus, atque in capacitatem maximam coaptatus. Eaſdem iccirco cum œſophago tunicas habet. Media tamen carnea ordine pollet fibrarum triplici; nam præter rectas, atque anulares, fibras habet quoque tranſverſas, quæ producuntur a *Deſcribitur ventriculi ſtructura.*

plexu

plexu quodam fibrarum ab uno in alterum orificium per regionem ventriculi ſupernam rectà excurrentium. Tunica interior nervoſa longè amplior, in rugas ubique complicatur; quibus, ex omnium prope conſenſu, diſtractas ſibi, ut ita dicam, abripit nonnullas alimentorum portiones, eaſque comprehendit, retinetque, ut faciliùs digerantur. Tunica hæc nervoſa cruſtam intus habet, in brutis ſaltem, villoſam; ideoque tunica *villoſa* nuncupatur. *In brutis ſaltem* diximus, quum in corpore humano, loco cruſtæ illius, mucor tantùm glutinoſus deprehendatur. Cruſtâ villosâ amotâ, detegitur ubique glandularúm congeries minimarum, quæ faciei ventriculi interiori undequaque inſident; quæque vaſculis ſuis excretoriis inter villos hiantibus in cavum ventriculi laticem quendam expuunt ſalivalem, qui dicitur *fermentum* ventriculi. Id laticis acrius inediâ factum, plexus ventriculi ſupernos mordicare creditur, & famem identidem procreare.

Deſcribuntur vaſa ventriculi. Arterias ſibi comparat ventriculus a cœliacâ. Venas a portâ. Nervos a pari vago. Inter præcipuas digeſtionis officinas ab Anatomicis univerſis recenſetur ventriculus. Hanc in ventriculo per *coctionem* fieri caloris ope innati non modò ipſius ventriculi, verùm etiam viſcerum finitimorum, hepatis præcipuè, ſibi quondam ſuaſerunt Majores. At, quum calor ventriculi nuſpiam adeo intendi, atque extendi percipiatur, ut alimenta paulò priùs ingeſta, tam brevì ſolvere, atque in chylum vertere queat, talis Veterum opinio jamdiu planè obſolevit; aliamque longè minùs improbandam temporibus ferè noſtris protuleruntRecentiores, id operis abſolvi fermentationis beneficio rati: Latex enim ille, de quo mox loquuti ſumus, tanquam menſtruum ſolvens, ex eorum ſententiâ, intimè ſubit

ali-

alimenta, eaque ſolvit, digerit, comminuit, conficit, extenuat, ac motum proinde alimentorum inteſtinum inducit, qui dicitur *eorum* fermentatio, & qui propterea calorem adauget ventriculi; adeo ut fieri poſſit, ut in coctione alimentorum, ventriculus caleſiat potiùs ab alimentis, quæ digeruntur; quàm ut alimenta digerantur a calore innato, qui ventriculo fovetur.

Effervеſcentibus, utì ante jam diximus, in cavò ventriculi alimentis digerendis, tenujores, volatilioreſque exaltantur particulæ; quæ in ventriculum ſublimem evectæ, orificium ventriculi ſuperius laceſſunt, per œſophagum ad fauces attolluntur, eaſque vellicant, unà atque exiccant. Hinc ſitim excitant; eum nimirum ſenſum, ſive eam moleſtiam, quâ, ut frigida, atque humida exoptemus, adducimur; ut ea videlicet ingeramus, quæ nervorum vellicationem ſiſtunt, ſalia eluunt, membranas arefactas humectant, & ſitim extinguunt; quæque inſuper ingeſta magis magiſque ſolvunt alimenta, eaque fluidiora faciunt, ut faciliùs per pylorum ex ventriculi cavo ad inteſtina delabantur. Deſcribitur munus ventriculi.

CAPUT II.

De Inteſtinis.

UT ventriculum eſſe diximus œſophagum productum, & prolatatum, qui in capacitatem maximam aptetur; ita & inteſtina nihil aliùd eſſe dicendum ducimus, quàm ventriculum in fiſtulam contractum extenuatumque; quæ per varios gyros, & circuitus hinc inde inflexa, ad podicem uſque proficiſcitur; quà ſordes a chylo ſecretas ſtatis temporibus ege- Deſcribuntur inteſtina.

egerit. Longiſſima ideo ſunt inteſtina, & plurimas cellulas, plurimoſque habent anfractus, ut in iis commodiùs quicquid ingeritur, commoretur, digeratur, ſubigatur, extenuetur. Univerſum ferè implent abdominis cavum a fundo ventriculi ad regionem uſque pubis; ac meſenterio colligata vertebris ſuperioribus lumbaribus ſuſpenduntur proximè ſub diaphragmate. Sunt ventriculus in fiſtulam productus, quum iiſdem ferè conſtent tunicis, non abſimili cruſtâ villoſâ intus obductis. Sub cruſtâ deliteſcunt racematim acini glandoſi, qui eructant inter villos ſuccum quendam inteſtinalem, humorem ſcilicet fermenti haud abſimilem ventriculi. Adipe quodam obliniuntur foris. Mucorem intus habent adversùs contentorum acrimoniam.

Inteſtinorum diſtinctio.

Ductus inteſtinorum, meſenterio ſolutus, ſepties circiter hominis, cujus ſunt inteſtina, æquant longitudinem, quinimmo et non raró ſuperant. Dividuntur ab Anatomicis in ſex veluti partes, quarum tres ſuperiores, dicuntur inteſtina *tenuja*, quum eorum parietes longè graciliores deprehendantur. Inferiores contra, quoniam eorum tunicæ craſſiores ſunt, *craſſa* nuncupantur. Ex tenuibus primum, quod a pyloro producitur, *duodenum* vocatur, cui ſuccedit *jejunum*. Mox *ileum*. Ex craſſis primum eſt *cæcum*. Hoc inſequitur *colon*. Ex colo proficiſcitur *rectum*, quod rectâ in podicem deſinit.

Deſcribitur duodenum.

Duodenum nomen ſibi comparavit a longitudine, quæ ad digitos penè duodecim tranſverſos producitur. Capacitatem habet magis anguſtam, quàm reliqua inteſtina. Oritur a pyloro. Mox rectà ferè deorſum vergit ad poſteriora ſub fundo ventriculi, versùs renem dexterum pancreati adhærens. Vertebris alligatur lumborum, renique ſiniſtro ligamentis membranaceis.

In-

Inde paullulum excurrit, deſinitque, ubi incipit jejunum.

Jejunum alterum dicitur inteſtinum non aliâ ex causâ, niſi quòd ejus meatum ab omni chylo vacuum utplurimùm obſervemus: id tamen neſcio an ob vaſa lactea plurima, quæ chylum omnem confeſtim abſorbent, an quia bilis, quæ delabi cernitur ab hepate per choledochum ex duodeno in cavum jejuni, tunicas ejus interiores acriter irritando, alimentorum tranſitum accelerat ad reliqua inteſtina, an aliis ex cauſis adhuc nobis occultis. Ejus longitudo ad palmos producitur duodecim, vel treſdecim. Latitudo in adultis eſt unius digiti circiter tranſverſi. Pluribus intorquetur gyris ſub pancreate prope ſpinam in regione umbilicali, & maximè versùs latus ſiniſtrum. Denominari incipit a primo inteſtinorum circiter inflexu ad terminum uſque, ubi liveſcere incipiunt inteſtina, eorumque meatus anguſtior fieri; ibi enim propriè incipit ileum. Deſcribitur jejunum.

Tunica interior jejuni longè amplior, quàm exterior; hinc intus complicatur ex æqualibus intervallis, valvulas formans ſemilunares, ſive conniventes, quæ proinde ubique in meatu jejuni occurrunt. Conniventes a Kerkringio, qui eas primus detexit, ideo dicebantur, quoniam orbem ſuum non adeo complent, ut cavum penitus occludant. Nil aliud præſtare videntur tales valvulæ, quàm ut alimenta aliquantulum detineant, ne ad reliqua inteſtina delabantur indigeſta. Quid ſint valvulæ inteſtinorum conniventes.

Ileon, vel ileum a pluribus gyris, quibus in orbem per abdomen variè circumvolvitur, *volvuli*, penes nonnullos, ſibi quoque peperit nomen. Color ejus liveſcens, ac luridus apparet. Longitudo palmos vi- Deſcribitur Ileum.

ginti ſemper æquat; quinimmo et non raró ſuperat. Hinc longiſſimum eſt, tametſi latitudo digitum vix tranſverſum excipiat. Producitur ſub umbilico per regiones iliacas, hypogaſtrium, & inguina. In latere dextero ſurſum reflectitur, & non procul ab exordio e latere inhæret inteſtino craſſo. Ileon non ita firmiter, utì reliqua inteſtina, meſenterio alligatur; iccirco levi de causâ ex proceſſibus peritonæi ad ſcrotum delapſum, herniam facit inteſtinalem.

Deſcribitur colon.

Ab ileo extremo producitur colon, quaſi *kilon*, ideſt cavum, ampliſſimum ſanè inteſtinum duobus contractum ligamentis, quorum beneficio cogitur ubique, & in cellulas coarctatur, quibus incocta diù ſuſtinet alimenta, ne chyli reliquiæ unà cum ſordibus egerantur. Longitudinem habet palmorum octo, vel novem. Principium coli appendice quadam, ſive ſacculo membranaceo intercedente vermiformi, qui dicitur inteſtinum *cæcum*, reni dextero adnectitur. Colon ex rene dextero ſurſum tendit ad hepar ductu obliquo. Dehinc tranſverſim ſub fundo ventriculi procedit ad renem ſiniſtrum. Lieni adhæret, ſeſe poſtmodum producens per abdomen univerſum. Mox plerùnque contractum deſcendit, & aſcendit versùs finem oſſis ſacri, ubi in literam ∽ inverſam veluti circumflexum, extremum inteſtinum, rectum nimirum, progenerat.

Quid ſit Valvula Bahuini.

Colum ſupremum, digito circiter tranſverſo, ileum extremum duplicatum intus excipit; quod proindè laxè propendens in cavum coli, valvulæ munere fungitur; ſiquidem deprimitur ab alimentis, quæ irruunt a tenuibus in craſſa, quibus propterea tranſitum facilem præbet. Erigitur contra, atque erectum, validè ſeſe apponit, ne alimenta a craſſis retrocedant in tenuia. Id præ cæteris inclytus non ita pridem obſer-

vavit

vavit Bahuinus; a quo iccirco *Bahuini valvulæ* ſibi nomen vindicavit. De hac valvulâ temporibus noſtris, inter celebres potiſſimùm Sectores hodiernos, Blanchum Taurinenſem, & Morgagnum Profeſſorem Patavinum, variæ, ac valde diſcrepantes inſurrexerunt opiniones. Cœterùm colum principio craſſius, ac peranguſtum fuiſſe Veteribus item innotuit, a quibus cœcum propterea dictum fuit. Id ſanè ab iis meliùs quàm a Recentioribus factum fuiſſe arbitror, quibus præfatam coli vermiformem appendicem eo nomine inſigniri placuit, quæ reverà nec inteſtinorum proceſſus, nec inteſtinum propriè dici mereretur.

Appendix iſta ideo a Recentioribus cœca nuncupatur, quòd uno quamvis extremo, quo colo aptatur, in idem aperiatur colum; altero tamen impervia eſt. Appendicis longitudo digitorum quatuor, aut quinque eſſe ſolet. Proficiſcitur, utì diximus, ex latere coli. Exinde peritonœo intercedente, quin meſenterio nullibi alligetur, laxè injungitur reni dextero. Perexiguam habet capacitatem, in adultis vacuam omnino; in recèns natis ſordibus intumeſcentem: quod contingere quoque in pleriſque brutorum accepimus, & vidimus. Quid ſit inteſtinum cæcum penes Recentiores.

Sub finem coli deſcendit rectum. Ab oſſe ſacro inter peritonœum ad anum rectè proſequitur. Longitudinem ſeſquipalmi non ſuperat. Latitudo ad digitos tres ferè tranſverſos explicatur. Parietes longè craſſiores ſunt, quàm in reliquis inteſtinis. Quinimmo ei ſuperinducitur involucrum quoddam fibroſum, ut pro fœcibus excludendis faciliùs contrahatur. Inteſtinum rectum extremum muſculo ad podicem circumducitur ſphinctere, & binis fulcitur muſculis elevatoribus. Sphincter ani carneus eſt, & fibris, quibus pollet anulari bus, orificium recti inteſtini inferius ita Deſcribitur inteſtinum rectum

coſtringit, atque ambit; ut ſubſtantiam interiorem inteſtini recti in plicas varias commodè contrahat, quæ tamen levi ex causâ explicari poſſunt. Undequaque circumligatur partibus proximis; &, ne nobis nolentibus proprio elabantur pondere inteſtinorum ſordes, podicis orificium firmiter arctat. Muſculi elevatores originem ducunt a ligamentis oſſium pubis; ex quibus utrinque deſcendentes ad latera ejuſdem inteſtini recti uſque ad extremum, ſurſum attrahunt inteſtinum fæcibus excluſis, ne, præ niſu nimio, ejus inſequatur procidentia.

Vaſa deſcribuntur, quæ per membranas inteſtinorum diſtribuuntur.

Inteſtinorum membranæ a truncis proximis vaſa cujuslibet nanciſcuntur generis, & præſertim a truncis meſeraicis, necnon etiam a ſplenicis, ſive a portâ venas præcipuè hæmorrhoidales; quarum pleræque per ſubſtantiam carneam interiorem, atque exteriorem inteſtini recti ad podicem uſque dirimuntur.

Quid ſit chylus, & chymus.

In cavo inteſtinorum, alimentorum digeſtio perficitur, paulò priùs in ore, & in ventriculo inchoata, ut chylus tandem a fœcibus ſecernatur. Chylus per venas lacteas ad glandulas fluit meſeriacas. Fæces per anum egeruntur. Dicitur chylus ſuccus alimentorum craſſiuſculus, ſive pultaceus lactis non abſimilis, qui coctis, digeſtiſque alimentis, tum in ventriculo, tum in cavis inteſtinorum anfractibus, pro ſanguinis proximâ, aliorumque fluidorum remotâ, ac cæterarum partium ſolidarum educitur opportunâ refectione. Pars chyli adhuc magis defæcata, propriè ab Anatomicis vocatur *chymus*.

Succi quorum ope digeſtio in inteſtinis perficitur.

Digeſtio in cavo inteſtinorum perficitur, ope non modò ſucci inteſtinalis, verùm etiam bilis, ſuccique pancreatici; qui ex ductibus ſuis peculiaribus ab hepate, & a pancreate ſub finem inteſtini duodeni, ut mox dicendum, immittuntur.

Ideo

Ideo chylus a fæcibus ſecernitur, quia contractis, & undique preſſis inteſtinis, ſuccus chyloſus, utpote tenujor, venas ſubit lacteas; tum quum reliqua interea pars craſſior ulteriùs provehitur, intruditur, atque propellitur per anfractus inteſtinorum; donec in maſſam fœtidam compreſſa, atque coacta per anum excludatur. Quomodo chylus a ſordibus in inteſtinis ſecernitur.

Inteſtinorum contractio vermicularis provenit a ſtructurâ tunicarum fibroſâ; fibris quippe a principio ad finem ſeſe contrahentibus, & ipſa paulatim ſubinde contrahuntur inteſtina. Preſſio provenit a muſculis imi ventris, præcipuè diaphragmatis, qui identidem contracti comprimunt inter viſcera abdominis eadem inteſtina, a quibus propterea & chylum, & ſordes exprimunt. Chylus utpote qui tenujor, per oſcula minima parietum, ductus ſubit chyliferos. Sordes, utpotequæ craſſiores, ex alvo deiciuntur. Unde proveniat inteſtinorum preſſio, & contractio.

CAPUT III.

De Meſenterio, Ductibus chyliferis, Ductibus lymphaticis, & de Glandulis meſeraicis.

MEſenterium, ea ſcilicet membrana adipoſa, admodum lata, cujus interventu ſibi mutuò colligantur inteſtina, & prioribus vertebris lumbaribus ſuſpenduntur, nihil aliud eſt, præterquàm ſubſtantia peritonæi duplicata, quæ duplicem conſtituit membranam, & inter utranque vaſa excipit cujuslibet generis, ac minimas condit glandulas inæquales adipe plurimo circumſeptas. Deſcribitur meſenterium.

Solutum ab inteſtinis, atque explicatum meſenterium, figuram perhibet quodammodo orbicularem, cujus diameter vix ſuperat longitudinem duorum palmorum; Quid propriè ſit meſeræum, & meſocolon.

morum; ejus quamvis circumferentia ob fimbrias creberrimas, plurimaſque plicas, longè ultra extendatur. Oritur circa primam, tertiamque lumborum vertebram, nexu valde anguſto, eoque firmo. Mox explicatur, ſive potiùs circumvolvitur per univerſum ferè inteſtinorum ambitum. Supernè, eâ nimirum parte, quâ inteſtinis adnaſcitur tenuibus, craſſius eſt, & propriè nuncupatur penes nonnullos *meſeræum*, ſive *membrana lactea*, ob innumeros penè, qui per ejus ſubſtantiam effunduntur, chyli ductus. Infernè, quâ adhæreſcit inteſtinis craſſis, longè tenuius obiicitur, diciturque meſenterium, necnon etiam a colo, cui præ cæteris accreſcit, *meſocolon*.

Deſcribuntur vaſa, & glandulæ meſenterii

Vaſa, quæ dirimuntur per meſenterii ſubſtantiam, ſunt arteriæ, venæ, nervi, ductus lymphatici, ductus chyliferi, ductuſque adipoſi; quæ per meſenterium quaquaverſum adeo implicantur, ut, pinguedine intercedente, rete adipoſum admodum varium intexant. Inter vaſa glandulæ ſparſim hinc inde, quæ dicuntur *meſeraicæ*, occurrunt. Numero ſunt incerto. Figuram admodum variam habent. Earum maxima ab Aſellio, qui de glandulâ hac verba fecit primus, *pancreas Aſellii* nuncupatur; quam in canibus paſſim, nunquam tamen in homine hactenus obſervare licuit. Membrana foris, inter adipem plurimum, veſtiuntur ſingulæ. Glandulæ quamvis dicantur ab Anatomicis, veræ tamen nec videntur, nec habendæ ſunt glandulæ; quinimmo receptacula quædam fibroſa mentiri potiùs ſolent, quæ chylum excipiunt a venis lacteis, unâ et lympham a vaſis lymphaticis, quæ a partibus proximis proficiſcuntur.

Quid ſint propriè vaſa lactea, ſive ductus chyliferi.

Vaſa lactea palam fecit Aſellius inclytus Anatomicus, anno Domini 1622. De iis tamen inter Priſcos ſermonem habuit Eraſiſtratus; qui vaſa hujuſmodi ſe obſer-

obſervaſſe, præmonuit, in hædis lactantibus; ea tamen pro ductibus venoſis lacte ſaturatis accepit, & promulgavit. Sunt tubuli perquàm exiles, pellucidi, qui egrediuntur ab inteſtinis præſertim tenuibus, pluribus diſtractis minimis radicibus, a quibus in truncos conveniunt majuſculos, qui per meſenterii ſubſtantiam ad glandulas producuntur meſeraicas minores. A meſeraicis minoribus alia egrediuntur vaſa lactea, quæ pergunt ad meſeraicam majorem in canibus, ad pancreas videlicet Aſellii. Pancreas Aſellii alia emittit vaſa lactea in chyli capſulam communem. Quo fit, ut vaſa lactea, ſive ductus chyliferi, qui proximè ab inteſtinis proficiſcuntur, dicantur *primi generis*; reliqui, qui a glandulis meſeraicis minoribus egrediuntur, vocentur *ſecundi generis*; qui autem a pancreate Aſellii, dicantur *tertii generis*.

Structura peculiaris lymphaticorum.

Parietes lacteorum unâ duntaxat conſtant membranulâ perquàm tenui, fibroſâ, quæ ob tenuitatem maximam, niſi chylo plurimo turgeant, oculos fugit. Tum quum turgent, oculis non modò apparent ductus chyliferi, verum etiam noduli ubique, ſi vel leniter comprimantur. In nodulis minimæ occurrunt valvulæ ſemilunares, quæ chyli regreſſum denegant. Chylo quandoque planè carent, chylique locò, tum lympham vehunt. Ex quo factum fuiſſe videtur, ut inter Sectores quiſpiam opinarentur, ductus lymphaticos omnes, qui per meſenterium dirimuntur, ductus eſſe chyliferos; perperam tamen, quum anno Domini 1652. ad oculos patefecit Bartholinus, vaſa lymphatica, quæ ab hepate, liene, aliiſque partibus proximis tendunt in chyli capſulam, nequaquam eſſe chylifera, verùm merè lymphatica; quum per ipſa minimè fluat chylus, ſed lympha tantùm, quam a partibus ſuſcipiunt proximis, ut ad chyli capſulam deferant.

Va-

Quid propriè ſint vaſa lymphatica, eorumque principium, finis, & uſus.

Vaſcula lymphatica tenuiſſima ſunt, & pellucida, non ſecus ac chylifera. Valvulis longè frequentioribus muniri ſolent. Hæc quoque temporibus ferè noſtris detecta ſunt. Originem ducunt a glandulis, ut probabiliùs videtur, ab iis præſertim, quæ ſitæ ſunt in viſceribus, in articulis, & potiſſimùm in inteſtinis craſſis, a quibus uberrimè proficiſcuntur vaſa lymphatica. Deſinunt tamen, vel in venas jugulares, vel in capſulam chyli, vel in glandulas meſeraicas. In venas jugulares deſinit pars lymphaticorum maxima, quæ proveniunt a partibus ſupernis. In capſulam chyli, necnon etiam in glandulas meſeraicas, quæ a partibus infernis. Tum in venas jugulares, tum in chyli capſulam, tum in glandulas meſeraicas lympham devehunt: humorem videlicet aquoſum, perquàm tenuem, defæcatiſſimum utplurimùm, ſubdulcem; qui per glandulas, utì opinor, a ſanguine ſecernitur arterioſo. In venis jugularibus ſanguinem ſolvit craſſum. In chyli capſulâ, glanduliſque meſeraicis chylum ſolvit, diluitque, ut ſanguis, unà et chylus per vaſa peculiaria fluere faciliùs queant.

CAPUT IV.

De chyli Capſulâ communi, ductuque thoracico.

Veterum error, chylum ab inteſtinis ad hepar deferri opinantium.

CHylum ab inteſtinis deferri ad hepar per venas meſeraicas emulgentes, ut in ſanguinem verteretur, opinabantur Anatomici ad tempora uſque Pecqueti Sectoris inclyti; qui anno 1651. chyli capſulam communem detexit, ſive chyli receptaculum, ſive cyſternam chyli, oſtendens chylum ab inteſtinis progredi per venas lacteas primùm ad glandulas meſeraicas minores, mox ad pancreas Aſellii, in canibus

nibus ſaltem, tandem ad chyli capſulam; a quâ per ductum thoracium aſcendit ad venas ſubclavias, ut unâ cum ſanguine refluo rapiatur in auriculam cordis dexteram.

Quod ad ſtructuram attinet receptaculi, plurimùm variant Scriptores. Alii nobis capſulam hanc oſtendere conſueverunt, tanquam ſacculum membranaceum, oblongum. Alii, tanquam congeriem ſpongioſam, ſive cavam trium, quatuorve glandularum, quæ racematim uniuntur vaſis chyliferis, & lymphaticis intercedentibus. Glandulas haſce a ſitu *lumbares* vocant nonnulli. Diſſentio tamen inde exorta videtur, quod chyli capſulam in variis animalibus diverſi generis perveſtigaverint Sectores. Quicquid tamen dictitent, unanimi ferè conſenſu in hoc conveniunt omnes, eam receptaculi munere fungi. Vertebris prioribus lumbaribus adhæret inter utrunque diaphragmatis extremum poſterius tendineum; quo fortaſſe identidem compreſſa, chylum, unà et lympham contentam majori niſu in ductum thoracicum exprimit. Structura, æque ac ſitus receptaculi chyli communis.

Ductus thoracicus emergit a capſulâ tribus utplurimùm, quatuorve minimis radicibus. Exinde per dorſum, in latere tamen ſiniſtro, inter coſtas, & truncum aortæ deſcendentem, pleuræ inhærens, ſurſum rectâ aſcendit versùs claviculam ſiniſtram, modò unico, modò pluribus ramuſculis, quibus hiat in truncum ſiniſtrum venæ ſubclaviæ; ut chylum a capſulâ deferat in ſanguinem, ac per ſanguinem ad cor. Structura ductus thoracici non multùm differt a ſtructurâ lymphaticorum. Longè tamen major plerùnque deprehenditur. Valvulas habet quoque ſemilunares ad oſcula uſque extrema, ne chylus per ductum thoracicum retrofluere poſſit in cyſternam. Principium, finis, & ſitus ductus thoracici.

Quamvis fidenter affirment nonnulli, chyli capſulam, Ductus thoracicus vel in cada-

vere humano ſecto oculis quandoque obverſatur.

ſulam, ductumque thoracicum reperiri non poſſe cultro anatomico, ſaltem in homine; ipſe tamen vel in cadavere humano non ſemel oculis meis partes haſce percepi, atque in Theatro anatomico celeberrimi Urbis Archigymnaſii palam expoſui.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quid ſint ſiccitates, & humiditates, ratione nutritionis, in ſenſu Galeni, & Avicennæ.

CHylus eſt, qui unà cum ſanguine immixtus, eundem ſanguinem, ac per ſanguinem, reliquos omnes alit humores; quinimmo et partes ipſæ ſolidæ humani corporis vitam habentis exſuccæ, atque excarnes proceſſu temporis evaderent, niſi, ab humoribus chylo refectis jugiter ſibi nactæ alimoniam, eundem chylum in ſui ſubſtantiam, aut proximè, aut remotè converterent. Chylus itaque concreſcat quodammodo, neceſſe eſt, atque, ut ita dicam, in ſubſtantiam ſolidam fixetur; ſecus enim organorum ſolidam compagem conſtruere nequaquam poſſet. Id operis Veteres abſolvi *exiccatione* opinabantur. Quapropter ſeptimo methodi capite VI. quatuor exiccationis gradus effecit Galenus, quos *ſiccitates* appellavit; quibus ſubinde totidem humiditatis gradus oppoſuit Avicenna, eoſque iccirco *humiditates*, ſive *humores ſecundarios* ei appellare placuit. Succus quippe alibilis, ex illius ſententiâ, partibus appoſitus, veluti per gradus, ſenſim exiccatur; quorum primum haud nominavit, rorem alterum dixit, gluten tertium, cambium quartum. Hinc quatuor eſſe conſtituit humores ſecundarios, *innominatum*, *rorem*, *gluten*, & *cambium*. Secundarios vocat, quum nihil aliud ſint profectò, præterquam ſuccus alibilis variè immutatus; qui ab humoribus primariis, utì antea jam innuimus, provenit, ſive ab eodem chylo, ſive a ſanguine, ſive a

ſero,

ſero, ſive a ſucco nerveo, ſive a reliquis, ſi qui adſint humores, quibus corporis organa irrigantur, qui *primarii* nuncupantur. Nos igitur cum Veteribus quoque ſecundarios humores appellare non dedignabimur, qui a primariis procedunt, ſingulis quibuſque partibus alendis *peculiariter* idonei: ideſt ſecundarios appellabimus ſuccos omnes alibiles, qui in partium ſolidarum alimoniam, aut cedunt, aut proximè ceſſuri ſunt. Ex his humor dici poteſt innominatus, ſive inſitus ſuccus alibilis, qui in extremis tubulis adhuc continetur, & qui quamprimum abire debet in ſubſtantiam partium alendarum, leviſſimè tamen immutatus. Ros, quum ab extremis tubulis continentibus excidit, & partes ſubit alendas, quas quodammodo principio irrorat. Gluten, quum in partibus alendis ita exiccatur, ut nonnihil concreſcat. Cambium denique, quum planè concretus, atque in ſubſtantiam partis alendæ converſus ei omnino aſſimiletur. An autem ros, vel ſuccus præfatus alendo idoneus, a vaſculis excidat extremis, ut partes alendas reficiat, iiſque reverà extra vaſa adhæreat, nobis nondum decernere datum eſt; quibus anatome, & accurata ſectio, partes univerſas corporis humani ſolidas nihil aliud eſſe jamdiu patefecit, præterquam variam tubulorum unionem, congeriem, plexum, aut compagem; in quibus propterea, ut vivant, humores indeſinenter in gyrum moveri debent. Præter humores primarios, & ſecundarios adſunt etiam ſupervacui, qui barbarè dicuntur *excrementitii*: hujuſmodi ſunt, qui partes alendas, tanquam effœti, alere neutiquam valent; atque adeo tanquam non congrui, extra corpus humanum vitam habens egerantur neceſſe eſt. Hinc dicimus bilem excrementitiam, melancholiam excrementitiam, ſerum excrementitium, & pituitam

R 2 ex-

excrementitiam, prout, aut hunc, aut illum ſaporem, & colorem præſeferant. De quibus id tantùm innuere abundè erit, eos utplurimùm, tum in ventriculo, tum in meatibus inteſtinorum ex alimentis, vel pravæ indolis, vel perperam digeſtis, elici, & cumulari.

CAPUT V.

De Anorexiâ, ſive de fame dejectâ.

Diſtribuitur materia in hac ſectione tractanda.

ALimenta, quibus in ſui refectionem quotidie quiſque inter mortales veſcitur, ſalivæ, ac dentium ope, in ore priùs confecta, ac inde per fauces deglutita, ex œſophago, ut ante jam innuimus, in ventriculum deſcendunt; ubi iterum coctionis, ſive potiùs fermentationis beneficio, magis adhuc digeruntur, eòuſque donec ex pyloro ad inteſtina tandem illapſa, atque unà cum aliis ſuccis digerentibus immixta, iterum atque iterum ſolvantur, ſubigantur, ac intimè extenuentur. Id profectò, ut chylus a ſordibus ſecretus, ductus ſubeat chyliferos, & ſordes in maſſam ſenſim priùs coactæ, ac per anum poſtmodum egeſtæ, ex alvo tandem identidem excernantur. Hinc optimè dicitur, primam alimentorum in ore digeſtionem, in ventriculo alteram, atque in inteſtinis tertiam fieri. De affectionibus igitur, quæ, vel prædictas digeſtiones vitiare, vel a prædictis vitiatis digeſtionibus exoriri ſolent dicturi, ab iis exordiri exiſtimavimus, quæ ad ventriculum propriè ſpectant, quæque nauſeam utplurimùm, & vomitum inducunt; vel famem, ſitimque, aut immutant, aut adimunt, aut prætermodum acuunt: ad eas nimirum, quibus tales ſenſus, qui intus in ore, a faucibus non procul p.n. excitari videntur, aut turbari, aut perverti quamſæpiſſimè conſtat: ad alias exin-

exinde, quæ, ſive lædunt inteſtina, ſive, quoniam inteſtina præcipuè læduntur, ex imo ventre ſuſcitantur, deſcendentes. Quocirca de affectionibus priùs, quæ ſtomachum, œſophagum, unà et fauces invadunt; mox de aliis, quibus inteſtina proximè torquentur, verba facturis, famis dejectæ, ſive anorexiæ expoſitionem in veſtibulo hujus ſectionis aggredi placuit.

Fames, & ſitis, ſpecies quædam, ut ante jam receenſuimus, ſenſuum internorum ſunt, quibus intimè quandoque affecti, ut exculenta, non minùs quàm potulenta in alimoniam partium alendarum appetamus, congruenter, æquè ac opportunè excitamur. Nihiloſecius operationes præfatæ non ſemel vitiatæ, affectiones quamplurimas procreare conſueverunt; quarum prima, quæ anorexia, ſive fames dejecta, aut deleta dicitur, hìc nobis occurrit. A nonnullis dicitur quoque *aſitia*, *apoſitia*, penè ac ſi ſynonyma eſſent, & nonniſi appetitum dejectum denotarent. *Penè ac ſi ſynonyma eſſent*, diximus; enim verò voces præfatæ cibi faſtidium propriè ſignificant. Anorexia nihil aliud eſſe videtur, quàm *fames deleta ex depravatâ, aut fermentorum digeſtioni inſervientium facultate, aut ventriculi ſtructurâ*. Sive, ut a Majoribus accepimus, nil aliud eſt, quàm *deleta ciborum omnium appetentia, vitio, vel potiùs defectu orificii ſuperioris ventriculi, quod ſuctionis ſenſum planè amiſerit*. *Suctionis* dixerunt ſenſum, ſibi ſuadentes, ventriculi orificium ſuperius, ſuctionis ſenſu ob inediam in eo excitato, avidè cibos appetere, quibus, ut eos ſibi attrahat, ingerat, immittatque, propemodum inhiare. Definitio, & Diagnoſis.

Diagnoſis ex eâdem traditâ ægritudinis deſcriptione quum ſatis ſuperque innoteſcat, ad cauſæ expoſitionem tranſeamus, oportet. Cauſa, quæ præfatæ affectioni procreandæ non impar videtur, multiplex eſſe Cauſa.

po-

poteſt; nam ſi glandulæ ex. gr. ventriculi, vel obſtructæ, vel exhauſtæ, vel aliâ quavis ratione areſactæ, laticem ſalivalem, qui plexus orificii ventriculi ſuperioris blandè vellicando, famem ſuſcitet, non emittant, anorexiam facerent; ſi nervorum plexus, aut reſoluti ſtupefiant, aut mucore nimio infarcti, laticis præfati actionem, vel non ſentiant, vel ſibi non immittant, anorexiam parerent. Si latex ipſe, aut enervis, aut effœtus, aut aliâ quavis ex cauſâ immutatus, plexus præfatos non titillet, aut titillando acriter lædat, is, vel famem neutiquam inferret, aut pro fame ſenſum potiùs doloris excitaret; quo in caſu peſſimam induceret anorexiam.

Prognoſis. Pueri, item et Senes longè magis, quàm alii anorexiâ læduntur. Principio cujuslibet ægritudinis nocet minùs, quàm proceſſu. Sub finem autem, tum, quum vires refici debeant, peſſima.

Curatio. Ubi glandulæ in tunicis, ac earum vaſcula excretoria inter villos ventriculi interiores, obſtructiones patiuntur; aut ubi, vel mucor nimius, vel is nimiùm glutinoſus, ac denſus, in ventriculi cavo exuberans, ejuſdem ventriculi faciem intus infarcit, ea omnia adhibere convenit, tum diætâ, tum pharmaciâ, quæ prædictas obſtructiones reſerare, ac præfatum mucorem valde concretum diſcutere valeant. Id præ cæteris præſtant amaricantia, blandè volatilia, aromatica, inter quæ ſolemnia ſunt rhabarbarata, theriacalia, pulvis ſtomachicus Quercetani, hiſque ſimilia, quibus vis reſolvendi paſſim adſcribitur. Ubi, aut ſerum, aut lympha redundans, ventriculi fermentum diluendo obruit, atque enervat, præter amaricantia, ea omnia conveniunt, quæ humores, ut ita dicam, pituitoſos illuc confluentes, aut ex alvo, aut in urinam, aut per ſudorem, necnon etiam vomitu leniter egerunt. Hujuſmodi

juſmodi ſunt radix hipecacuanha, quæ vomitum blandè cit, ut infrà dicendum; magneſia, quæ dicitur alba; ſalia tartari, abſynthii, centaurei minoris, ſyrupus florum perſicorum &c. Proſunt quoque quamſæpiſſime ſubacida, item et acida, quæ, aut alvum, aut urinam movent, utì ſunt ſyrupi acetoſi ſimplices, oxymel, de omphacio, tartarum, nitrum, & reliqua. Vini generoſi ſimplex quandoque cyathus pervicaciſſimam, quam in abſtemiis præſertim nimius fermentorum languor effecerat anorexiam, illico diſcuſſit. Ubi ventriculi ſucci acriores, atque erodentes facti, præter cibi faſtidium, nervorum fibras acriter mordicando, cruciatus interiores provocant, conveniunt eluentia, boloſa, abſorbentia, item et emollientia; quibus in caſibus mirificè modò profuiſſe aquam nucerianam largè epotam, obſervavimus; modò oleum amygdalarum dulcium recens ad uncias aliquot hauſtum, modò terram nucerianam, modò raſuram eboris, modò cancrorum oculos, aliaque teſtacea, margaritas præparatas; hiſque ſimilia, aut in bolos, aut in jure deglutita. Ubi verò, ob paralyſin quandam ventriculi peculiarem, ſenſus, quo cibos appetimus, obſtupuerit, tum ea omnia, quæ talem paralyſin reſolvere queunt, propinanda veniunt; eaque vitanda, quæ eandem paralyſin, aut confirmare, aut fovere poſſent. Quocirca narcotica in hac anorexiæ ſpecie, & vinum ipſum, utpote quod nervis officiat, quemadmodum plurimùm nocent, ita præſidio eſſe debent antiparalytica, quorum pleraque, ubi de paralyſi, abundè propoſuimus. Commendamus igitur decoctiones foliorum ſalviæ, roriſmarini, betonicæ, meliſſæ, radicis peoniæ, ſarſæparillæ, ligni ſaxafras, infuſiones aloeticas; conſervas roſarum, baccarum juniperi, betonicæ &c. At enim verò, quia ſingulæ anorexiæ ſpecies, de quibus ha-

hactenus egimus, aliorum morborum, & maximè febrium, ſymptomata frequenter eſſe ſolent, ad affectiones præcipuas, quas, aut præceſſerit anorexia, aut comitatur, aut inſequuta fuerit, eam curando, mentis aciem ſedulò ſemper intendere debemus.

Hiſtoria I.

Quicquid, anorexiæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

Calviſius annorum quadraginta quinque circiter, artem piſtoriam pluribus ab illinc annis exercens, vir fortis, benè conſtitutus, ac optimè valens, modicæ ſtaturæ, temperamenti frigidi, & ſicci, quod melancholicum alii, ſive atrabiliare vocant; menſe Februario, variis, in diætâ potiſſimùm, erroribus admiſſis, fluxuque, ſive potiùs ſtillicidio quodam hæmorrhoidali, cui identidem, nullo temporis ordine ſervato, obnoxius erat, planè ſuppreſſo, febre, quæ penitus intermittebat, rigore prævio, ad plures menſes erraticè tentatur. Spontè ſubinde redeunt præfatæ ſanguinis excretiones, & febris omnino extinguitur. At pervicax, febre jam deletâ, cibi faſtidium, unà et nauſea ſubſequitur. Niſus irritos, raros quantumvis, & lenes habet vomendi, plurimùm ſitit, ae languet inediâ. Non quieſcit, urinas albas mingendo, tenues, incoctaſque abundè excernit. Dura eſt alvus, flatibus quandoque intumeſcunt hypochondria, qui præterea inteſtinorum anfractus, quin foras erumpere valeant, quaquaverſum pervagantur; quæ omnia Calviſium ita angebant, ut macie prope conſumptus, ideo hecticus non creditur, quia a febre immunis, ut ante jam diximus, prorſus evaſerat. Menſe Aprili ad operam is tandem noſtram in Noſocomio S. Jacobi Urbis Incurabilium, ulcere quodam non levi in crure ſiniſtro inſuper læſus, confugit. Ulcus brevi ex induſtriâ peritiſſimi

ſimi, ac celeberrimi Chirurgiæ Profeſſoris cicatricem duxit. Supererat igitur, ut cibi faſtidium tandiu contumax, & diutinum medicis præſidiis item diſcuteretur. Inter cæteros plurimos, quos olim in victu admittere conſueverat, errores, carne ſuillâ plurimùm ſalitâ, ac fumo induratâ, leguminibus, fungis; limacibus veſci ſolitus, vino plurimùm indulſerat. Ex quo anorexiam productam, eique fotam eſſe a recrementis quibuſdam pravis, glutinoſis, in ventriculo præſertim ex longo jam tempore congeſtis, ibique diu firmiter inhærentibus, clarè quaſi conjicientes, ægrotantem, ita ut ſequitur, tractare cepimus. Oleum amygdalarum dulcium recens, & ſine igne extractum ad uncias quatuor primùm, quod ſubinde quotidie ad uncias duas in Aurorâ per dies quatuor in jure tartariſato, ut quicquid ſuperflui intus concreverat, emolliviſſet, idque nonnihil priùs ſolviſſet, eâ, quâ infra declarabimus A ratione, clyſtere antea injecto, propinavimus. Mox ad uſum aquæ tetutianæ per vices hauriendæ, utì legitur in B, cum aquâ nucerinâ, tranſivimus. Quo porrò ventrem ei plurimùm exinanivimus. Poſthac cibos ſenſim appetere cepit, eòuſque dum in priſtinum reſtitutus, optimè convaluit. Is a vino, ad annum ferè abhorrens, deinceps ſeſe prorſus abſtinuit; & res eatenus non improſperè proceſſerat. Quicquid poſtmodum evenerit, penitus ignoravimus.

A ℞. *Ol. amygd. dul. rec., & ſin. ig. extr. unc. iv., ſal. tart. ſcrup. j., jur. inſulſ. q. ſ. M., & cap. in A., ut m.*

Item ℞. *Ol. amygd. dul. rec., & ſ. i. extr. unc. ij., ſal. tart. ſcrup. ſs., jur. in quo ſol. ſit. tart. bonon. dragm. j. M., & cap. quotid. in A. per dies quatuor.*

B ℞. *Syrup. flor. perſic. unc. iv., aq. tetutian. q. ſ. M. f. pot., & cap. in A, cui poſt horæ unius interval-*

lum per vices ſuperbibat aqu. tetut. lib. ij. quibus egeſtis ſuperbibat aquam nucerianam ad libras ſaltem quatuor quoque per vices; idque repetatur alternis diebus per vices quatuor, eâ tamen lege, ut diebus intermiſſionis bibat in A. libras ſaltem duas aquæ nucerinæ cum unciis duabus ſyrupi de corticibus citri; quibus & viſcera humectabat, & vires prætermodum languentes aliquantulum reficiebat.

ANIMADV. AD HYGIENEN SPECTANTES.

Vinum, ſpiritus vini, & reliqua ejuſdem generis reſiſtunt potiùs alimentorum digeſtioni.

VInum, ut ante jam diximus, utpote quod nervis ſemper infenſum, ventriculi plexus, quum eo præſertim abutimur, ſtupefacit, ac famem quandoque penitus adimit. Hinc ratio, quare Oenopotæ, vini nimirum potores, anorexiâ paſſim laborent; quod iis quoque crebriùs ſuccedit, qui ſpiritum vini, roſoli, cæteraſque id generis res, ad roborandum, ut inquiunt, ſtomachum quotidie ſorbent. Videat igitur in quonam verſetur errore imperitorum vulgus, qui in conviviis, dapibus opiparè ingeſtis digerendis, extenuandiſque, talia adhibere ſtudet; ac tandem aliquando pernoſcat, intelligatque, id aquâ frigidâ largè epotâ longè meliùs ſe conſequi poſſe; quæ ingeſtorum compagem diluendo, æquè ac ſolvendo, efficit, ut fermenta digeſtionis ea faciliùs ſubeant, ſubigantque. Præterea ventriculi parietes blandè contrahit, eoſque roborat, quo leniter latices digerentes ex minimis glandulis exprimit, ut per eos alimentorum digeſtio citiùs, & commodiùs peragatur; quod nequaquam, nec a vino, præcipuè meraciori, nec a vini ſpiritu, cæteriſque hujuſmodi tantâ opportunitate expectare poſſumus; quæ ventriculi fibras irritando, eas ruditer, ut ita dicam, corrugant, & oſcula glandula-

rum

rum intercepta excretoria obnixè claudunt, menſtrua ſolventia intus cohibent, continentque. *Aquam* diximus *frigidam*, quum idem, nec calida, nec tepens præſtare poſſit; quæ, quum ſit calida, & multò magis, quum intepeſcat, ventriculi membranas laxat, ejuſque vires ſolvit, infringitque.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Aquæ tetutianæ uſus, & facultates.

AQua tetutiana, quæ vulgò dicitur *del Tettuccio*, eſt aqua quædam mineralis, quæ, quia ſaporem ſalſum, item et quodammodo acidum præſefert, ſalmacidarum ſub cenſu eſt. De hac ſcripſit Ugolinus, Andreas Bacci de Termis lib.V., necnon etiam poſtremò, perfunctoriè licèt in dialogis ſuis Antonius Franciſcus Bertini. Eam, tum in potu, tum in balneo perquàm utilem ſanè in dies experimur. A Caſtello quodam Montis Catini, quod Piſtorio in Hetruriâ oppido, proximum eſt, utì legimus penes Bacci præcitatum, non procul extant ſcatebræ aquæ iſtius. Inteſtinorum, æquè ac renum recrementa non minùs per alvum, quàm per urinas hauſta dejicit. Dyſentericis precipuè, tumepota, tum clyſteribus immiſſa, tum etiam balneis adhibita, utì ſuo loco dicendum, mirificè prodeſt. Præterea obſtructiones ſolvit, renes, ureteres, ac veſicam urinariam detergit; ventriculi, æquè ac inteſtinorum fibras roborat, quibus, quum languent, tonum reſtituit &c. Nihiloſecius præpoſterè propinata, plurimùmquandoque lædit, cerebro potiſſimùm, ac nervis infenſa; quocirca, ut in eâ præſcribendâ valde cauti ſemper incedant, Tyrones hortamur. Doſis ejus in potu a librâ unâ ad tripondium eſt. Propinari ſemper debet cum vehiculo idoneo, eaque, ſi conve-

veniens eſt, per vices quoque XV. reiterari poteſt; non tamen quotidie, ſed ex intervallo, aut tertiâ, aut quartâ, aut quintâ quaque die &c. Vehicula, quibus nos utimur, ſunt ſyrupi, vel florum perſicorum, vel roſatus aureus ſolutivus, vel mel roſatum ſolutivum cum melle violato ſolutivo, hiſque ſimilia, ad uncias tres, aut quatuor cum eâdem aquâ ſoluta. Quibus, aut diarrhœâ, aut dyſenteriâ, aut lienteriâ alvus præter naturam quomodocunque fluat, vel ſine vehiculo non ſemel feliciſſimè præbuimus. Bolis paulò ante cœnam, ſive ex caſſiâ cum pulpâ tamarindorum, ſive ex Diatartaro Petri Caſtelli ſub veſperam pridie deglutitis, aquam tetutianam poſtridie antelucanis horis in alvi profluvio, optimo cum ſucceſſu, interdum præſcripſimus. Si febris adſit, eaque præcipuè, aut ardens, aut continua, aquæ iſtius uſus, in potu ſaltem, omnino interdicendus, quum noxam utique plurimam in febre continuâ eam ſemper intuliſſe, nobis viſum ſit. Non ita, ſi clyſtere immittatur; eoquòd enemate frequenter immiſſa alvi ſordes blandè ſubducat, ventrem mirificè exoneret, eluatque; quo febres etiamſi contumaciſſimas, tum, quum maximè, viſceribus imi ventris obſtructis, extiterint, quamcitiſſimè reſtinxit.

CAPUT VI.

De Nauſeâ.

NAuſea, propriè quamvis vomendi conatum, quem navigantibus æſtuans mare concitare ſolet, paſſim deſignet, atque in Praxi medicâ tametſi pro omni ciborum faſtidio indiſcretè uſurpetur, ex communi tamen calculo, *propenſionem, aut conatum*

Definitio.

quen-

quendam eſſe, deſcribitur, *vomendi irritum, cum cibi faſtidio, anxietate, & ſalivatione*.

Diagnoſin quum ex eâdem morbi deſcriptione haurire quiſque ſibi commodè valeat, nihil eſt, quod in eâ diutiùs immoremur. Diagnoſis.

Tum concitari potiſſimùm videtur, quum ventriculi latices talem, ac tantam ſibi nacti pravitatem, ventriculi plexus ita vellicent, ut appetentiæ locò, moleſtum ſenſum, quo cibos faſtidimus, unà et ventriculi levem quandam contractionem, quâ ad vomitum incitamur, provocent; qui propterea ex intervallo ideo augetur, quia nervorum plexibus in ventriculo laceſſitis, diaphragma, æquè ac reliqui abdominis muſculi identidem ex conſortio irritantur, convelluntur, ſive contrahuntur, contractique unà cum aliis viſceribus imi ventris, ventriculum quoque comprimunt, & niſum vomendi concitant. Niſus autem vomendi triplici ex causâ eo in caſu irritus eſſe poteſt; quoniam nimirum ventriculi contractio, & preſſio levis eſt: quoniam materiâ vomitu egerendâ caret ventriculus: & quoniam materia ipſa egerenda, utpote quæ tenax quandoque ſit, glutinis adinſtar, firmiter nimis intus inhæret. Quapropter nauſeam explicare aggreſſi, haud perperam Majores noſtri, eam tum fieri tradiderunt, cum ore ſupernè prolatato, æquè ac infernè contracto, compreſſoque, incaſſum ventriculus ob facultatis expultricis imbecillitatem, quicquid ſibi moleſtum, atque infenſum eſt, ejicere enititur. Cauſa.

Quicquid ratione prognoſis de cibi faſtidio nuper innuimus, et de nauſeâ dicendum item ducimus; eo tamen diſcrimine, quod ſimplex anorexia minus ſemper habet periculi, cæteris paribus, quàm vera nauſea; in quâ, utì ante jam diximus, præter cibi faſtidium, accedit irritus vomendi niſus. Prognoſis.

Quum

Curatio.

Quum humores, qui anorexiam faciunt, & nauſeam itidem, modò in diverſis agant circumſtantiis, provocare poſſint, ea univerſa præſidia, quæ anorexiæ evincendæ mox propoſuimus, pro nauſeâ iterum hìc proponendum exiſtimamus. Emetica iccirco, eccoprotica, necnon etiam diuretica, quæ ad cibi faſtidium diſcutiendum paulò ante recenſuimus, nauſeam quoque ſuſtuliſſe, obſervavimus. Quoniam autem non ſemper ejuſdem generis humores, qui nauſeam faciunt, eſſe cognovimus; ideo neque ſemper iiſdem præſidiis occurrendum ei arbitramur. Quapropter, alvo priùs extersâ, pulveres abſorbentes, utì ſunt coralium, cryſtallus montis preparata, hiſque ſimilia, modò propinavimus; modò ſubacida, utì ſunt nitrum depuratum, ſalprunellæ, tartarum, decoctiones foliorum acetoſæ, ſyrupus acetoſus, de acido limonum &c. modò acria, utì ſal tartari; modò amaricantia; utì ſunt infuſiones corticum aurantiorum, citri, ſummitatum abſynthii, rutæ hortenſis, centaurii minoris, rharbarbari, & reliqua, de quibus in præcedentibus loquuti, nihil eſt, quod hìc plura dicamus.

CAPUT VII.

De Fame præter naturam adauctâ, item et vitiatâ.

FAmes, ſive potiùs ciborum appetentia, quemadmodum ita quandoque prætermodum adeo proſternitur, ut cibos neutiquam appetamus; ita quoque interdum adeo intenditur, vel vitiatur, ut, aut longè plus, quàm convenit, aut inſueta appetamus. Unde triplex ægritudinis genus, quo appetentia læditur: fames ni-

nimirum, aut appetentia, quæ dicitur *canina*: *bulimus*: *malacia*, quæ ſub *picæ* nomine, penes nonnullos, item venit. In fame caninâ, canis adinſtar voracis, congrua tamen appetit æger, quæque appetit, vorat, et quin ea dentibus quandoque comminuat, ingerit, atque, noncoƈta, ſive indigeſta ſubinde non rarò evomit. In bulimo adhuc magis intenditur appetentia, atque eò devenit, ut, nonniſi quid ægrotanti in refeƈtionem ſæpeſæpius propinetur, is acriter adeo fame intus tentetur, ut animo tandem delinquat. In malaciâ, ſive picâ, avidè non minùs, ſed non congrua: carbones videlicet, calcem, lapides, corium, item et quandoque immunditias appetit æger. Ab appetentiâ, quæ dicitur caninâ, quam paucis hoc capite abſolvendam decrevimus, exordiri placuit, reliquas vitiatæ famis ſpecies animadverſionibus ſequentibus expoſituri. Nihil igitur aliud eſt appetentia canina, utì ex diƈtis quoque patet, præterquam *vehementiſſima, ac penè inexplebilis edendi, ſive potiùs vorandi libido, quandoque cum vomitu, procul tamen ab animi deliquio*; quo ſolo, ut poſtmodum dicendum, a bulimo diſtat. Definitio famis caninæ.

Signa, quæ, ut ab aliis dignoſcatur morbis appetentia canina, efficiunt, ex ejus deſcriptione ſatis, ſuperque elucent. Diagnoſis.

Exoriri credimus, quia ventriculi fermenta, optimè quamvis conſtituta, vigent nimis; quæ proinde orificii ſuperioris plexus in ventriculo acriter mordicando, eam propemodum inexplebilem, quâ congrua appetimus, appetentiam excitent. *Optimè* diximus conſtituta, quum nonniſi, aut ob nimiam quantitatem, aut ob intenſiſſimam, quâ pollent vi, in fame caninâ peccare exiſtimemus; ſecus enim, aut cibi faſtidium, aut nauſeam, aut bulimum, aut malaciam pro- Cauſa.

provocarent. Quapropter appetentiam caninam deſcribendo, *continuam, ac inſatiabilem vorandi cupidinem, ob vehementem ſuctionis ſenſum, quo ſtomachus impensè prurit*, eam eſſe Majores noſtri protulerunt.

Prognoſis. Appetentia, etiamſi canina foret, rarò admodum ægrotantem cum periculo invadit; quinimmo tum, quum ab aliis æger convaluerit morbis, optimum omen facere ſemper deberet, morbum quippe tum planè ſolutum iri indicare ſolet. Caveat nihiloſecius, ne ſibi, edendo, nimis indulgeat; quo in caſu, aut recidivam pati, aut in alias longè pejores affectiones temporis proceſſu incurrere poſſet.

Curatio. Ut ea tam vehemens, ac pene dicam, efferata edendi aviditas cicuretur, vim fermentorum nimiam, aut leniamus, aut eluamus, aut retundamus, neceſſe eſt; quod præſtare expedit modò aquâ gelidâ abundè epotâ, ſive ſimplici, ſive hordaceâ, ſive avenaceâ &c. Cyathus quandoque vini meracioris gelu prope concreti, appetentiam caninam non ſemel diſcuſſit; modò eam abſorbentia cohibuerunt: teſtacea nimirum, boloſa &c. Gelatina cornu cervi nonrarò mirificè profuit, interdum oleacea; quamſæpiſſimè emulſiones hordaceæ, ex amygdalis dulcibus recentibus, ex ſeminibus, quæ *frigida* vocantur; necnon etiam diutinus lactis uſus, ejuſmodi appetentiæ ſedandæ, deſtruendæque, præſens fuit remedium. Varia denique, prout hic, atque ille in ventriculo peccaverit humor, eſuriei curandæ præſidia adhiberi debent.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Exponitur bulimi doctrina, diagnoſis, cauſa, prognoſis, & curatio.

BUlimus, quem et bulimiam appellare quiſpiam conſuevit, ab etymologiâ ex Græcis nonniſi *magnam eſuriem* ſonare videtur. Nihil aliud eſt, *quàm ciborum appetentia canina cum frequenti animi deliquio*, quum per id peculiariter bulimus ab appetentiâ ciborum caninâ, de quâ mox diximus, diſtinguatur. Hinc id genus appetentiæ deſcribentes, *ingentem*, & *vehementem*, *quæ in nauſeam utplurimùm*, *cum animi deliquio*, *ac ſummâ virium imbecillitate*, *deſinit*, *eſuriem eſſe*, olim tradiderunt Veteres. Concitari exiſtimamus ob nimiam fermentorum acrimoniam, quâ orificii in ventriculo ſuperioris plexus ruditer adeo mordicant, ut ex conſenſu cerebrum, æquè ac cor offendant; quo animi deliquium frequens, ac virium languorem facit. Quia autem, hyeme præſertim, eos, qui per nivoſa iter faciunt, bulimus tentare ſolet; ideo ob frigidam ventriculi intemperiem fieri ſibi ſuadebant Priſci; qui nihilominus, ſi illud Hippocratis (a), ubi ait *ventres hyeme, & vere naturâ calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi*, *quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda; etenim tum calor innatus plurimus eſt, unde et pluribus egent alimentis*, animadvertiſſent, inferre potiùs debuiſſent, talem eſuriem frigoribus; eâ tempeſtate, hyeme videlicet, non aliâ ex cauſâ augeri, niſi quòd per *antiperiſtaſin*, ut vulgò creditur, intus compreſſus, ac quaſi coercitus magis magiſque intendatur calor, & longè validiùs agat, ac uberiorem proinde alimoniæ copiam in ſui conſervationem exigat. Non ſecus ac eſuries canina, citra pe-

[a] *Sect. 1. Aph. 15.*

riculum ægrotantem laceſſere ſolet bulimus; attamen, quoniam eſt morbus in gradu majori conſtitutus, difficiliùs cedit, longèque magis, quàm ſimplex eſuries canina œconomiam animalem lædit. Quinimmo, quum morbis chronicis, quartanæ nimirum, hydropi, phthiſi, hiſque ſimilibus ſupervenerit, lethalis quoque non rarò fuit. Ut ſolvatur, iiſdem fermè præſidiis, quæ in capite ſuperiori eſuriei caninæ ſedandæ propoſuimus, ei occurrendum ducimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOL., ET THERAPEUT. SPECTANTES.

Exponitur picæ doctrina, diagnoſis, cauſa, prognoſis, & curatio.

AB ave, ut creditur, voraciſſimâ, quæ vulgò *pica* nuncupatur, pica dicitur ea vitiata fames, quâ laceſſiti res inſuetas, quæque in alimoniam cedere haud poſſunt, aut perperam quandoque cedunt, appetimus. Ab aliis vocatur *malacia*; id nominis quamvis eſuriei etiam caninæ impoſuerint alii. Nos autem picam hìc, ſive malaciam propriè dicimus, *eam eſſe pravam, ſive vitiatam eſuriem, quâ res, quæ nutritioni, aut prorſus ineptæ, aut ſaltem non congruæ, videntur, non rarò cum languore, anxietate, animique deliquio, vehementer appetimus. Videntur* dicimus, quoniam eo in ſtatu fortaſſe morboſo, & picaceo, quæ appetuntur, tametſi inſueta, aptiora, quàm conſueta ſunt, ut corporis illius, qui tali morbo laborat, in alimoniam vertantur. At hac de re quid ſentire placuit, tum, quum in ſequenti animadverſione malaciæ cauſam, ut potero, enucleare conabor, deinceps aperiam. Fœminis, utero maximè gerentibus, aliiſque, quibus compreſſi fuerint menſes, quàm maribus, frequentior eſſe ſolet, & paſſim ſine periculo. In prægnantibus ſanguinis eductio, ut ſuo loco dicendum,

dum, malaciam interdum diſcutere valuit; quam et in aliis opportunè factam commendamus, in plethoricis præcipuè, cæteriſque; quibus poſtquàm ſanguis per loca conſueta excernendus non ampliùs fluxerit, pica ſupervenerit. Purgationes blandas, alterantia, ſtomachica, & potiſſimùm amaricantia, deobſtruentia, & reliqua, ad ſordes ventriculi, æquè ac inteſtinorum eluendas, extenuandas, ac reſolvendas, non improbamus; de quibus tamen univerſis, ubi & de viſcerum obſtructionibus, & de morbis mulierum peculiaribus verba facturis, fusè dicendum. Tyrones modò hìc perfunctoriè tantùm monitos volumus, ne prægnantes, quibus præ cæteris malacia ſolemnis eſt, adaucter tractare aggreſſi, abortum iis moveant, ut ſeſe a purgantibus validioribus, deobſtruentibus, hiſque ſimilibus, abſtineant.

Hiſtoria II.

TUlliola nobilis mulier, tres, & viginti annos nata, temperamento ſanguineo prædita, optimè in omnibus conſtituta, ac Romæ recèns nupta, virum poſtquàm paſſa eſt, febre continuâ corripitur; quæ ardentiſſima licèt, ad diem quartam, uberrimo perfuſo ſudore, feliciſſimè ſolvitur. Diebus vix 15. ſubinde exactis, menſes, qui fluere jam ceperant, ob incuſſum quendam timorem, repentè ſupprimuntur; quibus planè ſuppreſſis, febricula ſuccenditur. Quamobrem diu lentè poſtmodum febriens, cibi faſtidio priùs, mox nauſeâ, picâ poſtremò tentatur; in quâ nihil aliud in refectionem, niſi cortices arborum, ac vitium frondes, quas avidè appetit, quotidiè efflagitat, iiſque præterea clanculum abundè veſcitur. Languens interim, decolor, & ſqualens, prætermodum ſitit, a

Quicquid, picæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

vino prorſus abhorrens. Identidem evomit, quæque vomendo eicit, acorem ſapiunt, lignea, atque herbida ſunt, eaque demum redolent, quæ paulò ante ingeſſerat. Sub menſis finem, fluxus lunaris, utì conſuèverat, periodicè recurrit, & morbus adhuc viget; quinimmo potiùs invaluit. Hinc ad operam noſtram confugit. Auguſtus menſis erat ſub diebus canicularibus, quum eam tractare cepimus, cui ſtatim potionem hanc A ſolventem præſcripſimus, quæ ſuaviter alvum concitavit. Venâ poſtridie in brachio ſolutâ, ut ſanguinis libra circiter deflueret, curavimus. Ater erat ſanguis, concretus, ac ſero propemodum carens; quapropter Tulliolam, ad eam, quâ maximè angebatur, ſitim explendam, aquam frigidam cum ſucco omphacii, ac ſaccharo paratam, ut largè potaret, quotidie hortabamur. Diebus ſequentibus infuſionem hanc B ex rhabarbaro, in Aurorâ quotidie ſumendam confecimus. Subinde, aliis nimirum quindecim diebus a primâ ſanguinis misſione interpoſitis, ad aliam pari quantitate ex pede devenimus groſſulariâ interim, ut dapes ſibi condiret, poteſtatem facientes. Paulò poſt concepit. Tempore geſtationis longè meliùs indies ſe habere ſemper cepit, donec tandem puerpera, fœtu in lucem feliciter edito, ac optimè repurgata, omnino convaluit.

A ℞. *Folior. ſen. oriental. mund. unc. ſs., ſal. tartar. ſcrup. j., cinnam. optim. ſcrup. ſs., rhabar. elect. drach. j., aqu. commun. q. ſ. M. f. inf., & macer. ciner. calid. per horas 12. circiter S. A., colet., & add. mell. hiſpan. unc. ij. cap. in A., ut m., ſuperbibendo poſtmodum per vices maximam aquæ nucerinæ copiam frigidam.*

B ℞. *Rhabar. elect. ſcrup. j., cinnam. opt. ſcrup. ſs., ſal. tart. gr. x., aq. comm. q. ſ. M., f. inf., & macer. S. A.,*

S. A., colet., & add. ſucc. omphacii, & mell. hiſpan. ana unc.j. colet., & cap. in A., ut m.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Cogitationes, quibus, ſenſuum beneficio, ut inter edulia in refectionem aliquid impenſiùs præ cæteris appetamus quandoque ducimur, ſi tamen organa benè ſe habeant, docente naturâ, indicant nobis, id corpori nutriendo in eo ſtatu perquàm idoneum fore. Hinc vulgatum illud: *quod ſapit, nutrit*. Idem non raró in ipſis morbis contingere videtur, in quibus et inſueta appetimus. Ex quo procul dubio fit, ut in reparationem lymphæ æſtu febrili jam exhauſtæ plurimùm ſitire ſoleant febrientes. Hinc quibus viſcera ingluvies antea labefecit, nauſea mox ſuperveniens cibi abſtinentiam commendat. Hinc morbo diutino confectus ſi quis tandem convaluit, & vires fractas, æquè ut carnem abſumptam ſibi reficiat, eâ ingenti, quâ poſtmodum laceſſitur, eſurie, peropportunè admonetur. Sicut igitur perperam ſibi utplurimùm conſuleret febriens, qui, quum ſitit impensè, ſitim differret; perperam nauſeabundus, qui invito naturæ impulſu, opiparè veſci adhuc contenderet; & ſicut perperam item ſibi conſuleret, qui a morbo poſtquàm evaſerit immunis, fame licèt valde tentatus, ejuſdem naturæ admonentis inſtinctui longè plùs quàm deceret, reſiſteret; ita quoque picaceus affectionem ſibi magis adhuc, ni fallor, exaſperaret, ſi a rebus, quamvis inſuetis, quas tamen avidè appetit, ſeſe prorſus abſtineret. Id profectò effecit, ut in Tulliolâ noſtrâ picaceâ, quæ vitium frondes ſupramodum appetiverat, eam pricam, groſſulariâ, item et omphacio, hiſque ſimilibus, quæ rebus, quas tam impensè appetebat, nobis quodam-

Quæ appetuntur in malaciâ, non congrua, quamvis videantur, non omnino interdicenda.

dammodo videbantur analoga, ſolvere tentaverimus. Ex quo inferre rationi conſonum inſuper videtur, talem labem ventriculi latices in malaciâ contraxiſſe, ut eam excitent, in picaceis tamen, eſuriem, quâ res appetunt, ex quibus, non congruæ quamvis videantur, longè meliorem tamen digeſtionem, aptioremque alimoniam tum eliciant, quàm ex aliis optimæ licèt conditionis, quibus nihilominus adverſantur. Enim verò carbonibus, lacertis, araneis, aliiſque, quæ plurimùm ſordeſcunt, citra multam noxam veſci quamſæpiſſimè ſolitos fuiſſe malaciâ affectos, ex uſu innotuit. Perpauca hæc in gratiam Tyronum innuere hìc voluimus, ex quibus ratione eorum, quæ ad malaciæ cauſas in medendi methodo ſubducendas adhibenda ſunt, plurima indicia deſumere poſſint. Qui hydrope laborat, vehementer ſitit, inſtabis; ac proinde ſitiens humidum, quo tum obruitur, impensè appetit, ulteriùs urgebis. Age igitur quisquis es, qui talia loquutus quicquid ſuperiùs innuimus, infregiſſe opinaris. Ades dum, & paullulum opperire, quoad in ſequentibus, hydropem tibi exponam; ut quâ ratione in hydrope ſitis excitetur pernoſcendo, apertè conjicias, ſanguinem intus in vaſis lymphâ ob hydropem jam exhauſtum, eo, quo ſitim in organis excitat, ſenſu, ſerum illud perquàm tenue, quod ſibi deeſt, naturâ, ut ita dicam, monente efflagitare.

C A P U T IX.

De Vomitu.

Definitio, & Diagnoſis.

NIhil aliud eſt vomitus, quàm *affectio ventriculi, quâ conſtricto pyloro, contractus, & undique preſſus quicquid intus continet ventriculus, per œſopha-*

phagum reicit. Hinc vomitum dignoſcere res perquàm facilis eſt, quum ejus indicia extrinſecùs appareant. Quod ad cauſam attinet, quoties pyloro contracto, ut ex hactenus dictis item eluceſcit, contrahitur, & comprimitur ventriculus, toties, aut ſuccedat vomitus, aut ſaltem vomendi niſus, neceſſe eſt. Ideo contrahitur pylorus, item et ventriculus, quia eorum contrahuntur fibræ. Ideo comprimitur ventriculus, quia contrahuntur muſculi abdominis, una et ſeptum præſertim tranſverſum; quod cum reliquis muſculis contractum viſcera comprimit imi ventris, inter viſcera comprimit ventriculum, unde materiam contentam exprimit; quæ, quum ex pyloro contracto, clauſoque, in fiſtulam inteſtinorum traduci nequeat, fieri haud poteſt, quominus ad orificium ſuperius evecta tandem eructetur. Hinc ſanè vomitus; qui eò faciliùs erumpit, quò magis orificium ventriculi ſuperius, contracto, depreſſoque, ac penè dicam, complanato diaphragmate, explicatur, & inhiat. Quicquid igitur, ſive nervos, ſive nervorum plexus, aut in ventriculo, aut extra, adeo afficere valet, ut præfatas excitet in abdomine contractiones, id tanquam cauſa vomitum inducens in præfatis circumſtantiis, non injurià haberi debet. Cauſa.

Recrementa, quæ vomendo egeruntur, a cibo ingeſto, a chylo, vel ab humoribus digeſtioni inſervientibus, quò magis odore, & colore recedunt, eò majorem œconomiæ animalis indicant perturbationem. Iccirco ſi liveſcunt, ſi nigricant, ſi ſtercoroſa prætermodum graveoleant, id peſſimum ſemper haberi debet indicium. Hinc plurimùm animadvertere refert, an color, & odor hiſce in caſibus, num a rebus paulò priùs ingeſtis, num a labe intus contractâ, proveniant. Nihiloſecius in morbis quibuſdam gravioribus vomitum, Prognoſis.

tum, præter naturam licèt coloratum, criticum quandoque, & ſalutarem fuiſſe, non rarò, qui talibus morbis laborabant, experti ſunt.

Curatio. Ut vomitus, qui ob materiam fit ventriculo inſidentem, ejuſque tunicas divexantem, peropportunè ſedetur, ea materia peccans, aut educenda, aut corrigenda eſt. Educi ſatiùs convenit per ſuperiora, quàm per alvum ſubduci, ne ad inteſtina delata, viſcera torqueat imi ventris, nervorum plexus ibi laceſſat, æquè ac chylum coinquinet. Blandiora tamen ſint emetica, quæ hydrelæo præcipuè, aliiſque non abſimilibus emollientibus, quæ tepentia per os immiſſa, vomitum facilè ciunt, parari juvat. Materiam peccantem corrigunt præ cæteris abluentia; quocirca aqua, aut ſimplex, aut hordeacea, aut juſculum inſulſum, largè hauſta, niſi vomitum provocent, humores acres obruunt, eluunt, retundunt, enervant, citraque noxam quamſæpisſimè ex alvo dejiciunt, nonnunquam per urinam, aliquando, raro admodum quamvis, per ſudorem egerunt. Vomitus autem, qui fit ex aliarum partium conſortio, tum maximè, quum producatur ab organis læſis, ſi œconomiam animalem plurimùm lædat, ac viſcerum facultates labefactet, opiatis cohibendus eſt; de quibus, & in ſuperioribus abundè jam dictum, & in ſequentibus fuſiùs dicendum.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Vomitus ut plurimùm eſt ſalutaris.

VEntriculum, aut ſtomachum inter organa corporis humani viventis tali quoque, ac tanto opificio fabrefecit ter Optimus Maximus Opifex, ut ſi quid, ratione ſanitatis, aut non congrui, aut nobis infenſi in ejus capacitatem deferatur, eundem ita afficiat, ut plexibus irritatis, vomitum moveat; quo quicquid ſibi, cæte-

teriſque partibus infeſtum eſt, quamprimum rejiciat: antequàm videlicet ad inteſtina illapſum, vel ipſa lædat inteſtina, vel unà cum chylo ulteriùs invectum; univerſam œconomiam animalem turbet, atque evertat. Hinc vomitus in reparationem humani corporis affecti utplurimùm tendit. Si quando, aut noceat, aut ſaltem non juvet, id per accidens eſt. Tum, quum, vel ſympathicè excitatur, ut in calculis; vel ab organis graviter læſis, ut in vulneribus, & capitis ictibus perſæpè contingit, eo in caſu ſymptomaticus nuncupatur; quinimmo et ubi ab organis graviter læſis extiterit, infauſta portendit. Lumbrici ſtomachum inſuper mordicantes, ut et ulcus, ſive abſceſſus in eâdem ventriculi ſubſtantiâ confectus, mortiferos quandoque movere poſſunt vomendi niſus. Quum ſola verminatio in causâ fuerit, res licèt non ſemper expers periculi, facilè tamen curatur iis, quæ vermes enecant, adhibitis præſidiis, de quibus ſuo loco fusè.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Vnde provenit recrementorum colluvies, quam vomitu navigantes egerunt.

VOmitus, qui navigantibus imprimis, quum æſtuat mare procellis, movetur; quemque ſeſe in gyrum perniciſſimè circumducentes, unà cum vertigine, datâ operâ, ſibi acerſunt, negare nemo poteſt, quin ſit vomitus, qui provocetur a motu quodam verticoſo, aut turbulento, quo, cerebro intus concuſſo, exagitatoque, ſpiritus animales, ut ita dicam, tumultuando, per intervalla erumpunt, ac per nervos in fibras, tum pylori, tum ventriculi, tum diaphragmatis, æquè ac reliquorum muſculorum abdominis irruunt; quo fit, ut pylorus, ſtomachus, unà et muſculi præfati per vices inſimul contracti, niſus identi-

dem faciant vomendi; quibus colluviem quandoque viridem, quam *porraceam* vulgò appellant, cumulatè eructant. Talis, ac tanta colluvies, quam vel ex corporibus ſaluberrimis tum prodire contingit, nihil aliud eſſe videtur, niſi congeries, ſive collectio, quæ ex laticibus variis per vomendi niſus expreſſis, in cavo ventriculi cumulatur: ex bile præſertim, ſuccoque pancreatico, quæ invicem permixta, ita in ventriculo immutantur, ut colorem herbidum, & quaſi porraceum nacta, recrementi ſpeciem referant. Sibimetipſi itaque, aliiſque imponit Clinicus ille, qui quoties ejuſmodi humores vomitu ejectos viderit, redundare opinetur, atque emeticis, & alvum ſubducentibus adimere adnitatur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOL. ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Vomitus ſanguinis quid, ejuſque cauſa, prognoſis, & curatio.

EX iis, quæ evomuntur, ſanguis quoque non rarò evomitur: quod tum potiſſimùm fieri ſolet, quum aliquâ ex causâ tubuli intus in ventriculo adaperti ſanguinem in ejus cavum immittunt; qui propterea ibi collectus, & ſtagnans, vomitum movet, & eructatur. Vomitus hujuſmodi iis frequens eſſe ſolet, quibus excretiones ſanguinis diu ſuppreſſæ in causâ ſunt, ut in vaſis redundans ea in ventriculo, aut reſeret, aut diſrumpat. Quamobrem ſanguinem evomunt non rarò prægnantes, aliæque, quibus menſes defecerint. Spleneticis quoque vomitus ſanguinis familiaris eſſe ſolet; quoniam ſanguis, qui liberè per ductus ſplenis infarctos in gyrum moveri nequit, augetur in tubulis ventriculi, eorum parietes extendit, oſcula recludit, & in ventriculum extillat. Referunt item Scriptores ulcus vetus, quod in crure cicatricem induxit, vomitum

tum ſanguinis progenuiſſe. Interdum fieri quoque potuit, ut humor quidam acris, aut ingenitus in eodem ventriculo, aut cum alimentis ingeſtus, vaſa ſanguifera exedendo, vomitum ſanguinis fecerit. Tales vomitus cruenti, propter viſceris affecti præſtantiam, cum ingenti vitæ diſcrimine ſemper erumpunt. Nihiloſecius minùs periculi uterum gerentibus, quàm aliis, moliuntur; ut et iis, quæ ex menſium fluxu compreſſo, ſanguinem evomunt. Sanguinis vomitum febrientibus criticum obſervavimus; tametſi affirmet Hippocrates: *quicumque evomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare; ſi verò cum febre, malum* (a). Ejuſmodi vomitiones ſiſtit imprimis ſanguis largè eductus, item et diluentia, boloſa, vulneraria, ſubacida opportunè propinata. Sunt, qui urticæ ſuccum hiſce in caſibus plurimùm commendant, alii aquas ſtipticas cum vitriolo paratas, alii ſpiritum ſulphuris, chalybeata &c. Nobis autem non ſemel contigit, ut gelida, quam tempeſtivè ſorbendam præbuimus, vomitum ſanguinis jam propè deploratum illicò reſtiterit; juxta illud Hippocratis in eodem præcitato aphoriſmo. *Curare verò acerbis, & refrigerantibus*. In quo tamen id potiſſimùm adnotandum, ſanguinem ita compreſſum in tubulis quandoque concreſcere, immutari, & adeo contaminari, ut ventriculi abſceſſus, ulcus, necnon etiam gangrænam faciat.

(a) *Aphor. 38. Sect. 7.*

CAPUT X.

De Cardialgiâ.

Definitio. TAmetſi ex nominis etymologiâ nihil aliud propriè cardialgia, præterquàm, qui cor mordeat, dolorem denotet; nihilominus ad deſignandam ventriculi atrociſſimam affectionem, quæ, nervorum plexibus irritatis, præcordia acriter quoque ex conſortio, unà et ventriculum torquet, in Praxi medicâ paſſim uſurpatur. Quinimmo penes Hipp. (a) *Mulieri cor, hoc eſt os ventriculi dolebat*. Unde ex communi Recentiorum ſaltem calculo eam deſcribendo, proferre non dubitamus, cardialgiam *dolorem quendam vehementiſſimum eſſe*, ac penè dixerim, *intolerabilem*; *qui præcordia quamvis acriter quoque torqueat, orificio ventriculi ſuperno; ſiniſtro videlicet, proximè tamen inſidere, ac penè infixus inhærere videtur, graviſſima exinde, ac varia inducens perincommoda ſymptomata*: palpitationes nimirum cordis, animi deliquium, creberrimos, ac vehementiſſimos vomendi niſus, tremores ſpaſmodicos, convulſiones, vertiginem non rarò, & reliqua, de quibus mox.

Diagnoſis. Cardialgiæ ſigna, præterea, quæ ante innuimus: præter ſyncopen nimirum, nauſeam, vomitum, convulſiones &c. dolores ſunt peracuti, lancinantes, & mordicantes non procul a corde, & præcipuè ad ſcrobiculum cordis vergentes, hypochondriorum tenſio, ac gravitas, reſpiratio difficilis, anxietas, & reliqua pravæ indolis ſymptomata, quæ, quum muſculi abdominis, & præcordia convelluntur, concitari poſſunt.

Cauſa. Dolor, qui cardialgiam facit, manifeſtò exoriri videtur, vel a materiâ quadam acri, vel a vermibus; qui ventriculi plexus acriter mordicando, atrociſſimum

[a] *Lib. 2. de morb. popul. ſect. 2.*

mum ſenſum doloris eliciunt. Præterea plexus ita laceſſiti, per conſenſum non modò præcordia torquent, verùm etiam et cerebrum non leviter afficiunt. Hinc vertigo, convulſiones, tremores ſpaſmodici, ſyncopæ &c., quod Veteribus anſam dedit, cardialgiam procreari, ut ſibi ſuaderent, modò a flavâ bile, quæ in cavo ventriculi plurimùm excandeſceret; modò a pituitâ admodum frigidâ, ac in flatus ob hepatis calidam intemperiem reſolutâ; modò a recrementis crudis, atque indigeſtis, quæ in eodem ventriculo ex coctionibus pravis congeſta præter naturam fermententur; modò pluribus aliis ex cauſis; quas, quum brevitati ſtudeamus, ſingillatim hìc recenſere non arridet.

Si febribus, & præſertim acutis, cardialgia ſupervenerit, ferè ſemper lethalis. *In febribus circa ventriculum, & fortis æſtus, & cordis morſus, ſeu dolor, malum.* Ex Hippocrate (*a*). *In febribus acutis convulſiones, & dolores fortes circa viſcera, malum.* Ex eodem Hippocrate (*b*). Procul a febre, periculo utplurimùm vacat, ac non raró, vomitu accedente, ſolvitur; niſi tamen, aut ab ulcere extitiſſet, aut ſympathica eſſet. Si ulcus ventriculum exeſerit, cardialgia, quæ ab eo concitatur, plerùnque inſolubilis. In verminatione, non adeo funeſta. Quum vomitum in cardialgiâ ſingultus inſequantur, ſudores frigidi, & convulſiones, ægrotantem id ut primùm deceſſurum, portendere quamſæpiſſimè conſuevit. Prognoſis.

Cardialgiam, quæ fit per eſſentiam, ab humoribus ſcilicet in ventriculo peccantibus, potiones oleaceæ, quæ vomitum blandè moveant, feliciſſimè ſolvunt. Et quum id non ſuffecerit, ad ea, quæ diluunt, confugiendum; quo in caſu apprimè juvant hauſtus largi, & frequentes juris inſulſi, aquæ tepentis, deco- Curatio.

[a] *Sect.4. Aph.65.* [b] *Sect.4. Aph.66.*

coctionis alicujus emollientis, olei, tum communis optimi, tum amygdalarum dulcium, tum ſeminum melonum recentis &c. Si a vermibus, ea, quæ verminationem curant, propinanda. Si ſpaſmodica ſit, vitio nimirum, aut ſpirituum, aut partium ſolidarum, præter oleoſa præfata, conveniunt item et camphorata, opiata, theriacalia præ cæteris, confectiones hyacinthinæ, alkermes, hiſque ſimilia. Gelida perſæpè ejuſmodi cardialgiam, utì non ſemel teſtatus eſt uſus, illico cohibuit. Si fiat ex conſenſu, partibus proximè affectis imprimis conſulere decet. Fotus emollientes, ſemicupia, balinea, & reliqua ejuſmodi exteriora, niſi cætera juverint, optima ſunt. In corporibus plethoricis, vel iis, qui ſanguinis conſuetas ſuppreſſiones diu paſſi ſunt, ſtomacho, ac alvo priùs exterſis, venam ſolviſſe plurimùm ſemper profuit.

Hiſtoria III.

Quicquid, cardialgiæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoria declaramus.

MAcrinus perquàm nobilis miles, qui ad ſeptimum, & vigeſimum nondum pervenerat ætatis annum, optimè conſtitutus, ſtaturæ proceræ, fortis, ac vegetus, temperamenti, quod vocant, aut bilioſum, aut calidum, unà et ſiccum; menſe Octobri ex arce quâdam, cui erat præſidio, profectus, peregrè ſeceſſit. Subdio, itinere defatigatus, ad multas horas placidè obdormivit. Experrectus plurimùm ſitiens, ac fame acriter tentatus, craniolum agreſte ingreditur. Uvâ, æquè ac ficubus avidè veſcitur, quibus muſtum recèns expreſſum, ut ardentiſſimam ſitim expleret, iterum atque iterum ſuperbibit. Poſtridie proximum Pagum ingreſſus febricitans, ac nauſeabundus, vomendi niſus, quantumvis irritos, pati cepit. Solvitur alvus, et febris ceſſat. Ac alvo ſubinde

de compreſsâ, ſiſtitur item et vomitus; verùm dolore acerrimo a cordis ſcrobiculo non procul correptus, quo præcordia ſibi dilaniari videbantur, opem ab omnibus in diverſorio expoſtulat. Frequens erat pulſus, depreſſus, durus, imbecillis. Urinæ perexiguæ, ac tenues. Difficilè reſpirabat. Intumuerant hypochondria; ac præ nimio calore, intus æſtuans, foris abundè ſudabat. Quinimmo et animi deliquio frequenter obnoxius, brevì ſe deceſſurum fore, arbitrabatur. Illic eo tempore, relaxandi animi causâ et nos commorabamur; quæ res effecit, ut univerſas affectionis iſtius cauſas, & conditiones inquirentes, cardialgiam in Macrino hoc noſtro ita tractare decreverimus. Potionem hanc oleaceam A, blandè emeticam præſcripſimus, quæ, vomitu leniter provocato, ingentem varii generis colluviem, cum maximo ægrotantis commodo, ex ventriculo ejecit. Non multùm poſt, alia olei recentis quantitas ita, ut indicatur in B, propinata eſt, quæ alvum placidè concitavit. Et, ut magis adhuc elueretur, clyſter poſtmodum ex aquâ ſimplici hordeaceâ injectus fuit. Ut interim eam, quâ maximè ardebat, ſitim compeſceret, tum aquæ frigidiuſculæ, tum juris inſulſi, ututei libuiſſet, poteſtatem fecimus. Maximam exinde urinæ copiam excrevit. Et condito nonnihil ſoporifero C deglutito, ad multam noctem requievit, inſudavitque. Expergefactus optimè convaluit.

A ℞. *Ol. comm. opt. unc. iij., mell. comm. unc. j., aq. hord. tepet. q. ſ. M. pro potu blandè emetico, ut m.*

B ℞. *Ol. amygd. dulc. rec., & ſin. ign. extr. unc. iij., aq. cinnam. unc. j., ſacchar. alb. unc. ſs. M., & cap. in jure inſulſo, ut m.*

C ℞. *Mell. hiſpan. unc. j., confect. hyacinth., alkerm. ana. drachm. j., laudan. nepent. liquid. gut. vij. M., f.*

M., f. condit., & cap. in jure inſulſo, ut m.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

In cardialgiâ alvum ſtatim movere eſt res plena periculi.

CArdialgiæ mederi ſtudentibus, id imprimis adnotandum objicimus, ſi modò ab humoribus erodentibus, qui ſtomachum vellicent, provocetur, ne ei principiò evacuantibus, etiamſi lenioribus, occurrant; quinimmo et clyſteres, qui ægrotantem in vitæ quandoque diſcrimen adduxerunt, eo in caſu plurimùm iis ſuſpecti eſſe debent; materia quippe taliter peccans, ſi ex cavo ventriculi priùs, quàm corrigatur, ad inteſtina devehatur, tormina, colicam, affectus iliacos, ac pervicaciſſimam dyſenteriam non ſemel fecit. Ideoque emeticis priùs, oleoſis, eluentibus, atque emollientibus, quæ, aut colluviem eam mordicantem proximè per os expellant, aut nonniſi dilutam, edomitam, & quodammodo ſubactam in alvum deferant, uti convenit.

CAPUT XI.

De Diarrhœâ.

DIarrhœa idem ſonat, penè acſi *profluvium* dixeris. Nihil aliud eſt, quàm *modò, aut cum torminibus, aut cum febre, aut cum utriſque; modò ſine iis, frequens, larga, ac diutina ex inteſtinis fluidorum præter naturam excretio*; quâ deſcriptione et diagnoſin tradidimus.

Definitio diarrhœæ, & diagnoſis.

Cauſa.

Diarrhœam provocant humores acres, qui nervorum propagines, quæ ad inteſtina dirimuntur, aut proximè, aut remotè irritando, efficiunt, ut preſſis, con-

contractiſque inteſtinis, eorumque motu *periſtaltico* concitato: efficiunt, inquam, ut colluvies in eorum anfractibus cumulata, crebrò, ac immaturè, indigeſta videlicet, egeratur. Nil mirum igitur, ſi unà cum fæcibus ſolutis, adhuc crudis, et chylus in diarrhœâ excernatur. Neque mirum eſſe debet, ſi raró admodum diarrhœa concitet alvum, quin flatibus quoque, borborygmis, torminibus, aliiſque ſollicitetur incommodis; quæ non modò alimentorum coctiones turbant, evertuntque; verùm etiam facultates univerſas lædunt, & febrem non rarò movent. Quod Veteribus affirmandi anſam fecit, diarrhœam paſſim produci a chylo in cavo inteſtinorum corrupto, atque in vapores calidos, flatulentoſque reſoluto; qui facultatem inteſtinorum excretricem irritando, eam impensè moveant. Icciрco Hippocrates (*a*) *chylus*, inquit, *corruptus calefacit, & turbat corpus*.

Diarrhœa in Dyſenteriam, necnon etiam in Lienteriam facilè quamvis tranſeat, longè tamen minùs periculi habere, faciliùſque curari ſolet, tum potiſſimùm, quum talia purgentur, qualia purgari oportet. Nihiloſeciùs lethalem eam exiſtimavit Helmontius, quæ, deletâ fermentorum vi, atque œconomiæ animalis lapſu, ut inquit, fit. Salutaris contra cenſetur, quæ ob cutim ſtipatam, aquilone potiſſimùm flante hyemali, minimorum effluviis expirandis intus coercitis, movetur. Non ita, quæ pleuritidem inſequitur ex Hippocrate (*b*). *Pleuritide, & peripneumoniá correpto, alvi profluvium adveniens, malum*. Malum itidem ſi excreta ſint alba, ſpumea, graveolentia, cruda, glutinoſa, aquoſa, mordicantia, æruginoſa, & præſertim nigricantia, niſi tamen nigricent martialium uſu; quo in caſu fæces in diarrhœâ nigricantes licèt dejectæ, Prognoſis.

 mor-

[a] *Lib.2. de diæta cap.21.* [b] *Sect.5. aphor.16.*

morbi ſolutionem utplurimùm indicant. Periculo vacat, quæ a cibis, aut avidè, aut copioſè ingeſtis provenit. E converſò, periculi nequaquam expers planè habenda eſt quæ movetur, aut inediâ, aut veneno ingeſto, & præcipuè ſi convulſiones ſupervenerint, ſingultus, ſyncopæ, & ſudores frigidi, quæ mortem in proximo verſari prænunciant. Quæ metaſtaſi ſiſtitur, peſſima. In ſenibus perſæpè funeſta. Quo leniora in diarrhœâ extant ſymptomata, eò faciliùs ceſſat. Cum febre neutiquam ſine pericnlo. Colliquans omnino inſanabilis. Recrementa, quæ diarrhœâ egeruntur, quò a ſtatu naturali minùs recedunt, eò meliùs; & contra. Ideoque, quum inſpiſſentur fæces, & quum color iis revertatur conſuetus, id morbum brevì ſolutum iri declarat. *Longo alvi profluvio laboranti, ſpontaneus vomitus ſuperveniens, morbum ſolvit*. Ex Hippocrate (*a*).

Curatio. Diarrhœæ comprimendæ aer confert temperatus; humidum quippe, frigidumque diarrhœam provocaſſe, experientia quotidie docuit. Id, ni fallor, quia minimorum per cutim expirationes coercet. Victus humidus eſſe debet, boni ſucci, qui facilè ſubactus in alimoniam tranſeat. Principio tenuis; progreſſu autem viribus conſervandis paulò plenior propinetur. Potiones largæ potiùs conferunt, tum præcipuè, quum diarrhœa ex inteſtinorum producatur irritatione. Quo in caſu mirificè prodeſt aqua dulcis limpidiſſima, item et boloſa, & quandoque etiam frigida abundè epota, quoniam ſalium vim acrem obtundit, infringit, ſolvit, eluitque. Quies magis confert, quàm motus; ſomnus, quàm vigiliæ. Ira, metus, mœror, aliæque vehementiores animi perturbationes, quantùm fieri poſſit, evitandæ; eoquòd alvum ſolvere iis ſolemne ſit.

[a] Sect. 6. aph. 15.

ſit. Cæterùm diarrhœæ curationem aggredi conveniens ducimus clyſteribus lenientibus, refrigerantibus, atque abluentibus, qui ſæpeſæpius in die, ſi neceſſitas id exigat, injiciendi ſunt. Ubi verò non profecerint, ad purgantia confugiendum; *fluxus quippe fluxu curatur*. Leniora tamen eligantur, quæ procul ab omni tumultu alvum moveant, ſive potiùs eluant: uti ſunt caſſia recèns extracta, pulpa tamarindorum, infuſiones myrobalanorum, & reliqua hujuſmodi; quibus, aut juris inſulſi, aut ſeri caprilli, aut aquæ nucerinæ, hordeaceæ, avenaceæ, ſive chalybeatæ ſuperbibendum eſt. Et nihiloſeciùs ſi pervicax, ac diutina fuerit, modò tamen neque critica, neque colliquans, neque cum febre, vomitus leniter ciendus; qui, quum aut ſponte, aut arte concitatus ſupervenerit, diarrhœam, ut ex uſu quotidiano percepimus, ferè ſemper compreſſit. Frictiones, & balinea tum, quum maximè cutis conſtipata diarrhœam fecerit, nunquam non optimo cum eventu hactenus præſcripſimus. Torminibus in diarrhœâ ſedandis conveniunt oleoſa: oleum nimirum commune, amygdalarum dulcium recens, ſeminum melonum, æquè ac pulveres omnes boloſi, teſtacei, abſorbentes; necnon etiam blandè ſoporifera, utì ſunt theriaca, mithridatum, dioſcordium Fracaſtorii, requies Nicolai, confectiones hyacinthinæ, alkermes, & reliqua, de quibus univerſis, & in hiſtoriâ, & in animadverſionibus infra exponendis, fusè,

Hiſtoria IV.

Quicquid, diarrhœæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

TUllioluſ nobilis adoleſcens Gallus, decem & ſeptem ab illinc annis natus, temperie calidâ, & ſiccâ, vulgò biliosâ, corpore gracili præditus, ac in reliquis optimè conſtitutus, vegetus, & benè valens, literariis, æquè ac equeſtribus exercitationibus valdè addictus; menſe Octobri, relaxandi animi gratiâ, cum aliis ſodalibus in ſuburbanum ſe contulit, ubi venatui, aliiſque ludis agreſtibus ſubdio quotidiè vacans, ac variam tempeſtatis inclementiam viciſſim perpeſſus, modò impensè incaluit, inſudavitque, modò intempeſtivè refrixit, modò fame, ac ſiti prætermodum laceſſitus, fructibus autumnalibus enormiter veſcebatur, mero præterea, ac variis aliis diverſi generis ſorbitionibus neutiquam parcens. Hinc noctu torminibus acriter tentatus, febre corripitur, unà et alvi profluvio. Quæ per alvum excernit, ſunt uberrima, incocta, ſoluta, bilioſa, ideſt flaveſcentia, & adeo mordicantia, ut egeſta partes infernas plurimùm incendant. Faucibus exhauſtis, vehementer ſitit. Nauſeabundus eructat. Ructus nidorem ſapiunt. Obſtrepit alvus. Inteſtina obmurmurant. Flatibus intumeſcunt hypochondria. Varii per lumbos identidem evagantur dolores. Solutis viribus, admodum languet. Urinæ, quas parcè emittit, perquàm tenues ſunt, ac rubore ſuffuſæ. Ipſe interim irrequietus angitur, conqueritur, ac diem ſupremum reformidans, ut ſibi adſint, omnes enixè precatur. Iſtud alvi profluvium in nobili adoleſcenti hac, quæ inſequitur, ratione tractare curavimus. Clyſtere ſimplici ex aquâ ſolâ hordeaceâ, quem bis in die horis congruis diebus ſingulis injiciendum curavimus, priùs immiſſo, oleum ex ſemi-

minibus melonum recèns expreſſum, ad uncias quatuor in jure inſulſo cum aquâ florum aurantiorum, ac cinnamonii, ut infra legitur in A, ei propinavimus; aquæ interim hordeaceæ largè quantùm libuiſſet hauriendæ poteſtatem facientes. Id profectò, ut longè uberiùs recrementa ex inferioribns profluerent, effecit. Effecit inſuper, ut torminibus valdè pacatis, mitiùs adhuc quàm antea torqueretur. Poſtridiè in Aurorâ ſerum caprillum, quod exinde antelucanis horis ad diem uſque ſeptimam quotidiè proſequutus eſt, hac lege B paratum potavit. Febris ante diem morbi quartam penitus evanuit. Alvus nihilominus, ut antea profluxit; necnon etiam ſitis, vigiliæ, nauſea, item et virium languor adhuc magis invaluerunt. Quia autem, immunis licèt a febre pulſus erat admodum imbecillis, & planè deſtitutus æger, quoniam vinum plurimùm appetebat, ab omni congruâ refectione inſuper abhorrens, viribus refocillandis vinum, ut parcè tamen identidem cum fruſtulo panis eodem vino madefacto uteretur, indulſimus. Tum etiam ſomno blandè conciliando bolos hoſce C, unà cum emulſione hac D ſub veſperam ei præſcripſimus. Enim verò ad horas plures placidè tandem obdormivit, plurimùm inſudans. Experrectus ingentem urinæ copiam excrevit, ac alvus aliquantulum reſtitit. Erat dies morbi ſextà & æger multò meliùs in omnibus ſe habere cepit; redierant quippe vires, cibos magis appetebat, neque, ut antea, vehementer adeo ſitiebat. Verùm enim verò alvi profluvium, valdè licèt imminutum, contumax tamen ad diem uſque decimam fuit, eòusque nempe, donec ſerum ſolvens ſequenti normâ E paratum, poſtridiè diluculò hauſtum, ſordibus inde uberrimè ex alvo egeſtis, diarrhœam planè compreſſerit.

A ℞. *Ol. ſemin. melon. rec., & ſin. ign. extr. unc.iv.*

unc.iv., aq. cinnam., & flor. aurant. ana. unc.j. M., & cap. in jure inſulſo, ut m.

B ℞. *Coral. rubr. præpar., oculor. cancr. præpar. ana drach. ſs., aqu. cinnam. unc. ſs., ſer. caprar. libr.j., mell. hiſpan. unc.j. M., & cap. quotidiè in A., ut m.*

C ℞. *Confect. hyacinth., theriac. ana drach. ſs., conſ. roſ. rubr. drach j. M., ref. b. S. A., & cap., ut m.*

D ℞. *Semin. melon. unc.j., papav. alb. drach. ij., aq. nucer. q. s. M., f. emulſ. S. A., & adde ſyr. de roſis ſicc. unc.j., ſuperbib., ut m.*

E ℞. *Pulp. tamarind. recent. unc.ſs., rhabarb. torrefact. ſcrup.j., mell. hiſpan. optim. unc.ij., ſer. caprar. recent. libr. j. M., f. lev. infuſ., & macer. S. A., colet., & cap., ut m. Quod, quum alvum concitaverit, ſuperbibit æger aquam nucerianam per vices quantùm ei libuerit.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit diarrhœa, quæ dicitur ob œconomiæ animalis lapſum, & quomodo curanda.

Contigit non raro, ut alvi profluvium provenerit ob reſolutam viſcerum facultatem, vel ob enervatam potiùs fermentorum virtutem; quo in caſu diarrhoeam factam fuiſſe, dictum fuit a nonnullis, *ob œconomiæ animalis lapſum*. Quum id ſucceſſerit, roborantibus potiùs, quàm eluentibus ei proſpicere conſuevimus; & plurimùm tum profuiſſe cognovimus confectiones præfatas hyacinthinam, alkermes, theriacam, mithridatum, dioſcordium Fracaſtorii, conſervam juniperinam, cum conſervâ præſertim roſarum rubrarum immixtam, necnon etiam amaricantia, aromatica: utì ſunt infuſiones ex ſummitatibus abſynthii, & præcipuè pontici, ex foliis centaurii minoris, item et cinnamomo paratas, optimam chocolatam, vinum generoſum, & reliqua hujuſmodi. In quibus verò cauti ad-

admodum incedamus, oportet; eoquòd ſigna diagnoſtica, quæ utrunque alvi profluvium, diverſi licèt generis, comitari ſolent, admodum ſemper fuerint ambigua.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit radix Ipecacuanha, & quomodo propinanda ſit.

AD noſtras ab exteris Regionibus, ab Americanis videlicet ad Europeas, inter alias plures exoticas ſtirpes radix quædam non ita pridem convecta eſt, quæ ab Incolis Provinciæ illius, unde provenit, *Ipecacuanha* nuncupatur. Colore, æquè ac ſapore a pyrethro, niſi quòd nonnihil amaricans ſit, & palatum longè minùs incendat, non multùm diſtare videtur. Hæc ingeſta vomitum, æquè ac alvum cit priùs. Mox alvi profluvium ſiſtit; quod ideo, ut opinor, præcipuè ſiſtit, quia & materiam peccantem tum ſurſum, tum deorſum eicit, & motum inde inteſtinorum *periſtalticum* quodammodo invertit: invertit nempe, eoquòd ventriculi plexus in vomitu laceſſiti, ac tunicarum fibræ a pyloro versùs œſophagum, ab inferioribus videlicet ad ſuperiora ſubinde contractæ, vel ipſa quaſi alliciunt inteſtina, ut a podice ad pylorum inverſa enitantur. Opinionem hanc noſtram ſi quiſpiam improbet, meliorem, quæſo, afferat; cui equidem aſſentiri non dedignabimur. De præfatâ interim radice, quam non modò diarrhœis contumacioribus, verùm etiam dyſentericis penè deploratis præſentiſſimo fuiſſe remedio, interdum experti ſumus, id potiſſimùm adnotare juvabit. 1. cum diarrhœâ febrientibus penè ſemper nocuiſſe. 2. animi deliquium, & ſyncopen quandoque lethalem quibuſdam feciſſe. 3. choleram perniciosiſſimam aliis concitaviſ-

concitaviſſe. Quæ res effecit, ut Tyrones quotidiè hortemur, ne ejuſmodi radicem unquam præbeant; neque iis, qui unà cum alvi profluvio, & febre laborent; neque iis, qui, aut languore penè confecti, viribus omnino deſtituantur, aut animi deliquio fuerint obnoxii. Quinimmo humores acres, ſalſos, atque erodentes nonniſi priùs, aut aquâ, aut jure, aut ſero, aut oleo benè ſubegerint, ac pro viribus diluerint, ut radicem præfatam neutiquam propinent iis, ſuademus. Doſis ejus, ratione ætatis, temperamenti, æquè ac virium ſemper habitâ, eſt a ſcrupulo uno ad drachmam unam, & etiam duas. In pulverem ſubtiliter redactam præſcribere conſuevimus, aut in bolis, aut in jure, aut in aquâ ſimplici infuſam; quam quum alvi profluvium pervicax adhuc fuerit, bis, ter, & quater tertiâ quâque die nonnunquam propinavimus. Radicem Ipecacuanham Dominus le Gras Medicinæ Profeſſor Gallus poſtquàm ter in Americam iter fecerit, ex Americâ primus tranſvexit, Anno circiter a Deiparæ ſemper Virgis Partu 1672. At mox Helvetius de tali radice Pariſiis periculum optimo cum ſucceſſu fecit, eâque perquàminſigni veluti arcano dyſentericis curandis paſſim utebatur. At enim verò Ludovici Magni Galliarum inclyti Regis, cui univerſæ tum liberales, tum mechanicæ facultates plurimùm ſemper debebunt, auctoritate, longè, latèque per Orbem radicis Ipecacuanhæ facultas, Europeis eatenus ſaltem occulta, in Reipublicæ commodum deinceps evulgata fuit. De præfato exotico ſtirpe perpauca ſcripſit in tractatu de aromatibus eruditiſſimus vir Lemery, necnon etiam perfunctoriè verba fecit celeberrimus, Bertini noſtri amantiſſimus, qui in ſenio pleuritide correptus non ita pridem Florentiæ deceſſit. Plura tamen ſi cupis, adeas Regiæ Accademiæ Pariſienſis hiſto-

hiſtorias, in quibus de eâ plantâ fuſiùs loquuti ſunt Margravius, Rajus, & Bouledouc.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

BAlnea quoque aquæ dulcis modicè tepentia alvi fluxibus ferè univerſis cujuslibet generis, qui tamen ab irritatione provenerint, ſiſtendis, apprimè conduxiſſe, frequenter nobis innotuit. Quod pluribus ſanè de cauſis contingere potuit; balnea ſiquidem vel intus refrigerant, humectantque, ſalia acria ſolvunt, eaque dilvunt, & temperant, humores erodentes retundunt, eorumque vim enervant, ac tum in urinam, tum in ſudorem eluunt. Præterea eoquòd diureſin, æquè ac diaphoreſin provocent, morboſam colluviem ex inteſtinis, tum ad renes, tum ad cutem avocant: videlicet a parte affectâ amovent, ut eam aliorſum derivent. Hinc frequentiſſimè contigiſſe deprehendimus, ſudore, æquè ac urinâ profluentibus, alvi profluvium ſiſti; & viceversâ, alvi profluvio ſupervenientе, ſudorem, item et urinam reſtitiſſe. Cur balneæ aquæ dulcis diarrhœam quandoque ſiſtant.

CAPUT XII.

De Lienteriâ.

LIenteriam dicere prope eſt, ut *inteſtinorum* ſi *levitatem* dicas. Hanc, *celerem nimis fore* tradiderunt Majores noſtri *alimentorum per alvum excretionem, eâ formâ, quâ priùs ingeſta fuere, vitio retentricis, atque expultricis ventriculi, æquè ac inteſtinorum facultatis, procedentem*. In quo a nobis non multùm diſtare videntur, qui unà cum Recentiori- Definitio.

bus, paucioribus rem perſtringendo, dicendum potiùs exiſtimabimus, non aliud eſſe lienteriam, quàm *alvi fluxum, quo alimenta, dentibus etiamſi confecta, adhuc tamen cruda, atque integra, ideſt planè indigeſta, vel incocta, ſub eâdem quaſi formâ, ſub quâ paulò priùs ingeſta ſunt, ex alvo dejiciuntur.*

Diagnoſis. Signa, tum ex recrementorum naturâ, quæ colore, odore, cæteriſque univerſis qualitatibus a cibis in ore confectis, diſcrepare non multùm debent; tum a frequentiâ, quâ per alvum dejiciuntur, deſumenda ſunt,

Cauſa. Lienteriam produci, frequentiùs ſaltem, credimus, ſuccorum vitio, tum ventriculi, tum inteſtinorum, qui utpote glutinoſi, craſſi, & acres, neque ſubeunt cibos ingeſtos, quos digerere, concoquere, & ſubigere deberent; & nonniſi ruditer, acriterque inteſtinorum tunicas pungunt. Hinc, eorum preſſione, æquè ac motu *periſtaltico* concitato, efficiunt, ut alimenta crebrò, atque indigeſta, foras egerantur.

Prognoſis. De lienteriâ id præ cæteris ex Muſitano habemus. Si ſit diutina, & ab ulcere præcipuè ventriculi, parietes interiores exedente, eam periculo maximo neutiquam vacare; quoniam, quum univerſo corpori alimoniam ſubripiat, tabem perſæpè, cachexiam, hydropem, & maximè tympanitidem, inducit. Tum, quum morbis ſupervenerit acutis, lethalis; multòque magis, quum chronicos inſequuta fuerit: idque ob virium imbecillitatem, quæ fieri haud poteſt, quominus in lienteriâ magis adhuc in dies reſolvantur.

Curatio. In diætâ eadem propemodum ſervari debent, quæ ratione diarrhœæ ſuperiùs innuimus. In Pharmaciâ id enixè præſtandum, ut humores glutinoſi, & tenaces in cavo ventriculi reſolvantur; utque eorum acrimonia quodammodo cicuretur. Purgationes, ſi modò urgeat

urgeat neceſſitas, lenes ſemper ſint. Conveniunt igitur ex pulpâ tamarindorum, ex infuſione corticum myrobalanorum, ex rhabarbaro, & maximè cum ſero caprillo, quod ſanè mirificè ſemper profuiſſe, comperimus. Alvo, ſi opus fuerit, utì ante diximus, purgatâ, tranſeundum ad alterantia, abſorbentia, amaricantia, & aliquantulum roborantia; ſive adſtringentia. Commendamus itaque coralia, margaritas, teſtacea præparata, cornu cervi uſtum, oculos cancrorum, cryſtallum montis in pollinem redactam, hiſque ſimilia. Commendamus itidem chalybeata, & præſertim adſtringentia, theriacalia, myrrhata, aloetica, & reliqua, quæ viſceribus aliquid roboris impertiri valent. Fercula, item et potiones ſubacidas, eoquòd acidum ventriculi deficiens lienteriam quandoque fecerit, mirum in modum profuiſſe, non ſemel innotuit. Quo in caſu et nitrum depuratum, doſi congruâ in jure propinatum, lienteriam illico ſuſtuliſſe, compertum habemus. Neque in curandâ tali ægritudine planè ſpernendi ſunt fotus epigaſtrio admoti, ex decoctionibus corticum, baccarumque juniperi, foliorum ſalviæ, ſummitatum abſynthii, roriſmarini, cum vino myrrhato, aut aceto roſaceo; aut ſpiritu vini, cum aquâ tamen benè dilutis; quæ tametſi extrinſecùs applicentur, viſcera fovendo, recreant, & labem intus contractam diſcutiunt. Hauſtu vini optimi, reliquis omnibus præſidiis tum intus, tum foris incaſſum pridem adhibitis, pervicaciſſimam in abſtemiis interdum lienteriam curatam vidimus.

Hiſtoria V.

Quicquid, Lienteriæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

PRiſcus vir ingenuus, benè temperatus, gracilis tamen nonnihil, literis, æquè ac aliis pluribus liberalibus artibus vacans, cuidam puellæ, quam, amando, multò ab illinc tempore ſe perditum iverat, tandem aliquando nuptus, vino, venerique inter nuptias poſtquàm plurimùm indulſerit, menſe Octobri lientericus fit. Siticuloſus propterea, languens, ac nauſeans, de ventriculi quodam pondere intimo, ac laſſitudine conqueri cepit. Et flatibus inſuper frequenter obnoxius permoleſtas patiebatur hypochondriorum tenſiones. Obmurmurabant ei perſæpè inteſtina, ac, alvi profluvio ſuperveniente, fæces ſolutas, unà et cibos paulò priùs ingeſtos, non modò incoctos, quinimmo et, aut parùm, aut nihil propemodum immutatos identidem in dies egerebat. Optimâ iccirco in omnibus præſcriptâ vivendi normâ, per dies tres Priſcum ita ægrotantem ſolâ diætâ tractare curavimus. Verùm, quum id eatenus incaſſum penè ceſſiſſet, potionem hanc A ſolventem, in ſero caprillo diluculò ſumendam, ei confecimus; cui præterea, ut primùm alvum concitaverit, aquæ nucerinæ frigidiuſculæ pro lubitu hauriendæ poteſtatem fecimus. Perbibit iterum, atque iterum, ut ei libitum fuit, & unà poſtmodum cum aquâ, tum per alvum, tum per urinam, fæces quamplurimas ſolutas, inter colluviem quandam mucoſam, uberrimè excrevit. Mox ſtomachum ſibi, æquè ac inteſtina, ut ipſe ajebat, plurimùm levari ſenſit. Enimverò flatus, virium languor, ſitis, præcordiorum anxietas, nauſea, & reliqua omnia ſymptomata, longè mitiora ſubinde evaſerant. Poſtridiè alteram potionem B roborantem, unà et nonnihil ape-

aperientem, antelucanis horis deinceps per dies aliquot ſumendam in eodem ſero caprillo, paravimus. Hæc alvum leniter diebus ſingulis non procul a prandio ſemel, aut bis concitabat, & famem aliquantulum acuebat. Interim vini uſum ad dies plures ei planè interdiximus. Locò vini, infuſionem hanc C pro uſu quotidiano potandam, ei propinavimus. Ex hoc factum fuiſſe, opinor, ut Priſcus noſter, diebus quindecim vix exactis, alvi fluxu compreſſo, & cibos appetere, eoſque in ſtomacho digerere, atque in inteſtinis perficere, ut antea, ceperit.

A ℞. *Cortic. myrobalanor. citrinor. unc.ſs., rhabarb. elect. ſcrup.j., cinnamom. opt. ſcrup.ſs., ſer. capril. libr.j. M., f. infuſ., & macer. S. A., colet., & adde mell. hiſpan. opt. unc.ij. Cap., ut m. in Auror.*

B ℞. *Rhabarb. elect., cinnam. opt. ana ſcrup.j., ſer. capril. lib.j. M., f. lev. infuſ., & macer. S. A., & adde flor. borrag., hyperici, ſummitat. abſynthii ana pug.j. Leviter bull., colet., & adde mell. hiſpan. opt. unc.ij. Cap. quotidiè in A., ut m.*

C ℞. *Cinnam. opt. drach.j., aqu. commun. chalyb. libr.iiij. M., f. infuſ., & macer. S. A., & adde paſſular. major. mundat. q. ſ. ad gratum ſaporem. Decoquant. S. A., colet. pro potu ordinario, ut m.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

MYrobalani fructus, ſunt prunorum quaſi ſpecies quædam exoticorum, nobis hodiè admodum noti. In quinque diſtribuuntur genera; alii quippe dicuntur *chebuli*, alii *citrini*, *bellirici* alii, alii *indi*, *emblici* alii; de quibus conſule Schroderum, Donzellium, Ettmullerum, alioſque, qui de iis exprofeſsò (De myrobalanorum naturâ.)

A 3

feſsò verba fecerunt. Omnes in uſum medicum adhibentur; qui, ſi doſi congruâ propinentur, leniter purgant, unà et nonnihil adſtringunt. Idem propemodum præſtant, quod præſtare ſolent tamarindi, de quibus infra dicendum. Fluxibus alvi univerſis, vel dyſentericis ſedandis, apprimè conducunt; effectum perquam commodè præſtant, ſi ſero, præſertim cùm rhabarbaro, aliiſque rebus amaricantibus, infundantur, colentur, & exprimantur. Blandè ſiquidem, quum per infuſionem ita cum ſero hauriantur, alvum ciunt, ſordes eluunt, & leniter poſtmodum ejuſdem alvi laxitatem cohibent. Hinc alvi fluxum provocant priùs, quem ſubinde, humoribus peccantibus egeſtis, peropportunè ſiſtunt. Veruntamen ſi quis in Praxi medicâ iis abutitur, adſtringendo, viſcerum obſtructiones parit. Quamobrem, corpore nonniſi probè ante purgato, alteratoque, propinandi ſunt; eoſque per infuſionem potiùs, utì diximus, quàm ſub aliâ quavis formâ, præſcribere juvat. Quinimmo, et poſtquàm alvum movere ceperint, ad eluendum quicquid intus ex myrobalanorum ingeſtione concreſcere unquam potuit, potiones uberrimas, ſive ex jure inſulſo, ſive ex aquâ chalybeatâ, ſive ex aquâ ſimplici defæcatiſſimâ, aut nucerianâ, haurire expediet. Eligendi ſunt, qui gummi plurimò ſcatent. Doſis eorum eſt ab unciâ ſemis, ad drachmas ſex circiter. Græcis Veteribus, utì creditur, planè fuerunt ignoti. Arabes eos primùm protulerunt.

CA-

CAPUT XIII.

De Cœliacâ.

Definitio. Cœliacam idem eſt dicere, propè, ac ſi *ventralem*, aut *ventrioſam affectionem* diceres. Nihil aliud eſt, niſi *alvi fluxus, quo unà cum fæcibus ſolutis et chylus promiſcuè egeritur*. Enim verò, quum id morbi genus Priſcis deſcribere placuit, *celerem eſſe* dixerunt *exculentorum, potulentorumque ex ſtomacho tranſitum ad inteſtina, atque ex inteſtinis per anum, ſub formâ chyli, aut cremoris, excretionem*.

Diagnoſis. Ex hac duplici tum Veterum, tum Recentiorum deſcriptione quum facilè depromantur cœliacæ indicia, nihil eſt, quod in diagnoſi diutiùs immoremur.

Cauſa. Ad cauſas igitur, unde exoriri poteſt, ſine morâ tranſire juvabit. Eas imprimis ſitas eſſe, opinor, & in fermentorum pravitate, & in obſtructionibus meſenterii. Ex fermentorum pravitate extitiſſe putamus cœlicam, tum, quum eorum vitio, bilis potiſſimùm, ſuccique pancreatici, eveniat, ut chylus ab alimentis ingeſtis, licèt quodammodo coctionis ope eliciatur, non omnino ſeparetur. Ex obſtructo meſenterio cœliaca procreari videtur, tum, quum, tubulis chyliferis aut obſtructis, aut contractis, chylus, rectè quamvis ab alimentis eliciatur, & ſegregetur, ſubire tamen nequeat lacteorum perquàm exiles meatus. Hinc per anfractus inteſtinorum unà cum fæcibus vitiatus, intrinſecè immutatus, & quaſi corruptus, nil mirum ſi alvi fluxum provocet, & ſi per alvum, ita ut monuimus, inter fæces ſolutus, deiiciatur.

Prognoſis. Cœliaca, quæ obſtructo exoritur meſenterio, pervicaciùs utplurimùm reſiſtere ſolet, quàm quæ ori-

originem ducit fermentorum culpâ. Quum altas egerit radices, hoc eſt quum fuerit inveterata, nullam propemodum curationem admittit. Quò chylus inter fæces uberior ex alvo egeritur, eò citiùs ægrotum extenuat, emaciatque.

Curatio. Cœliacæ curandæ præſidia in rebus iis verſari ſolent, quæ, vel fermenta digeſtionis corrigunt, vel viſcerum recludunt obſtructiones. Conſtitutâ itaque optimâ victus ratione, item et in reliquis omnibus normâ rectè præſcriptâ, alvum blandè, ſi opus fuerit, extergito; in quem finem clyſteres ſimplices, aut lenia, purgantia, ex rhabarbaro præcipuè, adhibeto, quò ad alterantia commodiùs tranſire queas. Hæc conficere poteris ex herbis, radicibus, foliis, floribus, fructibus, corticibuſque amaricantibus, & præſertim aromaticis: neque ſalia ejuſdem generis ſemper improbabis. Conveniunt quoque theriacalia, aloetica, gummoſa, myrrhata, & reliqua ejuſmodi aperientia; quorum uſus tum ventriculi, & inteſtinorum facultatem enervatam acuit, tum materiam concretam, quæ tubulos infarcit, reſolvendo, viſcerum diſcutit obſtructiones. Neque ſubacida omnino contemnenda veniunt, de quibus certiores non ſemel facti, cœliacam ſola non rarò penitus eviciſſe, proferre non dubitabimus.

Hiſtoria VI.

Quicquid, cœliacæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

HYſpulla virgo Superis in cœnobio ſacra, annorum ætatis triginta circiter, optimè temperata, ad calidum quippe, & humidum vergebat. Fortis erat plethorica, fervens, ac florens. Corpore in ſummâ, æque ac mente egregiè conſtabat. Ex gravi mœrore menſe Novembri fluxus conſueti per puden-

denda compreſſionem paſſa, conqueri cepit de virium extremâ imbecillitate, gravedine, aliiſque pluribus incommodis, quibus nunquam priùs obnoxiam ſe ſenſerat. Pulſus interim celer fit, ac prætermodum languens. Urinæ, quas emittit, perexiguæ, atque incoctæ ſunt. Intumuit alvus. Calor ſupervenit, & præcipuè ſub veſperam, quaſi febrilis. Cibos non appetit, & quos invitè, & penè coactè ingerit, perquàm ægrè concoquit. Quinimmo et non procul a paſtu per alimentorum, ut inquit, indigeſtionem, viſcerum ardor ei ſuſcitatur, quem paulò poſt, leve quoddam inſequitur animi deliquium. Obmurmurat exinde venter, ſolvitur, & unà cum fæcibus incoctis, chyli copiam uberrimam quotidiè dejicit immixtam. Mox ſitit, ac aquâ ſimplici abundè epotâ, aliquantisper reficitur. Atque in dies adeo contabeſcit, ut macie penè confectâ, ac viribus planè fractis, nec ſtare, nec ſurgere ab ipſo cubiculo ampliùs poſſit. Diem propè trigeſimum in eo deplorabili ſtatu diutinæ cœliacæ jam exegerat, & præſidia univerſa eatenus incaſſum experta, propediem ſe deceſſuram, opinabatur. Remedia, quæ ei propinare conſueverat Clinicus ille, qui talem cœliacam ad id temporis tractaverat, ex rebus calidis excerpſerat, & neglectâ ſanguinis miſſione, pulveres varios ſtomachicos, varia ſalia ejuſdem generis, necnon item juſculum, modò ex pullis tum gallinaceis, tum columbinis, modò tum vervecinum, tum vitulinum, plurimùm tamen ſemper coactum ſæpeſæpiùs in die in alimoniam ſuppeditaverat. Quibus omnibus examinatis, clyſtere ex aquâ chalybeatâ mellitâ priùs indito, ac ſaphenâ inde ſolutâ, ſanguinem ad aliquot tantùm uncias, eoquòd vires plurimùm eſſent fractæ, extraximus. Decoctionem hanc A aperientem nonnihil, unà et roborantem, in ſero caprino quotidiè di-

luculò ſumendam diebus ſequentibus, ei confecimus. Semicupia interim, & pediluvia bis in die tepentia, ac reſolventia ad viſcerum reſerandas obſtructiones, ex lixivio cinerum ſarmentorum, ac ligni juniperi, præſcripſimus. Poſt dies ab ejuſmodi balineorum uſu circiter ſex, permultam urinæ copiam excernere cepit, item et detumeſcere abdomen, noctuque placidè conquieſcere, neque adeo, ut antea, a cibis abhorrere; quos inſuper ſine gravi ſui incommodo poſtmodum in ſtomacho conficiebat. Quod ſanè effecit, & ad vires reſtaurandas, & ad tantam maciem eximendam, lac caprinum chalybeatum, & unà cum caffe, quâ inſequitur ratione B, paratum, ſub veſperam diebus ſingulis, ut ei propinaverimus. Id verò, quia plurimùm in dies profeciſſe, videbatur, bis poſtmodum in die propinavimus: nimirum, & ſub veſperam, ut antea, & locò decoctionis præſcriptæ antelucanis horis. Ab uſu vini, dum lac ſumebat, ſeſe prorſus abſtinuit. Pro vino, infuſionem hanc D, utut ei liberet, hauriebat. Pro victu, nonniſi borragine, endiviâ, & cichoreo cum pane triticeo in jure vitulino elixatis, addito lacte cum ovi recentis vitello quaſſato, & modicè cocto, veſcebatur; quâ ſimplici methodo ita fermè ſervatâ, intra paucos menſes, excretionibus per pudenda de more refluentibus, Hyſpulla convaluit.

A ℞. *Folior. cichor., pimpinell., capillor. vener., flor. hyperic., borragin. ana. pug.j., ſer. caprar. libr.j. M., f. lev. infuſ., in quâ ſubinde ter, vel quater extinguatur ferrum candens S.A., colet., & adde cryſtall. mont. præparat. drach.j., myrrh. elect. gr.iij. ſyrup. de cichor. cum rhabarb. unc.j. Cap. ut m.*

B ℞. *Caffè combuſt., & in pulver. tenuiſſim. S.A. redact. drach.ij., lact. caprar. S. A. ferro candenti chalyb. unc.viij. M., decoq. S.A., colet., & adde mell. hiſpan.*

pan. q. ſ. ad gratum ſapor. Cap., ut m.

C ℞. *Radic. chin. drach.j., cinnam. opt. drach.ſs., ſemin. aniſor. mundat. drach.ij., aq. commun. chalyb. libr.iv. M., f. infuſ., & macer. S.A. ciner. calid. per noctem, & adde paſſul. oriental. recent. mundat. q. ſ. ad grat. ſapor., decoq. S.A., coletur pro potu quotidiano, ut m.*

CAPUT XIV.

De Dyſenteriâ.

IDem apud Græcos *Dyſenteria*, quod apud Latinos, *inteſtinorum difficultas* indicat, ſonare propemodum conſuevit. Affectionem hanc, quaſi ab inteſtinis exulceratis unicè exiſteret, *inteſtinorum exulcerationem* appellavit Galenus; quam ſubinde *a torquendo tormina* paſſim cum aliis dicere placuit Celſo. *Proxima his inter inteſtinorum mala tormina eſſe conſueverunt, dyſenteria græcè vocatur. Intus inteſtina exulcerantur, ex his cruor manat, iſque modò cum ſtercore aliquo ſemper liquido, modò cum quibuſdam quaſi mucoſis excernitur. Interdum ſimul quædam carnoſa deſcendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano eſt.* Celſus (*a*). Ex quo factum fuiſſe videtur, dyſenteriam a quibuſdam propriè dici quoque diarrhœam cruentam; quum nihil aliud reverà ſit, quàm *alvi fluxus, quo fæces cruentas ejicimus, vel pro fæcibus, aut ſanguinem purum, aut ſanguinem ſanioſum, aut ſero dilutum carnis adinſtar loturæ.* Vel, ut Veteres protulerunt, quum nihil aliud ſit, præter quàm *alvi dejectio frequens, cruenta, cum dolore ventris, atque inteſtinorum ulceribus, ob materiam acrem,* Definitio.

 ero-

[a] *Lib.4.cap.17.*

erodentem, inteſtinis plurimùm infeſtam.

Diagnoſis.

In claſſem duplicem Scriptores plerique dyſenteriam, temporibus ſaltem noſtris, bipartiri conſueverunt: in *benignam* nimirum, & *malignam*. Benigna dicitur, quæ, aut comitem febrem non habet, aut ſi habet, leniter admodum exardet. Ubi contra, qui dyſenteriâ torquetur, valde febricitet, & tum præcipuè, quum febris malignitatis præſeferat aliqua, ſaltem non ambigua, indicia, tum dyſenteria nuncupari debet maligna. Quibus poſitis, non modò diſcrimen inter malignam, & benignam, verùm etiam et utriuſque dyſenteriæ ſatis ſuperque eluceſcit diagnoſis.

Cauſæ.

Veteres non minùs, quàm Recentiores dyſenteriam exoriri ſibi ſuaſerunt ab ulceribus quibuſdam interioribus, quæ tubulos inteſtinorum ſanguiferos exedendo, ſanguinem eliciunt; qui propterea guttatim depluit in eorum anfractibus, ubi ſenſim collectus, & unà cum fæcibus immixtus, magis magiſque immutatur, corrumpitur, aceſcit, ſive alio quovis pacto acris adeo evadit, ut, torminibus tandem excitatis, ex alvo profluens, inter fæces ſolutas, egeratur. Fieri tamen poteſt interdum, ut intus laceſſitis, ob materiam quandam mordacem, inteſtinorum tunicis, earumque fibris contractis, ſanguiferorum oſcula quodammodo prolatentur, atque adeo hiantia, quin uſpiam ulcus inteſtinis inſedeat, ſanguinem immittant, & dyſenteriam faciant. Ex quo inferre rationi conſonum eſt, dyſenteriæ cauſam proximam ſitam eſſe, aut in ulcere, tametſi levi, quod inteſtinorum ſubſtantiam aliquo modo exeſerit; aut in laxitate quadam, ſive potiùs ſanguiferorum apertione, quæ ſive intus in inteſtinorum dehiſcant cavo, ſive rimas ibi faciant. Remota autem ſita eſſe videtur in ſuccis quibuſdam pravis, qui in iiſdem inteſtinorum anfractibus exudantes, tunicas

læ-

lædant inteſtinorum; vel in cumulatâ ex rebus perperam digeſtis labe, quæ, aut ulcus fecerit, aut quovis alio pacto parietes irritando, ſanguiferorum tubulos vitiaverit.

De genere acutorum, eventuſque propterea admodum incerti, habenda eſt dyſenteria. Maligna, gravior ſemper, quàm benigna. In ſenibus, crebriùs funeſta. In pueris, periculi plena. Quibus in mediâ conſiſtunt ætate, faciliùs evinci ſolet. Si cruorem purum dejiciat æger: ſi creberrimè, atque anxius præcipuè: ſi ſudorem fundat frigidiuſculum: ſi pervigil vehementer ſitiat: ſi unà cum fæcibus cruentis aut carunculas, aut tenuja quædam, abraſa veluti minima ramenta excernat, vomitu præſertim, ſingultu, ac ſyncope accedentibus: ſi mente alienus evadat: ſi ea demum occurrant, quæ labem intus contractam indicent malignam, id mortem in proximo verſari, præmonere ſemper conſuevit. Si tenuja exulcerentur inteſtina, quoniam longè atrociora exinde, quàm ſi craſſa lædantur, inſurgere deberent ſymptomata, id longè difficiliùs curatur, & necem quamſæpiſſimè molitur. Dyſenteria ultra diem decimum quartum tametſi producatur, dyſentericos nihiloſeciùs quandoque interimit. Prognoſis.

Galenici plerique, quum tractandam ſibi proponerent dyſenteriam, mentem, & animum in id intendere maximè conſueverunt: 1, ut humores peccantes tum *revolvendo*, tum *derivando*, ut ipſi ajunt, ne ad inteſtina confluerent, averterent: deinde, ut eos eluerent: 3, ut corrigerent: 4, ut inteſtinorum dolorem lenirent: 5, ut fluxum adſtringerent: 6, ut ulcera demum extergerent. Quæ tamen univerſa ſolis propemodum abſorbentibus, æquè ac diluentibus conſequi poſſe, nos rati; nil aliud penè, quàm ea, ut dyſen- Curatio.

ſenteria rectè curetur, adhibere exiſtimavimus. Abluatur proinde ſæpeſæpius in die clyſteribus alvus, quos quò ſimpliciores, eò meliores ducimus fore. Parentur iccirco aquâ ſimplici nucerianâ, hordeaceâ, avenaceâ, chalybeatâ &c. Non abſimiles potiones abundè, ac frequenter propinentur. Præ cæteris, aut aqua prædicta nuceriana, aut juſculum inſulſum, aut aqua chalybeata, hiſque ſimilia, in quibus bolus, qui non procul a nucerino fonte educitur, ſolutus antea fuerit, valde conferunt. Torminibus, quæ infeſtant, leniendis, ſedandiſque, optimæ ſunt decoctiones emollientes, emulſiones oleaceæ; quinimmo et oleum quoque recèns, & ſin. ign. expreſſum, tum ex amygd. dulcibus, tum ex ſemin. melonum &c., apprimè conducit. Conferunt item opiata, blandè diaphoretica, necnon etiam diuretica. Utplurimùm autem, quò juxta illud Hippocratis, *fluxum fluxu curemus*, alvum adhuc ſolvere juvat. Id autem blandè, ac leniter præſtare oportet; quamobrem hiſce in caſibus plurimùm commendamus ſerum præparatum infuſione tamarindorum, myrobalanorum, rhabarbari, & præcipuè torrefacti, hiſque ſimilia; quæ, ut ante innuimus, materiam peccantem poſtquàm egeſſerint, alvum blandè adſtringunt. Id efficit quoque uſus aquæ tetutianæ, villenſis &c. tum epotæ, tum clyſteribus inditæ. De aquâ tetutianâ ſatis, ſuperque in capitibus præcedentibus verba fecimus, non ſecus ac de radice Ipecacuanhâ, aliiſque ſimilibus non fortioribus emeticis, quæ vomitum blandè ciendo, univerſa alvi profluvia ſiſtunt. Quum adſit febris, eaque vehementior exardeat, dummodo vires conſiſtant, ne inteſtina inflammentur, ſanguinem ducere oportet. De diætâ, quum eadem fermè eſſe debeat, quam pro diarrhœâ curandâ ante jam propoſuimus, non eſt cur hìc plura adjiciamus.

Hi-

Hiſtoria VII.

Quicquid, dyſenteriæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

CHarinus perquàm nobilis adoleſcens, octavum & decimum, qui nondum exegerat ætatis annum, ſanguine ſcatens, optimè temperatus, ac in omnibus benè valens, feriantibus literarum ſtudiis, quibus ab ineunte ætate non ingratìs ſemper vacaverat; menſe Septembri, relaxandi animi causâ, in ſuburbium ſeceſſit; ubi varios poſtquàm fructus recentes, eoſque et immaturos ingurgitaſſet, modò gelidam, modò merum, iterum atque iterum ſuperbibit. Die quodam, quum per amœna ſpatiaretur, ac ludendo excalefactus, ſub umbrâ platani juxta profluentem quum recumberet, Cælo ſubnubilo, tonitruum fragore, ac fulgorum ſplendore ex improviſo roboare, & corruſcare longè, latèque cepit aer. Is valdè pertimuit, & effugium icćirco meditatus, ab eâ ingenti tum aquarum, tum grandinis vi, quæ imminebat, ſeſe ut opportunè eriperet, feſtinat inceſſus, properat, ac plurimùm inſudans, ſpecum tandem, quæ in proximo aderat, multâ infectam uligine, celeriter ingreditur. Frigeſit, & ſudore compreſſo, ac pedibus madefactis, ibi torminibus invaditur, quibus atrociſſimè diù vexatur. Hinc domum reverſus febricitat, ac alvo ſolutâ, ſitis accedit intenſiſſima cum maximâ præcordiorum anxietate. Supprimuntur urinæ, ac alvi profluvio invaleſcente, biduò poſt, unà cum fæcibus ſolutis et ſanguinem immixtum frequentiſſimè dejicit; hac tamen lege, ut dejectionibus creberrimis tormina aliquantulum anteirent; quæ epigaſtrium priùs pervagabantur, & inde per hypogaſtrium delata, flatibus erumpentibus, evaneſcebant. Morbus interim augetur in dies, magis magiſque infirmantur vires, ſitis exaſperatur, major

jor adhuc evadit nauſea, dies, noćteſque tranſigit irrequietus, ac de moleſtâ quadam viſcerum anguſtiâ conqueritur, quâ intus ſe quandoque dilaniari, adſtantibus indicat. Dies erat morbi ſeptima, & opera medica nihil adhuc proceſſerat, quum, nec clyſteres, neque potiones tum diluentes, tum emollientes, nec oleum amygdalarum dulcium, quod ter ad uncias tres ſumpſerat, aliquid profecerat; quinimmo et adeo invaluerat febris, ut, plurimùm æſtuans æger, interdum deliraret. Pulſus durus erat. Genæ, & oculi impensè rubebant. Lingua, & fauces erant exhauſtæ. Intumuerant hypochondria, & alvi fluxus aliquantulum reſtiterat. Quamobrem, venâ in brachio ſolutâ, ad uncias ocťo circiter ſanguinis copiam imminuimus, ut aquam interim nucerianam frigidiuſculam, ad ſitim explendam, quamſæpiſſimè perbiberet, poteſtatem facientes. Clyſtere emolliente priùs injećto ac fotibus poſtea emollientibus cum ſpongiâ anteriùs abdomini ubique admotis, id conditum A balſaminum, & ſoporiferum, poſtridiè ſumendum ei confecimus. Noćte, quæ inſequuta eſt, quæ fuit diei nonæ, placidè obdormivit, plurimùm inſudavit, ingentem urinæ quantitatem egeſſit, ac meliùs ſemper ſubinde ſe habere cepit; febris enim ſub finem ejuſdem diei nonæ propemodum evanuerat, torminibus longè minùs infeſtabatur, atque alvi profluvium valdè reſtiterat, neque fæcibus excretis cruor, ut antea, abundè infundebatur; qui propterea levi quadam quaſi tinćturâ, in ſuperficie tantùm, vix unquam ad diem uſque decimamquartam deinceps infecit. Mox, & ad vires inſtaurandas, & ad tabem, quæ jam inceperat, amovendam, & ad ſuccorum labem contraćtam omninò vel eximendam, vel corrigendam, lac aſininum eâ, quâ inſequitur, ratione B paratum, per dies triginta

præ-

præbuimus; quo, et morbi reliquias prorſus ſuſtulimus, & optimam, firmamque valetudinem ei tandem comparavimus.

A ℞. *Sperm. cet. drach. j., camph. gr. iij., ſyrup. de pom. unc. j., aq. cinnam. & flor. aurant. ana. unc. ſs., laudan. nepent. liquid. gut. vij. M., f. condit. ſumend. in jure inſulſo, ut m.*

B ℞. *Julcb. radic. opt. chin. unc. j., margarit. præparat. drach. ij., lact. aſin. recent. unc. viij. M., & cap. quotidie in A., ut m.*

Charinus dives erat. Hinc margaritas ei præſcripſimus. Cæterùm reliqua viliora abſorbentia, utì ſunt terra nuceriana, terra ſigillata alba, pulveres teſtaceorum, coralia præparata, hiſque ſimilia, de quibus, & in ſuperioribus verba fecimus, & in ſequentibus facturi ſumus, eundem propemodum effectum præſtare, ni fallor, potuiſſent.

ANIMADVER. AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quomodo in dyſenteriâ dignoſcitur, num craſſa, num tenuja lædantur inteſtina.

NUm in dyſenteriâ ulcus affecerit tenuja, num craſſa inteſtina, id imprimis dignoſcitur: a ſitu, & intenſione doloris, qui in torminibus excitatur; quique ſuperiùs utplurimùm, interiùſque laceſſire, atque acriùs mordere deprehenditur tum, quum læduntur inteſtina tenuja: a qualitate ſanguinis excreti, qui quum profluit ob læſionem inteſtinorum tenujum, diutiùs intus in eorum anfractibus commoratur, ac ſtagnando magis concreſcit, & fæcibus intimè infunditur: a temporis intervallo, quod a torminibus, quæ ſanguinis dejectionem præceſſerint, ad dejectionem cruentam, quæ tormina inſequitur, intercedere ſolet; longè minùs enim temporis ſpatium intercedere ſolet, quum vitium craſſis inſederit; & eò minùs, quò inteſtinorum vitium propiùs ad anum acceſſerit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit fluxus hepaticus.

FIt quandoque, ut cruoris locò, ſanguinem quendam tenuem, loturæ carnis adinſtar dilutum, profluentemque, unà cum fæcibus ſolutis immixtum, is qui dyſenteriâ laborat, dejiciat. Quo in caſu id dyſenteriæ genus a Veteribus dicebatur *fluxus hepaticus*, ſibi ſuadentibus, alvi profluvium tum fieri hepatis vitio, ex defectu præcipuè caloris innati; qui utpotè admodum imbecillis, chylum coquere, ac in ſanguinem perfectum vertere, nequiverit. In hoc morbo fæces, utì diximus, dejectæ, quæ plurimùm ſolutæ profluunt, cruentæ quoque excernuntur, ob ſerum præfatum cruentum; quod tamen nequaquam, nec æquè ut ſanguis concreſcit, nec frequenter adeo, & abundè, ut in verâ dyſenteriâ, profluit, nec adeo eſt acris; qui propterea parietes inteſtinorum interiores irritando, haud dolorem, ſed ſenſum quendam ventris, lumborumque pergravantem potiùs infert. Fluxum hepaticum non aliunde exoriri credimus, niſi a lymphæ, ſeri, ſive pituitæ copiâ, quæ redundat in corpore affecto; quæque proinde unà cum ſanguine in cavo inteſtinorum effuſa, ſanguinem diluit, fluidumque facit; ejuſque acrimoniam vel temperat, vel ſaltem enervat. Enim verò fluxibus hujuſmodi *ſeroſis*, ſive potiùs *ichoroſis* obnoxios, plerùnque vidimus cacheticos, in quibus ex coctionibus pravis aquoſa, cruda, ac pituitoſa cumulatur colluvies; quapropter iis, qui id generis profluvium patiuntur, palpebras inflari, crura tumefieri, hydropem, ac tabem adventare, obſervavimus. Præterea fluxus hepaticus tametſi raro admodum in Praxi medicâ occurrat, ſucceſſiſſe tamen quandoque deprehenditur ſub finem magnæ alicujus,

ac

ac pervicacis ægritudinis; quæ partes fluidas, æquè ac ſolidas penè univerſas pridem infecerit, coctiones omnes infirmaverit, depravaverit, ac planè ſubverterit. Hinc fluxus hepaticus qualemcunque invaſerit, eoquòd nullam propemodum curationem admittat, propediem interimit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit rhexis, anaſtomoſis, & diapedeſis.

IN fluxibus hujuſmodi per alvum ſanguinolentis inteſtina lædi poſſunt duplici ex cauſâ: interiori videlicet, & exteriori. Interior eſt, quum aut ſanguis, aut ſerum, aut lympha, aut alius quivis humor, qui per tubulos inteſtinorum dirimitur, vel acris factus, tubulorum parietes exedat; vel exuberans, membranas continentes diſrumpat, aut oſcula laxet, aut meatus minimos, ſive ſpiracula explicet, ex quibus in cavum inteſtinorum aut defluat, aut inſtillet, aut exudet. Exterior eſt, quum ſive alimenta ingeſta, ſive ſucci, aut fermenta digeſtionis, ob labem quandam contractam, parietes inteſtinorum interiores afficiunt, ibique ulcus inducunt. In quo autem id præcipuè adnotandum, cauſam hanc utranque, quoniam viſcera præcipua lædit, pari ſemper cum periculo, ſi modò in iiſdem agat circumſtantiis, œconomiæ corporis humani vitam habentis officere; ſiquidem ex utrâque, febris, inteſtinorum inflammatio, gangræna, convulſio lethalis, exuberans ſanguinis defluxus, ac tandem interitus facilè contigere poteſt. Utraque fluxum, tum cruentum, tum hepaticum æquè producere poſſe, videtur; eo tamen diſcrimine, ut exterior tubulos ſanguiferos aperire, nonniſi ſcindendo, aut erodendo, poſſit. At interior, ſi Anatomicis pleriſque fides ha-

benda eſt, hæmorrhagiam facere valet, aut vaſorum membranas recidendo, aut oſcula dilatando, aut meatus minimos, ſive parietes continentes impellendo, explicandoque, ſive, ut meliùs dicam, rarefaciendo. Ex quo factum eſſe, videtur, ut effuſio ſanguinis, fieri modò dicatur per *rhexin*, modò per *anaſtomoſin*, modò per *diapedeſin*. Rhexis eſt, ubi parietes vaſorum reciſi, exeſi, diſciſſi, aut alio quovis pacto laceri, rimas faciunt, & ſanguinem contentum egerunt; tametſi reverà, ubi exeſi ſunt, *diabroſis* dicatur. Anaſtomoſis eſt, ubi tubulorum oſcula, quibus venæ potiſſimùm, & arteriæ in extremis uniuntur, ac planè injunguntur, dehiſcunt, ac humorem contentum emittunt. Diapedeſis eſt, ubi, membranarum ſpiraculis minimis amplioribus factis, explicatiſque, humor contentus exudat. Hìc tamen, ne res medicas confundamus, plurimum animadvertere refert, anaſtomoſin tum a Veteribus, tum a Recentioribus, inter quos Hippocrates præcipuè, Galenus, Hoffmannus, Bartholinus, Blancardus, aliique complures, in contrariâ ſignificatione frequentiſſimè uſurpatam fuiſſe; accepta eſt enim pro mutuâ vaſorum extremorum, ſive ejuſdem, ſive diverſi generis, unione, appoſitione, &, ut meliùs dicam, conjunctione; de quo tamen Lexicographos conſulito.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit teneſmus.

SÆpenumerò in alvi fluxibus contingere quoque ſolet, ut reliquis univerſis inteſtinis planè illæſis, humor quidam peccans, acris, & mordicans exudet ex glandulis interioribus inteſtini recti, aut ſtagnando, intus inter plicas tantam ſibi contraxerit labem,

ut

ut membranas pungendo, eas permoleſtè afficiat, ac niſus proinde irritos egerendi, & permoleſtos, ſive *teneſmum* producat. Teneſmus nihil aliud eſt, *quàm aſſidua ex alvo egerendi cupiditas, aut niſus, cum dolore, ſive cum ſenſu quodam moleſto, quo, vel nihil propemodum, vel mucorem quendam perpaucum excernimus*. Affectionem hanc excitare poſſunt etiam vermiculi quidam, *aſcharides* nuncupati, qui in cavo ejuſdem inteſtini recti, inter eaſdem plicas deliteſcentes, ejus ſubſtantiam mordicant, ac fibras irritant; quæ propterea contractæ, contrahunt inteſtinum, ac conatus infeſtos, æquè ac propè irritos dejiciendi, excitant. *Propè irritos*, inquam; quoniam, utì diximus, mucor quidam exiguus, & nonrarò item cruentus, teneſmo non ſemel excernitur. Ejuſmodi affectio in pueris frequens eſt ex prædictis aſcharidibus; atque eo in caſu facilè curatur, ſi, quæ vermes enecant, injiciantur. Difficiliùs, in adultis præſertim, ut et in ſenibus, ſi ab humoribus pravis, qui ex glandulis inſudant. Deploratam propemodum eam dixerim, quæ ulcus inſequitur; utì contigiſſe olim in Tito Pomponio Attico accepimus a Cornelio Nepote, qui viri illius vitam, æquè ac mortem graphicè digeſtam Poſteris tradidit. *Tali modo, quum ſeptem, & ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minùs dignitate, quàm gratiâ, fortunâque creviſſet (multas enim hæreditates nullâ aliâ re, quàm bonitate, eſt conſequutus) tantâque proſperitate uſus eſſet valetudinis, ut annos triginta Medicinâ non indiguiſſet; nactus eſt morbum, quem initio et ipſe, & Medici contempſerunt, nam putarunt eſſe teneſmon: cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. In hoc, quum tres menſes ſine ullis doloribus, præterquàm quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet, ſubitò tanta vis morbi in unum inteſtinum pro-*

prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque hoc priùs, quàm ei accideret, poſtquàm in dies dolores accreſcere, febreſque acceſſiſſe ſenſit, Agrippam Generum ad ſe accerſiri juſſit &c. Cornelius Nepos (*a*).

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Error Clinicorũ qui ad ſiſtendam dyſenteriam res craſſas, glutinoſaſque per clyſteres non opportune ſubmittunt.

INter artis præſidia, quæ alvi fluxibus curandis, ſiſtendiſque in Clinice proponuntur, lac præ cæteris, adeps fuſus, decoctiones, atque emulſiones obverſantur glutinoſæ, craſſæque, quæ plurimo ſcateant mucore, hiſque ſimilia, quæ clyſteribus indita, ad humorum acrimoniam coercendam, ulcerumque internorum pravitatem leniendam, plurimùm conducere videntur. Ea nos quanquam improbare nolimus omnino, Tyrones tamen admonere placet, ut in rebus ejuſmodi præſcribendis, adhibendiſque, cauti plurimùm, pluribus ſanè ex cauſis, incedant; nam primùm, ſi quid lactis vel minimum intus humoribus pravis immixtum, inteſtinis inhærens, aliquantulum commoretur, labem facilè contrahit, corrumpitur, aceſcit, & tormina exaſperat. Lac præterea, item et reliqua fluida tenacia, glutinoſa, per anum ad inteſtina ſubmiſſa, lentorem faciunt, ſordes alvi augent, atque ulcera, ſi adſunt in receſſu inteſtinorum, magis magiſque fœdant, coinquinant, &, ne cicatricem opportunè inducant, valdè reſiſtunt. Efficiunt poſtremò, ut, alvi profluvio interdum compreſſo, ventris colluvies magis adhuc perinde cumulata, intus quandoque efferveſcat, hypochondriacos æſtus procreet; & colicam, vel etiam affectionem iliacam quandoque ſu-

[a] *In lib. 2. de Tito Pomponio Attico.*

ſuſcitet. Satiùs itaque hiſce in caſibus, ex noſtrâ erit ſententiâ, clyſteres parare aut aquâ ſimplici, & præſertim bolosâ, aut chalybeatâ, aut hordeaceâ, aut avenaceâ, utpotè quæ humores peccantes diluat, ſalia intus concreta ſolvat, inteſtinorum parietes eluat, ulcera refrigeret, detergat &c. At, quum id in dyſenteriâ potiſſimùm ex ulcere non omnino profecerit, nos maximo cum ſucceſſu, ex aliorum auctoritate, uſi fuimus aquâ villenſi, tetutianâ, aliiſque ſimilibus, quæ mundificandi vim impenſiùs exercent. In quem finem commendavimus aliàs, & iterum commendamus decoctiones etiam, atque infuſiones balſaminas, ſive terebinthinatas, ſive ex corticibus juniperinis paratas, ſive per extinctionem camphoræ ardentis camphoratas &c. In teneſmo pervicaciſſimo, qui virum perquàm nobilem civem Romanum, qui nobis ab ineunte ætate ſe tractandum commiſit, diù olim tentaverat, reliquis omnibus Artis auxiliis incaſſum antea adhibitis, multùm ſanè profeciſſe, vidimus, decoctionem furfuris in aquâ hordeaceâ cum ſevo hircino, ac vitellis ovorum per clyſterem ſuppoſitam. Id, ni fallor, tum contigiſſe reor, quia inteſtinorum mucorem, præter naturam priùs ab humoribus pravis deraſum, ea decoctio intus injecta opportunè reſtituit.

CAPUT XV.

De Cholerâ.

AFfectio ſanè lethalis, ac peracuta, quæ nos interdum atrociſſimè torquet, & quamociſſimè non ſemel effert, ea eſt, in quâ torminibus, item et nauſeâ, ſive potiùs vomendi niſu adeo vexamur, ut tum, quum alvus ſordes ſolutas prætermodum egeſſerit, & quic- Definitiones.

quicquid in ventriculum, ſive per os ingeſtum, ſive aliundè confluxerit, cum impetu ex ore emittatur. Id morbi genus *cholera* dicitur, quæ, ſi nominis etymologiam ſpectes, quaſi *biliarem* ſonat; ideo tale nomen nactum, quoniam quicquid in eâ ægritudine evomitur bilem quodammodo ſapit, amaricans videlicet utplurimùm eſt. Duplicis generis vel penès Hippocratem cholera olim fuit: *humida* nimirum, aut *vera*, vel *legitima*: *ſicca*, vel *notha*, ſive *ſpuria*, aut *illegitima*. Humidam deſcribendo, affirmare conſueverunt Majores, *aſſiduam eſſe, atque exuberantem humoris pravi per ſuperiora, æquè ac per inferiora ejectionem, cum viſcerum perturbatione vehementi, ob facultatem expultricem valdè laceſſitam*. Siccam dixerunt, *ſpiritus, ſive flatus tum per ſuperiora, tum per inferiora excretionem, cum inflatione, ac ventris ſtrepitu, necnon etiam lumborum, laterumque dolore*. Verùm enim verò, ut luculentiùs loquamur, choleram definiendo, dividendoque, dicendum potiùs ducimus, *egeſtionem eſſe quandam, quâ tum supernè, tum infernè quicquid intus inteſtinis, & ſtomacho continetur, ejicimus cum torminibus, ac permoleſto vomendi niſu, ob varias abdominis ſpaſmodicas contractiones*. Si quæ egeruntur adeo craſſa ſint, ut ſub formâ recrementorum emittantur, tum cholera dicitur *humida*. Si flatus adinſtar erumpant, atque evaneſcant, nuncupatur *ſicca*. Ex quibus ſigna itidem habemus diagnoſtica quum præſens eſt.

Diagnoſis. Adnotandum tamen ſupereſt, choleram comites utplurimùm habere, aut etiam prævios ventris atrociſſimos cruciatus, cardialgiam, ſitim ardentiſſimam, animique creberrima quandoque deliquia &c. Pulſus in cholerâ præterea eſſe ſolet celer, concitatus, & plurimùm varius, frigeſiunt extrema &c. In ſiccâ alvus in-

inſuper ferè ſemper intumeſcit, obmurmurat, obſtrepit. Ad hæc regiones lumbares, item et latera in cholerâ affectis hinc, atque illinc, dolores varii, tum acres, tum obtuſi, & quaſi diſtrahentes, pervagantur.

Ad choleram excitandam cauſa ſunt potiſſimùm humores acres, ſive acidi, aut alio quovis pacto mordicantes, qui ventriculum, unà et inteſtina irritando, aut muſculos, vel membranas abdominis interiores variè lædendo, motus convulſivos excitant, & varias viſcerum imi ventris contractiones, ſive compreſſiones inducunt; quibus quicquid intus continetur ſupernè, æquè ac infernè, tum vomitu, tum dejectione, egeritur. Hinc alvi profluvium, unà et niſus vomendi, choleram faciunt. Si, aut cavum ventriculi, aut inteſtinorum anfractus multam recrementorum copiam intus contineant, vel ſi eò ingens confluat bilis, ſuccique pancreatici, aut laticis lymphatici ex glandulis finitimis colluvies, materia, quæ tum excernitur, choleram humidam procreat. Sin autem præfatæ capacitates, vel aerem tantùm excipiant, vel materia quædam tenuiſſima, quæ ſub aſpectum minimè cadat, ibi inſudet, tum ea in flatus extenuata, per ſuperiora, & per inferiora erumpit. Hinc choleram ſiccam, ſive ventoſam producit. Cauſa.

Non modò acutus, verùm et peracutus morbus habenda eſt cholera, quæ citiſſimè, & ſpatio quidem paucarum horarum, ægrotantem interdum extinguere potuit. Sicca, quàm humida, quoque pejor. Peſſima autem tum ſicca, tum humida, quum nulla patens, quæ eam procreaverit, præceſſerit cauſa. Cæterùm peſſimum in utrâque omen facere conſueverunt ſemper pulſus debilis, aut intermittens, urina, quæ, aut liveſcentem, aut nigricantem ſeſe perhibuit; multòque magis, quum ſudor per univerſum corpus ſeſe Prognoſis.

 fudit

ſudit frigidum, vel quum partes extremæ, cæteris incaleſcentibus, alſerint, tum maximè, quum, aut ſupervenerint ſingultus, aut cordis creberrimæ palpitationes, aut tum, quum quæ egeruntur alvi, & ventriculi ſordes, a ſtatu naturali longè receſſerint. At enim verò, aliquibus ſaltem in caſibus, eam, declinante febre, per modum criſeos ſaluberrimæ ſubſequutam fuiſſe, nobis etiam innotuit.

Curatio. Id potiſſimùm pro choleræ curatione adnotare juvabit, utrum ex ſymptomatibus præcipuis magis urgeat: num urgeat videlicet magis vomendi niſus, quàm dejiciendi ſtimulus. Si vomendi niſus, ad ea quæ vomitum ſiſtunt confugiendum: ad ea nimirum, quæ ad nauſeam evincendam, ante præſcripſimus. Contra, ſi dejiciendi ſtimulus, ea adhibenda ſunt, quæ ad alvi profluvium curandum propoſuimus. In genere tamen conveniunt potiones copioſæ, emollientes, diluenteſque, item et clyſteres, qui non abſimili polleant facultate. Conveniunt item oleoſa: ea nempe, quæ blandè ſolvunt, leniuntque, ut pravos humores ſolvendo leniter eluant, atque eorum acrimoniam leniendo cicurent, conſtractiones laxent, tormina, æquè ac, ſi adſint, dolores cardialgiacos ſolvant, & diſcutiant; in quem finem, nec improbamus opiata, theriacalia, confectiones anodynas, hiſque ſimilia; ea potiſſimùm, quæ vim habent alexipharmacam. Perſæpè contigit quoque, ut choleram vehementiſſimam, quæ rebus aut tepentibus, aut igne excalefactis, exacerbabatur; contigit, inquam, ut potiones gelidæ illico vel ſuſtulerint, vel ſaltem compreſſerint. Si cholera ſicca ſit ad eam eximendam conducunt præterea fotus, balnea, ſemicupia, inunctiones etiam externæ, cataplaſmata imo ventri appoſita &c. Quum febris ſuccendatur, quod non ſemel eveniſſe conſtat,

& quum

& quùm ea ardens ſit, ac viſcerum inflammationem imminentem fore ſimul ut indicaverit, ſanguinem educere expediet.

Hiſtoria VIII.

Quicquid, choleræ medendæ præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

SAſerna ruſticus quinquagenarius, in frigidam, ſiccamque corporis ſui conſtitutionem potiùs, quam in aliam inclinans, cæterùm fortis, lacertoſus, ac benè valens, agreſtibus tamen exercitationibus, quibus ſemper vacaverat, plurimùm defatigatus, menſe Octobri ſimul ut permultos fungos ſylveſtres, quos carbonibus pridem aſſaverat, avidè comederit, ſenſum quendam propè gingivas acerbum, qui dentes præcipuè molares ſtupefecerat, percipere cepit. Vertiginibus ſubinde correptus, viſum ad breve tempus amiſit. Mox, borborygmis variè ſupervenientibus, doloribus cardialgiacis, torminibus, ſudoribuſque frigidis, animo deliquit. Ac poſtremò aliquantulum recreatus, vomere, unà et ex alvo dejicere cepit materiam quandam flavam, amaricantem, ac glutinoſam; quâ egeſtâ, ſymptomata quodammodo leniri videbantur. At nihilominus paulò poſt recrudeſcebant, quouſque non abſimilis colluvies, tum infernè, tum ſupernè iterum excerneretur, quod crebrò ſuccedebat. Pulſus interim languens erat, valdè inæqualis, ac penè quandoque intermittens, fauces erant exhauſtæ, & ſiti laborabat ægrotans ardentiſſimâ. Conquerebatur inſuper de intenſiſſimo viſcerum ardore, quo renes, & veſicam imprimis ſibi aduri ajebat. His omnibus incommodis acceſſerat etiam præcordiorum ingens anguſtia, ac maximus ſpirandi labor. Quæ res effecit, ut de virulentâ ex fungis ingeſtis labe contractâ ſuſpicatus oleum commune

 recens

recens, ac dulce, quantùm fieri potuit, ad libram ſemis; nullâ interpoſitâ morâ, in Noſocomio, quo delatus jam recumbebat, ei propinaverim. Id vomitum ſtatim compreſſit, unà et alvum longè magis concitavit. Quamobrem, ut alvi ſordes adhuc magis eluerentur, juris inſulſi, & aquæ frigidæ, quia plurimùm ſitiebat, alternìs bibendi copiam fecimus; quo & alvum deterſimus, & morbi vires non parùm imminuimus; ſiquidem rediit in pulſu vigor, ceſſavit ſudor ille morboſus, facilior evaſit reſpiratio, atque intus, longè meliùs ſe habere in omnibus ratus æger, bolis hiſce A, ad leniendos dolores, reſtaurandaſque vires, priùs deglutitis, nonnihil conquievit. Expergefactus, tum nauſeam, tum alvi fluxum, tametſi longè minùs, quàm antea, adhuc tamen patiebatur. Hinc id conditum B ſoporiferum, unà et alexipharmacum ſtatim ſumendum ei confecimus; ac enemate ex oleo ſimplici communi indito, eoque cum ſordibus abundè emiſſo, iterum inclinato die, placidiſſimè ad multas horas obdormivit, plurimùm inſudavit, maximam urinæ copiam egeſſit, atque in meliùs ſubinde ſemper proceſſit; languens tamen prætermodum, ſitiens, ac cibos planè faſtidiens; cui propterea, ne languore deficeret, quoniam triduò cum eâ tam pervicaci ægritudine jam colluctatus eſſet, meri optimi malvatici cyathum propinavimus; quo refectus, paullatim ac ſenſim, omnino tandem convaluit.

A. ℞. *Confect. hyacinth., alkerm., theriac. ana. drach.j. M., reform. bol.* S. *A., & cap. ut m.*

B. ℞. *Confect. hyacinth., alkerm., radic. contrayerv., in pollinem redact. ana. drach. j., ſyrup. de cortic. citr. unc.j., aq. cinnam., & flor. aurant. ana. unc. ſs. M. f. condit., cui adde laud. nepent. liquid. gut.*

gut. viii. cap. cochleatim identidem repartitis vicibus, ſub veſperam, mediâ nocte, & antelucanis horis.

CAPUT XVI.

De Affectione Iliacâ.

HActenus de affectionibus, quæ alimentorum digeſtiones, chylique conſuetas diſtributiones, eorumque officinas, eoquòd laxa nimis fuerit alvus, lædere conſueverunt, egimus. Ad alias igitur pergamus oportet, quæ, quoniam adſtricta nimis eſt, iiſdem functionibus, iiſdemque viſceribus officiunt. Inter has ea primò occurrit, quæ *iliaca* nuncupatur ab ileo, quod inter inteſtina præ cæteris in tali morbo affici paſſim creditur. Affectio iliaca nihil eſt aliud profectò, quàm *alvi ſuppreſſio adeo contumax, ut vel nihil, vel propemodum nihil, excerni queat, cum dolore alvi atrociſſimo, ventris inflatione, ac vomitu adeo violento, ut vel alvi ſordes ex ore quandoque egerantur.* Dicitur quoque *volvulus* a volvendo, ſibi ſuadente imperitorum vulgo, ut funes intricatiſſimos per id morbi præter naturam circumvolvi, ac implicari inteſtina. Dicitur *chordapſus*, quoniam inteſtinorum eſt morbus, quæ a Græcis *chordæ* dicta ſunt. Dicitur inſuper ab atrocitate ſymptomatum, quæ inferre ſolet, *miſerere mei*: enim verò affectionem hanc deſcribendo, ita planè loquuti ſunt Majores. *Affectio iliaca dolor eſt inteſtinorum perquàm acerbus, ob continui ſolutionem violentam, cum tumore ventris imi, tantâque alvi obſtructione, ut nihil per inteſtina deſcendat; quæ chordæ adinſtar implicita, quicquid continent, ad ſuperiora rejiciunt, & vomitum concitant.* Definitiones.

Affectionis iliacæ, quæ præſens eſt, indicia ex Diagnoſis.

iis,

iis, quæ in definitione tradidimus, ſunt manifeſta; imminentem autem prædicere ſolent alvus diù compreſſa, tormina perquàm acuta: quæ inteſtina præſertim tenuja pervagantur: nauſea, quam vomitus paulò poſt inſequi ſolet &c.

Cauſa.

Ut volvulus ſuſcitetur, efficere plura poſſunt; at imprimis, aut inteſtinorum ſordes tantam pravitatem, aut ſucci tantam acrimoniam interdum ſibi comparare poſſunt, ut tunicas eorumdem interiores pungendo, eas convellant, ac motum inteſtinorum periſtalticum invertant. Hinc, alvo omnino compreſſâ, dolores, tormina, ſpaſmus, ventris inflatio, viſcerum contractiones, vomitus, & reliqua, quæ affectionem iliacam præcedere, comitari, & deſignare ſolent. Quicquid de ſordibus, ſucciſque pravis, inteſtinorum cavò contentis, ratione cauſarum volvulum producentium, paucis mox innuimus; dictum quoque volumus et de vermibus, aut lumbricis, & de ulceribus, ſinibuſque inteſtinorum fiſtuloſis, necnon etiam de humoribus, qui in tubulis ſtagnando, eorundem inteſtinorum tunicas inflammare, eaſque in tumorem attollere, recidere, lacerare, aut alio quovis pacto lædere intimè poſſunt.

Prognoſis.

De tali affectione, quæ inter morbos lethales, & peracutos jurè recenſenda eſt, plura ex Hippocrate habemus. *Quibus*, inquit Senex, *ex ſtillicidio urinæ*, a ſtranguriâ videlicet, *ileos ſupervenerit, ſeptem diebus pereunt; niſi, febre ſuperveniente, ſatis urina fluxerit* (a). *Ab ileo vomitus, ſingultus, deſipientia, & convulſio malum* (b). Quinimmo ſingultus, apud Ettmullerum, futuræ mortis in ileo prænuncium certum eſt. *A dejectione ſincerâ*, chyli nempè, *inteſtinorum difficultas malùm* (c). *Difficultas inteſtinorum ſi ab atrâ*

[a] *Sect. 6. aphor. 44.* [b] *Sect. 7 aphor. 10.* [c] *Sect. 7. aphor. 24.*

atrâ bile inceperint lethalis (a). *Morte terminari ileum, quum aut febris, aut alvi ſolutio ſupervenerit* (b). Mors in proximo verſatur, ex Galeno, quum fæces per os excernantur. Idem quoque, experientiâ teſte, expectare debemus, ſi contingat in ileo, ut vomitu vermes emittantur; vel, ſi recrementa aut supernè, aut infernè egeſta, & plurimùm fœtent, & a ſtatu naturali longè recedant.

Indicationes, quibus iliacæ affectionis curationem aggredi, eamque proſequi debemus, in eo potiſſimùm ſitas eſſe, exiſtimamus; primùm, ut materia peccans, quæ inteſtina proximè lædit, quàmprimùm diſcutiatur; mox, ut alvi ſordes per loca conſueta leniter egerantur. Hinc optima ſunt emollientia, oleoſa, & diluentia, quæ tum per os ingeſta, tum clyſteribus intus immiſſa, humoris peccantis acrimoniam infringunt, obruunt, ſive retundunt, eluuntque, fæces concretas ſolvunt, eaſque dejiciunt. At, quum non ſatis id fuerit, propinanda ſunt præterea camphorata, opiata, theriacalia, hiſque ſimilia, de quibus in præcedentibus: utpote quæ convulſiones eximant, æquè ac inteſtinorum dolores ſpaſmodicos cohibeant, eoſque ſedent. In quem finem nec improbamus fotus exteriores, inunctiones, ſemicupia, balnea, & præſertim emollientia, quæ ileum pervicaciſſimum non ſemel diſcuſſerunt. Affectionem hanc fumo nicotianæ, vulgò *tabaci*, per fiſtulam in anum indito, quamociſſimè ſe diſcuſſiſſe, in exercitationibus practicis circa medendi methodum, enarrat Federicus Dekkers. Si adſit febris, ſi viſcerum inflammationis indicia, tametſi imminentis, vena ſtatim ſolvenda, in partibus potiùs infernis, quàm ſupernis. Hinc, hirudines inteſtino recto præcipuè admotas, Curatio.

mirum

(a) *Sect.* 4. *aphor.* 24. (b) *lib.* 3. *de morb.*

mirum in modum profuiſſe ad ileum ſedandum, hactenus penè ſemper obſervavimus; quum ſanguis, qui ex vaſis hæmorrhoidalibus profluit, partem affectam proximè exoneret.

Hiſtoria IX.

Quicquid, Iliacæ paſſioni medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

CHryſis mulier quædam annorum triginta circiter, habitu pingui, temperamento ſanguineo prædita, modicæ ſtaturæ, fortis, ac benè valens; menſe Februario, flante boreâ, ac fontibus in Urbe gelu ubique concretis, quum Bacchanaliorum ludos perſonata publicè celebraret, varia tempeſtatis illius frigidiſſimæ paſſa eſt incommoda. Ex theatro tandem in atrium domeſticum ſeſe tranſtulit; ubi ad multam noctem choreas viciſſim feſtivè ducens, ac ad animi uſque deliquium poſtremò defatigata; merum primùm, ut vires reficeret, chocolatam ſubinde, ac varias poſtmodum potiones gelidas, ſubacidas, ſaccharataſque, identidem ſorbuit. Mox tandem recubuit, ac placidè obdormivit. Poſtridie diluculò expergefacta, nauſeâ quadam plurimùm ſibi infeſtâ tentatur. Alvus ei obmurmurare, & flatibus intumeſcere cepit. Flatus eructans crebrò cum ſonitu emittit. At non multùm poſt torminibus laceſſitâ, ac alvo omnino compreſsâ, pituitam primò glutinoſam, inſipidamque, mox perquàmacidam, frequenter evomit. Proſequitur vomitus, & locò pituitæ, bilem valde amaricantem egerit. Adeo interim adſtringitur alvus, ut nec flatus excernere quidem poſſit. Accedit inſuper cardialgia, ſitis ardentiſſima, viſcerum ardor, anxietas, urinæ ſtillicidium permoleſtum, & reliqua, quibus promiſcuè noſtra Chryſis angebatur. Nihiloſecius haud febriebat, pulſus conſtans erat, tametſi durus, contractuſque;

lin-

lingua humida, urina cruda, ac perexigua, quæ, uti diximus, guttatim inſtillabat. Prope meridiem ægrotantem viſimus, cui enemate emollienti ſubmiſſo, quod neutiquam excrevit, oleum amygdalarum dulcium recens, ita ut in A paratum, illico propinavimus; quod confeſtim vomendo rejecit. Et quoniam ſymptomata magis adhuc invaleſcebant, & ut alvus, quæ prætermodum dura erat, aliquatenus emolliretur, fotus emollientes cum ſpongiis, ut moris eſt, imo ventri adhibuimus. At enim verò, ne inflammatio, quæ ex pluribus indiciis imminens videbatur, superveniret, ſaphenâ ſolutâ, libram circiter ſanguinis extraximus, & bolos hoſce B ſtatim ſumendos ei confecimus, qui aliquantulum in ventriculo commorati, omnia ſymptomata quodammodo pacaverunt. Attamen, nec vomitus omnino ceſſabat, nec vel quid minimum alvus excernebat. Quamobrem, enemate ex oleo ſimplici communi ſub veſperam iterum indito, ut per horam in ſemicupio ex hydrelæo ſubmerſa commoraretur, decrevimus. Semicupii beneficio ſoluta eſt alvus, ex quâ, quicquid per clyſteres antea immiſſum fuit non modò, verùm etiam plurima pravæ indolis ſordium copia, maximâ cum utilitate profluxit. Hinc, præter cibi faſtidium, fractaſque vires, quæ tanquam morbi quædam reliquiæ perſtiterant, nil aliud planè ex reſolutâ ægritudine ſupererat. Ut igitur viſcera adhuc magis eluerentur, & morbi radices funditus avellerentur, potionem hanc C ſolventem antelucanis horis hauriendam ei præſcripſimus, cui permultam aquam ſimplicem frigidam, ut eam, quâ intus vehementer ardebat, reſtingueret ſitim, ex intervallo ſuperbibit; quâ tum ex alvo, tum in urinam celerrimè ſubinde egeſtâ, placidiſſimè conquievit, ac optimè convaluit.

A ℞. *Sperm. cet. drach.j., olei amygd. dulc. rec., & ſin. ign. extr. unc.iv., aq. cinnam. unc.j. M., & cap. in jure, ut m.*

B ℞. *Confect. hyacinth. alb. ſ. o., theriac. ana. drach.j., camph. gr.iij. M., refor. bol., quos cap., ut m. ſubibat aq. theriacal.,tot. citr., ac menth. ana. unc.j.*

C ℞. *Fol. ſen. orient. ſine ſtipitibus unc.ſs., crem. tart. drach. ij., cinnam. opt. ſcrup.j., aq. commun. q.ſ. M., f. inf. S. A. colet., & adde ſemin. melon. unc.ij., f. emulſ. ſolv. S. A., & adde mell. hiſpan. unc. ij. Cap. frigidam, ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Diſcrimen inter affectionem iliacam, colicam, & nephriticam.

ILiacam affectionem tum Veteres concitari opinabantur, quum inteſtina tenuja afficerentur. Quum autem craſſa, & colon præcipuè, tum colicam exoriri rati, veluti ex unâ, eâdemque affectione duplicem effecerunt. Colica igitur, & ileus, affectiones nimirum, quæ nonniſi ſecundùm magis, & minùs diſtant, ratione partis affectæ Priſcis diſcrepare viſæ ſunt. Quamobrem, ut ileus ab ileo inteſtino, ita et colica ab inteſtino colo nomen ſortita eſſe videtur; quam propterea deſcribendo, *eam eſſe*, olim tradiderunt Majores, *dolorem inteſtini coli, a rebus continuum ſolventibus elicitum*. Nobis tamen dicendum potiùs arriſit, nihil aliud eſſe colicam, *præterquàm affectionem iliacam in gradu leniori*; *in quo videlicet inteſtinorum dolores, vel tormina, item et reliqua ſymptomata, longè minùs torquent, quàm in ileo perfecto*: idque, quoniam aut humor peccans, aut alia quævis cauſa ægritudinem inducens, lenior eſt; nec adeo vehementer agit, inteſtinorum plexus lædendo. Enim verò in colicâ nec acriter adeo afficimur, nec alvus eſt adeo

adeo adſtricta, nec vomitus adeo vehemens, ut per os vel fæces egerantur. Hinc eſt, quòd colica perſæpè cum nephritide, cum renum nimirum ex calculo potiſſimùm affectione, confunditur; quum eoſdem propemodum effectus inferre utraque ſoleat. Differunt tamen utplurimùm ratione: tum urinæ, quæ excernitur: tum loci, qui dolore afficitur: tum intenſione, & qualitate ipſius doloris, qui partem afficit. Urina in nephritide eſſe ſolet, aut arenulis referta, aut perexigua, aut defœcatiſſima, & limpida. In colicâ potiùs exuberans, cænoſa, & craſſior. In nephritide tametſi, vel ad inguina, vel ad regionem pubis interdum prolatetur dolor, peracutus tamen, ac lumbis infixus plerùnque inſidet, ad inferiora quodammodo declinans. Femora, item et crura quamſæpiſſimè convellit; aut eorum ſaltem ſtuporem, pluribus ex cauſis infra exponendis, inducit. In colicâ, neque acris, neque pungens adeo eſſe, neque adeo obnixè, atque atrociter lumbos tentare ſolet; quinimmo regionem præcipuè abdominis anteriorem hinc inde ſine lege pervagatur. Non eſt tamen, quod illorum opinionem planè improbemus, qui ſibi ſuadent, tum in colicâ, tum etiam in ileo, colum frequentiùs lædi, quàm reliqua inteſtina. Colon enim, & ob maximam longitudinem, & ob cellulas, atque anfractus creberrimos, ſordes faciliùs ſiſtit, continetque; quæ diutiùs proindè ibi commorantur, immutantur, corrumpuntur, acriores fiunt; & nonniſi maturè excernantur, pravitatem quandam ſibi nactæ, affectiones præfatas facilè ingenerant. Meſenterium, ejuſque plexus in utrâque affectione, neque injurià, culpare conſuevit Williſius; fieri quippe poteſt, ut meſenterio affecto, ob viciniam, ut ita dicam, et ipſa lædantur inteſtina; quæ propterea ex conſortio læſa, aut ileum, aut colicam provo-

 cent.

cent. Colica affectio, minùs quamvis habeat periculi, quàm iliaca, in iliacam tamen facilè tranſit: quo in caſu lethalis. Lethalis item, ſi vulneribus inteſtinorum, ſi cum febre acutâ, quæ viſcera inflammari indicet ſi viribus prætermodum ſolutis, ſupervenerit. In paralyſin, epilepſiam, apoplexiam, cæteraſque capitis affectiones, in arctum præcipuè ſoporem, necnon etiam in arthritidem ceſſiſſe, et nos interdum obſervavimus. Verùm quum talem colica fecerit metaſtaſin, eam potiùs ſpirituum animalium vitio, aut cerebro, nerviſque affectis extitiſſe opinamur: ortum nimirum duxiſſe, tum exiſtimamus, a convulſione quadam viſcerum interiori, quam ſpiritus præfati cum impetu a cerebro per nervos in plexus propulſi abdominis induxerint. Ut diſcutiatur colica, quæ ab ileo nonniſi gradibus, ut antea jam diximus, differt, eadem propemodum, quæ ileo curando propoſuimus, medica expoſtulat auxilia.

Hiſtoria X.

Quicquid, colicæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

AMarillis decem, & octo ab illinc annos nata, agreſtis puella, corpore ſano, habitu gracili, ac bilioſo, quod videlicet calidum, & ſiccum vulgò dixiſſent, temperamento donata; menſe Majo anni proximè elapſi, atrociſſimam Tuſculi ex vario rerum abuſu, eâ propè, ut inſequitur, ratione, ſibi peperit colicam. Dies erat Veneri a Majoribus dicata, quum, zephyro flante, in hortis tuſculanis ſubdio, aere tranquillo, ſimul ut lac plurimùm cum fragis ac ſaccharo conditum, geluque concretum, jejunis faucibus ingeſſiſſet, ſpatiaretur; et unà cum aliis puellis luderet prætermodum delaſſata, ac ſudans, diſcalceata nudis pedibus, ſecus confluentem, ripas her-

bidas,

bidas, florenteſque, ac rore madidas, ſaltando, jocosè peſſundaret, iiſque alacriter inſultans. Dum hilaris inquam, cum cæteris ita ludit, ac penè debacchatur, ſitiens, merum, quod ei propinatur, perbibit. Dolore quodam acerrimo circa pubem ſubinde vexatur, quo factum fuit, ut in proximo ſecedens recumberet. At adeo increbuit dolor, ut die inclinato domum reverſa Medicum efflagitaret. In viciniis, relaxandi animi causâ, verſabamur et ipſi; qui propterea famâ commoti, eam inviſimus. Languens erat, ſqualens, irrequieta. Pulſum debilem, contractumque, ac propemodum febrientem percepimus. Eructabat, flatus etiam deorſum cum ſonitu emittebat. Obmurmurabat alvus, & nonnihil intumuerat. Conquerebatur Amarillis, intorquebatur, ſibique metipſi plurimùm infeſta, hinc, atque illinc variis in modis exagitabatur; ob tormina præſertim, quæ per regionem inteſtini coli, necnon etiam umbilicalem, ab inguine ſurſum ad epigaſtrium evagabantur. Adſtricta erat alvus. Urinas tamen copiosè, eaſque non coctas, craſſas licèt, egerebat. Quibus maturè expenſis, quoniam tum, quum viſcera intus æſtuabant, ei impensè pedes algebant, ut ſpongiis aquâ tepente perfuſis diù foverentur effecimus, & clyſtere ex hydrelæo mellito, qui alvum commodè civit, indito, ut ea ſanguinis, quem ex menſibus pridem ſuppreſſis jam redundare cognovimus, quantitas imminueretur, libram circiter, ſaphenâ ſectâ, extraximus. Mox oleum commune optimum in jure vitulino modicè ſalito ad uncias quatuor illico ſumendum præſcripſimus; cui tamen bolum ex theriacâ, trypherâ magnâ cum caſtoreo, eâ, quæ inſequitur normâ A, confectum, præcedere fecimus. Alvus interim decoctionibus emollientibus fovebatur, cui omentum vervecinum cum oleo communi, &

cam-

camphorato ita, ut indicat B, digeſtum, quamſæpiſſimè adhibuimus. Dum hæc perficiuntur, blando capta ſopore, placidiſſimè obdormivit, & colica penitus evanuit. At enim verò, ut ſitim, quæ adhuc ſupererat, expleret, aquæ limpidiſſimæ, frigidiuſculæ ita, ut ex fonte, qui in proximo aderat, poſilierat, copiam fecimus; quæ iterum, atque iterum, utut ei libuerit, abundè epota, alvum tandem concitavit, atque a ſordibus intus ingeſtis exterſit.

A ℞. *Theriac., trypher. magn. ana. drach. j, caſtor. gr. iij. M., ref. bol. ſumend., ut m.*

B ℞. *Ol. commun. libr. j., camph. ſcrup. j. M. in vaſe, cui infunde omentum vervecinum. Caleſiat in B. M. pro unctione. ut m. ſive omen. aq. tep. eal. ol. infund.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quare potiones frigidæ colicam, ileum, & choleram quandoque ſiſtant.

COlicam, ileum, & choleram, quum reliqua omnia tum intus, tum foris medica adhibita auxilia reſpuerint, potui aquæ gelidæ, necnon etiam gelu viſceribus extrinſecùs admoto, confeſtim ceſſiſſe, & a Majoribus noſtris, vel ab ipſo Hippocrate, accepimus, & ipſimet interdum vidimus. Ex quo inferre debemus, potiones frigidas, æquè ac frigus ipſum extrinſecùs adveniens, iis potiſſimùm, quibus pedes extremi prætermodum alſerint, ut eas affectiones procreare, ita et quandoque diſcutere potuiſſe. Eas; ut opinor, procrearunt, ubi, cute ſtipatâ, effluvia intus coercita in tubulis ſiſtuntur, & efferveſcunt, membranas impellunt, eaſque incendunt, ac nervos inteſtinorum laceſſunt. Diſcuſſerunt autem, quum vim maximam humoris æſtuantis, qui tunicas inteſtinorum divexabat, compreſſerint.

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quàre æſtate præſertim, & autumno, quibus intempeſtivè refrixerint pedes, plurimæ ſuperveniunt affectiones.

QUibus, æſtate præſertim, & autumno, ubi reliquæ humani corporis partes vitam habentes, aut jam extrinſecùs incaluerint, aut ſaltem tepuerint, intempeſtivè refrixerint pedes, frequens eſt, ut alvus niſi ſpontè, ut ita dicam, ſuâ ſolvatur: frequens eſt, inquam, ut vel cardialgia, vel colica, vel teneſmus, aut vertigo, aut gravedo, aut vomitus, aut conſimiles ſuſcitentur affectiones; quæ maximum præ cæteris inter pedes, ſtomachum, inteſtina, & cerebrum ineſſe conſortium commonſtrant. Id nihilominus hyeme, item et vere frigido, ubi reliquum corpus actu friget, tametſi gelu pedes alſerint, non adeo frequenter occurrit. Iſtius eventus originem quiſquis, quæ mox proferam, maturè perpendat, facilè attingere poterit. Ex ſudoribus, aliiſque ſordibus, quæ aut ex pedibus indeſinenter profluunt, aut cumulatæ pedibus extrinſecùs inhærent, nemo non videt, quanta ſit recrementorum copia, quæ aut a ſanguine, aut ab aliis circumeuntibus humoribus per effluvia, ſive glandularum, ſive minimorum meatuum ope, in pedibus ſecernuntur. Talia recrementorum effluvia tum quum, frigoribus, cutis in pedibus conſtipetur, intus aut per venas, aut per alios tubulos retrocedunt, & remeant, fluida univerſa coinquinant, eaque labefaciunt; quæ, niſi labem ita contractam ſubinde deponant, excernant, ac in viſceribus abdominis, penè dicam, deſpument, ad cerebrum provecta, nervorum principium turbant, membranas inficiunt, ſpirituum animalium motum pervertunt, & aut vertiginem concitant, aut gravedinem pariunt. At in viſceribus abdo-

minis præfata labes excreta, niſi aut unà cum bile, ſuccoque pancreatico, aut cum latice ventriculi, ſive inteſtinorum in cavum aut ventriculi, aut inteſtinorum, aut per renes in urinam provehatur, & quamprimùm eximatur, cardialgiam, vomitum, tormina, imi ventris tenſiones, teneſmum, dolores nephriticos, & reliqua progenerat. Id autem ideo, ni fallor, non adeo frequens hyeme, & vere evenire ſolet, quoniam hyeme, & vere pedes minùs expirant, & viſcerum facultates ob calorem pluribus ex cauſis intus adauctum validiores ſunt, & iccirco pravis humoribus excutiendis aptiores. Calorem autem in viſceribus hyeme potiſſimùm, & vere longè magis vigere vel ab ipſo Hippocrate habemus. *Ventres hyeme, & vere naturâ calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi; quare per ea tempora, alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tum calor innatus plurimus eſt, unde pluribus egent alimentis* (a). Quare tum vigeat calor interior, id fieri potiſſimùm exiſtimamus, coquòd validior eſt fermentatio; quæ in viſceribus eò validior elicitur, quò cutis minùs exſpirat, & quò major eſt quantitas ætheris illius, ſive nitri, ut ita dicam, aerei, quod frigoribus nivoſis præcipuè unà cum aere inſpirato pulmones ingreditur, in pulmonibus venas ſubit pneumonicas, ac per venas pneumonicas in ſinus cordis infertur, ut inde per aortam quaquaverſum effundatur. Nitrum quippe illud perquàm tenue, quo, utì plures indicant ſenſuum obſervationes, iis præ cæteris tempeſtatibus ſcatere ſolet aer exterior, ut aquam exteriorem figit, & gelat, ita quoque in receſſibus corporis humani viventis cum reliquis fluidorum æſtuantibus particulis immixtum, fermentationem, & calorem promovet; non ſecus ac fieri quotidiè

[a] *Aphor.* 15. *Sect.* 1.

diè conſtat in pulvere nitrato, ob nitrum, quod cum ſulphure, & carbone in eo accenſum, plurimùm vigoris erumpentibus flammis impertitur; quæ proinde in bellicis tormentis, aut in cavis concluſæ, nitri potiſſimùm causâ, evenit, ut rareſiant, & prolatentur. Quinimmo et a nitro ſibi partas explicant vires, reboant, obices concutiunt, repagula proſternunt, & quaſi ſuperbientes in ſublime, recenti, ut ita dicam, ſpiritu, evectæ, in denſiſſimam glomerantur nubem, uſque dum, eo ſeneſcente, ac penè deſtitutæ, proprio cedant ponderi, languentes ſubſideant, ac penitus eveneſcant.

ANIMADVERSIONES AD PATHOL., ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

MEſenterium inter organa, atque officinas digeſtionis non immeritò recenſetur; chylus enim, qui in inteſtinis ab alimentis incoctis, ſubactis, digeſtiſque, fermentationis ope elicitur, venas lacteas, ut ante jam innuimus, ſubit: ſubit videlicet meſenterium, atque in meſenterio glandulas, ſive potiùs receptacula ſubit communia, minima priùs, inde majora, ac poſtremò maximum, chyli nempe cyſternam. Unde per ductum thoracicum venam ſubclaviam ſiniſtram ingreditur, ac per venam ſubclaviam truncum venæ cavæ, a quâ immittitur in cordis ſinus, ut tandem per arterias unà cum reliquo ſanguine ad univerſa corporis humani viventis organa dirimatur; in quibus partes omnes tum fluidas, tum ſolidas nutrit, & fovet. Pone igitur, ut meſenterio infarcto, oppletoque, infarciantur, oppleantur, aut alio quovis pacto occludantur, obſtruanturque ductus chyli præfati; tum

Nonnulla de Meſenterio affecto, ratione tum cauſæ, tum curationis proponuntur.

ex denegato in ſanguinem alimoniæ influxu, fieri haud poteſt, quominus corpus contabeſcat. Quamobrem peſſimum habendum eſt inter humani corporis viventis affectiones meſenterium obſtructum. Et quoniam in cavo abdominis inter inteſtina conditur meſenterium, ac penè deliteſcit, ideo perquàm difficilè fuit ſemper ejus obſtructiones tactu percipere; tum maximè, quum eâ, quâ ſcatet pinguedine, ſenſum, qui alioquin ob nervorum plexus creberrimos acris eſſe debuiſſet, ſibi valde retundit. Quapropter num infarctum ſit meſenterium, conjectari oportet: ex ſordibus alvo egeſtis, quæ tum chyloſæ occurrunt: ex macie universâ, quæ ex præcluſo ſucci partibus alendis idonei aditu, propediem ſubſequatur, neceſſe eſt: ex moleſto quodam gravitatis ſenſu, quem in receſſibus ventris imi, non procul ab epigaſtrio, percipiunt ægri, & qui exiguò poſt cibum ingeſtum invaleſcit. Quinimmo eo in caſu, quoniam ventriculus, qui explicari ampliùs commodè nequit, proximas comprimit regiones, efficit, ut omnia recrudeſcant incommoda; arteriæ quippe, in dorſo præſertim, vehementiùs pulſant; & diaphragma, quod ſurſum in thoracem propellitur, impedimento eſt, ne liberè pulmones explicentur. Hinc ſpirandi difficultas fit major. Id generis obſtructionibus, non ſecus ac reliquis omnibus diſcutiendis, evincendiſque, ut infra dicendum, apprimè conducunt rhabarbarata, chalybeata, amaricantia, blandè volatilia, aromatiſata, acidula, item et diluentia, tum foris, tum intus, quæ humores concretos ſolvunt, ſalia fundunt, eaque fuſa eluunt; de quibus omnibus ſuo loco, ubi de viſcerum obſtructionibus in genere verba facturis, fusè dicendum. Adnotemus interim perſunctoriè hìc ſaltem oportet, meſenterii non modò, verùm etiam cæterorum

rum viſcerum obſtructionibus univerſis reſerandis, nil magis idoneum nos hactenus adhibuiſſe, præterquàm eam concuſſionis ſpeciem, quam viſceribus infarctis comparavimus per altum defluxum aquæ, modò tepentis, modò etiam frigidæ, modò ſimplicis, modò ſalmacidæ, modò naturalis, modò artificialis, prout obſtructionis exegerit natura. Per altum, inquam, aquæ defluxum ex tubo plurimùm elato ita irruat, ſive potiùs excidat in regionem partis affectæ, tubo commodè ſubjectam, ut eam proinde pulſans, ac concutiens, humores in tubulis concretos, atque ſtagnantes ſolvat, promoveatque. Id præſidii genus vernaculo apud Tuſcos idiomate, fieri dicitur *a maniera di doccia, o di embrocazione, o di embrocca*; quod, & in doloribus articulorum pervicaciſſimis, & in iſchiade laborantibus plurimùm profuiſſe item cognovimus.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

MEſenterium obſtructum tabem non modò lethalem quandoque molitur; verùm etiam inflammationes, abſceſſus, & ulcus intus in cavo procreat abdominis; humor quippe in tubulis infarctis ſtagnans, partibus oleoſis, volatilioribus, quæ nimium reliquarum comprimunt æſtum, abſumptis, vaporatiſque, præter naturam effervеſcit, fermentatur, atque immutatur adeo, ut in pus converſus, vel abſceſſus, vel ulcus meſenterii producat. Tum inflammationes, tum abſceſſus, tum ulcus, quod meſenterio inſidet, ob nervorum plexus, qui in meſenterio, affecti, reliqua quoque ex conſortio afficiunt viſcera, non ex facili dignoſces. Hinc admodum varia, admodum incerta, & Quomodo affectiones meſenterii dignoſci poſſunt.

 val-

valde ambigua in affectibus meſenterii concitantur ſymptomata. At enim verò ex meſenterio inflammato febris ſuccenditur utplurimùm lenta, & quaſi ſemitertiana, cui præterea lumborum accedunt dolores ob nexum, quo lumbis firmiter meſenterium inhæret. Supprimitur quandoque alvus, aut dejectiones chyloſas egerit; quas ichor non rarò ſubſequitur tenuis, modò purus, modò fœcibus infuſus, ſeu coinquinatus. Meſenterii abſceſſus, æquè ac ulcera nonniſi poſt obitum, cadavere ſecto, eâ quamvis acri mentis indagine, ex indiciis antea proſequuti, attingere poſſumus. De iis tamen et priuſquàm deceſſerit æger, ſuſpicari quodammodo datum erit, ſi præter enarrata ſymptomata, dolores pulſantes, atque ardores ſuſcitentur; qui veluti in abdomine interiori, modò remiſſi, modò intenſi, viſcera ex intervallo divexent, ac propè inurant. Ex prædictis affectionibus, omnes licèt plurimùm ſint lethales, lenior inflammatio habetur; quam quandoque diſcutiunt opportuna ſanguinis miſſio, ſpermaceti, camphora, & laudanum oleo amygdalarum dulcium recenti ſolutum, tum per os propinatum, tum enemate inditum, tum extrinſecùs, vel inunctione, vel fotu, vel emplaſtro admotum, decoctiones, & infuſiones anodynæ, diſcutienteſque ex floribus papaveris rhœados, ſambuci, violarum, & reliqua, de quibus univerſis, ubi de viſcerum inflammatione, pulmonum præcipuè, dicere opus erit. Niſi cedat, ſuppurat, aut in ulcus ſordidum convertitur, vel ad annos etiam perducitur. Quinimmo ceſſans viciſſim, & recurrens, febriculam erraticam, ac colicam intermittentem procreat. Ulcus meſenterii, eòque magis abſceſſum tanquam inſanabilem ipſe prorſus haberem, niſi a pluribus qui de eo ſcripſerunt, accepiſſem, ſanatum non ſemel fuiſſe, ſanie ſponte per al-

vum

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula V.

FIGURA I.

Exhibet viſcera, quæ medio, infimoque ventre reſecto, in conſpectum veniunt ab Euſtachio excerpta.

A Cerebrum piâ matre involutum *a* Falx meſſoria
B B Pulmones
C Diaphragmatis lymbus exterior D D Hepar
E E Omentum
F Inteſtini ilei portio
b Hepatis vinculum ſuſpenſorium

FIGURA II.

Oſtendit trachæam, atque pulmones in parte anteriori.

A Laryngis pars anterior
B Trachæa *a* Thymus
C C Lobi pulmonum
D Diaphragma

FIGURA III.

Indicat trachææ, & pulmonum partem anticam.

A Laryngis pars poſterior
a Trachææ pars membranacea
b Arteriæ aortæ portio

FIGURA IV.

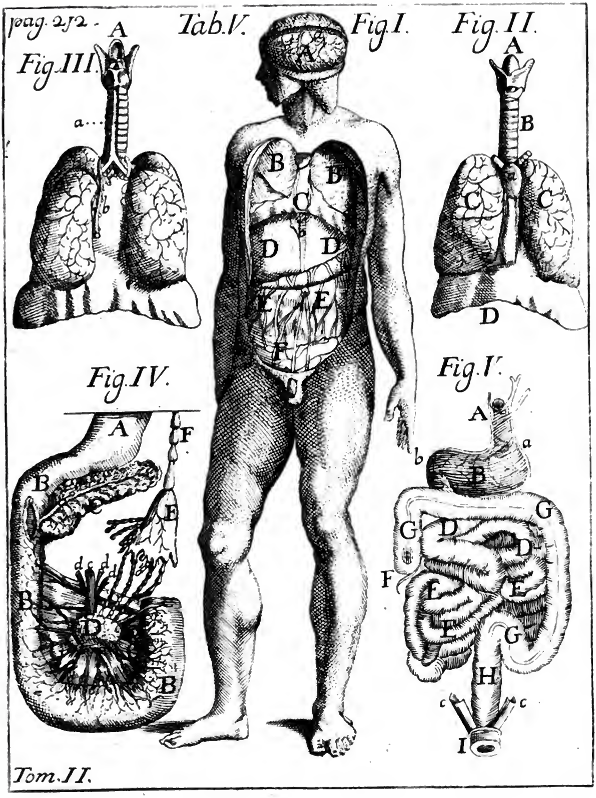
Indicat Duodenum, Pancreas, & Meſenterii ſubſtantiam.

A Ventriculi portio
BBB Inteſtinum duodenum
C Pancreas membranâ exutum
a Pancreatis ductus communis in duodenum hians
D Glandula meſenterii
E Cyſterna Pecquetiana
F Ductus thoracicus
b Vena meſeraica
c c c Nervi meſenterii, qui in plexu deinde uniuntur
G G Vaſa meſenterii, quæ turgent humoribus; quæ verò frequentioribus valvulis inſtructa apparent per totidem veluti nodulos vaſa ſunt chylifera, & lymphatica; reliqua ſunt ſanguifera

FIGURA V.

Indicat æſophagum, ventriculum, atque inteſtina in ſitu naturali.

A Oeſophagus
a Orificium œſophagi ſiniſtrum
B Ventriculus *b* Pylorus
C Inteſtinum duodenum
D D Jejunum E E Ileum
F Cæcum
G G Colon
H Rectum
I Podex
c c Podicis muſculi.

pag. 252.
Tab. V.
Fig. I.
Fig. II.
Fig. III.
Fig. IV.
Fig. V.
Tom. II.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

vum unà cum fœcibus excretâ. Affectionibus ejuſmodi occurrendum eſt balſaminis, therebintinatis, lenioribus tamen, chalybeatis, vulnerariis, atque eluentibus; de quibus, & ante jam dictum, & infra, ubi de phthiſi ex ulcere præſertim interiori, dicendum.

LIBRI

LIBRI SECUNDI

SECTIO TERTIA.

De Pulmonibus, cæteriſque reſpirationis organis, deque iis, quæ ratione partium iſtarum in corpore humano vitam habente tum ſecundùm, tum præter naturam exoriri poſſunt.

CAPUT I.

De Pulmonibus.

Deſcribuntur pulmones.

PUlmo eſt viſcus thoracis organicum, diſſimilare, membranaceum, molle, ſpongioſum, reſpirando inſerviens. Molem habet maximam; univerſum quippe occupat thoracis cavum. Figuram habet bifidam, ungulæ bubulinæ non abſimilem. Pulmones bipartitur mediaſtinum in binas ſectiones laterales, ſive in duos lobos maximos, qui cor laxè complectuntur. Lobus dexter in tres alios lobos diſtinguitur minores. Siniſter in duos tantùm. Sterno anteriùs, ope mediaſtini, alligatur. Poſteriùs vertebris dorſalibus. A lateribus pleuræ nexibus fibroſis perquàm tenuibus. Supernè faucibus ſuſpenditur tracheæ beneficio.

Tra-

Trachea, ſive aſpera arteria, eſt fiſtula quædam partim membranacea, partim cartilaginea, quæ aerem inſpiratum ab ore immittit ad pulmones, æquè ac expiratum, unà cum vaporibus, fuliginibus, aliiſque pituitoſis recrementis emittit a pulmonibus per os. Initium ducit a faucibus prope pharyngem. Anteriùs tamen, ubi caput extuberat tracheæ cartilagineum, ibi nempe, ubi *larynx* nuncupatur, *Adæ pomum* efficit in maribus. Exinde per faciem gulæ anteriorem œſophago ſemper adhærens, rectà ferè deſcendit ad pulmones, quos ingreditur pluribus diſtractis propaginibus, quæ *bronchia* dicuntur. Propè quartam circiter thoracis vertebram finditur, duos efficiens ramos, ſive duos admodum inſignes truncos, quorum ſinguli ingrediuntur lobum ſui lateris; ubi et in alios minores iterum, atque iterum deinceps ſemper minores diſpertiuntur; eòuſque dum in minimas tandem abeant propagines capillares, quæ ſubeunt veſiculas componentes ſubſtantiam pneumonicam. Deſcribitur Trachea.

Tracheæ ductus ſupernè, anteriùs ne concidat, cartilagineus. Poſteriùs, ut oeſophago cedat, quum per cibos ingeſtos explicatur, membranaceus. Quocirca extra pulmones pluribus compingitur veluti anulis ſemilunaribus cartilagineis, quorum ſuperiores majores ſunt; minores ſubinde a larynge versùs pulmones; atque ab invicem nonnihil recedunt. Infernè, hoc eſt poſtquam ingreſſa eſt trachea ſubſtantiam pneumonicam, omnino evadit cartilaginea. Iccirco anuli cartilaginei, qui in ductu tracheæ ſuperiori ſemilunares deprehenduntur, orbem in bronchiis complent, atque anulus inferior minor, ſuperiorem majorem, ambitu ſuo, nonnihil ingreditur. Quo fit, ut anuli ſuperiores majores mutuò colligentur ligamentis carneis peculiaribus. Inferiùs minimi ſolis membranis tracheam veſtientibus. Deſcribuntur cartilagines tracheam componentes

Du-

etiam vocem procreant; quæ tamen, ut modulata concinnè inflectatur, & conſonet, tracheæ caput, larynx videlicet, miro ſanè opificio inſtructum videtur. Pluribus enim compingitur cartilaginibus, pluribuſque muſculis donatur; quorun beneficio exagitantur cartilagines, diſtrahuntur viciſſim, contrahunturque. Numero quinque ſunt cartilagines. A figurâ dicuntur, *Thyroides*, vel ſcutiformis: *Cricoides*, vel anularis: *Arytænoides*, *ſive gutturnalis*, quæ duplex eſt. *Epiglottis*, ideſt lingua minor, ſive lingua parva ad linguæ baſin quodammodo inſurgens. Orificium ſuperius laryngis, improprie quamvis, *glotten* inter Sectores quiſpiam appellavit.

Scutiformis, ſive thyroides, veluti ſcutum, quo belli dimicando utebantur Majores, quadratum, aptatur faciei laryngis anteriori. Anteriùs gibba, maribus præcipuè, quibus propterea *Adæ pomum* conſtruit. Poſteriùs cava, ſuoque cavo cricoidem, ſive anularem excipit. In angulis producitur, ac quatuor propterea emittit proceſſus: binos longiores ſupernè, quibus ad linguæ baſin immittitur oſſi hyoidi: binos tenujores infernè, quibus incumbit proximæ cartilagini laryngis. Deſcribitur Scutiformis.

Anularis, ſive cricoides, veluti anulus cartilagineus univerſam complectitur laryngem. Anularis a parte poſticâ nonnihil conſurgit in duas eminentias cartilagineas, quæ *arytænoides* vocantur. Ita conſurgunt arytænoides, ut rimulam quandam inter ſe relinquant, quâ gutturnii ſpeciem æmulari ſolent. Per rimulam hanc aer pulmonibus inſpiratus, ac expiratus, alternìs ingreditur, atque egreditur. Deſcribitur Cricoides.

Epiglottis figuram habet triangularem. Baſis producitur a parte supernâ cartilaginis ſcutiformis, cui inhæret, & quaſi continua eſt. Exinde proſequi- Deſcribitur Epiglottis.

tur per univerſum ambitum laryngis verſus pharyngem; ideoque laryngem appoſitè claudit. Quinimmo et reſiſtit, ne alimenta in cavum irruant tracheæ. Enim verò, quum deglutimus, cibum, & potum a labiis ſummis per faciem linguæ ſuperiorem compellimus versùs fauces; qui propterea ita compulſi ad linguæ baſin epiglottidem offendentes, eam valdè deprimunt, & laryngem claudunt. Epiglottis contra levi de cauſâ attollitur, & laryngis orificium pandit. Hinc pituitam, craſſiorem licèt, a pulmone per tracheam tuſſiendo excernimus; & Epiglottis, reſpectu laryngis, valvulæ munere fungitur.

Deſcribuntur muſculi Laryngis communes.

Cartilagines præfatæ, muſculorum ope, identidem commotæ ad vocis tonum apprime conducunt. Quapropter muſculos treſdecim habent, quorum quatuor dicuntur *communes*, novem *proprii*. Ex communibus dicuntur alii *ſternothyroydæi*, alii *hyothyroidæi*. Sternothyroydæi bini ſunt. Conſurgunt a parte ſupernâ oſſis ſterni; exindè per faciem tracheæ anteriorem conſcendunt baſin ſcutiformis. Hinc agendo ſcutiformem deprimunt. Hyothyroidæi bini ſunt quoque. A baſi oſſis hyoidis deſcendunt utrinque ad baſin ſcutiformis; atque adeo agendo ſcutiformem attollunt.

Deſcribuntur proprij.

Ex propriis bini dicuntur *cricothyroidæi anteriores*. Bini *cricothyroidæi* poſteriores. Bini *cricoarytænoidæi laterales*. Bini *thyroarytænoidæi*. Nonus muſculus *arytænoidæus* vocatur. Cricothyroidæi anteriores a lateribus cartilaginis anularis excurrunt utrinque ad latera ſcutiformis, ſed anteriùs. Eundem propemodum ſitum, eandem originem, eoſdemque terminos habent quoque cricotyroidæi poſteriores; attamen poſteriùs occurrunt. Cricoarytænoidæi laterales a lateribus anularis ex utroque tendunt latere in cartilagines arytænoides. Thyroarytænoidæi a lateribus

ribus ſcutiformis pergunt utrinque in eaſdem cartilagines arytænoides. Muſculus arytenoidæus conſurgit a parte poſteriori anularis, ubique ſeſe explicans per faciem interiorem cartilaginum arytænoidum. Per muſculos hoſce cartilagines laryngis modò contrahuntur, modò diſtrahuntur, modò vibrant celeriter, modò lentè, utut requirit munus, cui, tum vocis, tum reſpirationis, larynx adhibetur.

A tracheâ ad pulmones demum reverſi, dicimus, eorum ſubſtantiam ſpongioſam pluribus compingi membranulis productis a truncis exterioribus, atque interioribus tracheæ; quæ per ſubſtantiam pneumonicam ita conveniunt, ut ſibi invicem aptatæ, innumeras ubique conficiant veſiculas minimas adeo cum bronchiis, & ſibi invicem communicantes, ut a bronchiis in veſiculas, a veſiculis ex unâ in alteram, patens deinceps ſit aditus; quocirca aere per tracheam immiſſo illico pulmones univerſi inflantur. Leves iccirco evadunt, pallenteſque duntaxat reſpiratione peractâ. Etenim in fœtu, qui nondum reſpiraverit, rubicundiſſimi ſunt, & adeo compacti, ut in aquam dejecti, plurimùm gravitantes, ſtatim ſubmergantur; quod contingere tamen haud poteſt, ſi vel ſemel aerem ingreſſum pulmones exceperint. Veſiculæ pneumonicæ mutuò colligari ſolent, vaſculis non modò intercedentibus, verùm etiam retis cujuſdam interventu perquàm tenuis, quod microſcopio, ſubſtantiæ pneumonicæ appoſito perbellè ſeſe perhibet aſpectui per faciem univerſam veſicularum exteriorem undique coextenſum. Rete id, ranarum pulmone inflato, atque exiccato, nudis oculis valdè conſpicuum obverſatur.

Quid ſit ſubſtantia pneumonica.

Ingens vaſorum numerus diſtribuitur per ſubſtantiam pneumonicam: arteriæ nimirum, et venæ

Deſcribuntur vaſa pulmonum.

duplicis generis, nervi, ac minima lymphatica. Arteriæ, & venæ proveniunt aliæ a truncis pneumonicis, aliæ a truncis bronchialibus. Nervi apud Willis, uberrimi contra aliorum opinionem dirimuntur ad pulmones prope cordis regionem a pari vago. Minima lymphatica radicibus pluribus capillaribus ab eâdem ſubſtantiâ pneumonicâ enaſcuntur. Hinc in paucos ramuſculos majores lympham vehunt collecta in ductum thoracicum. Arteriæ, venæ, nervi, lymphæque ductus penè omnes ingrediuntur pulmones unà cum tracheâ. Quinimmo et non ſecus ac trachea in ramulos ſtatim effunduntur, quibus bronchia ubique comitantur ad veſiculas uſque pneumonicas; in quas tamen nequaquam utì bronchia oſculis propatulis dehiſcunt. Per arterias pneumonicas ſanguis a ventriculo cordis dextero pulmones quaquaverſum irrigat, ut in veſiculis pneumonicis vapores effœtos, fuliginem, pituitamque glutinoſam, & craſſam, aliaſque pertenues, ſiquæ adſint, ſordes exoneret; quæ ſive expirando, ſive tuſſiendo egeſtæ per tracheam excernuntur. Sanguis præterea ab aere inſpirato in veſiculis pneumonicis particulas nonnullas æthereas, ſive nitro-aereas ſuſcipit, quibus ſaturatus refluit per venas pneumonicas in auriculam cordis ſiniſtram, ut validiùs fermentetur, atque efferveſcat.

Quid ſint vaſa bronchialia. Arteriæ bronchiales, quæ minimæ ſunt, ſanguinem ab aortâ deſcedente in ſubſtantiam pneumonicam pro ejus nutritione deferunt. Quapropter reliquus a nutritione ſanguis, neceſſe eſt, ut per venas bronchiales a pulmonibus progrediatur in venam cavam deſcendentem. De nervis pneumonicis id maximè obſervamus, eos extremis ſuis nonnihil propatulis, aliquâ ſaltem ex parte veſicularum parietes confeciſſe.

Pul-

Pulmones unà cum tracheâ, reſpirationi præſertim inſerviunt. Per reſpirationem ſanguinis motum adjuvant, ejuſque fermentationem, ſpirituum animalium, item et vitalium vim excitant, voces edunt &c. **Uſus pulmonum.**

Reſpiratio fit *inſpiratione*, atque *expiratione*, quæ alternis jugiter ſibi reſpondent. Inſpirando aerem intus per tracheam immittimus ad pulmones; quem poſtmodum emittimus a pulmonibus per tracheam expirando. Inſpiramus thoracem undique dilatando. In dilatatione quippe, muſculis thoracis univerſis contractis, ad claviculas attolluntur coſtæ; & uno, eodemque tempore, fibris contractis, complanatur diaaphragma; quod fieri minimè poteſt, quin amplius evadat thoracis cavum; adeo ut aer exterior circumpulſus a parietibus thoracis exterioribus, nec non etiam proprio pondere per os tracheam ſubeat, ac per tracheam veſiculas pneumonicas; quæ iccirco explicantur, atque intumeſcunt. Hinc inſpiratio; quæ, ut faciliùs ſuccedat, pulmonum tunica exterior quandoque alligatur nexibus quibuſdam fibroſis parietibus thoracis interioribus; qui propterea ab invicem recedentes pulmones adjuvant, ut aerem faciliùs intus excipiant; in quo imperitorum vulgus decipitur, adhæſionem præfatam, naturalem licèt, morboſam ſemper exiſtimans. **Quomodo fiat reſpiratio.**

Expirando, aerem ex pulmonibus per tracheam foras emittimus. Expiramus thoracem contrahendo. In contractione quippe thoracis, muſculis abdominis contractis, deprimuntur coſtæ, unà et comprimuntur viſcera imi ventris ſubjecta; quæ compreſſa, quum deorſum produci nequeant, neceſſe eſt, ut ſurſum attollantur. Hinc in ſublime provecta, ſubſtantiam diaphragmatis attollunt, eamque in thoracis capacitatem impellunt, **Quid propriè præſtant pulmones in reſpiratione.**

pellunt, atque unà cum coſtis depreſſis pulmones comprimunt interceptos; a quibus aerem non ita pridem inſpiratum exprimunt, & foras per tracheam in fauces excludunt: ideſt expirationem faciunt. Ex quibus patet in reſpiratione nequaquam agere pulmones, ſed pati potiùs; quemadmodum non agit, ſed patitur ſpongia, quæ inter manus comprehenſa, utut manus alternìs adducamus, & diducamus, intumeſcit viciſſim, & detumeſcit.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare ſanguis pulmones ingreſſus immutetur.

UT ſanguis, qui ex trunco venæ cavæ reducitur in auriculam cordis dexteram, craſſior ſane, obſcurior, minùſque fluens obſervatur, quàm is, qui ex cordis ventriculo ſiniſtro arteriam aortam ingreditur; ita ſanguis, qui a dextero cordis ventriculo, ut per pulmones dirimatur, arteriam pneumonicam ſubit, craſſior, item et obſcurior, minùſque fluens deprehenditur quàm is, qui a pulmonibus per venam pneumonicam in auriculam cordis ſiniſtram provehitur. Id præ cæteris in canibus, aliiſque quadrupedibus; quos olim adhuc viventes inſecuimus, nobis luculenter percipere non ſemel licuit. Indicium evidens, ſanguinem in pulmonibus plurimùm immutari; quod anſam Recentioribus fecit, ut eundem ſanguinem in pulmonibus ab aere inſpirato particulas ſaltem nonnullas aut æthereas, aut nitro-aereas, ut ante jam innuimus, aut alterius cujuſcumque indolis, jugiter ſibi abripere exiſtimarent; quo ſaturatus per venam pneumonicam refluat ad cor; in quo proinde ebullit, efferveſcit, ſubigitur, extenuatur, atque ita ſubactus per aortam quaquaverſùm diſtribuitur.

CA-

CAPUT II.

De Pleuritide, & Peripneumoniâ.

INter morbos, quorum cauſâ ægrè reſpiramus, paſſim occurrunt Pleuritis, & Peripneumonia; affectiones nimirum, quæ a partibus, quas afficiunt, nomen ſibi nactæ, effecerunt, ut firma, & conſtans inter Clinicos invaluerit opinio, pleuram, item et pulmones ſeorſim inflammari poſſe, quamvis reverà ſubſtantia pneumonica nihil aliud ſit, ſi bronchia eximas, præterquam pleura producta complicata, ac in cellulas, ſive in veſiculas minimas extenuata, ac variè coaptata; quæ quum inflammatur, perquàm difficile videtur, ut inflammatio quodammodo et ad ſubſtantiam pneumonicam non extendatur. Nihilominus pleuritidem Majores *pleuræ, & muſculorum adjacentium inflammationem eſſe* tradidere, *cum dolore lateris punctorio, tuſſi, reſpiratione difficili, febre acutâ, pulſu duro, inæquali, frequentique*. Peripneumoniam *inflammationem eſſe pulmonum cum pectoris anguſtiâ, ſpirandi difficultate, febre acutâ, & tuſſi*. Nos autem, qui quoties pleuritide, & peripneumoniâ interfectos ſecare fecimus, toties promiſcuè, modò tamen magis, modò minùs, pleuram, unà et pulmones æquè inflammatos vidimus; & qui propterea, ut ante diximus, valde ambigui in re tam incertâ verſamur, num videlicet ob maximum, quod inter partes præfatas intercedit conſortium, inflammari unquam poſſit pleura, quin pulmones etiam inflammentur, & contra, affectionem hanc utranque paucis indiſcretè deſcribendam ita potiùs exiſtimavimus: *pleuritis, & peripneumonia* nihil aliud eſſe videntur, præterquam *inflamma-*

Pleuritidis, & peripneumoniæ definitiones.

matio, quæ vel a pleurâ ad pulmones prolatatur, vel a pulmonibus ad pleuram; unde febris ardens acuta, dolor, tuſſis, pectoris anguſtia, ſpirandi labor, & reliqua.

Diagnoſis. Ex dictis igitur patet pleuritidem, item et peripneumoniam manifeſtam fieri a febre acutâ, a difficultate ſpirandi cum tuſſi, a dolore partis affectæ, qui quandoque acris eſt, & pungens, quandoque gravis cum ardore, qui præſertim inſpirando exacerbatur in regione thoracis: modò ad dorſum, ad ſcapulas, necnon etiam ad claviculas aſcendens: modò ad hypochondria deſcendens. Ex quo factum fuiſſe videtur, ut anteactis non minùs, quàm noſtris ſanè temporibus tum pleuritis, tum peripneumonia diſtinguatur in aſcendentem, & deſcendentem. Aſcendentem eam dicunt, in quâ dolor, quum ſit ſublimis, partes thoracis ſupernas affici declarat. Deſcendentem eam vocant, quæ ex dolore, qui deorſum inclinat, partes thoracis infernas læſas eſſe, & ipſum diaphragma inflammari deſignat. Tuſſis præterea, quoniam modò ſicca, modò humida, nonrarò cruenta, & quidem ſanioſa, pleuritidem, & peripneumoniam comitatur, in causâ fuit, utpleuritidem, & peripneumoniam in ſiccam, humidam, cruentam, & ſanioſam quiſpiam diſtinxerit. Pulſus tum in pleuritide, tum in peripneumoniâ durus eſſe ſolet, & admodum varius. Genæ rubore quodam quandoque ſuffunduntur. Rubere ſolent urinæ, & reliqua ſupervenire ſymptomata, quæ, die præſertim inclinato, exaſperantur. Contingit perſæpè, ut præter dolorem, qui aut nullus, aut perquàm obtuſus in thorace percipitur, reliqua adſint, & quoque graviora; idque, ut opinor, quoniam tum ſoli pulmones, quorum ſubſtantia propè indolens eſt, imflaminati, aut nullam, aut ferè nul-

nullam, ratione ſenſus moleſtiam moliantur; quo in caſu pleuritis, quamvis vulgò dicatur *occulta*, vera peripneumonia potiùs dicenda foret. Non rarò evenit item, ut in parietibus thoracis extimis, ſi vel tactu explorentur, dolor occurrat, atque augeatur, quod muſculos intercoſtales tum inflammatos eſſe denotat. Hinc, niſi ulteriùs, et ad partes interiores proficiſcatur inflammatio, pleuritis eo in caſu *ſpuria* nuncupatur, quam talem fore cæterorum ſymptomatum lenitas palam facere debet.

Quicquid in tubulis ſtagnando efferveſcit, eorum parietes extendit, rarefacit, pungit, ac penè inurit, id omne inflammationem parit: efficit nempe, ut pars affecta intumeſcat, ac ruborem ſibi nacta, dolorem, ſive potiùs ardorem, aut ſenſum veluti quendam inuſtionis, necnon etiam æſtus inferat febriles: ideſt ea omnia ſuſcitat, quæ partes humani corporis viventis actu inflammari commonſtrant. Cauſa.

Inflammationes hujuſmodi, ratione præſertim affectæ partis, unà cum ingenti acutie plurimùm habent periculi, & quum vel ante diem quintam ægrotos non ſemel interficiant, acutorum non modò, verùm etiam et peracutorum annumerandæ veniunt generi. Sin autem ulteriùs producantur, & diem decimam quartam, quin planè ſolvantur, evaſerint, plerùnque ſuppurant; inde abſceſſus pulmonum, item et empyema. Senibus ferè ſemper lethales; item et iis, quos ter, aut quater pridem invaſerint. Tuſſis ſicca, quâ videlicet aut nihil, aut propè nihil excernit æger, reliquis unà cum febre recrudeſcentibus ſymptomatibus, malùm. Peſſimùm verò, quum et febris, & reliqua invaleſcant ſymptomata, ſi dolor omnino ſedetur, aut potiùs ſtupefiat; id ſiquidem membranas inflammatas gangrænam ſubiiſſe indicat. Prognoſis.

cat. Peſſimùm item, ſi cruentum omnino expuimus; vel ubi quæ expuimus flaveſcant, & multò magis ſi nigra ſint. Pulſus parvus, crebrior, durus, & præſertim ſerratus, ex mente Hippocratis, item et Galeni mortem proximam indicant. Cum febre malignâ aut nunquam, aut ferè nunquam ex hujuſmodi inflammationibus evadunt ægri. Quò dolor exterior, tametſi acutus ſit, percipitur, cæteris paribus, eò meliùs; quum id aut ſolos muſculos intercoſtales, aut ſolam pleuram ſuperficietenùs, pulmonibus interioribus illæſis, affectam eſſe ſignificat.

Curatio. Humoribus in tubulis concretis, atque ſtagnantibus, qui ſive pleuritidem, ſive peripneumoniam fecerint, foventque, appoſitè diſcutiendis, præter optimam in rebus omnibus, quæ ad diætam pertinent, vivendi normam conſtitutam, quæ profectò ab eâ, quam febribus ardentibus extenuandis in ſuperioribus propoſuimus, diſtare neutiquam debet, reliqua omnia tum exteriora, tum interiora, quæ blandè movent, quæ diluunt, quæque reſolvunt, humectantque in ordinem cautè digeſta, opportunè adhibenda ſunt; hæc quippe æſtus fluidorum nimios placidè cohibent, hæc refrigerant, hæc denique morboſam colluviem eluunt. Hinc alvo enemate priùs, ſi opus fuerit, perquàm leniter extersâ, niſi tamen materiam cruentam, aut ſanioſam expuat æger, venâ in proximo ſolutâ, ſanguis iterum, iterumque, quum ſemel non ſuffecerit, educendus. Fotus ſubinde emollientes, inunctiones anodynæ, & reliqua e regione doloris ſunt adhibenda. Universâ interim cuti defricatâ, eam ventoſis poſtmodum apprehendito, ac in diverſas partes, ut fluidorum motus per glandulas minimas, atque effluvia ex ſpiramentis promoveantur, diſtrahito. Potiones uberrimas hordeaceas, avenaceas, necnon etiam emul-

emulſiones emollientes ex ſeminibus melonum, papaveris albi, infuſiones florum rhœados, violarum, borraginis, hiſque ſimilia, tepentia potiùs, ex noſtrâ ſententiâ, quàm frigida potanda frequenter præbeto. Tuſſim, & præcipuè ſiccam, oleum recens amygdalarum dulcium, ſeminum melonum, ut et ſyrupi violarum, altheæ, capillorum veneris, & reliqua cochleatim lambendo deglutita mulcent, unà et excreatum movent. Caveto tamen, ne talia prætermodum ingeſta alvum laxent, & diarrhœam faciant, quæ plurimam ſanè in inflammationibus univerſis noxam moliri penè ſemper conſuevit. At ſi quid de iis dicendum ſuperſit, id in ſequentibus fusè exponam.

Hiſtoria I.

Quicquid, pleuritidi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

LUcius adoleſcens, inter germanos fratres nobilis cujuſdam familiæ natu major, annum ætatis vigeſimum circiter primum agebat, tum quum menſe Martio aere ſudo, nivoſoque ſolo, varios in palæſtrâ ludos exercens plurimùm ſeſe defatigaſſet, inſudans, æſtuans, ac ſitiens gelidam inde perbibit. Mox in palæſtram iterum profectus eaſdem laborioſas non ita pridem intermiſſas exercitationes alacriùs aggreditur. Declinat dies, & Lucius noſter ex palæſtrâ in atrium quoddam Urbis publicum ſeſe tranſtulit; ubi varias cum pſaltriis ad multam noctem choreas feſtivè ducens, in ſudorem uberrimum ſolvitur, ac viribus deſtitutus, mente, æquè ac animo tandem deliquit. Reſipiſcens inde, & revaleſcens in ædes proprias revertitur. Recumbit, ac placidè conquieſcens, optimè ſe habere, expergefactus poſtridie, jactitabat. At levi quodam per articulos prævio frigore ſub veſperam comprehenſus, ardentiſſimâ febre poſtmodum

invaditur. Febri, quæ ad diem uſque nonam ſeſe produxit, accedunt lateris ſiniſtri dolor acerrimus, permoleſtus ſpirandi labor, ac tuſſis quædam aſpera, quâ nihil omnino excernebatur. Acriter interim ſitiens, vinum impénsè appetit. Fauces exhauſtæ, & lingua planè arefacta maximum in viſceribus ſuſcitatum eſſe incendium indicabant. Pulſum durum, contractumque habet. Urinas perexiguas, ac rubicundas emittit. Ægrè recumbit. Intumuerunt præterea genæ, atque ruborem a confluente ſanguine impenſum ſibi nactæ, fluidorum motum in præcordiis retardari abundè declarabant. Hinc alvo enemate ex aquâ ſimplici hordeaceâ paullulùm mellitâ leniter priùs exterſâ, ac ſanguine ad libram circiter ex brachio poſtmodum antelucanis horis educto, emulſionem hanc A ita, ut inſequitur paratam, tepentem largè per vices quotidie hauriendam, confecimus. Sub veſperam ægrotantem inviſimus, & quoniam morbus magis adhuc invaluerat, alteram ſanguinis libram ex brachio lateris adverſi procul ab omni cunctatione extraximus: Ad leniendum præterea dolorem, ſotus emollientes, atque inunctiones, quas expoſuimus in B, lateri affecto adhibuims. Sequenti mane, quod diei fuerat morbi tertiæ, ægrotantem nocte præteritâ placidè obdormiviſſe reſcivimus, plurimùm inſudaſſe, ac materiam cruentam tuſſiendo expuiſſe. Pulſum interea temporis explorantes, molliorem fieri, magiſque explicatum adinvenimus. Uberiores, craſſioreſque, neque adeo inflammatas emiſerat urinas. Liberiùs reſpirabat; nec dolor ita, utì pridem, acerbè febrientis latus divexabat. Quamobrem, quum res in meliùs æquè omnes proceſſiſſent, nihil aliud omnino præſtitimus, quàm ut eiſdem emulſionibus, eiſdemque fotibus, & inunctionibus, ut eatenus conſueverat, uteretur æger.

Hac

Hac propemodum methodo ad diem uſque nonam ſemper meliùs ſe habuit, donec penitus vaneſcente febre, unà cum febre extenuatâ, reliqua omnia ante diem decimamquartam omnino evanuerunt ſymptomata.

A ℞. *Sem. melon. unc.ij., pap. alb. unc.ſs., aq. hord. lib.ij. m.f. emulſ. S. A., & adde mell. hiſpan. unc.ij., bib. ut m.*

B ℞. *Fol. malv., viol., flor. pap. rhœad. ana. q.ſ., aq. com. q.ſ., m.f. decoct. emolliens pro ſotu tepenti cum ſpongiis regioni doloris applicando ut m.*

Item ℞. *Ol. amygd. dulc. libr.j., ſperm. cet. drach.ij., camph. ſcrup. ſs., m. pro unctione lateri affecto cum omento vervecino poſt ſotum adhibendâ ut m.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

INter ægritudines, quibus vexamur in terris, nihil eſt, quod frequentiùs, quodque vehementiùs & cum ingenti vitæ periculo in noſtris ſaltem hiſce Regionibus nos invadere conſuevit, quàm ejuſmodi inflammationes, quæ viſceribus thoracis inſidentes aut pleuritidem, aut peripneumoniam faciunt. At enim verò nihil planè nobis adhuc occurrere potuit, quod faciliùs diſcutiatur, in corporibus tamen vegetis, benè in reliquis valentibus, neque ad ultimum ſenium provectis, quam ægritudines præfatæ, quum præter largam, atque opportunam ſanguinis miſſionem morbi principio, uberrimaſque potiones proceſsu propinatas, nihil propemodum aliud ad eas reſolvendas tentaverimus. Sanguis autem opportunè emiſſus, morbi videlicet principio, & priùſquam aut ſputus cruentus, aut ſanies excreta apparuerit, quemadmodum plurimùm ſemper profuiſſe nobis hactenus innotuit, ita proceſſu, poſtquàm materiam præfatam excreare ceperit

Quid judicandum ſit de variis præſidiis, quæ antipleuritica vocantur.

perit æger, eductus necem quamſæpiſſimè intulit. Cæterùm ubi vena bis, ter, & quater ſoluta haud profecerit, tum antipleuritica intus, & foris adhibere neceſſe eſt. Inter hæc præ cæteris magni facere conſueverunt Veteres lutii piſcis mandibulas, dentes apri, elephantis, cornu cervi, uſtum præſertim, & philoſophicum, & reliqua hujuſmodi, quæ in pollinem redacta, pulveres antipleuritici nuncupantur. Pluris pendunt hodie Recentiores ſanguinem leporinum, hircinum, ſpermaceti, camphoram, olea varia tum ex amygdalis dulcibus, tum ex variis ſeminibus recèns extracta, emulſiones, & decoctiones anodynas, & reliqua omnia opiata. De abſorbentibus, ſive rebus alkalicis præparatis, atque ad pleuritidem diſcutiendam propinatis, utpote quæ officere nequeant, non modò æquo ſinimus animo ut propinentur, verùm et ipſi libenter quandoque propinavimus; idemque fermè, ratione ſanguinis hircini, & leporini, præſtamus. De oleis tamen, non ſecus ac de lambentibus, ſive ſaccharatis, ſive mellitis, quemadmodum credimus ea, fauces, muſculos, cartilagines, æquè ac membranas laryngis, tametſi tracheam neutiquam ſubirent, emolliendo, tuſſim lenire, atque excreatum movere, ita plurimùm quidem vereamur oportet, ne ad inteſtina delapſa alvi profluvium moveant, & inflammationes adhuc magis exaſperent. De opiatis, camphoratis, necnon etiam de ſpermate ceti ex longævo rerum uſu in Praxi medicâ edoctis, diverſa prorſus ſentire nobis occurrit; qui inficias ire nequimus, ejuſmodi ſpecifica intus ingeſta inflammationibus univerſis tum internis, tum etiam externis, diſcutiendis, extenuandiſque utplurimùm profuiſſe; quin, niſi doſis non cohæreat, vel minimùm unquam offecerint.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Unde Romæ provenerit inter clinicos in inflammationibus pectoris alvum ſolvendi abuſus.

ANno, ni fallor, reparationis noſtræ 1704, menſe Martio ſub equinotiis, aquilonibus quotidiè ſtantibus, ac frigoribus invaleſcentibus, quum gelu per aquas præſertim ſtagnantes longè latèque concreſceret, ob labem quandam ex cuti fortaſſe ſtipatâ contractam, pleuritidis peſſimæ ſpecie, neſcio an inflammatio, an alia potiùs morboſa viſcerum occulta colluvies, per Urbem graſſabatur. Quos ea invaſit, ſanguis tum ex brachio, tum ex aliâ qualibet regione eductus confeſtim aut interficiebat, aut plurimam ſaltem noxam iis moliebatur. Quibus contrà ſuâ, ut ita dicam, ſponte alvus ſolvebatur, ii, multâ præſertim bile dejectâ, quamſæpiſſimè evadere planè conſueverunt. Quod anſam fecit, ut neglectâ prorſus eo tempore ſanguinis miſſione, tales affectiones inde alvum ſolventibus tractandas plures aggreſſi, eas feliciſſimè extenuarent. Id & alii, & ipſi deinceps cum ſucceſſu eâ tempeſtate fecimus. Ex eo tempore factum fuiſſe opinor, ut abuſus Clinicorum quorundam perniciosiſſimus impoſterum invaluerit tum pleuritidi, tum peripneumoniæ catharticis occurrendi; in id tametſi ratio, non minùs quàm uſus, Priſcorum, æquè ac Recentiorum, paſſim reclamitet auctoritas. Nos equidem non latet illud, quod inter pleuritidem aſcendentem, & deſcendentem ſpecioſum proferunt diſcrimen; & nihiloſecius eorum haud pudet eſſe ſententiæ, penes quos plurimùm hiſce in caſibus ſuſpectum ſemper fuit, alvum vel minimùm laxare; nam ſi quandoque ex purgationibus in pleuritide curandâ non improſperè ceſſerit, id ex eò unicè contigiſſe arbi-

arbitramur, quod ſordes pravæ cujuſdam qualitatis in cavo inteſtinorum congeſtæ præter naturam efferveſcendo, talia progenuerint ſymptomata, quibus pectoris inflammationes æmulari, mentirique potuerint.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Veſicantium uſus in pleuritide non ſemper damnandus.

VEſicantium, neſcio an dicam uſus, an potiùs abuſus, ut in reliquis viſcerum inflammationibus, ita et in pleuritide improbandus omnino videtur; quem et ipſi planè improbamus. Attamen in nos reclamitaret experientia, ubi inficias ire audacter velimus, ea in extremis, & tum maximè, quum excreatu prorſus compreſſo, aut delirium, aut veternus, aut coma vigil, aut dolor capitis acerrimus ſuperveniens, metaſtaſin ex pulmonibus ad cerebrum factum iri minitetur: ea, inquam, femoribus, cruribuſque admota, ſudore uberrimo fuſo, æquè ac urinâ copiosè egeſtâ affectionem quamſæpiſſimè, ad punctum quaſi temporis diſcuſſiſſe. Id Romæ potiſſimùm in Noſocomiis tum Sancti Jacobi Incurabilium, tum Hiſpanorum Urbis, tum Mariæ ſemper Virginis ejuſdem Nationis Montis Serrati, paſſim eveniſſe vidimus. Partibus infernis potiùs quàm ſupernis veſicantia hiſce in caſibus apponi ſinimus, ut ea, quâ valent, ratione a partibus ſupernis ad infernas humores peccantes faciliùs avocent.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit empyema, ejuſque Diagnoſis, Cauſa, Prognoſis, & Curatio.

NOn ſemel eveniſſe liquet, ut humor peccans, qui in tubulis ſtagnando aut pleuritidem, aut peripneumoniam fecerat, in pus converſus, abſceſſum ſubinde fecerit; quo diſrupto, in cavum thoracis ſi

pro-

profluat ſanies, ibique congeratur, atque inſedeat, tum ea ægritudinis ſpecies oritur, quæ propriæ *empyema* nuncupatur. *Propriè* dicimus, quum vox ea triplicem apud Medicos paſſim ſibi nacta ſignificatum, quamlibet modò ſuppurationem, ſive quemlibet in abſceſſum purulentum tranſitum denotet, quod tum *diapyema*, *diapyeſis*, & *diapyon* vocatur; modò pus in ipsâ ſubſtantiâ pneumonicâ collectum, ibique concluſum deſignet, quod tum *vomica* nuncupatur; modò autem ſtrictè pus effuſum in ipſo thoracis cavo ſignificet, quod ea infert ſymptomata, quæ pectoris affectionem procreant, quam hìc cum pluribus aliis et nos *empyema* dicendam ducimus. Empyema igitur, penes nos, nihil aliud eſt, præterquàm *pectoris anguſtia, ſive ſpirandi labor a pure in cavo thoracis effuſo, ibique collecto, atque ſtagnante proveniens*. Empyematis indicia ſunt reſpiratio difficilis, ſenſus quidam gravitatis moleſtus, qui diaphragmati quodammodo inſidet, febris utplurimùm lenta, materia fluctuans in cavo thoracis, genarum rubor, qui horâ tertiâ, vel quartâ poſt paſtum præſertim intendi ſolet &c; in quibus tamen id potiſſimùm animadvertamus oportet, empyema ex præcedentibus maximè dignoſci; ſiquidem pleuritidem, utplurimùm, peripneumoniam, anginam, & thoracis vulnera, ictuſque validiores, vel contuſiones inſequitur. Unde extet empyema ex dictis abundè patet. In prognoſi hæc imprimis adnotanda. Spirandi labor quò major, eò pejor. Si pulſibus languentibus, compreſſis, ac celerrimis ſudores accedant frigidi, aut diarrhœa colliquans, ſi crebrò delinquat animus, necem in proximo verſari id ſemper præcinit; ut quum et incaventur oculi, & liveſcant, & rubore impensè ſuffundantur genæ, incurventur ungues, & pedes intumeſcant. Pus, quod

 fece-

fecerit empyema, nonniſi thoracis parietes perforando, *paracenteſi* videlicet, educi poteſt; quod plurimùm ſanè pluribus ex cauſis habet periculi, & nonniſi vires ſatis conſtent, tentandum. In celeberrimo S. Jacobi Incurabilium Urbis Noſocomio, cui nos olim tanquam Medicum primarium, O. M. F. R. annuente Pontif. CLEMENTE XI., perquàm nobilis ejus loci Antiſtitum cætus humaniſſimè præfecerat, bis, empyematicos extremâ macie prope confectos, paracenteſi ab inclyto Profeſſore Victorio Maſini feliciſſimè peractâ, curatos vidimus. Alter ad annos plures ſuperſtes exinde vixit, & adhuc fortaſſe vivit. Alterum autem ob varia, quæ Romæ poſtmodum intentaverat facinora, trireme mulctatum, & munere ſuo ſtrenuè, non minus quàm alii remiges diu functum, febre tandem malignâ correptum, Centumcellis non ita pridem ſupremum obiiſſe diem accepimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit vomica, ejuſque diagnoſis, Cauſa, prognoſis, & Curatio.

VOmica, in genere licèt abſceſſum ſignificet, ad denotandum tamen unicè pulmonum, aut finitimarum partium abſceſſum paſſim uſurpatur. Qua de re vomicam nobis hìc deſcribentibus, dicere non alienum viſum eſt, *pectoris eſſe anguſtiam, ſpirandique laborem, qui a ſanie inter membranas aut pulmonum, aut partium finitimarum collectâ procedit*. Signa, quorum ope ab aliis affectionibus vomica diſtinguitur, ab iis, quæ ſuperiùs pro dignoſcendo empyemate propoſuimus, non multùm differunt. In vomicâ tamen nec pus fluctuare in cavo percipitur thoracis, nec ponderis quaſi diaphragmati incumbentis, ut in empyemate, ſenſus vomicæ ineſſe ſolet. Pus in vomicâ congeſtum,

geſtum, niſi tuſſiendo egeratur, aut ægrotum ſuffocat, aut tabem infert, aut in cavum thoracis delapſum in verum convertitur empyema. Sunt qui per vaſa remeare poſſe id puris in ſanguinem opinantur, ac per urinam feliciſſime poſtmodum excerni; quod tametſi nobis planè negare haud arrideat, perquàm difficile nihilominus id fieri poſſe arbitramur, quin pus fluida univerſa priùs coinquinet, & œconomiam animalem funditùs evertat. Nonrarò contigiſſe edocuit uſus, vomicam diù in ſubſtantiâ pulmonum deliteſcentem, mortem tandem repentinam intuliſſe, quin ullam vel levem ei, quem extinxit, moleſtiam unquam antea fecerit. Tum empyemati, tum vomicæ tractandæ eadem fermè, quæ de pleuritide non ita pridem innuimus, præter ſanguinis miſſionem, quæ nil aliud, quàm extremam perniciem, ex noſtrâ ſaltem ſententiâ, moliri poterit, conducere videntur. Accidit itidem, ut de Antipatro Medico narrat Galenus (a), ut tuberculo quodam pulmones affecti adhuc crudo, nullum, præterquam quod enormiter arteriæ micent, nullum, inquam, alium incommodum principio intulerint. Attamen temporis proceſſu vel ſuppurati, vel majorem in dies ſibi nacti labem, aut veram phthiſin, aut veram vomicam, aut necem tandem moliuntur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

HUmores, qui in tubulis ſtagnando conſiſtunt, & inflammationem, ſive eryſipelas aut intus, aut foris faciunt, niſi maturè diſcutiantur, efferveſcunt, corrumpuntur, ac omnino immutati pus, aut ſaniem procreant, quæ abſceſſus, vel apoſtemata ingenerat. *Quare humores, qui in partibus inflammatis ſtagnant, facilè ſuppurant.*

 Ideo

(a) *Lib. 4. de locis affectis cap. 8.*

Ideo humores, qui diu in tubulis humani corporis vitam habentis ſtagnant, ſanguis præcipuè, ideo, inquam, proceſſu temporis æſtuant, quia, quum variis non abſimilibus congregentur particulis, avolatis, abſumptiſque tenujoribus, aut oleoſis, aut lymphaticis, quæ nimiam, utì ſuperiùs iterum innuimus, blandè compeſcunt fermentationem, reliquæ, quæ ſuperſunt, acidæ videlicet, & alkalicæ, quum ſolæ tum propemodum ſint, liberè coeunt, & fermentando efferveſcunt. Ex quo fit, ut efferveſcendo rarefiant, tubulorum parietes extendant, dolorem, & febrem exaſperent, eò uſque dum prorſus immutatæ ſaniem conficiant. Hinc illud Hippocratis (a) *dum pus conficitur dolor, & febris*. Non aliunde febris exoritur, niſi quòd portio quædam puris illius, tenuiſſima quamvis, tum quum in parte affectâ conficitur, a præterlabente ſanguine abſorpta, ſanguinem univerſum inficit, & febriles æſtus ſuccendit.

CAPUT III.

De Hæmoptyſi.

Definitio.

HÆmoptyſin dicere, æque eſt propè, ac *ſputum ſanguinis* ſi diceres. Attamen temporibus noſtris ea vox ad ſanguinis egeſtionem, quam ex ore citra pectoris inflammationem tuſſiendo excernimus, denotandam a Clinicis propriè uſurpatur. Ex quo fit, ut non alienum videatur, hæmoptyſin hìc deſcribendo *ſanguinis ex ore cum tuſſi egeſtionem eſſe*, proferre, *quin viſcera thoracis inflammata febrem acutam foveant*; quin viſcera, diximus, inflammata febrem acutam foveant, ut per id, quo pleuritis, aut peripneumonia

[a] *Sect. 2. aphor. 47.*

pneumonia cruenta a verâ diſtet hæmoptyſi, deſignemus.

Aliis indiciis, præterquàm quæ antecedens definitio præſefert, ut prænoſcatur hæmoptyſis, quæ præſens eſt, non indigemus; quum res per ſe oculis, ut ita dicam, obverſetur; nam non aliundè, quàm ex pulmonibus ſanguinem tuſſiendo emittimus; qui propterea in ſpumam utplurimùm rarefactus, atque vaneſcens quodammodo educitur. Hæmoptyſin autem proximam fore, calor acris, in præcordiis præcipuè, ſitis inſueta, ſaliva ſale plurimo veluti conſperſa, quæ fauces titillet, cutis quum prurit univerſa, & id generis alia prædicere conſueverunt. Diagnoſis.

Hæmoptyſis ex noſtrâ ſententiâ fieri plerùnque debet ab humoribus craſſis, qui ſtagnando in tubulis pulmonum ibi concreſcunt, acriores fiunt, atque erodentes; quique proinde vaſorum parietes exedendo, nil mirum ſi tuſſim moveant, ac per tuſſim ſi ſanguis egeratur, ſpumans utplurimùm ob aerem exſpiratum, cum quo excernitur, ſibi immixtum. Quinimmo, & ſanguis acrior licèt non evadat, ſatis tamen eſt ad hæmoptyſin interdum inducendam, ut meatibus aut infarctis, aut compreſſis per eos fluere liberè nequeat. Tum enim a tergo propulſus, & undequaque exundans, augetur, impetum facit, membranas continentes extendit, prolatat, & oſcula vaſorum minima aut laxat, aut diſrumpit; quod, raro licèt, exoriri tamen nonnunquam quoque poteſt ab eodem ſanguine ob nimiam excandeſcentiam in fermentationibus rarefacto; ſiquidem æſtuans nimis, atque ebulliens fieri poteſt, ut non ſemel adeo intumeſcat, ut vel orificiis tubulorum prolatatis, vel tubulis fractis foras tandem erumpat. Cauſa.

Sanguis quidem ſupra qualiſcunque fuerit, ſemper Prognoſis.

per malùm. Hippocrates [a]. *Adoleſcentibus autem ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, morbus commitialis, aliique, ſed præcipuè antedicti*. Hippocrates [b]. Hinc adoleſcentibus frequentior eſſe ſolet hæmoptyſis. Quò major in hæmoptyſi erumpit ſanguinis copia, eò pejùs. Si a menſibus extiterit compreſſis, in gravidis maximè, citra periculum ferè ſemper eſſe ſolet. Criticam nonnunquam hæmoptyſin ſe obſervaſſe Clinici, atque atrociſſimas per hanc, inveterataſque ſolutas ægritudines affirmant. Quamſæpiſſimè tamen lethalis eſt, & niſi repentè ſuffocet, ulcus facit, & phthiſin inducit.

Curatio.

Ut rectè curetur hæmoptyſis præter ea, quæ humores concretos blandè ſolvunt, ſalia eluunt erodentia, ſanguinis fervorem nimium cohibent, quæ omnia ita ut in febre hecticâ eradicandâ propoſuimus, propinare hìc convenit, vena iterum iterumque, plethoricis præſertim, aliiſque, quibus cruentæ excretiones conſuetæ ſuppreſſæ hæmoptyſin intulerint, ſolvenda eſt. Victus humidus ſit, tenuis, non tenuiſſimus, inedia quippe hæmoptyſin ſola quandoque moliri potuit. Num autem ſanguis, qui ex pulmonibus expuitur, adſtringentibus comprimi poſſit, et num conveniat, id infra exponere aggrediar.

Hiſtoria II.

Quicquid, hæmoptyſi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

POmpilius ſexaginta circiter ab illinc annos natus, Juriſconſultus, temperamentum calidum, & ſiccum, bilioſum videlicet præſeferens, modicæ ſtaturæ, habitus gracilis, permulti poſtquam in omnibus, ratione valetudinis, errores ab ineunte ætate præceſſerant, podagrâ, febre, ophtalmiâ, aliiſque variis perincommodis

[a] *Sect. 4. aph. 25.* [b] *Sect. 3. aph. 29.*

incommodis affectibus tum animi, tum corporis viciſſim tentatus, menſe Decembri Anni proximi devoluti noctu febri corripitur, anxius evadit, & multùm ſanguinis tuſſiendo expuere cepit. Sanguis erat purus, floridus, ac ſpumans. Facilè tamen exinde reſpirabat, nec ullum vel levem intus in thorace dolorem percipiebat; et, febre brevì penitus extinctâ, pulſus nec malè quidam ſe habebat. Sanguinem ſtatim ex pede ad libram educi juſſimus; & quoniam podagra, quæ eatenus ad id temporis recurrere conſueverat, nondum tum redierat, ut ea, quâ ratione id fieri potuiſſet, revocaretur, fotus ad pedes frequentiſſimè, licèt incaſſum, admoti ſunt. At eòquod ſanguis adhuc, ut antea expuebatur, & tuſſis invaluerat, enemate ſimplici priùs indito, ut altera ſanguinis libra, ano hirudinibus admotis, pruflueret, effecimus, quo hæmoptyſin illico compreſſimus. Victum interim idoneum ei præſcripſimus; vinique uſu planè interdicto, nil aliud præter aquam aut nucerinam frigidiuſculam, aut hordeaceam, ſive avenaceam, aut ita ut legitur in A, paratam hauriebat. Juſculum inſuper B alteratum in Aurorâ quotidie ſumendum ei confecimus, atque ad uſum lactis aſinini ſubinde, ita ut legitur in C, confugimus. At enim verò, quia die inclinato, faucibus exhauſtis, plurimùm ſitire conſueverat, & tuſſis exaſperabatur, ideo emulſionem hanc D ſub veſperam identidem potabat. Ab uſu lactis præfati aſinini diebus quindecim vix exactis, alvum quippe laxaverat, prorſus deſtitit; et pro lacte decoctionem E vulnerariam, antiſcorbuticam, ad labem quoque celticam, quam ab ineunte ætate contraxerat, eluendam ei præbuimus. Res ſemper in meliùs ad menſem uſque Junium proceſſerat. Verùm quum, utì priùs excretio inde cruenta rediiſſet, ſanguine iterum imminuto, uſum

uſum lactis denuo, ut antea, propoſuimus. Sanguis eductus hæmoptyſin illico cohibuit. Et lac poſt dies decem circiter alvum iterum laxavit. Quamobrem decoctionem hanc B denuo ut ſupra præſcripſimus, ac tandem, ut tempore opportuno aquam nucerinam tum intus largè hauſtam, tum foris in balneis propè fontem ipſum ſibi adhibuiſſet, hortati, futurum ut omnino convaleſceret, ſenex licèt, non deſperavimus.

A ℞. *Rad. chin. drach. ij., glycirrhyz. drach. j., cinnam. opt. ſcrup. j., hord. mund., & elix. unc. j., aq. nuc. libr. iv., m. f. inf. cin. calid. per hor. xij. circit., bull. levit., col. pro potu quotidian. ut m.*

B ℞. *Rad. chin drach. j., gram., althea ana pug. j., aqu. nucer. q. ſ., m. f. inf. ſec. Art. cin. cal., & adde cancrum fluviat. cont. iterum. bull., & adde folcor. heder. terreſtr., pimpinel., flor. borrag., viol. ana pug. j. decoq. S. A., col. & cap. in Aur. ut m. per dies xv. circiter.*

C ℞. *Rad. chin. drach. ij. aq. nuc. libr. ſs., m. f. infuſ., & macer. S. A. bull. lento igne carbonum ad conſumptionem aquæ unciar. iv., col. f. f. expreſ., & adde lact. aſin. recent. un. viij. margar. præp. drach. ij. cap. in A. ut m.*

D ℞. *Sem. melon. unc. j., pap. alb. drach. ij., aq. nucer. q. ſ., m., f. emulſ. S. A., & adde terr. nucer. in poll. redactæ drach. j. ſyr. de roſ. ſiccis unc. j., cap. ſub veſperam ut m.*

E ℞. *Rad. chin. drach. j., glycirrhyz. drach. ſs., cinnam. opt. ſcrup. ſs., aq. nucer. q. ſ., m. f. inf., & macer. S. A., bull., & adde fol. cochleariæ, pimpinell., naſturt. aquat., heder. terreſtr. ana pug. j., decoq. S. A., colet., & adde ſarſ. parill. opt. in pollin. S. A. redact., ocul. cancror. prep. ana drach. j., cap. ut monit.*

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

SAnguinem tuſſiendo nonniſi per tracheam ex bronchiis excernimus. Ex ventriculo per œſophagum eundem ſanguinem nonniſi vomendo eicimus. Quum a faucibus, partibuſque proximis extillat, tum excreando ſine tuſſi, ac ſine vomitu emittitur. Si a partibus ſupernis in oris cavum profluat, aut proprio ex eodem ore inclinato defluit pondere, & ſine tuſſi, & ſine vomitu blandè expuitur. Attamen deglutitus quandoque, in ſtomacho cum alimentis ſolvitur, ac per alvum, unà cum fæcibus deicitur, aut in eodem ſtomacho cumulatus is quoque vomitum provocat, atque eructatur. Contingere itidem poteſt, raro quamvis, ut cum aere inſpirato ad guttas aliquot in tracheam fortuitò illapſus, tuſſim moveat, et unà cum tuſſi tum extrudatur. Ea omnia animadvertere, ac ſedulò perquirere opus eſt, ut probè ex quanam parte profluat ſanguis, qui ex ore excernitur, dignoſcamus, quum id Tyronibus præſertim quamſæpiſſimè imponat.

Exponuntur indicia, quibus, unde profluat, qui ex ore excernitur ſanguis, dignoſcatur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

VEtus opinio fuit, quæ, penes ſaltem imperitos, impoſterum invaluit, cruentas profuſiones non modò in hæmoptyſi, verùm et in reliquis ſanguinis excretionibus univerſis, quæ ſponte, ut ita dicam, ſuâ, præter naturam erumpunt, a nimiâ fluidorum tenuitate, quâ tubulos minimos facilè ſubeunt, exoriri; id pluribus licèt ex cauſis erroris redargui poſſit, quum humores, qui tenues ſunt, & qui per organa li-

Hæmorrhagia nequaquam ab humoribus tenuibus, ſed a craſſis potiùs fit.

berè proindè fluunt, refluuntque, nec talem, & tantam unquam ſibi comparare poterunt acrimoniam, ut vaſorum membranas exedan; nec tali, ac tanto impetu ad latera exudaret, ut tubulorum parietibus fractis effundantur. Acrimoniam haudquaquam comparare ſibi poterunt; experientia quippe abundè hactenus docuit, eos ſtagnando ſolùm in corpore humano vivente acriores fieri. Neque ad latera vaſorum impetum facere iis datum erit, niſi meatibus aut obſtructis, aut compreſſis, motus eorum progreſſionis præcludatur. Nonne ſenſibus id quotidie percipimus in artefactis aquæ ductibus, qui tum ſolùm fatiſcentes rimas faciunt, quum ſordes limoſæ in meatibus congeſtæ aſſurgunt, ac profluentibus aquis obiices nectunt? Præterea hæmorrhagiæ, ſive ex ſupernis, ſive ex infernis partibus profluat ſanguis, frequentiùs obnoxii ſunt ii, quibus viſcera manifeſtè obſtructa ſanguinem liberè non admittunt; qui propterea retrocedens impetum facit, & valvulis renitentibus, aut varices, aut aneuryſmata, aut ſanguiferorum apertiones inducit. Perperam igitur ſibi conſulere videtur, qui ut ſanguinis ſputum, quo laborat, ſibi coerceat, & ut morbi cauſam ſubripiat, rebus craſſis,& glutinoſis veſcitur, quibus viſcera magis magiſque infarcit, & morbum potiùs exaſperat, confirmatque.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Lac ingeſtum humores humani corporis ſviventis tenujores facit.

QUoniam lactis uſus maciem in tabidis extenuat, & quoniam qui priùs aut phthiſi,aut hæmoptyſi contabeſcebat, victu lacteo probè, ac diu ingeſto, carnem, æquè ac adipem mirificè ſibi non ſemel induxit; ex hoc factum fuiſſe videtur, ut ea inſurrexerit

ſurrexerit

ſurrexerit vulgata opinio, quâ plerique ſibi ſuadent, lac hiſce in caſibus ideo propinari, quia humoribus ſubtilioribus, qui tabem ex eorum ſententiâ faciunt, craſſitudinem quandam impertitur. Hinc profectò incraſſandi, impinguandique facultatem lacti adſcribere perperam conſueverunt. Quod, reperto ſanguinis, aliorumque fluidorum per organa corporis motu, quantùm ſapiat ridiculi, quæsò advertite. Ideo chylus, ſive alius quivis ſuccus alendo inſerviens, in alimoniam partium alendarum apponitur, & cedit, quoniam unà cum eodem ſanguine, aliiſque humoribus per eas in gyrum liberè convertitur, earum minima ingreditur vaſcula, tubulorum parietes blandè impellit, membranarum, ſive potiùs fibrarum perquàm exilia explicat ſtamina, minimas diſtrahit intercapedines, ea demum ſeſe movendo ſibi cudit interſtitia, ſive ſpatiola, quibus coaptatus intus inhæret, & concretus, atque infixus in ſubſtantiam ſolidam ſenſim cedit. Id igitur eò meliùs perficitur, quò faciliùs humores per tubulos tranſeunt, & per minima partium ſpiramenta ſeſe ingerunt. Quo poſito id operis abſolvi perquàm difficile fore quis non videt, niſi tenues ſint, & adeo mobiles humores, qui per vaſa fluunt, & refluunt, ut dirimi, effundi, & quaquaversùm pervagari, extricarique poſſint? Ex quo inferre debemus, lac ingeſtum id neutiquam conſequi poſſe, niſi, tenujores potiùs, quàm craſſiores humores, cum quibus in vaſis corporis humani viventis immiſcetur, faceret. Enim verò lac profectò quid aliud eſt, & præſertim aut aſininum, aut caprillum, aut ovillum, aut bovillum, quibus præ cæteris in clinice utimur? Quid aliud eſt profectò, niſi ſuccus quidam perquàm tenuis, defœcatiſſimus, qui ab alimentis, utplurimùm herbidis, in viſceribus animalium edu-

citur, extenuatur, ſubigitur, depuratur, atque in mammis ſecernitur? Qui propterea nonniſi infantibus, ac pueris tenellis, qui tenuiſſimâ tum egent alimoniâ, in refectionem unicè propinatur. Si lacti acidum immiſceas, lac utique concreſcet. Lippis, & tonſoribus notum eſt; nec rem tam notam et ipſi ignoramus. Id autem in corpore humano vivente raró admodum evenit, & ubi evenerit, univerſam œconomiam animalèm evertendo, morbos inveteratos evincere minimè potuit; quin et novos, item et maximos tanquam venenum propinatum procreare valuit. Quamobrem Ettmullerus (*a*): *utì lac ritè digeſtum optimum nutrimentum, & ſubinde ſuaviſſimum medicamentum ſolet exiſtere; ſic hoc ipſum in ſtomacho quoquo modo corruptum peſſimi veneni naturam aſſumit, &* alibi (*b*): *lac corrumpitur facilè coagulando &c.*

De uſu lactis Animadverſiones nonnullæ practicæ.

Quia lac rerum, quibus veſcitur animal, in quo conficitur, naturam, atque indolem plurimùm ſapit, ideo eò meliùs in uſum medicum cenſendum, quò ſalubriora ſunt alimenta, quibus utitur idem animal, unde educitur. Ea res item effecit, ut morbis nonnullis magis idoneum videatur aſininum, nonnullis aliis caprinum, quibuſdam ovillum, aliis bovillum, nec non et muliebre, de quibus ſi quis plura deſideret, ante alios Morellum, item et Ettmullerum adeat. Lacte ingeſto, ne dormiant ægrotantes, ſuadet Morellus, neve corpus validiùs exerceant. Quod ad ſecundam attinet partem, præceptum Auctoris improbandum minimè cenſemus; quod autem ad primam, æquo animo ſinimus, ut ad horam ſaltem placidè dormiant, quo lac in viſceribus digeſtionem commodiùs inchoare queat, & ſubactum ductus chyliferos faciliùs inde ſubeat.

ALIÆ

[a] *Coll. Pharm. in Schrod. Zool. Claſſ. prima de animal.*
[b] *In Hygien. de ſan. conſerv. capite unico.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

INter ea, quæ tanquam arcana, & ſpecifica præſidia medica, ſanguini in hæmoptyſi ſiſtendo perquàm idonea prædicant Clinici, non infimum ſanè temporibus noſtris in Italiâ præſertim, ſibi vindicat locum fungus, qui ex inſulâ Melitenſi ad nos tranſvectus, in pollinem redactus, aut infuſus, aut confectus, aut aliter paratus, hæmoptoicis quotidie præbetur. Fungus is, qui ex Regione unde provenit ***melitenſis*** dicitur, ſaporem ſubſalſum, & nonnihil auſterum guſtui præſefert; aquam marinam plurimùm porrò ſapit. Ad dracham unam, & ultra in ſubſtantiâ citra noxam, quantùm hactenus nobis innotuit, ſaltem manifeſtam ingeritur. Num autem ſanguinem ex pulmonibus profluentem cohibere valeat, necne, rem perquàm arduam fore, cuique qui id decernere aggreditur, exiſtimamus. Id tamen certò ſcimus, perquàm difficile ſemper fuiſſe, iis, qui anatomen callent, rem hanc perſuadere. At ſi, ut fungus præfatus in hæmoptyſi præbeatur quandoque, ſinimus, id eſt profectò, quoniam nullam, vel levem noxam ab eo percipi autumamus. Reliquùm, ubi effectum, quem ei adſcribere ſolent, præſtaret: videlicet ubi ſanguinem reverà in tubulis pneumonicis coerceret, perniciem porrò plurimam, ex noſtrâ ſententiâ, intus moliri poſſet; ſanguis quippe ita concretus, atque in tubulis ſtagnans, aut inflammationem, aut Vomicam, aut ulcus induceret. Quod multo magis metuendum eſſe cenſemus ex uſu ſpecifici Helvetii, cujus formula legitur in A, aliarumque rerum, quæ, utpote vel auſteræ, vel acidæ ſunt, vim adſtringendi plurimùm

Quid credendum ſit de arcanis, quæ hæmoptyſin vulgò ſiſtere creduntur.

mùm ſanè exercent. De reliquis, de iis maximè, quæ ſympathicè, ut vulgò creditur, agunt, quæque inter anilia figmenta jamdudum recenſuimus, nihil eſt, quod plura dicamus, mulierculis interim, ut de nugis hujuſmodi feriò fabulentur, copiam lubenti animo facientes.

A ℞. *Alum. rupei purificat. unc. ij. In pulver. redigatur. Fundatur in vaſe argenteo. Addatur ſang. dragonis in pulv. redact. unc. ſs., miſce omnia ad ignem lenem carbonum. Ex inde ab igne amoveatur, & exagitetur uſque dum concreſcat ita, ut reformari poſſit in pillulas.*

CAPUT IV.

De Phthiſi.

Definitio.

PHthiſis, nominis vim unicè intuentibus, nihil aliud, quàm tabem ſonat. Eam deſcribentes, *febrem lentam cum tuſſi, ſputo cruento, purulentoque ab humore acri, atque erodenti, a ſanie nimirum productam, & fotam, quæ in ulcere fit pulmonum*, protulerunt Veteres; *quæque proinde membra corporis univerſa abſumit, extenuatque*; quo a Recentioribus diſcrepare minimè videntur; qui *tabem eſſe* affirmant, *ſive maciem corporis humani vitam habentis univerſam; quæ producitur a ſanie in ulcere pulmonum collectâ, atque ab humoribus in gyrum præterlabentibus abſorptâ cum febre lentâ, tuſſi, ac ſputo ſive cruento, purulentove*. Quoniam autem ea ſymptomata, niſi omnia, pleraque ſaltem, exoriri quoque poſſunt a pure, quod in aliis tum foris, tum intus ulcere afflictis conficitur partibus, atque educatur, varia, pulmonibus ulcere intactis, extant phthiſis genera; quæ pro-

propterea phthiſis imperfectæ, aut ſpuriæ, aut nothæ vocare alienum non erit.

Phthiſis veræ indicia potiſſima ſunt macies, febris hectica, tuſſis, excretio per os cruenta, item et purulenta, reſpiratio utplurimùm non facilis, genarum rubor, & reliqua, quæ febrem hecticam comitari ſolent, de quibus propterea ſermonem jam ante habuimus. In phthiſi nothâ præter cruentas, & purulentas excretiones, quæ deſunt, & præter tuſſim, quæ tamen interdum vel in eo phthiſis genere ob acrem fluidorum indolem excitatur, alia, quæ in verâ phthiſi occurrunt, obverſari ſolent ſymptomata. Diagnoſis.

Quum phthiſin fieri ob labem, quam ab ulcere ſordido purulentam contraxit ſanguis, ante jam diximus, certum eſt, febrem hecticam, quæ phthiſin comitatur, tuſſim, excreatus cruore, & ſanie luridos, ac fœdos, maciem univerſam, & reliqua in phthiſi, per id puris produci, quod ulceri inhæret, atque abſorptum univerſos coinquinat humores. Cauſa.

Ratione prognoſis, ut febris hectica, ita et phthiſis inter affectiones chronicas pervicaciſſimas, æquè ac lethales, connumerari jure mœretur, & ut vel in exordio quamdifficilè ſolvitur, ita proceſſu temporis prorſus inſanabilis evadit, tum maximè, quum vera ſit: procedens nimirum ab ulcere, quod pulmonibus, quorum ſubſtantia mollis, ac rara eſt, inſideat. Pulmones inſuper, quippe qui aerem indeſinenter reſpirando immittunt, emittuntque, & qui propterea viciſſim intumeſcunt, & detumeſcunt, ideſt contrahuntur, & explicantur, ulcere ſemel exeſi, perquàm difficile cicatricem ſubinde inducunt. Cæterùm nauſea, hypocondriis intumeſcentibus, in phthiſi mala. Peſſimum eſt delirium, ſudores liquantes, urina craſſa, oleoſa, aut pinguis, alvi profluvium, animi frequens deli- Prognoſis.

liquium, convulſiones, aut motus ſpaſmodici certiſſima proximæ mortis perhibent indicia; non ſecus ac raucedo, crines, qui defluunt, pedes tumidi, & ſqualens facies, quæ dicitur *hipocratica*; quæ omnia phthiſi contabeſcentibus necem imminentem portendunt. Phthiſis, quæ ab Avis in poſteros effunditur, quæ propterea *hæreditaria*, vel *avita* nuncupatur, curationem omnem reſpuit, item et quæ altas jam egerit radices. Quum puris per os egeſtio in verâ phthiſi ſupprimitur, id mortem propediem accerſit.

Curatio.

Ea propemodum omnia, quæ ad febrem hecticam eradicandam in ſuperioribus propoſuimus, pro curatione phthiſis convenire videntur. Ulceribus interioribus curandis conducunt præ cæteris terebinthinata, & reliqua omnia, quæ balſamo, ſive uligine quadam pingui, ac volatíliori pollent; quæ tamen leniora ſint neceſſe eſt, ne febrem exaſperent, & ægrotum citiùs interimant. Quamobrem tutiores ducimus decoctiones vulnerarias ex foliis hederæ terreſtris, pimpinellæ, hyperici, primulæveris, infuſiones ex radicibus chinæ, cannarum montanarum, tragopoghonos, item et expreſſiones, hiſque ſimilibus, de quibus omnibus in hiſtoriâ, item et in animadverſionibus, quæ inſequuntur, fusè dicendum.

Hiſtoria III.

Quicquid, phthiſi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

HErophilus nobilis adoleſcens Pedemontanus, poſtquam oblectandi animi causâ varia in plagas longinquas ſuſcepta confecerit itinera, Romæ diu commoratus ad literarum ſtudia perditè, prope dicam, convertitur. Temperamentum illius ad calidum, & humidum vergebat, ac plurimo ſcatens ſanguine, venuſtus, florens, hilaris, affabilis, pacatus, & cuique gratus tum in conviviis, tum in negociis, tum in reli-

reliquis ſeſe præſtabat. Lacertoſus erat, optimè conſtitutus, ac benè valens. Menſe Januario, tum quum, aquilonibus flantibus, rigore propemodum extremo hyems maximè algebat, hæmoptyſi per noctem tentatur. Cruor ad libram circiter per vices egeſtus, ſpumeus fuit, qui venâ in pede ſolutâ tandem reſtitit. Exinde de dolore quodam obtuſo, qui ex imo pectore per univerſum thoracem, ut dictitabat, effundebatur, conqueri cæpit. Exiguò poſt leniter febriens, acriter tuſſit. Tuſſis ſicca eſt principio. Mox materiam perexiguam pituitoſam, ſanguine leviter tinctam, tuſſiendo excernit. Res poſtmodum ita ingraveſcunt, ut diebus quindecim exactis, Clinico non inexperto ſeſe tractandum commiſit; omnia quippe præter ſanguinis miſſionem prorſus æger antea neglexerat. Trigeſimum ætatis nondum compleverat annum. Opiparè veſci quotidie ſolitus fuerat. Vino nunquam, præſertim itinerando, pepercit. In aliis temperans, moderatus, ac continens eatenus vixerat. Profeſſor, qui Herophilum, ingraveſcente morbo, ut ante jam diximus, curandum ſuſcepit, ſanguinem adhuc redundare coniiciens, venâ iterum, atque iterum ſolutâ, ut is viciſſim immimeretur, effecit; & vini uſu omnino interdicto, aquam nucerianam pro potu in uſum quotidianum ſubſtituit; curans interim, ut victu congruo opportunè medicato uteretur. At nihiloſecius, rebus in pejùs ſemper cedentibus, tuſſis prætermodum exaſperatur, & cruenta cum ſanie immixta per tuſſim quotidie demum excernit. In eo rerum ſtatu, menſe Aprili ejuſdem anni, accerſiti, phthiſin in Herophilo jam multum proceſſiſſe cognovimus; calor enim febrilis poſt paſtum intendebatur, genæ impenſiùs rubebant, & difficiliùs reſpirabat. Urinæ tamen, ſudores, alvique ſordes ad id temporis nunquam præter naturam egeſ-

ferat. Quia autem noctes irrequietas utplurimùm traduxerat, potionem hanc blandè ſoporiferam, unà et vulnerariam, atque expectorantem per deſtillationem in B. M., ut exponitur in A, elicitam ei quotidie ſumendam procul ab omni cunctatione præſcripſimus; qua poſtquam ad dies 40. circiter, eâ pariter, ut legitur in A, ratione uſus fuit, multò meliùs ſe habere ſenſit; febris enim longè mitior inde fuit, minor reſpirandi labor, atque excretiones tum cruore, tum ſanie multò minùs quàm antea ſordebant. Victus, quo, permittentibus nobis, bis in die veſcebatur, tenuis erat, humectans, concoctuque facilis, haud planè inſulſus, ex ferculis ut plurimùm panis optimi triticei in jure ſimplici vitulino, cum cancris fluviatilibus elixati. Pro potu, nihil aliud bibebat, quàm aut aquam nucerianam, aut mulſam, ita, ut præſcribitur in B. Quoniam igitur tali methodo res optimè hucuſque proceſſerant, ut eâdem prorſus methodo ad alios dies 40. proſequeretur æger, effecimus; quo & febrem hecticam, & ſputum purulentum, cruentumque, & pectoris anguſtias tandem evicimus. Quicquid mali adhuc ſupererat, ingens erat virium languor, macies univerſa, ac tuſſicula quædam ſicca, quæ præſertim decedente die, ad horam circiter, et ultra ei perquàm moleſta ſuſcitabatur: indicium evidens, humoribus plurimam acrimoniam etiam ineſſe; quam poſtremò extenuavimus balneis aquæ dulcis, aquâ nucerinâ largè epotâ, ac lactis uſu caprini cum melle hiſpano, & decoctione radicis chinæ ita, ut legitur in C, parati, quod ad menſem integrum Octobris in montanis agreſtibus, aere puro, ventilatoque, ſalubriori videlicet, ad reſerandas viſcerum, quæ ſupererant non minimæ obſtructiones, propinavimus; poteſtatem interim facientes, ut a lacte ſumpto horâ circiter elapſâ; chocolatam quotidie ſorberet.

A ℞.

A ℞. *Flor. rhœad., fol. heder. terreſt., viol., pimpin., rad. gramin. ana libr. j., m., contund., f.f. expreſ. S. A., & adde ſer. capr. lib. viij, cancr. fluviat. contuſ. num. x., deſtil. per B. M. S. A.*

Item ℞. *Rad. opt. chin. drach. ij., glycirrhyz. drac. ſs., cinnam. opt. ſcrup. ſs., aq. commun. unc. iv., m., f. inf., & macer. cin. calid. per hor. xij. circit., f. ſor. expreſs., & adde prædicti deſtillati libr. ſs., cap. quotid. hor. med.*

B ℞. *Rad. opt. chin. drac. ij, cinnam. opt. ſcrup. ſs., hord. mundat., & elixat. unc. ij, aq. nucer. libr. iv., m., f. inf., & macer S. A. per noctem cin. calid., bull. levit., & adde mell. hiſpan. q. ſ. ad gr. ſap., deſpum. S. A., colet. pro potu quotid. ut m.*

C ℞. *Rad. opt. chin. drac. j. aq. commun. unc. iij., m., f. inf., & mac. S. A., bull. ad conſumpt. aquæ unciæ unius, f.f. expreſs. & adde lact. cap. rec. libr. ſs., & mell. hiſpan. opt. unc. j. cap. quotid. in Aur. ut m.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

TEſtudines, limaces, ranæ, & id generis reliqua, quibus incraſſandi facultas vulgò adſcribitur; quæque profectò ingeſta, ejuſmodi facultatem exercent, viſcerum obſtructiones faciunt, atque adeo tum phthiſin, tum hæmoptyſin, utì ex ante jam dictis patet, fovere potiùs deberent, quàm reſolvere. Hinc talis victus, affectionibus præfatis extirpandis, non injurià nobis impar planè videtur, quem omnino hiſce in caſibus improbandum proinde ducimus. Idem fermè de gelatinis, quæ in eundem propinantur finem rati, eas prorſus hìc damnamus. Verùm ſi ad fauces leniendas, quum earum aſperitas raucedinem potiſſimùm

Victus craſſus in phthiſi, atque hæmoptyſi curandis prorſus damnatur.

mùm induxerit,gelatinâ cornu cervi nos quoque interdum utimur, id utique præſtamus, quia cor. cervi, volatilioribus, quas habet, particulis, gelatinæ ex eo confectæ uliginem quandam volatilem impertitur, quâ humectat, reſolvit, blandè movet &c. At enim verò ubi cum aliis rebus ante memorata glutinoſa edulia diſtillentur, quicquid diſtillando ex iis elicitur, ideo, ut propinetur quandoque non repugnamus, quia humor ille perquàm tenuis per deſtillationem eo in caſu eductus, alios ex noſtrâ ſententiâ ab iis, quos præſtare poſſunt res ipſæ, unde educitur, valde diſſimiles præſtat effectus; ſiquidem gluten illud viſceribus noxium, extenuatus jam, defœcatus, ac per deſtillationem prorſus immutatus demiſerit. Quæ, reſpectu phthiſis, & hæmoptyſis, de victu glutinoſo hactenus innuimus, et de aere craſſiori dicendum ducimus; ſiquidem aer montanus, perquàm tenuis, impiger, exagitatus, & purus ejuſmodi affectiones, etiamſi pervicaciſſimas, funditus non ſemel ſubſtuliſſe vidimus. Jacobo Sinibaldo eruditiſſimo viro, ac inter Urbis Conſiliarios Archiatros Collega noſtri amantiſſimo, quem jam ſeneſcentem non ita pridem apoplexia interfecit, ter contigit, ut vigente ætate hæmoptyſi iterum iterumque tentatus, ac prope deploratus, in aerem Montis Lioniſſæ ſublimiorem profectus, præter omnium ſpem optimè ſemper convaluerit. Inficiari tamen nequaquam aggredimur, aerem marinum, hyeme præſertim, phthiſicis plurimùm contuliſſe; utpotequi vaporibus quibuſdam ſalinis balſaminis ſaturatus, atque inſpirando crebrò per tracheam immiſſus, & ulcera pulmonum extergere, & labem fluidorum intus contractam expungere valuit. Idem ſanè tum aer Tiburtinus, tum reliqui etiam longè inferiores, non quoniam craſſi, cænoſique ſunt, verùm ob balſa-

balſamum quoddam, quo ſcatent ſulphurato, præſtare potuerunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Radicis chinæ ſuccedaneas fore cannarum montanarum radices olim exiſtimabant. Radices tragopogonos, vulgò barbæ hirci, hodie Clinicorum nonnulli, noſtris faltèm Regionibus, exiſtimant. Num id reverà ſit nec ne, tametſi conſtare luculenter nobis hactenus nunquam potuerit; attamen quoniam ex longævo ſtirpium iſtarum uſu, ea ſine noxâ ſaltem manifeſtâ propinari poſſe percepimus, ut pro radice ejuſdem chinæ, tum præcipuè, quum radix chinæ notas perfectionis optimas non præſeferat, cannarum prædictarum, item et tragopogonos radices in Praxi medicâ paſſim uſurpentur, damus, concedimuſque libenter. Eam verò ex radicibus prædictis, & præcipuè tragopogonos, neſcio quid uliginis lacteæ, balſaminæque exprimitur; quod viſceribus noſtris cum fluidis infuſum, immixtumque, eorum acrimoniæ leniendæ, infringendæque apprimè conducit.

Quid judicandum ſit de radicibus cannarum montanarum, & tragopogonos, ratione radicis chinæ.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Hecticæ in exordio præſertim radicitùs evellendæ optimæ chocolatæ uſum perquàm idoneum fuiſſe, Romæ potiſſimùm, non ſemel experti ſumus; quod ut hìc per pauca de chocolatæ conditionibus, ac facultatibus, ratione Praxis medicæ, proferamus anſam fecit. Res, quibus chocolata conflatur, lippis, & tonſoribus hodie notum eſt, *cacao* nimirum, *vainiglia*,

Qnicquid judicandum ſit de uſu chocolatæ, caffè, & thè.

niglia, *cinnamomum*, ac *ſaccharum* eſſe, eâ tamen lege, ac doſi paratas, atque immixtas, ut ex iis tertium quid conſurgat, quod ſi aquâ fervente ſolutum exagitès, ſpumat, atque ita ſpumans ſi ſorbillando, jejunis potiſſimùm faucibus, deglutiatur, guſtum non inſuaviter titillat, vires recreat, ac viſcera roborat. De tali condito, ſive mixto, qui non ita pridem ſcripſerunt, tametſi ratione effectus, quos in nobis præſtare valet, aliter alii, atque alii ſenſerint, noſtra tamen opinio eſt, a quâ, longævo uſu ducti, decedere nequaquam poſſumus; noſtra, inquam, opinio eſt, chocolatam, modò perfecta ſit, ac rectè parata, rem eſſe balſaminam, balſamo ſanguinis valde homogeneam; quæ proinde ſobriè, nec importunè hauſta nimiam fluidorum temperet acrimoniam, eorumque nutriendi facultatem eliciat, augeatque. Quocirca optimo ſemper cum ſucceſſu eam in morbis chronicis potiſſimùm, qui aut maciem ſummam moliti fuerint, aut vires perfregerint, aut ulcera intus pepererint, propinare paſſim conſuevimus; modò tamen ab ægroto appetatur, neque is valde febrire percipiatur. In febribus enim ardentibus calefacit, & ubi eam æger faſtidiverit, noxam utplurimùm intulit. Cæterùm balſamum illud, ſive ſulphur volatile, ſive butyrum, quo pollet optima chocolata, longè meliùs, ex noſtrâ ſententiâ, ad labem morboſam in phthiſicis delendam conducit, quàm balſamum quodvis aut peruvianum, aut copaive, aut terebinthum, & reliqua, quæ hiſce in caſibus adhibentur. Cum lacte plurimùm cohæret. Abſtemiis admodum confert. Oenopotis contra, atque iis, qui opiparè veſcuntur, frequentiſſimè nocet; ut et aliis, qui dapibus aromaticis, aliiſque calidioribus veſcuntur eduliis. Hæc propemodum ſunt, quæ de uſu, atque abuſu chocholatæ, obſervationibus practicis

ćticis innixi paucis hactenus expedire valuimus. At quoniam de ſorbitionibus ejuſmodi, quæ quaſi ferventes ſorbillantur, & quarum penes nos equidem Italos non ita pridem invaluit uſus, incidit oratio; quid de facultatibus *thè*, necnon etiam *caffè* ipſe ſentiam, perfunctoriè ſaltem proferre abs re non omnino videtur. Decoctio caffè æſtuans de more epota, ſub veſperam potiſſimùm procul a paſtu, mihi, qui raro admodum ei indulgeo, & tum utplurimùm tantùm indulgeo, quum caput pergravatum moleſtè fero, eam gravedinem illico diſcutit, alacritatem quandam in rebus agendis jucundam fovet, urinam provocat, & propenſionem, ſi adſit, in ſomnum adimit. Idem propemodum a decoctione thè, tametſi non æquè grata, percipere ſoleo. Attamen diutinæ experientiæ manifeſtè contradicerem, ſi decoctionem caffè prætermodum epotam, utpote quæ paralyſin, tremores ſpaſmodicos, permoleſtum temporum, æquè ac cervicis contractionis ſenſum, aduſtis præſertim, ac bilioſis quamſæpiſſimè pepererit, nervis infenſam fore, inficias ire contenderem. Hoc de uſu thè planè affirmare nondum mihi datum eſt, quem proinde nervoſo generi non adeo inimicum hucuſque exiſtimo.

CAPUT V.

De Aſthmate.

Asthma idem eſt, penè quàm ſi anhelationem, ſi crebrum, ac permoleſtum anhelitum dixeris. Id morbi genus accuratiùs deſcribendo, *reſpirandi laborem eſſe* proferre poſſumus, *ſive reſpirationem difficilem, frequentem, gravem, cum ſibilo, vel ſonitu, necnon etiam quandoque cum tuſſi ob pectoris, ſive, ut melius* Definitio.

liùs

liùs dicam, *ob bronchiorum anguſtiam*. Quoniam autem in aſthmate reſpirandi labor modò major, modò minor percipitur, modò anhelitus major, modò minor in aſthmate emergit, ex hoc factum fuiſſe videtur, ut aſthmatis apud Clinicos triplex extiterit genus: *dyſpnœa* nimirum, *aſthma*, *orhtopnœa*. Tum quum anhelitus adeo remiſsè in aſthmate educitur, ut ſenſibus vix excipiatur, dicitur dyſpnœa. Tum quum ſonitum valdè manifeſtum ſibilando pulmones edunt, aſthma vocatur. Ubi ſpirandi labor adeo ingraveſcat, ut nonniſi erectâ cervice ſpiritum ducere queat aſthmaticus, tum ejuſmodi aſthmatis ſpeciem orthopnœam nuncupare clinici conſueverunt. Ex quibus liquet, talia aſthmatis genera, ſive ſpecies gradibus tantùm, ideſt ſecundùm magis, et minùs duntaxat differre.

Diagnoſis. Indicia, quæ aſthmaticis paroxyſmos imminere portendunt, ſunt pectoris gravitas, ſpirandi labor, qui major fieri ſolet incedendo, & tum præcipuè, quum per acclivia properet æger inceſſus, raucedo, & tuſſis repentè ſuperveniens, item et flatus, qui per hypocondria vagantur; hæc quippe omnia in aſſuetis aſthmaticas acceſſiones anteire ſolent. At quum invaſerit, quæ in definitione, & diviſione mox innuimus, indicare abundè poterunt.

Cauſa. Cauſæ, quæ aſthma procreare valent, plures occurrunt, & variis in locis agere poſſunt: lædere quippe proximè poſſunt pulmones, eoſque lædere remotè; lædendo nimirum tum in pulmonibus, tum extra, partes adjacentes, & muſculos maximè reſpirando inſervientes. Proximè lædunt pulmones, ſi pituita ex. gr. craſſa, glutinoſaque ſubſtantiam pneumonicam infarciat, aut bronchia; ſi ſerum, aut lympha exuberans, aut ſanguis ipſe redundans, pulmonnm

tubu-

tubulos nimis extendat, atque adeo veſiculas pneumonicas anguſtiores faciat &c. Pulmones remotè lædunt, ubi humor peccans muſculos thoracis afficit, quos aut convellit, aut ſpecie quadam paralyſis ſtupefacit. Non raro ex malâ thoracis conformatione, veluti organicum conſurgit aſthma. Interdum abdominis viſcera obſtructa, vel ob molem prætermodum adauctam, quæ, diaphragmate proinde ſublevato, thoracis cavum occupant; vel ob adauctam gravitatem, deorſum nimis eodem diaphragmate adducto, thoracis capacitatem conſtringendo, aſthma producunt. Præterea item fieri quandoque potuit, ut lympha ex tubulis in proximo effuſis in idem thoracis cavum exudans, ibique collecta ſpeciem quandam aſthmatis procreaverit, quod *pectoris hydrops* nuncupatur, & de quo ex profeſsò inferiùs. Tuſſis, quæ aſthma comitari utplurimùm ſolet, ob cauſas varias, quibus excitatur, varios quoque producit effectus. Modò enim fit cum excreatu, modò, quin aliquid vel minimùm excernatur, pulmones concutit; quod tum maximè contingit, quum ea tuſſis ab humore quodam perquàm tenui procedat, qui nervos irritando pectoris creberrimas convulſiones excitat: pulmones nimirum, aut thoracis parietes convellendo identidem contrahit. Unde aſthmatis alia exorta eſt diſtinctio, quâ aſthma *humidum* differt a *ſicco*. Humidum dicitur, ubi aſthmaticus aliquam materiam tuſſiendo egerit. Ubi verò aut non tuſſit, aut tuſſiendo, vel nihil omnino, vel nihil propemodum excernit, aſthma dicitur ſiccum; quod autem quum utplurimùm evenire ſoleat tum, quum aſthma a contractione quadam convulſivâ procedat, hinc fit, ut id aſthmatis genus paſſim *convulſivum* vocitetur.

Aſthma, prout ipſa nos ſemper docuit experientia, Prognoſis

tia, eſt affectio pervicax, chronica videlicet; quæ periodicè etiam recurrit, ac per varios Lunæ motus, ac per varia anni tempora, plurimùm variare, & recrudeſcere ſolet. Sub æquinoctiis, item et ſolſtitiis potiſſimùm aut revertitur, aut recrudeſcit. Non eſt tamen, quod ſolitò vehementiùs aliquando haud ægrotos inſultet, & morbus evadat perquam acutus. Quoniam, reſpiratione læsâ, metus ſuffocationis imminet, nunquam citra periculum aſthma impensè invadit. In ſenibus penè ſemper inſolubile. In aliis non ita. In omnibus tamen, quum altas egerit radices, difficilè ſolvitur. Apoplexiam, phthiſin, cachexiam, aliaſque peſſimas affectiones non ſemel accerſivit. Si cum ſyncope, pulſu languenti, qui crebrò intermittat, & procul ab omni lege intermicet, paroxyſmus ingruat, ægrotantem actutum effert.

Curatio. Prout variæ extent cauſæ, quæ aſthma producunt, varia quoque eligenda ſunt præſidia, quibus eas vel amovere, vel deſtruere, vel ſaltem lenire, ſtudere debemus. Hinc ſi a materiâ craſſâ, glutinoſâque, quæ obſtructiones fecerit, extet aſthma, deobſtruentibus ei occurrendum videtur. Quo in caſu mirificè conferunt rhabarbarata, terebinthinata, martialia, amaricantia, & reliqua, de quibus inferiùs, ubi de obſtructionibus ex profeſſo ſermonem habebimus. Si aut convulſivum ſit, aut cum tuſſi ſiccâ, tum emollientia, oleoſa, eaque omnia, quæ pleuritidi reſolvendæ jam ante propoſuimus, mirum in modum proſunt. Si ſanguis in aſthmaticis redundet, tum diætâ, & victu præſertim perquàm tenui, humidoque, tum venâ ſectâ, imminuendus. Si ſerum, aut lympha tenuis exuberet, diureticis potiùs, quàm diaphoreticis leniter egerenda. Si aut non congruè reſpondeat alvus, aut ſi ſordes plurimæ, vel ex nimiâ

reple-

repletione, vel ex pravâ ingeſtorum qualitate, vel ex malâ eorum coctione, ſtomachum, & inteſtina, intus cumulatæ, pergravaverint, blandè ſolvenda aut clyſteribus, aut etiam lenioribus catharticis; quæ hiſce præſertim in caſibus parare convenit ex oleo tum communi recenti, ac optimo, tum amygdalarum dulcium, tum ſeminum melonum &c, de quibus fusè inpræcedentibus verba jam fecimus. Ex ulcere vetuſto in cruribus præcipuè intempeſtivè exiccato aſthma extitiſſe pervicaciſſimum quàm ſæpiſſimè vidimus. Quo in caſu veſicantia, & fonticulos, quos in partibus præcipuè infernis præſcripſimus, ad id generis aſthma diſcutiendum mirificè conduxiſſe ferè ſemper obſervavimus. Idem fermè experti ſumus, quum humor, qui podagram procreare couſuevit, aſthma fecerit. Aſthma, quod verè convulſivum diutinum licèt fuerit extenuatum omnino in ſexagenario nuper vidimus uſu aquæ nuceriæ, quam ab ipſo fonte non procul, & abundè diu quotidie hauſit, atque in balneis alternìs ſibi adhibuit.

Hiſtoria IV.

Quicquid, aſthmati medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declamus.

CLelia virgo nobilis decem, & quinque annos nata, optimè conſtituta, plurimo, ut ex roſeo, quo antea florebat, conjici poterat faciei colore, ſcatens ſanguine, ſtaturæ proceræ, venuſta, elegans, nonnihil pinguis, atque in omnibus non ita pridem optimè valens; poſtquam ex improviſo, quin vel levis ulla interfuerit manifeſta occaſio, menſium conſuetæ purgationes ei defecerint, decolor fit, ac lentè, rarò admodum licèt, identidem tamen procul ab omni periodo febrire cepit. Ad oblata, ratione victus, non ægrè ſe habet, non ſitit, nec ullam aliam; præ-

ter enarratas, adhuc perſenſerat moleſtiam. Paulò poſt virium ſupervenit languor, & levis quidam ſpirandi labor; qui ſenſim in dies ſubinde ſemper adeo increbuit, ut intra menſem in aſthma manifeſtum ceſſerit. Aſthma principiò ſimplex videtur dyſpnœa, mox in orthophnœam convertitur; etenim non modò ſibilando ſpiritum ducebat, verùm etiam, ut ut recumberet, nonniſi elatâ cervice reſpirare deinceps haud ampliùs poterat, quin ipſa ſibi penitus ſuffocari videretur. Menſis erat Novembris, quum eam nobis ſeſe tractandam commiſit. Pulſus tum languens erat. Tuſſis aderat perquàmmoleſta, quâ noctu potiſſimùm vexabatur, quæque, plurimâ glutinosâ mane ſummo pituitâ egeſtâ, demum evaneſcebat. Urinas perexiguas, eaſque tenues, & ſubalbidas a morbi exordio ad id tempus ſemper emiſerat. At alvus adſtricta tertiâ quaque die, tametſi non parcè veſceretur, vix reſpondebat. Quapropter, eam laxare blandè priùs aggreſſi, id ſolvens A ex oleo, & melle hiſpano ſtatim ſumendum ei confecimus. Quod quatuor horis circiter exactis ventrem leniter concitavit. Ut verò inteſtinorum ſordes magis adhuc eluerentur, quum primùm concitaverit alvum, juſculum inſulſum chalybeatum, mellitum, ac modicè tartariſatum, ad libras prope quatuor in plures vices diſtractas ei propinavimus. Hoc in urinam omnino quaſi egeſtum effecit, ut urinas Clelia copioſiores, crebrioreſque ſubinde ſemper emitteret. Pro diebus inſequentibus ſerum caprillum chalybeatum, & ita, utì legitur in B, medicatum quotidie in Aurora potandum præſcripſimus; & venâ interim in brachio priùs, mox in pede ſectâ, libram circiter ſanguinis ex utrâque parte, plurium dierum intercedente ſpatio, extraximus; quæ omnia multùm ſanè licet profuiſſent, radicitus

dicitus tamen morbum haud quaquam eatenus ſubduxerant. Hinc ad decoctionem hanc C ex corticibus reſinoſis ligni juniperini confectam, atque ad uſum thè diebus ſingulis epotam confugimus. Decoctionem hanc, poſtquam ad dies quindecim circiter jejunis faucibus ingeſſerit, menſibus de more redeuntibus ab aſthmate protinus evaſit.

A ℞. *Ol. amyg. dulc. rec., & ſ. ign. extract. unc. iv., mell. hiſpan. opt. unc. ij., aq. cinnam. drach. j. m., & cap. in jnre ut m.*

B ℞. *Flor. viol., malv., rad. althe. contuſ., fol. pimpinel., matric. ana pug. j., ſer. cap. lib. j, m., & in eo extingue ter, aut quater ferrum candenſ S. A. Colet., & adde cryſtal. mont. præp. drach. j, mell. hiſpan. unc. j, cap. quot. in A. per dies xxx. circiter.*

C ℞. *Cortic. reſinoſar. ligni junip. drach. j, aq. chalyb. q. ſ., m., f. inf., & macer. cin. calid. S. A. Bull. levit., colet., & adde mell. hiſpan. unc. j. cap. quot. in A. calidam ad uſum thè.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Improbatur abuſus in diureticis, emeticis, ac alvum laxantibus fortioribus ad aſthma extenuandum, propinandis.

UT aſthma, quod humidum eſt, diſcutiatur, tum maximè, quum ſeri copia in corpore affecto redundet, urinam blandè provocare juvat. *Blandè* dicimus, ad improbandam eorum praxin, qui fortioribus eam movere contendunt diureticis, ſpiritum ex. gr. ſalis, ſulphuris, vitrioli, ſalis armoniaci, pulveres mille pedum, & reliqua ejuſmodi paſſim propinantes; quæ fundendo, irritando, contrahendo, & violenter exprimendo, haud quaquam humores craſſos, atque effætos, qui aſthma movent, verùm lympham tenuem, quæ eos ſolvit, per urinam egerunt.

Quo,

Quo ſit, ut viſceribus univerſis iccirco laceſſitis, atque humoribus magis magiſque intus proinde concreſcentibus, ſpirandi labor in aſthmate, tuſſis, & reliqua exaſperentur. Quadere hiſce in caſibus urinæ ciendæ tutiores, ac leniores exiſtimamus, quibus propterea frequentiſſimè utimur, decoctiones emollientes, oleoſa, mellita, & ante alias decoctionem ex corticibus juniperinis reſinoſis in uſum thè, ſive caffè propinatam, cui vice ſacchari mel hiſpanum iniicimus. Id urinas, item et ſudores leniter movet, pectoris excretiones adjuvat, alvique ſordes emollit, & diſcutit; tum præcipuè, quum flores aut malvarum, aut violarum, aut borraginis ſub finem ebullitionis addideris. Terebinthinam quoque, niſi adſit febris, aut capitis dolor, in formam ſyrupi cum ovorum vitello redactam in eundem finem commendamus. *Niſi febris, & dolor capitis*, diximus, *adſit*; in utroque quippe caſu terebinthinata univerſa, ut edocuit uſus, plurimùm nocent. Quicquid diximus de diureticis fortioribus, multò magis tum de emeticis, tum de laxantibus alvum, dicendum ducimus, quæ aut nequaquam propinanda ſunt, aut ubi neceſſitas id exigat, leniora ſint neceſſe eſt. Quinimmo et eadem manna, utpote quæ præfatam lympham tenuiſſimam prætermodum ſubducat, nobis ſuſpecta eſt. Ceterùm aſthma, & præſertim ſiccum, lactis uſu tum aſinini, tum ovilli, tum caprilli, tum etiam vaccini non ſemel delevimus. Tum ſiccum, tum humidum, ubi factum fuiſſe conjecimus in podagrâ affectis ex podagrâ aut retropulsâ, aut ad partes infernas non delapsâ, quod quamſæpiſſimè contigit, fonticulus iiſdem partibus infernis incuſſus extenuavit.

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit tuſſis, ejuſque, differentia, prognoſis, & curatio.

QUoniam in hoc tractatu, de tuſſi quamſæpiſſimè mentionem fecimus, & quoniam tuſſis tanquam ſymptoma perquàm moleſtum pleraſque alias affectiones humani corporis vitam habentis comitari ſolet, quid ſit tuſſis, cur excitetur, quid inferat mali, & quomodo medicis præſidiis ei occurrendum ſit, exponere tum rationi, tum inceptæ methodi legibus conſonum videtur. Quicquid tuſſim deſcribendo protulerint alii, paucis *tuſſim* eſſe dicendum exiſtimavimus, *crebriorem, & vehementiorem expirationem, quæ cum ſonitu erumpit, a partibus reſpirando inſervientibus irritatis exortam*. At quia aer, qui a pulmonibus tuſſiendo per tracheam extruditur, materiam quandoque valde conſpicuam ſecum abripit, atque excernit, quandoque nihil prorſus, quod ſenſus ſaltem attingat, inde factum eſt, ut duplicem tuſſis ſpeciem habeamus, quarum altera *ſicca*, altera autem *humida* eſt. Humida dicitur, quum materia, quam tuſſis excernit, ſenſibus deprehenditur; ſicca autem nuncupatur, quum præter aerem vehementer, & præter naturam expiratum, nihil aliud, quod ſenſus noſtros moveat, egerit. Quicquid acre aut fibras, aut membranas, aut nervos, ſive ſubſtantiæ pneumonicæ, ſive bronchiorum, ſive tracheæ muſculorum, aliarumque partium adjacentium mordicare, irritare, aut alio quovis pacto ſtimulare valet, id omne tuſſi concitandæ perquàm idoneum cenſendum eſt. Quoniam tum vehementer aut contracti, aut compreſſi pulmones aerem jam ante inſpiratum validè impellentes violenter exprimunt, extruduntque, inde tuſſis: interciſa nimirum expiratio, thoracis con-

cuſ-

cuſſio, & ſonitus. Ex quo liquet, tuſſim quamſæpiſſimè ex aliarum partium conſortio etiam extare, in quibus nervorum propagines affectæ, contractiones, ſive potiùs concuſſiones thoracis, æquè ac pulmonum ſpaſmodicas, aut convulſivas, ſympathicè, ut ita dicam, progenerant. Hinc tuſſis tanquam ſymptoma aliis paſſim adiicitur affectionibus, ulceribus præſertim interioribus, aliiſque læſionibus organicis, de quibus fusè diximus, &, Superis adjuvantibus, fuſiùs quoque dicturi ſumus. Tuſſis, quæ contumax fuerit, altaſque radices egerit, minimè contemnenda; pulmones quippe, ſive ſympathicè, ſive idiopathicè tuſſi diù concuſſi labefactantur, & labefactati, aut inflammantur, aut exulcerantur, aut ſaltem obſtructi aſthma faciunt; aliaſque ægritudines, quæ univerſam quandoque œconomiam evertunt animalem: hæmoptyſin videlicet, phthiſin, vomicas, empyema, pectoris hydropem &c. Sicca plerùnqne pejor, quàm humida, niſi tamen excreatus aut cruentus, aut purulentus adſit, qui plurimùm ſemper habet periculi. Quum ex humidâ in ſiccam convertitur, tum profecto peſſima, ex eo præcipuè ſi pectoris gravitas ſubinde ſuccedat, quum id, materiam peccantem in pulmonibus reſtitiſſe, ibique cumulatam fore, abundè indicet. Præter ſiccam, humidamque, de quâ hactenus recenſuimus, tuſſim, alia occurrit ſpecies, quæ ab immanitate, quâ corpus univerſum concutit, *ferina* nuncupatur. At enim verò, quum pueris lactantibus, ac fœminis hyſtericâ affectione laborantibus frequens ea ſit, de hac Deo dante in ſequentibus, ubi de Mulierum, atque Infantum morbis ex profeſſò agendum erit, dicendum ducimus. Ad tuſsim, cujuſcunque ſit generis, extenuandam, ea omnia apprimè conducere videntur, quæ dilvunt, humectant, emolliunt, de quibus uni-

univerſis verba jam ante fecimus. Id tantùm adnotandum ſupereſt, tuſsim, cute inter ſudandum refrigeſcente, atque expirationibus per eam compreſsis, pervicaciſsimam quamſæpiſsimè concitari, quam proinde defricationes exteriores, ventoſæ extrinſecùs admotæ, balinea modicè tepentia, fotus, & alia hujuſmodi, quæ cutem emolliunt, diſtrahunt, ſubigunt, detergunt, atque expirationes præfatas adjuvant, tutò, citò, ac blandè ſolvunt.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Nonnulla exponuntur, quæ ad tuſſim ſiſtendam mirificè conducunt.

UT tuſſis radicitùs eximatur, potiones calidæ idoneæ quamvis videantur, inficiari tamen non auderem, frigidiſſimas quoque, & gelu propè concretas, eam interdum ſubſtuliſſe; quod potiſſimùm in convulſivâ, hyſtericâ, ferinâ, & hypochondriacâ, tum maximè, quum ardente Sirio per calores æſtivos concitetur, contigiſſe obſervavimus. Obſervavimus inſuper, tuſſim pervicaciſſimam crapula tandem ſubactam penitus ceſſiſſe; in quibus tamen id imprimis adnotandum, ne id auxilii genus tuſſi laborantibus temerè adhibeatur; quippe quum, vel adſit febris, aut immineat inflammatio, aut pectoris hydrops, aut ab ulcere pulmones exedente, aut a vomicâ fiat &c., gelida non minùs, quàm crapula tuſſim exaſperare, & tuſſientem citiùs interimere valet. De gelidis, quo pacto convulſiones cohibeant, aliaſque nonnullas affectiones evincant, noſtram in ſuperioribus ſententiam expoſuimus. De crapulâ verò, quæ tuſſim vel humidam maturare quandoque valet, vel ſiccam eluere, ex dicendis eruitur. Victus in crapulâ feſtivè ingeſtus, tum quantitate, tum qualitate, alacritatem plerùnque

ſuſcitat, quâ organa univerſa blandè concitata vigent, ac mirificè agunt. Hinc ea ſanè in conviviis parta, quæ animos erigit, argutias provocat, & ſales inter convivas acuit, hilaritas. Hinc jucunditas, hinc lenitas, hinc celeritas, promptitudo, loquendique ardor, & reliqua, quæ vel citra ebrietatem, epulando, experimur. Iſtud idem, quod tum intus omnia commovet, coctiones item adjuvat, ſecretiones promovet, fermentationes excitat, viſcerum facultates recreat univerſas, humores peccantes excutit, irritationes ſiſtit, ac tuſſim tollit.

CAPUT VI.

De Anginâ.

Definitio

INter morbos, quibus reſpiratio læditur, non injuriâ is quoque conſiderandus venit, qui *anginæ* nomen ſibi nactus, voce ipſâ morbi naturam luculenter indicat. Angina dicitur ab *angendo* affectus ille, qui frigoribus præſertim hyemalibus, Regionibus ſaltem noſtris, ſolemnis, ſpirandi laborem molitur, deglutiendique, ob inflammationem faucibus inhærentem; quæ proindè intumeſcentes maximas faciunt anguſtias. Quapropter anginam dicere poſſumus *ſpirandi, deglutiendique, faucibus inflammatis, atque intumeſcentibus, cum febre utplurimùm acutâ, perquàm moleſtum eſſe laborem. Cum febre*, diximus, *acutâ*; fit quippe non ſemel, ut anginâ citra febrem angamur. Hinc duplex extat penes Practicos anginæ ſpecies. Altera eſt cum febre acutâ, & dicitur *vera*, ſive *legitima*. Altera aut ſine febre, aut leviſſimâ cum febre, & nuncupatur *notha*, *ſpuria*, ſive *illegitima*. Sunt qui poſt Hippocratem, varia nomina a muſculis, membra-

branisque affectis expiſcati, anginam diſtinxerunt in *ſynanchen, paraſynanchen: cynanchen, paracynanchen*. Quas tamen voces, ne Tyronum mentem incaſsùm defatigemus, fuſiùs hìc exponere omiſimus, quum, ſi quis plura de iis adhuc deſideret, Lexicographos quæsò adeat. Anginæ ſigna diagnoſtica ex ipſâ definitione ſatis emergunt. Ratione cauſæ; quæ pleuritidem, & peripneumoniam ſuſcitant, ea ſanè anginam producere valent, dummodo humor peccans membranis, muſculis, ac faucium glandulis inhærendo efficiat, ut vel alterutra, vel ſingulæ ex partibus præfatis inflammatæ intumeſcant. Diagnoſis Cauſa.

Ratione prognoſis; *quicunque ab anginâ liberantur, his ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt; ſi verò has effugerint, ſuppurantur* ex Hipocrate (a). Angina eſt morbus acutus, & peracutus, qui quamcitiſſimè, & ante diem quartam utplurimùm jugulat: in exordio nimirum, & horis 24. nondum exactis. Vera longè pejor, quàm notha, quæ plerùnque ſine periculo. Attamen, ſi ſaliva per os in ſpumam evaneſcat, in nothâ quidem, ob maximam faucium anguſtiam, ſuffocationis quandoque imminet periculum. Iccirco in anginâ ubi talis ſpuma ex ore in bullas diſtracta intumuerit, indicium ſemper fuit lethale. Tumor faucium ex anginâ non raro ſuppurat; hinc abſceſſus, qui ſi rumpatur infernè, ea, quæ deorſum delabitur ſanies, laryngem ingreſſa, repentè non ſemel ſuffocavit. Cæterùm angina, niſi aut ſolvatur, aut citò interimat, in pleuritidem, peripneumoniam, vomicam, necnon etiam in empyema faceſſit. Sanguinis fluxus ſponte vel ex naribus, vel ex hæmorrhoidibus in maribus, vel ex pudendis in fœminis emanans anginam quamsæpiſſimè diſcuſſit. Enim verò inter Prognoſis.

[a] *Sect. 5. aph. 10.*

ter cæteros ex Foreſto [a], menſibus erumpentibus anginam feliciſſimè ſolutam habemus.

Curatio. Nil inter ea, quæ anginam ſolvunt, preſentaneum magis occurrit, quàm ſanguinis prompta, larga, atque opportuna emiſſio; quem bis, ter, & quater uno, eodemque die, quum id neceſſitas exegerit, educito. Ex brachio primùm, mox ex cervice, & ſcapulis altè ſcarificatis, ex vaſis inde ſublingualibus; poſtremò, ubi faucium anguſtia invaluerit, & ex partibus infernis. Sanguine priùs educto, gargariſmata, humectantia, emollientia, & blandè reſolventia conveniunt. Conveniunt item et ejuſdem generis cataplaſmata ex caſsiâ præſertim, melle, ac oleo faucibus extrinſecùs apponenda. Fotus quoque emollientes, parti affectæ etiamſi foris admoti, faucium inflammationem evincunt. A nihiloſecius ſi invaleſcat affectio, & ad ſuppurationem inclinet, cum ſuffocationis metu, tum quamociſſimè aptiori, quàm fieri poſſit, ut commodè pus educatur, loco, tumorem ſecabis. Victum, quum vera angina perquàm acutus ſit morbus, perquàm tenuem propinare oportet. Sorbitiones, quum id fieri datum ſit, uberrimæ ingerantur, eæque tepentes, earum haud abſimiles, quas pro curandâ pleuritide confecimus.

Hiſtoria V.

Quicquid, anginæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

JUnius quidam Cajus Eques Romanus inſignis, qui tertium, & trigeſimum nondum exegerat ætatis annum, temperamento calido, ſiccoque præditus, bile plurimâ, videlicet ſcatens; macilentus licèt, venuſtus, alacris, & vegetus; menſe Januario, poſtquam armis in paleſtrâ plurimùm luſiſſet

[a] *libr.* 15.

ſet, inſudans, auſtro flante per ſudum noctu profectus, ad multum temporis ſubdio incedens, ac varia paſſus incommoda, tabernam ſubinde unà cum ſociis ingreditur. Lautè cœnat, vino, aliiſque ſorbitionibus tum gelidis, tum calidis enormiter indulgens. Poſtridie, rigoribus per ambitum corporis univerſum hinc, atque illinc præeuntibus, febrire cepit. Febris intenditur, anxius fit, atque acriter ſitiens, potiones, quas vehementer appetit, deglutire vix poteſt. Tumefiunt intus fauces inflammatæ; & adeo intumeſcunt, ut reſpirationem quaſi præcludant. Pulſus durus eſt. Intumeſcunt quoque, & rubore ſuffunduntur genæ. Splendent oculi, ac dolore quodam peracuto identidem torquentur tempora. Rudis, & aſpera præ nimiâ ſiccitate evadit lingua. Urinæ, quas egerit parcè, ſunt rubicundæ; & ita incaleſcunt, ut inter mingendum meatum propè adurant. Nos igitur, qui in ejuſmodi circumſtantiis Junium tractandum ſuſcepimus, enemate ex aquâ ſimplici hordeaceâ ſalitâ priùs indito, ac venâ in brachio ſolutâ, ſanguinem ad libram circiter ſtatim imminuimus. Sanguis, qui cum impetu profluxerit, craſſus erat, glutinoſus, ſine ſero, atque atro plurimùm ſaturatus colore. Sanguine educto potionem hanc A, humoribus in faucibus concretis diſcutiendis, tepentem ſumendam præſcripſimus. Præfatâ potione hauſtâ, decoctionem B pro gargariſmate, necnon etiam cataplaſma C faucibus extrinſecùs apponendum confecimus. Poteſtatem interim facientes, ut et aquam tum nucerianam, tum hordeaceam, tum avenaceam, tum cornu cervi, tum glycirrhyzæ, tum florum rhœados, non frigidam tamen, ad ſitim explendam pro lubitu, modò potuiſſet, hauriret. At quoniam morbus adhuc invaluerat, ſub veſperam alterâ ſanguinis librâ ex brachio adverſo extractâ

tractâ, & cucurbitulis cervici, ſcapuliſque ſcarificatis priùs infixis, mox venis ſublingualibus ſectis, ſanguinem iterum, atque iterum imminuimus. Ad hæc, ut pedes, qui eatenus friguerant, ſpongiis aquâ tepente madidis jugiter foverentur, curavimus. Hiſce peractis faciliùs ſpiritum ducere cepit Junius, & commodiùs deglutire. Hinc juſculo ſimplici, in quo cum ovorum vitello recenti, margaritæ præparatæ ad drachmas duas ſolutæ fuerant, in refectionem ingeſto, placidè conſopitus uberrimè inſudavit, urinæ copiam excrevit, atque angina penitus evanuit.

A ℞ *Sperm. cet. ſang. hircin. præp. ana drach. j., camph. gr. iij., ol. amyg. dulc. rec., & ſ. ign. extract. unc. ij., ſyr. violat. violac. unc. j., aq. cinnam. unc. ſs., jur. inſuls. q. ſ. M. f. p. ſtatim ſumenda tepens ut m.*

B ℞ *Mell. hiſpan. unc. iv., ſpir. vin. rectif. unc. ij., aq. hord. lib. ij. M. pro gargariſ. tepent. ut m.*

C ℞ *Caſs. rec. extract. unc. j., mell. hiſp. unc. ſs., ſperm. cet. drach. ij, camph. ſcrup. j., ol. amygd. dulc. q. ſ. M. pro cataplaſm. faucibus extrinſecùs apponendo ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid fuit penes Majores Angina pituitoſa.

ANgina, quæ, quoniam ſine febre corripit, notha, utì diximus, vocitatur, admodum rara eſt, atque ab humore quodam lymphatico, qui glutinis ad inſtar in glandulis faucium concreſcens, eas, quin inflammet, tumefacit, utplurimùm fit. Hinc non modò citra febrem, verùm etiam citra veram inflammationem invadit. Id anginæ genus Majores exponentes, a pituitâ quadam ob cerebri frigidam intemperiem, in ſublimioribus capitis regionibus collectâ, atque ad fauces inde elapsâ exoriri tradiderunt. Talis angi-

angina, tametſi longè minus habeat periculi; pervicacior tamen eſſe ſolet, & ad dies plures produci; quam quandoque, ſanguinem educendo, potiùs exaſperavimus. Eam contra alvum blandé ſolvendo, cutim univerſam defricando, ſudorem, æquè ac urinam leniter ciendo, necnon etiam, quum adhuc reſtiterit, pediluvia, ac ſinapiſmata adhibendo, feliciſſimè diſcuſſimus. Et nihiloſeciùs ſi ne ceſſerit quidem, decoctionem, quæ inſequitur A, optimo cum ſucceſſu pro gargariſmate ſæpeſæpiùs in die tepenti adhibendo; ad eam poſtremò evincendam præſcripſimus.

A ℞ *Sarſ. parill. opt. S. A. inciſ., glycirrhyz. ana unc. ſs., rad. pireth. drach. ij., ſal. tart. drach. j., aq. comm. libr. iij. M., f. inf. & macera S. A. Levit. bull., & adde mel. hiſpan. unc. ij, ſpir. vin. rectif. unc. iij. M. pro gargariſ. ut m*

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOL., ET SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quid judicandum ſit de cruſtâ fungoſâ in ſanguine eductâ

UT in reliquis univerſis inflammationibus tum exterioribus, tum interioribus, ita et in ipſâ anginâ, modò legitima ſit, ſanguis emiſſus, atque in vaſe ſtagnans, ſuperficietenùs ita utplurimùm concreſcit, ut cruſtam eam duram, liveſcentem, ac luridam, quæ ſanguinem fœdat, quamque *fungum pleuriticum* appellare conſueverunt Clinici, producat. Id adſtantibus tanquam contractam ſanguinis labem purulentam, ſive putridam, Galenici quondam indicabant. Cruſtam præfatam nos frequentiſſimè concretam vidimus et in ſanguine ſanorum educto, ex plethoricis potiſſimùm, atque edacibus. Ea præcipuè Hiſpanis quoque, quibus fonticulorum abuſus humores fortaſſe coinquinavit, ſolemnis eſt. Num autem ejuſmodi fungoſa concretio ob fluidorum corruptelam extet. Num con-

congeſtio quædam ſit potiùs chyli nondum ſubacti, qui a reliquo ſanguine ſecretus, atque ob levitatem in ſublime provectus in gelatinam denſetur. Num ſit lympha craſſa, & glutinoſa, quæ ab aere circumfuſo coagulum ſibi nacta, fluorem amiſerit, atque ibi conſtiterit. Num ſit aliquid aliud, quod refrigerato ſanguine in gluten coactum, talem, ac tantam ſibi comparaverit duritiem, nobis non apertè hactenus innotuit. Id tamen eâ in re proferre liceat, pleuriticos ferè omnes, in quibus præfatam cruſtam fungoſam ſanguis compegit eductus, prout hactenus obſervavimus, a morbo propediem evaſiſſe. Cæteros contra, quorum ſanguis nullam vel levem in pleuritide præſetulit iſtius apparentis corruptelæ notam, aut nunquam, aut admodum rarò convaluiſſe.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid judicandum ſit de uſu, & abuſu ſpiritus vini pro inflammationibus curandis.

SPiritus vini, licèt depuratus, vel aqua Reg. Hung. & pro gargariſmate in anginâ admota, & pro collyrio in ophthalmiâ oculis adhibita, & pro unctione ſive pro fotu eryſipelati, aliiſque inflammationibus extrinſecùs appoſita, quamſæpiſſimè, & ad punctum quaſi temporis affectionem planè diſcuſſit, non aliâ ex cauſâ, niſi quòd particulæ ejus volatiliores ſpiramenta cutis ingreſſæ humores in tubulis concretos, qui inflammationem fovebant, penitus, ut opinor, diſſipaverint. Id autem toties feliciſſimè ſucceſſit, quoties humor ſtagnans, & facilè ſolubilis fuerit, &, ut ita dicam, *homogeneus*: quoties videlicet partes illius componentes ubique ſibi ſimiles per ſpiritum vini concitatæ, motum ab impellente æquè omnes facilè exceperint; atque omnes æquè ſolutæ, aut in auras evanuerint,

nuerint,

nuerint, aut per venas in gyrum unà cum reliquo ſanguine, aut alio quovis pacto intus refluxerint. Verùm contra ubi ſpiritus vini, qui violenter egit, ex tumore inflammato, quicquid ibi volatilioris, fluidioriſque extiterit, ſibi duntaxat abripuerit, tum materia craſſior, inſolubilis, quæ in tubulis reſtitit, magis magiſque concrevit, & longè pervicacior evaſit. Hinc id præſidii genus, ut tales interdum ægritudines mirificè ſolvere potuit, ita non ſemel eas adeo exaſperavit, ut inſanabiles omnino evaſerint. Quamobrem hiſce in caſibus ſpiritu vini ſolo aut nunquam, aut rarò admodum utor, & ſi quandoque ut ſolus apponatur rationi conſonum videatur, partem affectam priùs, aut aquâ tepenti, aut decoctionibus emollientibus fovere iterum, atque iterum conſuevi, ut humores peccantes concreti, attenuati, ſubacti, rarefacti, atque, ut ita dicam, macerati faciliùs moveri, & cedere queant.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quare poſca inflammationes quandoque leniat, aut diſcutiat.

AD nimium in verâ anginâ faucium ardorem leniendum, rebus univerſis volatilioribus projectis, ad alias non ſemel longè minùs volatiles, quinimmo et ad ſubacidas quandoque opus fuit confugere. Quo in caſu tum intus, tum foris & nitrum depuratum, & ſal prunelle, & ſuccum limonum aquâ benè dilutum optimo cum ſucceſſu adhibuimus. At pro gargariſmate imprimis, aut poſca mellitum, aut infuſiones, & decoctiones nitratas, aut alio quovis pacto acidiuſculas, ita ut legitur in A, quamſæpiſſimè præſcripſimus. Ea ſiquidem pluries in die gargarizando tepentia ad guttur intus revocata fauces inflam-

matas abluunt, & detergunt, nimium earum æſtum blandè compeſcunt, materiam peccantem leniter ſolvunt&c;modò tamen in minimâ doſi adijciatur acidum; ſecus enim conſtiparet potiùs, & adhuc magis incenderet.

A ℞ *Acet. roſac. unc. iij., mell. hiſp. unc. ij., aq. hord. libr. iv. M. f. poſca mellitum pro gargariſmate tepent. ut m.*

Item ℞ *Succ. limon. unc. iij., mell. hiſpan. unc. ij., decoct. glycirrhyz. lib. iv. M. pro gargariſ. ut. m.*

Item ℞ *Nitr. depur., ſive ſal. prunell. dra. j., aq. comm. lib. iv., mell. hiſp. unc. j. M. pro gargariſm. ut m.*

LIBRI SECUNDI

SECTIO QUARTA.

De Hepate, Liene, Pancreate &c, deque iis, quæ ratione partium iſtarum in corpore humano vitam habente, tum ſecundùm, tum præter naturam exoriri poſſunt.

CAPUT I.

De Hepate, & folliculo fellis.

Deſcribitur Hepar.

Hepar, ſive jecur eſt glandula conglomerata, mole omnium maxima, in imo ventre ad epigaſtrium in hypochondrio dextero proximè ſub diaphragmate ſita. Adhæret ventriculi lateri dextero, ut bilem a ſanguine ſecernat. Colorem habet in corpore humano rubicundiſſimum, ad obſcurum tamen vergentem. Hepatis figura ſuperiùs, quà diaphragmati ſubſternitur, convexa eſt. Inferiùs, quà lateri dextero ventriculi aptatur, nonnihil cava. Subſtantia in tres, vel quatuor magnos lobos finditur, ac partibus finitimis alligatur, ligamentorum ope. Ligamenta membranacea numero tria ſunt. Unum dicitur ligamentum *latum*, ſive *Juſpenſorium.*

Alterum *umbilicale*. Tertium, eoquòd nomine careat, *innominatum*.

Deſcribitur hepatis ligamentum latum, ſive ſuſpenſorium.

Ideo ſuspenſorii nomen ſibi vindicavit ligamentum hepatis latum, quia per illud diaphragmati ſuſpenditur hepar. Provenit a peritonæo, ideſt a tunicâ diaphragmatis inferiori. Exinde explicatur versùs hepatis faciem ſupernam gibbam, quam non modò leniter attingit; verùmetiam intimè ſubit, perque eam hinc, atque illinc variè immittitur.

Deſcribitur ligamentum umbilicale.

Ligamentum umbilicale nihil aliud eſſe videtur, quàm vena umbilicalis in ligamentum compacta. Proficiſcitur ab hepatis fiſſurâ, ex facie hepatis cavâ inferiori, deſinitque in umbilicum.

Deſcribitur ligamentum innominatum.

Ligamentum hepatis, quod nomine caret, productio eſt tunicæ hepatis exterioris, quæ ab hepatis confinio undequaque explicatur ad cartilaginem mucronatam, cui hepar ſuſpenditur.

Deſcribitur hepatis ſubſtantia, & Gliſonij capſula.

Hepatis ſubſtantia *prorſus parenchymatica* habebatur a Majoribus noſtris: concreta videlicet ex ſanguine quodam fixo, compactoque. Perperam tamen; oculis namque teſtibus, pluribus coagmentatur lobulis glandoſis rotundis, tunicâ obductis communi, item et propriâ; qui vaſis præterea irrigantur peculiaribus. Tunica hepatis communis exterior, eſt tenuiſſima, & pellucida. Producitur a ligamento ſuſpenſorio, ideoque ab ipſo peritonæo. Hepatis ſubſtantiam undique veſtit. In hepatis facie cavâ, ad vaſorum nimirum ingreſſum, intus reflectitur. Unà cum vaſis ipſa quoque dirimitur, vaſorum propagines in faſciculos collectas veſtiens ad lobulos uſque; ubi iterum explicatur, ac lobulos ipſos obducens, conficit lobulis ſingulis tunicas eorum peculiares, quibus intercedentibus mutuò nectuntur lobuli. Membrana hæc hepar ingreſſa, quoniam per hepatis ſubſtantiam inte-

interiorem in plures effunditur vaginulas, ſive capſulas oblongas, hepatis *capſula*, nec non etiam capſula *Gliſſonii*, a Gliſſonio, qui eam obſervavit primus, appellata eſt.

Lobuli hepar componentes, ſive acini rotundi, nuncupantur glandoſi, quum nihil aliud ſint, prætérquàm glandularum compages minimarum, quæ racematim ſuſpenduntur extremis ſanguiferis capillaribus, propaginibus nervoſis, tubulis lymphaticis, ductibuſque biliariis. Quid ſint lobuli hepatis.

Arterias admittit hepar a ramo cœliaco dextero, qui ſobole uberrimâ faciem ſubit hepatis cavam ſtatim ſub inteſtino duodeno, ſeſe effundens propaginibus ſuis per lobulos omnes, & glandulas univerſas, in quibus abſumitur. Deſcribuntur hepatis arteriæ.

Venæ hepatis, duplicis ſunt generis. Aliæ quippe proficiſcuntur a trunco hepatico. Aliæ a trunco *venæ portæ*. Truncus hepaticus provenit a trunco deſcendenti venæ cavæ, ac bifidus plerùnque faciem ingreditur hepatis gibbam; ramuliſque ſuis diſtribuitur per eoſdem lobulos, perque eaſdem glandulas, non ſecus ac propagines arteriæ cœliacæ. Vena porta, quum vena ſit admodum peculiaris, ab aliis venis longè diſcrepans, ut fuſam, luculentamque de eâ in capite ſequenti peculiariter exaremus hiſtoriam, exigit. Deſcribuntur hepatis venæ.

Nervos habet hepar a conjugatione nervorum octavâ, ſtomachicâ, atque intercoſtali. Lymphæ ductus a lobulis hepatis tendunt in capſulam chyli. Ductus biliarii, qui vulgò dicuntur *pori biliarii*, per univerſam hepatis carnem comitari ſolent propagines ſanguiferas, nervoſas, item et lymphaticas, ut unà cum iis capſulâ veſtiantur per hepatis ſubſtantiam Gliſſonii communi. Originem ducunt a lobulis hepaticis, & omnes ferè, quatuor, aut quinque duntaxat exceptis, Deſcribuntur hepatis nervi, ductus lymphatici, ductuſque biliarij.

tis, qui producuntur in folliculum fellis, conveniunt in ductum communem majorem, qui vocatur *hepaticus*. Ductus hepaticus egreditur a facie hepatis cavâ, non procul ab arteriâ cœliacâ; atque unà cum ductu, quem *cyſticum* et ipſe cum anatomicis dicam, quique provenit a veſicâ felleâ, ductum communem compingit adhuc majorem, qui vocatur *cholidochus*.

Deſcribitur veſica fellea.

Folliculus fellis, porus biliarius, receptaculum bilis commune, veſica fellea, nuncupatur parva quædam veſicula, teres, longiuſcula, quæ adnectitur faciei hepatis cavæ, inter hepar, & ventriculi latus dexterum ad principium duodeni; ubi bili excipiendæ inſervire potiſſimùm videtur. Triplici conflatur tunicâ. Exterior tendinea producitur a peritonæo. Per hanc hepati accreſcit veſica fellea. Media carnoſa, craſſior, ac magis fibroſa. Interior quoque tendinea, ſive potiùs nervoſa. Hæc intus lanugine quadam obducitur adversùs bilis acrimoniam. Sub lanugine minimi occurrunt glandularum acini, quorum minima excretoria, penes nonnullos Anatomicos, deferunt bilem in cavum folliculi. Penes nonnullos alios, humorem deferunt lymphaticum defæcatiſſimum, qui bilem ibi contentam quodammodo enervat, ſolvit, diluitque. Vaſorum propagines cujuslibet generis excipiunt parietes folliculi a truncis proximis; inter quas præcipui ſunt tres, quatuorque ductus biliarii, qui a lobulis hepatis bilem in capacitatem folliculi eructant.

Deſcribuntur ductus cyſticus, hepaticus, & cholidochus.

Folliculus fellis a lato fundoin collum producitur, eò uſque dum magis adhuc extenuetur, ac tandem in tùbulum aptetur, quem ductum cyſticum dicunt. Ductus cyſticus propè veſiculæ collum perexili circundatur ſphinctere, quo validè arctatur, ne ſponte, ut ita dicam, ſuâ, & proprio bilis defluat pon-

pondere. Infra anulum longè amplior evadit ductus, cujus latitudo pinnam æquat anſerinam. Longitudo ad digitos tres ferè tranſverſos producitur. Deſinit ubi cum ductu hepatico cholidochum communem efficit; qui in anfractus inteſtinorum ſub finem duodeni, non rectà, ſed admodum obliquè ſeſe immittit. Siquidem leniter primò dorſum duodeni tangit. Mox tunicam duodeni exteriorem ſubit. Inter exteriorem, & mediam paullulum obliquè prorepit. Deinde mediam quoque ingreditur; atque inter mediam, & interiorem obliquè deorſum iterum ſeſe producit, uſquedum, perforatâ tunicâ quoque interiori, in cavum duodeni, orificio quodam rotundo per carunculam nonnihil elevato, tandem dehiſcat. Id ſanè præſtat, ut per cholidochum ab hepate in receſſus inteſtinorum ſubire queat bilis; quin tamen humores contenti in receſſibus inteſtinornm ab inteſtinis cholidochum pervadere poſſint. Cholidochi quippe pars ea intercepta inter tunicas inteſtinorum, eò magis clauditur, ſive comprimitur per tunicas intercipientes, quò magis inteſtinorum parietes ab humoribus intus contentis explicantur: videlicet quò magis ab interioribus propelluntur versùs exteriora.

Bilis propriè nuncupatur humor quidam tenuis, flavus, amaricans; qui ſecernitur in hepate a ſanguine præterfluo, glandularum beneficio. Per analyſin chymicam ſi bilem explores, eam pollere deprehendes particulis pluribus alkalicis fixis, item et volatilibus, aliquibus quoque ſulphureis, paucioribus, quinimmò et ferè nullis, terreſtribus. Bilis, quæ colligitur in veſicâ felleâ, limpida magis, magiſque defæcata, quàm ea, quæ ſtatim ab hepate defluit per ductum hepaticum aliquibus ex Recentioribus viſa, effecit, ut id lymphæ adſcriberent plurimæ, quæ bili

Quid propriè ſit bilis, ejuſque differentia.

in folliculo collectæ infuſa, eam, utì monuimus, & ſolvit, & diluit. Alii contra magis hanc, quàm illam fluere tradidere. Opinionum varietatem ex eo factam cenſeo, quod pro varietate temperamentorum, ætatum, anni temporum, morborum &c, plurimùm reverà bilis immutetur. Cæterùm quæ in folliculo colligitur bilis, œconomiæ animali conſervandæ non adeo cenſetur neceſſaria, quàm ea, quæ ab hæpate per ductum hepaticum in cholidochum defertur. Teſtantur enim plerique Sectores, nullum unquam reperiiſſe hepar in corpore humano ſine ductu hepatico, licèt reverà in pluribus folliculus deſideretur.

Quare cyſtis fellea inter ventriculum, & hepar deprehendatur.

Ideo veſica fellea intercipitur inter faciem hepatis cavam, & faciem ventriculi convexam, ut ventriculus per cibos ingeſtos extentus eam validè comprimat inter ſe, atque hepar, quò validiùs ab eâ exprimat bilem, quæ undequaquè compreſſa, ſphincterem urget ad principium ductus cyſtici, ductum laxat, ſibique ad inteſtina per cholidochum exitum pandit, tum quum alimentis digerendis, conficiendiſque, bile magis indigemus; quorum digeſtio, utì innuimus, in ventriculo inchoatur, atque in inteſtinis, bilis quoque, facultate, conficitur.

Hepatis munus.

His maturè conſideratis, nil aliud videtur hepar, niſi glandula conglomerata, mole omnium maxima, ex pluribus glandulis minoribus conflata, quarum ductus excretorius communis, habendus eſt ductus cholidochus, in quem utique tendunt ductus omnes biliarii: ductus nempe omnes excretorii minores glandularum minimarum, quibus conglomeratur hepar. Atque adeo munus hepatis potiſſimum exiſtimandum videtur, bilem eſſe a ſanguine ſecernere. Bilis excreta per ductus peculiares, per hepaticum videlicet, & cyſticum, confluit in ductum cholidochum

com-

communem majorem; cujus ope immittitur in cavum inteſtinorum, in quibus magis, magiſque alimenta digerit, ſolvit, extenuat, ut faciliùs a cibis adhuc craſſis, crudis, atque non coctis, educatur chylus. Inſuper fæces acriores facit, quò acriores factæ, acriter inteſtinorum tunicas irritando, niſus concitent alvi, ac ſtimulos, quibus per anum egerantur.

At enim verò de bile id potiſſimùm animadvertendum, eam ab hepate per cholidochum non omnem ad inteſtina fluere; pars quippe bilis tenujor in ipsâ jecoris ſubſtantiâ a reduce ſanguine abſorbetur. Hinc eſt, quod ſanguis, qui aſcendit ab hepate per venam hepaticam cor versùs, longè magis bile ſaturatum ſeſe perhibet aſpectui, quàm, qui, vel per arteriam cœliacam, vel per venam portam in hepar defertur.

Non omnis bilis ab hepate deducitur in inteſtinâ.

CAPUT II.

De Venâ portâ.

VEtus opinio fuit, quod ad hepatis attinet uſum, venas in meſenterio plurimùm conſpicuas, quæ propterea *meſeraicæ emulgentes* a Majoribus dicebantur, chylum ſugere, ut in ſanguinem verteretur ope caloris innati. Quæ res effecit, ut tanquam ſanguinis officina, jecur a Priſcis fidenter evulgatum eſſet; donec Pecquetus id falſum eſſe objecit. Venæ præfatæ meſeraicæ emulgentes ſunt propagines, ac veluti ſoboles ductus cujuſdam maximi ſanguiferi, omnino diverſi tum a venis, tum ab arteriis hactenus deſcriptis. Ductus iſte occurrit in imo ventre ſub ventriculo inter hepar, & reliqua abdominis viſcera; quò ab hepate ſub omento per meſenterium, & per inteſtina

Quid ſit Vena porta.

obliquè deorſum tendit,diciturque *truncus venę portæ.* Truncus præfatus venæ portæ latus quidem, ſed brevis, germinat, & ramos emittit, ut ita dicam, ex utroque extremo, qui tamen, nec egredi, nec produci ſolent ultra capacitatem ventris imi. Non pulſat, eaſdemque ferè tunicas habet, quas in reliquis obſervavimus; a quibus tamen longè diſcrepat tum origine, tum munere. Reliquæ enim venæ ratione originis, pluribus diſtractis radicibus, egrediuntur ex diverſis partibus corporis humani, atque unico ductu communi aperiuntur, utì monuimus, in auriculas cordis. Vena porta, pluribus quamvis exoriatur ramulis diſperſis ex viſceribus imi ventris, atque in unum inde communem, longè majorem conveniat, rurſus tamen in alios minores diſpeſcitur, quibus nequaquam ad cor, ſed ad hepar tendit, atque undequaque per hepar ad glandulas univerſas hepaticas iterum, atque iterum effunditur. Vena porta, non ſecus ac reliquæ venæ, ratione muneris, ſanguinem ſuſcipit in viſceribus abdominis ab arteriis, quem poſtmodum neutiquam ad cor, ſed versùs hepar derivat. Iccirco truncus venæ portæ communis, qui diſperſus emergit, a liene præſertim, ab omento, a ſtomacho, ab inteſtinis, a meſenterio &c., ſursùm obliquè vergit hepar versùs; cujus faciem cavam non procul ab arteriâ cœliacâ proximè ſub inteſtino duodeno ingreditur, ſeſe effundens, atque extendens propaginibus penè innumeris ad glandulas omnes hepaticas, quibus ſanguinem impertitur.

Deſcribitur truncus, & propagines venæ portæ.

Rami, & propagines venæ portæ nomina peculiaria a viſceribus, ex quibus oriuntur, ſortitæ: a ſplene, dicuntur *ſplenicæ*, ad quas tendunt venæ hæmorrhoidales interiores: a meſenterio, *meſeraicæ*: a ventriculo, & omento, *gaſtro-epiploicæ*: ab umblilico, *umbilicales*,

bilicales: a veſicâ felleâ *cyſticæ-gemellæ &c.* Inter ramos gaſtricos adnumeramus item vas illud *breve* apud Priſcos ſolemne olim, ſibi perperam ſuadentes, a liene in cavum ventriculi humorem quendam acidum, fami excitandæ, cibiſque digerendis idoneum, per eum deferri. Verùm nil aliud eſt, utì conſtat autopſiâ, quàm venarum faſciculus ex tribus, quatuorve venulis minoribus collectus, quæ a truncis ventriculi, propè fundum, in ramum ſplenicum venæ portæ producuntur.

Commenti ſunt Veteres, per venam portam, ut in ſanguinem vertatur, chylum ab inteſtinis ad hepar provehi. Sanguinem recèns in hepate factum, per eandem portam inſuper opinabantur ab hepate in alias corporis regiones, vel in ipſa inteſtina pro nutritione deferri; quod tamen temporibus noſtris ut falſum prorſus evincitur ſenſuum operâ. Chylus quippe, utì in præcedentibus palam fecimus, minimè tendit ad hepar per venam portam ab inteſtinis, ſed ab inteſtinis per ductus chyliferos in ciſternam confluit Pecqueti. Exinde per ductum thoracicum ad venas ſubclavias, provectus, ſanguini refluo immiſcetur, & unà cum eodem ſanguine ad cor devolvitur; atque a corde per arterias ad reliquas omnes corporis partes, ut inde per venas redeat ad cor; in quo, ex noſtrâ ſententiâ, incipit chyli in ſanguinem verſio; quæ perficitur deinceps non in hepate tantùm, verùm etiam in reliquis univerſis humani corporis viventis organis, per motum ejuſdem ſanguinis, tum progreſſionis, tum fluoris, tum fermentationis.

Refellitur Veterum ſententia de hepatis uſu.

Præterea vena porta ſanguinem licèt deferat, nequaquam defert ab hepate in reliquas corporis partes. Quinimmo a reliquis corporis partibus, a quibus exoritur, ſanguinem excipit, quem una cum arteriâ

Munus venæ portæ.

cœliacâ glandulis impertitur hepaticis, ut bilis ſecernatur.

CAPUT III.

De Pancreate.

Deſcribitur Pancreas.

PAncreas, non ſecus ac hepar, eſt glandula conglomerata, mole tamen hepate longè minor; atque ab hepate tum figurâ, tum colore, tum ſitu, tum munere longè diſtans. In tranſverſum producitur ſub fundo ventriculi, ubi a ſanguine humorem ſecernit ſalivalem, tenuiſſimum, qui *ſuccus* dicitur *pancreaticus*. Pancreatis figura oblonga eſt, nonnihil depreſſa, linguæ adinſtar canis longiuſculæ, cujus baſis adjacet inteſtino duodeno. Mox ſub fundo ventriculi, inter faciem ventriculi poſteriorem, & inferiores dorſi vertebras producitur versùs lienem, quem tamen nequaquam attingit. Subſtantiam habet mollem, ſqualentemque, & quodammodo cinericiam, quæ leviſſimâ quadam hinc inde inficitur ſanguinis tincturâ.

Quid ſit ductus pancreaticus, aut Virſungianus.

Pancreatis ſubſtantia ubique occurrit glandoſa; minimis quippe congregatur acinis glandularum rotundis, qui per vaſcula ſua excretoria perquàm exilia peculiaria racematim ſuſpenduntur vaſi excretorio pancreatis maximo communi, quod per medium pancreas, nimirum per ejus longitudinem, producitur ad inteſtinum duodenum, cui in humano corpore plerùnque inſeritur orificio cum cholidocho communi. Adeo ut pancreas, ſi tamen tunicam, quæ univerſam ejus veſtit ſubſtantiam, amoveas, ope vaſis iſtius, veluti uvæ racemus, duodeno ſuſpendatur. Vas iſtud commune, *ductus* dicitur *pancreaticus*. A Virſungio

Secto-

Sectore inclyto Patavino, qui inter ſectiones anatomicas illud palam fecit anno 1642., nuncupatur quoque *ductus virſungianus*.

Vaſa pancreatis.

Foris veſtitur pancreas membranâ perquàm tenui, pellucidâ, quæ oritur a peritonæo, cujus interventu proximis accreſcit partibus. Arterias habet pancreas a ramis cœliacis. Venas potiſſimùm a portâ, Nervos ab intercoſtalibus.

Uſus Pancreatis.

Pancreatis uſus apud Veteres fuit, ut pulvinaris adinſtar ſtomacho ſubſterneretur; ne vertebras proximas tangeret ſtomachus. Affirmabant præterea, veluti fulcimentum, vaſorum truncos, qui per viſcera diſtribuuntur inferiora, ſubſtinere. Veruntamen non ita pridem luculentiſſimè compertum eſt, glandulam eſſe conglomeratam, latici cuidam lymphatico, ſalivæ non abſimili, a ſanguine præterfluo, ſecernendo inſervientem.

Quid præſtet ſuccus pancreaticus.

Succus iſte, qui *pancreaticus* nuncupatur, a glandulis minimis componentibus tenuiſſima ſubit vaſcula excretoria peculiaria; a quibus in ductum confluit virſungianum majorem, ut exinde in cavum inteſtinorum inſtillet, in quibus, ni fallor, unà cum bile alimenta ulteriùs digerenda ſolvit, bilem ipſam diluit, ejuſque nimiam, ne lædat inteſtinorum tunicas interiores, temperat acrimoniam. Quocirca, ductu pancreatico obſtructo, compreſſoque, inteſtinorum tormina concitari poſſunt.

CA-

CAPUT IV.

De Omento.

Deſcribitur Omentum.

OMentum quaſi operimentum, quia anterius operit inteſtina, nuncupatur quoque *zirbum*, *rete*, *epiploon*; ea eſt membrana adipoſa, retiformis, quæ in facie abdominis anteriori, ſtatim ſub peritonæo condit inteſtina, quibus laxè ſuperimponitur. Adhæret fundo ventriculi, pyloro, duodeno, ac faciei lienis cavæ, unde explicatur per faciem inteſtinorum anteriorem, ad umbilicum uſque in aliis, in aliis ad inguina, in quibuſdam ad oſſa pubis, quibus quandoque firmiter adhæreſcit. Mox duplicata intus reflectitur per faciem eandem inteſtinorum ad colum uſque, cui affigitur. Quamobrem in modum veluti marſupii aucupatorii in cavo ventris imi aptatur. Producitur a peritonæo; ac vaſis ita irrigatur, ut, plurimâ intercedente pinguedine, rete quoddam adipoſum per omentum contexere ſoleant ubique admodum inæquale.

Deſcribuntur vaſa omenti.

Arterias habet a ramis cœliacis, & meſeraicis. Venas præcipuas, utì monuimus, a portâ, & præſertim a ramo ſplenico. Nervos perexiguos a plexibus intercoſtalibus. Id vel Priſcis notum fuit. Recentiores præterea adinvenerunt per omenti ſubſtantiam vaſcula quamplurima lymphatica, & ductus quoſdam adipoſos; qui tamen neſcio: an in cellulas deſinant quaſdam, ſive in ſacculos membranaceos adipe multo turgentes, ex quibus congregatur omenti adeps: an ex iis originem ducant.

Omenti uſus.

Alia munera non adſcribebant Veteres omento, niſi quod ope caloris inteſtina foveret, atque oblini-

ret

ret eâ, quâ ſcatet oleoſâ uligine. Nos autem potiùs opinamur, uſum omenti genuinum adhuc eſſe incompertum; & omento quamvis reſciſſo, diù vivere dicuntur animalia, ejus tamen ſtructura elegans adeo nequaquam foret, niſi quid aliud in corpore humano vitam habente adhuc præſtantiùs exequeretur. Non defluit iccirco, qui omentum deſcripſit, tanquam organum præcipuum, ut per glandulas minimas ſevum a ſanguine ſecernat; quod, vel in cellulis omenti membranaceis concreſcit, vel fuſum a cellulis per ductus adipoſos ad reliquas partes humani corporis vitam habentis fluit. Exiſtimant alii, ſacculis ſuis adipem excipere a reliquis partibus per ductus adipoſos, ut exinde fuſus, calore ſive ſanguinis, quo alluitur, ſive inteſtinorum, abſorbeatur in omento ab ipſo reduce ſanguine, ne ſanguis acris valdè factus plurimùm æſtuet.

CAPUT V.

De Liene.

NOmine lienis, ſive ſplenis, id viſceris carnoſi deſignant Anatomici, quod in corpore humano ſecto, plantæ adinſtar pedis oblongum, ſeſe perhibet aſpectui in imo ventre ad epigaſtrium, in hypochondrio ſiniſtro, ſtatim ſub diaphragmate, e regione hepatis in latere adverſo, uſus admodum incerti. Ejus color recèns natis rubicundus, obſcurior adultis, valetudinariis plumbeus. Inter coſtas inferiores ſpurias, & faciem ventriculi ſiniſtram inferiorem deliteſcit. Hinc facies illius, quæ coſtis aptatur, gibba eſt, vel convexa; quæ ventriculo adjacet, cava, vel potiùs ſima. Deſcribitur Lien.

Sple-

Deſcribitur lienis ſitus.

Splenis cava facies, ſive interior, alligatur omento, ac per omentum ventriculo, renique ſiniſtro. Gibba, vel exterior, diaphgramati quandoque adnaſcitur. Subſtantia, carnea licèt videatur ubique ſibi ſimilis, eſt nihilominus membranacea, valde diſſimilis, celluliſque referta. Duplici contegitur tunicâ. Exterior tenuis ſplenem abvolvit, adeo tamen laxè, ut, ſanguiferorum ramulis, quibus hìc, atque illic tunicæ alligatur interiori, reciſis, facilè avellatur.

Deſcribuntur cellulæ, & glandulæ lienares.

Tunica interior variis implicatur fibris; & ſeſe immittens per ſubſtantiam lienis interiorem, in cellulas penè innumeras per lienem undequaque aptatur. Cellulis inſunt glandulæ minimæ ovales, ſingulis aut ſeptem, aut octo; quæ racematim ſuſpenduntur arteriolis, æquè ac nervis extremis capillaribus; ibique, utì opinor, humorem exudant acidum, qui ſanguini in cellulis immixtus, in causâ eſt, ut ſanguis ibi contentus nonnihil concreſcat, aceſcat, atroque ſaturetur colore.

Deſcribuntur vaſa lienis.

Arterias ſibi comparat lien a ramo cœliaco ſiniſtro. Venas a ramis ſplenicis, qui educuntur a portâ. Nervos, quamvis obtuſus ſit lienis ſenſus, nanciſcitur a plexu quodam nervorum ſub fundo ventriculi, qui *ſplenicus* nuncupatur a Williſio. Hic quippe lienem ingreditur unà cum arteriâ cœliacâ. Mox in varias minimas effunditur fibras capillares, quæ per arteriarum parietes exteriores mirum in modum implicantur, atque explicantur. Minima lymphatica, in canibus maximè adhuc viventibus ſectis, deteguntur ſtatim ſub tunicâ exteriori, ſub quâ trunculis ſuis admodum conſpicuis, circa vaſa ſanguifera luxuriantibus, varie ludunt. Eorum nexus rete contexit tenuiſſimum, cujus foraminula intercepta ſeſe proferunt admodum inæqualia. Lympha, ſive humor, qui

qui per vaſcula hujuſmodi vehitur, non deprehenditur defæcatus, & limpidus ita, ut in reliquis lymphaticis; ſed flavus, ad rubicundum vergens; qui a liene per omentum ad capſulam chyli communem traducitur.

Si ſanguis in cellulis lienaribus ſtagnans exprimatur omnino, atque abluatur, ſubſtantia lienaris ex rubicundâ, & atrâ, candidiſſima fit. Poſtmodum, ſi venis conſtrictis, ſive compreſſis, aër per arterias intrudatur, cellulæ omnes illico intumeſcunt. Ex quo inferre debemus, vaſa præfata ſanguifera aliquibus ſaltem propaginibus ſuis in cellulis dehiſcere; adeo ut ſanguis, qui a corde per arterias cœliacas ſiniſtras effunditur in cellulas lienares, abſorbeatur a venis ſplenicis, ut per eas in truncum corrivetur communem venæ portæ, ac per portam in hepar affundatur. Vaſa nonnulla ſanguifera in cellulas lienis, dehiſcunt.

Splene prorſus exempto, diù quamvis vivere poſſit animal, experientiâ teſte, opinari tamen nequaquam debemus, viſcus fore prorſus inutile ad œconomiam animalem. Et genuinus ſplenis uſus planè licèt lateat adhuc; non latet profectò, ob miram ſui ſtructuram aliquid ſaltem muneribus præcipuis vitæ animalis obeundis præſtare. Quapropter Veteres ſplenem habebant alii veluti receptaculum melancholiæ commune. Sibi ſuadebant alii, alterum parvum jecur eſſe, quod ex eâ chyli portione, quem, ad eorum mentem, exugunt ab inteſtinis venæ ſplenicæ, ſanguinem conficeret. Neque defuerunt, qui ſplenem, officinam eſſe humoris acidi, qui a ſplene, ad eorum mentem, eructatur per vas breve in ventriculum, fami excitandæ, crediderunt; tametſi vas breve nil aliud ſit, quàm venarum faſciculus, quæ a truncis ventriculi venoſis in ramum ſplenicum ſanguinem deferunt. Nobis longè tamen pobabiliùs videtur Lienis uſus.

tur in cellulis lienaribus ob acidum, quod a glandulis inſudat lienaribus, ſanguinem ita immutari, ut advectus in glandulas hepaticas, ibi faciliùs bilem exoneret.

CAPUT VI.

De Hepatis inflammatione, ſive Hepatitide.

Definitio, & Diagnoſis.

HEpar, lien, & pancreas, viſcera ſanè peculiaria, de quibus fuse verba jam fecimus, affectionibus peculiaribus, non ſecus ac reliqua viſcera, quum ſint obnoxia; variis in modis identidem œconomiam animalem turbare poſſunt. Ea quippe, modò infarcta, modò inflammata, febres varias, tum acutas, tum chronicas, tum continuas, tum intermittentes progenuerunt. Quinimmo et, ſuppurando, abſceſſus fecerunt inſanabiles, ulcera ſordidè depaſcentia &c. Inflammatur hepar, ejuſque inflammatio in abſceſſum converſa univerſam hepatis conſumpſiſſe ſubſtantiam traditur. Id non modò Galenus, Sennertus, Ildanus, & reliqui, verùm etiam Foreſtus teſtatur; qui (*a*) de hepatis apoſtemate, inflammatione præviâ, exorto, in ulcus ſubinde depaſcens commutato, quod hepatis carnem atrociter exederat, mentionem fecit. *Hepatitis*, tametſi quamlibet aliam, citra inflammationem, hepatis ægritudinem hac voce deſignaverint alii, *inflammatio hepatis* a quibuſdam dicitur. Talem inflammationem ab aliis affectionibus non ex facili dignoſces; quippe quum hepatis faciei gibbæ inſederit, ea excitare conſuevit ſymptomata, quæ veram pleuritidem mentiuntur. Quum cavæ inhæreat, ita viſcera torquet, ut a cardialgiâ, & colicâ hepatitidem vix diſtinxeris. A pleuritide tamen differt, quia in pleuritide

[a] *lib. 14. obſervatione 10.*

ritide acutior utplurimùm eſt dolor, ſpirandi labor major, & præſertim inſpirando, tuſſis vehementior, & non raròhumida. At, hepate inflammato, tuſſis mitior, eaque ſicca, neque adeo moleſta deprehenditur. Ad hæc hepar inflammatum, & mole proinde nonnihil majus, gravitatis ſenſum infert hypogaſtrio; & diaphragma, cui ſuſpenditur, deprimendo, expirationem difficiliorem adhuc, quàm inſpirationem, facit. Hypochondrium dexterum ferè ſemper intumeſcens, palpantibus manibus duritiem, & renixum præſefert. A cardialgiâ, & colicâ hepatis inflammationem difficiliùs quoque dignoſces; quum nauſea, vomitus, ſingultus, animi deliquium, & reliqua, in ſingulis hiſce affectionibus promiſcuè occurrant, præter febrem tamen acutam, tantumque ſpirandi laborem; quæ tum in cardialgiâ, tum in colicâ, niſi inflammata ſint viſcera, ferè ſemper deſunt.

Hepar non aliter inflammari credendum, quàm pulmones, & reliqua viſcera; ideoque quicquid de hac re jam ante diximus, ſufficiens fore pro jecoris inflammatione rati, non eſt cur ſermonem hìc ulteriùs protrahamus. Cauſa:

Hepatis inflammatio plurimum habet periculi, & necem plerùnque infert. Mitior, quæ partem hepatis gibbam duntaxat incendit, quàm quæ cavam, cenſetur. Facies enim hepatis cava inflammata, quum ventriculo proximè adhæreat, ventriculum item aut incendit, aut graviter afficit. Hinc vomitus movet lethales, cardialgiam, ſyncopes creberrimas, aliaſque perincommodas affectiones, quæ animalem œconomiam interdum funditus evertunt. Si animo frequenter delinquat æger: ſi ſudor ex collo, ac faciè præcipuè profluat algens: ſi prætermodum intumeſcat alvus: ſi pedes indeſinenter frigeant, id mor- Prognoſis.

 tem

tem imminere indicat. Non ſemel talis diſcutitur inflammatio, prout et ipſi quandoque obſervavimus, ſuppurando: tum videlicet, quum ſanies per cholidochum ad inteſtina provecta, aut per alias vias in veſicam delata, vel per alvum, vel per urinam excernitur.

Curatio.

Ut pleuritis, ita et hepatis inflammatio tractanda videtur. Nec aliud inter affectiones præfatas, ratione curationis, intercedit diſcrimen; niſi quod in hepatitide ex truncis potiùs infernis ſanguinem ducere oporteat, qui, quum parti affectæ propinquiores ſint, juxta illud Hippocratis, *proximum ventrem ſeca*: ventrem proximum, ſanguinem ex partibus infernis educendo, planè ſecabis. Ulteriùs in pleuritide alvum ſolvere, utì diximus, res eſt profectò periculi plena. In hepatitide quodammodo convenit potiùs, modò tamen leniter fiat, clyſteribus ſimplicibus, aut oleo per os propinato; quod materiam in hepate concretam, ibique ſtagnantem ſolvere, eamque ad inteſtina aut deducere, aut ſaltem invitare poteſt.

Hiſtoria I.

Quicquid, hepatitidi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

CORIOLANUS Sardus quidam miles, menſe Auguſto, vino poſtquam extrà Urbem in tabernâ non pepercerat, variis conviciis a commilitonibus laceſſitus, atque iracundiâ vehementer percitus, enſe protinus exempto, eos immaniter invadit. Hos atque illos vulnerat, ac tandem rixando furens, atque inſudans quum enormiter debacchatur, lapidis ictu in hypochondrio dextero ruditer excepto, reſupinus concidit; ac ſemi expirans animam propemodum agit. Accurrunt omnes; balſamo, atque aceto eum

adeo

adeo recreant, ut penè reviviſcens inſurrexerit. Ad ædes domeſticas convertitur; per multas horas placidè obdormit; pacatus omnino expergiſcitur; nec aliud deinceps ſibi ſenſit incommodum, niſi quod dolore quodam valde obtuſo e regione hepatis jugiter infeſtaretur. Diebus viginti circiter exactis, menſe proximo Septembri horrore quodam per univerſum corpus inopinatò correptus, vehementer exinde febrire cepit. Febriens æſtuat, delirat inſomnis tuſſit, ac tuſſiendo nihil excernit; acriter ſitit, ſpiritum, expirando præſertim, perquàm ægrè ducit. Dolor, & ardor in hypochondrio augetur; qninimmo et ex obtuſo acutior adhuc evadit. Venter imus e latere præcipuè dextero intumeſcit, obmurmurat, durus fit, ac flatibus hinc inde vagis quamſæpiſſimè tentatur. Niſus accedit irritus vomendi. Stipatur alvus. Urinas rubicundas, ac penè ignitas, eaſque perpaucas mingendo excernit. Pulſus durus eſt, contractus, ac varius. Flaveſcunt oculi, & amarities quædam ori jam inſederat permoleſta. Ad ſeptimum, & vigeſimum æger nondum ætatis pervenerat annum, modicæ ſtaturæ, ac habitus gracilis erat; calido, ſiccoque, aut bilioſo temperamento præditus, fortis, vegetus, atque in omnibus pridem benè ſe habens. Poſtmodum tamen ita ægrotans in Noſocomio Regiæ Domus Hiſpanorum Urbis, Deiparæ ſemper Virginis Montis Serrati nuncupatæ, nobis tractandum ſeſe commiſit; atque in eo ſedulò, ſolerterque in omnia inquirentes, hepatitide labore Coriolanum abundè conjecimus. Enemate iccirco ex oleo ſimplici communi cum ſpermate ceti priùs indito, quod bis alvum commodè concitavit, ac venâ poſtmodum in pede ſolutâ, libram ſanguinis eduximus. Oleum exinde ſeminum melonum recèns extractum cum caphurâ, & ſper-

& ſpermate ceti, ita ut legitur in A, paratum, quo venter blandé ſolutus fuit, ſtatim ſumendum ei confecimus. Fotus interim emollientes, & inunctiones cum omento vervecino, ita ut videre poteris in B, oleo perfuſo adhibuimus. Poſtridie, quoniam inflammatio vigebat adhuc, alteram ſanguinis libram ex altero pede extraximus. Sanguis ater fuit, fungoſus, ac ſero propemodum exhauſtus. Ideoque decoctiones, & aquas antipleuriticas, ut largè potaret, enixè curavimus. Præterea bis in die, mane videlicet ſummo, & inclinato die, bolos hoſce cum oleo ſeminum melonum recenti, ita ut exponitur in C, ad ſeptimam uſque diem præbuimus. Sub finem diei tertiæ modicè laxatur alvus, urinæ meliores fiunt, febris nonnihil remittitur, & faciliùs reſpirat. Veruntamen nec obdormiverat hactenus unquam, nec ullo pacto leniebatur dolor. Quapropter ſanguinem hirudinibus ex ano ad aliam ferè libram imminuimus; & laudanum liquidum eâ ratione, quæ in D indicatur, ei propinavimus. Victus erat tenuis, quinimmo et perquàm tenuis, prioribus ſaltem morbi diebus, humectans, refrigerans, coctuque facilis. Cutis univerſa ad revocandum ſudorem ſæpeſæpiùs in die defricabatur. Clyſteres quotidie non procul a prandio lenientes, anodyni, eluenteſque, ita ut legitur in E, ſubmittebantur. Hac methodo, ſopore conciliato, placidè tandem obdormivit, & febre die nonâ planè deletâ, omnino, niſi durities quædam in hepate reſtitiſſet, a morbo convaluiſſet. Quocirca, ut tantæ ægritudinis reliquiæ prorſus eximerentur, ſemicupia ex aquâ ſimplici per dies quindecim ei præſcripſimus; & aquam poſtmodum villenſem eâ ratione, quâ ſequitur in F, potandam per vices tres propinavimus. Aquam hanc optimo cum ſucceſſu Coriolanus,

riolanus, & per alvum dejecit, & in urinam emiſit.

A ℞ *Sperm. cet. drach. j., caph. gr. iij., ol. ſem. mel. rec. & ſin. ign. extr. unc. iv., ſyr. violat. violacei unc. j. M, & cap. in jure, ut monit.*

B ℞ *Folior. malv., viol, flor. camomill., papav. rhœad., ana q. ſ., aq. commun. pariter q. ſ. M., f. decoct. S. A. pro fotu tepenti cum ſpongiis dextero hypochondrio crebrò apponendo, ut m.*

Item ℞. *Sperm. cet. drach. ij., caph. ſcrup. j, ol. amygd. dulc. lib. ſs. M., & cum rete vervecino in vaſe intus infuſo, tepeſiat in B. M. pro inunctione poſt fotum eidem hypochondrio dextero apponendâ, ut m.*

C ℞ *Sperm. cet. drach. ſs., caph. gr. iij., conſer. roſa. q. ſ. M., reform. bol., & cap., ut m., quibus ſtatim ſuperbibat ol. ſemin. melon. recentis in jure cum floribus rhœad. parato unc. j.*

D ℞ *Ol. Semin. melon. recent. unc. j., cui inſtilla laudan. nepent. Quercet. liquid. gut. viij. cap. in jure ſimplici horâ ſomni, ut m.*

E ℞ *Flor. camomill., papav. rhœad., folior. malv. ana pug. iiij., aq. hord. q. ſ., mell. commun. unc. ij. M., f. decoct. S. A. pro clyſtere, ut m.*

F ℞ *Mell. viol. ſolv. unc. iiij., aq. villenſ. q. ſ. M., f. p. S. A., & cap. in A., cui ſuperbibat per æqualia intervalla, decumbens, ejuſdem aquæ villenſis libr. iiij. Idque de tertiâ in tertiam diem repetatur. Diebus intermediis locò aquæ villenſis, & mell. viol. tantundem bibat aq. nucerin. cum unciis duabus ſyrupi violati violacei.*

ANI-

AMIMADVERSIONES AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

Jecur, quod ante ſuppuraverat paracenteſi feliciſſimè curatur.

VIro cuidam Hiſpano annorum triginta circiter in Ædibus Regiis S. Jacobi Hiſpanorum Urbis, in Noſocomio videlicet, hepatis inflammatio, quâ per plures dies atrociter ante jam laboraverat, poſtremò ſuppuravit. Jecori ſaniem plurimam intus collectam ineſſe ex indiciis abundè conjecimus. Ad tabem extremam æger proinde jam declinaverat, languens, nauſeabundus, irrequietus, ſibique metipſi prætermodum exoſus. Præſidia omnia, quæ a primo ad ultimum adhibuimus, in irritum ceſſerant. Hinc Victorius Maſini, de quo alias mentionem fecimus, periſſimus, æquè ac inclytus Chirurgiæ Profeſſor, ſuadentibus nobis, ac permittente ægroto, eoquòd ejus ſalus deplorata planè videretur, paracenteſin feliciſſimè tentavit. Jecore igitur altè vulnerato, ſaniem fætidiſſimam, eamque peſſimam ad libras plures extraxit. Non multùm poſt (mirum ſanè) æger convaluit. Is Romæ fortis, vegetus, atque incolumis, adhuc commoratur; vulneris atrocitatem, non minùs quàm beneficium, quod vitam potiùs quaſi deletam, quàm afflictam ſanitatem ad punctum, ut ita dicam, temporis ſibi reſtituit, apud omnes ubique commendans. Nos igitur, item et alii eo in caſu hepatis ſubſtantiam læſam intus et vulneratam non modò, verùm etiam laceram, atque exeſam palam vidimus. Jecinoris carnem reciſam palpavimus. Pus, quod prætermodum fætebat, atro ſaturabatur colore. Ad libras plures amurcæ adinſtar profluxit &c. Quæ res maximam nobis procul dubio admirationem fecit; tum magis, quum Hippocratis, & Galeni doctrinas

menet

mente exagitabamus. *Quorum hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album, evadunt, in tunicâ enim his pus continetur: ſi verò qualis amurca fluat, pereunt.* Hippocrates (*a*). *Moritur ſi quis cerebro ſauciatus, fuerit, aut ſpinali medullâ, aut hepate.* Idem (*b*). *Quibus in tunicâ eſt pus, nihil patiente ſubſtantiâ hepatis, ſalvantur omnes. Quibus verò uſque ad carnem hepatis corruptio pertingit, jure moriuntur.* Galenus (*c*)

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Exponitur uſus, & abuſus camphoræ, & ſpermatis ceti.

INflammationibus tum exterioribus, tum interioribus evincendis, ſpermate ceti, & camphorâ inſimul cum oleo immixtis, ac intus ingeſtis frequentiſſimè utimur. Non raro, præconceptæ, ac radicatæ intus in hominum animis opinioni potiùs indulgentes, & ſanguinem hircinum, & leporinum præfatis rebus, tanquam innocens auxilium, adjecimus. De ſpermate ceti, item et de camphorâ, quum volatilioribus, balſaminiſque partibus congregentur, non dubitamus, quin humoribus fixis inflammationem inducentibus plurimùm ſanè conferant; quod nobis & longævus uſus teſtatur. Quo pacto autem ſanguis hircinus, & leporinus, vetus jam, concretus, exiccatus, &, ut ita dicam, effætus, ad drachmam unam, duas, tres, & quatuor propinatus inflammationes ſolvere queat, ſuadere nobis adhuc nequivimus; qui, & eundem ſanguinem vel ad libram deglutire fecimus, præterquàm vel minimùm ex eo aut motum, aut conturbationem, qui, illum deglutivit, intus unquam exceperit. Sperma ceti, Veteribus planè igno-

[a] *Sect. 7. aph. 45.* (b) *Lib. 1. de morb. n. 3.* (c) *In Com. aph. præcedentis.*

ignotum, nihil aliud eſſe a Recentioribus accepimus, præterquàm ſubſtantiam quandam adipoſam ex ceti capite interiori eductam; quæ variè poſtmodum mundatur, ſubigitur, atque extenuatur. Doſis ejus a drachmâ unâ ad duas eſſe ſolet. Sanguini intus in grumos concreto reſolvendo, doloribus inteſtinorum leniendis, convulſionibus interioribus diſcutiendis, ac vermibus enecandis, apprimè conducit. Attamen, qui eò abutuntur, ventriculi ſibi facultates infringunt, anorexiam, & nauſeam faciunt. Camphora, próprié caphura, duplex eſt penes Ettmullerum, *Burnenſium*, *&* *Chinenſium*. Quæ ex Borneo inſulâ adfertur, ex arbore quadam extillat, atque, ut extillat, ad nos tranſvehitur. Quæ ex Chinenſibus, arte quoque paratur. Utraque ſoporem blandè conciliat, inflammationes diſcutit, affectiones hyſtericas comprimit, dolores univerſos ſedat. Doſis ejus eſt a grano ad quinque, quum per os propinetur. Sin autem doſin excedat, plurimùm calefacit, ſudores fundit, inebriat, alioſque peſſimos producit effectus. An tamen ſit calida, an frigida, diu exagitata eſt quæſtio nondum ſoluta. Certum eſt tamen, camphoram, non ſecus ac opium ex variis, quos in corpore humano vitam habente præſtant effectus, & calefacere, & refrigerare poſſe. Num autem calefaciendi, num refrigerandi vi reverà polleant, non ex facili conjectabere. Nihilominus ſi rem maturiùs proſequi velis, apertè ſenties, & opium, & camphoram *primùm, & per ſe*, ut barbarè cum Philoſophis loquar, calorem nobis excitare; *per accidens* autem eundem cohibere: adeo ut, ſi camphora ſoporem moliatur, id fieri autumemus, eo-quòd fluidorum partem volatiliorem magis, magiſque extenuando diſſipet, abſumatque; ut et inebrie-

ebrietate ex vino, ſpiritu vini, hiſque ſimilibus, paſſim contingit. Idem de opio propemodum affirmamus, quod non aliter, quàm camphora, ex noſtrâ ſententiâ, ſanguinis grumos ſolvit, ſudores elicit, urinas provocat, inebriat, & ſomnum conciliat. Quid ſit ſanguis hircinus, quo pacto paretur, quibus polleat viribus, in Theatro Pharmaceutico fusè tradidit Donzellus.

CAPUT VII.

De Icteritiâ, ſive de Ictero.

Bilis, quæ in hepate ſecerni debet, atque ab hepate per cholidochum ad inteſtina provehitur, vitio quodam ſive ejuſdem hepatis, ſive ſanguinis, ſive alterius cujuſque aut viſceris, aut humoris fit quandoque, ut, aut non ſecreta, aut in ſanginem retrocedens, eam inducat affectionem, quæ *icteritia*, ſive *icterus* nuncupatur. A colore flavo, quo utplurimùm cutis in hoc morbo ſuffunditur univerſa, dicitur item *morbus aureatus*, ſive *aureus*, vel *regius*. Nihil aliud eſt, præterquàm *affectio quædam permoleſta, procedens a bile, quæ aut a ſanguine non ſecedit, aut in ſanguinem retrocedens, ad cor remeat, vel hepatis, vel ſanguinis, vel utriuſque, vel alterius cujuſque ſive humoris, ſive viſceris vitio*. Ab ave quadam, cujus pennæ flaveſcentes ictericum colorem propemodum æmulantur, *icteron* Græcis, *galbula* Latinis nuncupato, appellari videtur. Definitio.

Indicia, quæ talem ægritudinem præcedere, & comitari conſueverunt, dolor, item et durities quædam ſunt, quæ in hypochondrio dextero, veluti ex ipsâ hepatis interiori ſubſtantiâ, inſurgunt, oris Diagnoſis.

amaritudo, vomitus quandoque, aut ſaltem nauſea, & vomendi niſus, capitis dolor, ſive imbecillitas, virium languor non ſemel extremus, ſingultus, vigiliæ, urinæ rubicundæ, quinimmo et croceæ, quarum colorem propterea aut charta, aut linteamina alba infuſa ſibi manifeſtò imbibunt. Ad hæc cutis color plerùnque immutatus, ac venæ ſublinguales intumeſcentes icterum imminere prædicant. Alvus inſuper utplurimùm adſtringitur, & fæces ex inopiâ bilis palleſcunt.

Cauſa. Quum a ſanguine bilis non ſecedit; aut quum ſeceſſerit, ſi, vel cholidocho, vel ductibus, qui in cholidochum tendunt, obſtructis, ad inteſtina de more non defertur, per venas hepaticas in eundem ſanguinem refluit, ſerum, & lympham inficit, ac per ſerum, & lympham præcipuè infectam, cutem quoque inficit; quæ flavo propterea ſuffuſa colore, adeo quandoque immutatur, ut crocea ſeſe perhibeat. Ex iis, quæ innuimus, procedit itidem oris amarities, oculorum flavedo, urinæ rubor, virium defectus, & reliqua ictericis non inſueta incommoda; quibus humores fœdati facultates omnes tum vitales, tum animales fœdant, infirmant, turbant, eaſque pervertunt.

Prognoſis. Quod ad prognoſin attinet: *quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimam ſuccedit, malum*: ex Hippocrate. (*a*) *Quibus in febribus morbus regius ſeptimâ, nonâ, vel decimâ ſupervenerit, bonum, niſi dexterum ilium obduruerit.* (*b*) *Regio morbo laborantibus jecur durum fieri, malum* (*c*) Icterus in morbis interdum eſt criticus, & ſpontè ſolvitur; item, qui ex morſu animalium venenatorum fit, ut plurimùm criticè evaneſcit. In

[a] *Sect. 4. aphor. 62.* [b] *Aphor. 64. ejuſd. Sect.* (c) *Sect. 2. aphor. 4.*

In ſenibus perquàm difficilis curatu. Peſſimus, quum aut a ſcirrho, aut ab hepate inflammato proceſſerit. Si color accedat niger, perſæpè lethalis. Et, niſi ictericum interimat, hydropem ei, aut tabem extremam molitur.

Ictero reſolvendo victus humidus, diluens, qui facilè in digeſtione ſubigatur, apprimè confert. Subacidus potiùs quàm amarus ad bilem retundendam conducit. Præterea ictero laborantes, quoniam cibos utplurimùm omnino faſtidiunt, res acidas, quæ famem acuunt, multò minùs averſantur. Uſus vini, prout hactenus obſervavimus, ictericis nocet, tum maximè, quum febrientes vinum faſtidiunt. Attamen, ubi appetatur, ad vires ictero reſolutas recreandas, non planè interdicendum. Pro vini uſu, potiones conveniunt chalybeatæ, nonnihil aromatizatæ, & præcipuè per infuſionem cinnamomi, corticum citri, aurantiorum &c.; quibus ſi modicum acidum identidem adiicias, plurimùm proficies. Dulciaria, glutinoſa, pinguia, oleoſa, & craſſa, omnino vitentur. Mel, & ſaccharum, nonniſi aut ut alvum cient, aut ut guſtum non inſuaviter titillent, ictericis nunquam præbeto. Alvus laxa ſit, eaque, tum clyſteribus, tum ſolventibus blandè concitanda. Urinam potiùs quàm ſudorem ictericis moveto. Decoctiones iccirco, & infuſiones ex radicibus, foliis, floribus aperientibus unà, atque emollientibus parato; de quibus univerſis prolixè jam loquuti, nihil eſt quòd plura ad nauſeam impræſentiarum addamus. Hypochondria quotidie fovenda ſunt; & ubi contumax adhuc reluctetur affectio, non modò aquas dulces, verùm etiam martiales, & ſalmacidas, propinabis; qnibus, & alvum, & renes, & viſcera univerſa elues. Emetica, & blandiora potiſſimùm, ad icterum evincendum non ſemper improbabis &c. Curatio.

Hi-

Hiſtoria II.

Quicquid, Ictero medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

PHœdria annorum decem, & octo, perquàm nobilis adoleſcens eximius,quem morum lenitas omnibus jam commendaverat, ad calidum, & humidum temperamentum inclinans, ſanguine plurimo ſcatens, qui ex naribus, æſtivis præſertim caloribus, identidem ei profluebat, pinguis, lacertoſus, ac procerus, literis, cæteriſque humanioribus artibus ſedulò, ſolerterque addictus. Menſe Octobri, ruri venando, plura, ac gravia ſubdio paſſus incommoda, ſegnitie quadam inſolitâ ex improviſo tentatur;languet proinde, torpet, citra cauſam contriſtatur, difficilè dormit, in ſomnum tametſi valde proclivis. Conſopitus perquàm moleſtis propediem excitatur inſomniis. Non multùm poſt cutis ei prurire cepit univerſa. De oris amaritie nauſeabundus conqueritur. Adſtringitur alvus. Fæces, quas raro emittit incoctas, albeſcunt. Urinas excernit croceas. Attamen non febricitat. Diebus quindecim vix elapſis, color oculorum, item et faciei, qui floreus antea ſemper fuerat, in flavum commutatus, Phædriam ictericum fore abunde declarat. Mox accedunt vigiliæ contumaces, ne non etiam dolor quidam obtuſus, hypocondrio dextero inſidens, adiicitur. Hypochondrium aliquantulum intumuerat, & manibus palpantibus reluctabatur. Hinc enemate ex hydrelæo priùs indito, ac epigaſtrio cum ſpongiis decoctione emollienti perfuſis diu antea foto, potionem hanc A, ad alvum leniter concitandam, præſcripſimus. Alvo exterſâ, ad ſemicupia emollientia ſtatim devenimus; quibus non procul a prandio, & cœnâ Phædria quotidie infundebatur. Serum interim chalybeatum cum rhabarbaro, ut legitur in B, para-

ra-

ratum, mane ſummo diebus ſingulis potabat, & ad ſitim, quâ prætermodum ſub veſperam æſtuabat, explendam, potionem hanc gelidam C acidiuſculam, ſorbendam ei propinabamus. Victus, quum, utì monuimus, nauſearet, pertenuis ſemper fuit, humectans, & ſubacidus. Clyſteres crebrò eluentes immittebantur; qui tametſi ſordium plurimùm ſubduxiſſent, haud quaquam ægritudinem eximebant, quæ ad dies ferè viginti adhuc ſeſe protraxit; donec ventre uberrimè ſua ſponte quaſi ſoluto, ac, univerſis propterea evaneſcentibus incommodis, recreatus, æger ab ictero prorſus evaſit.

A ℞ *Rhabarb. elect. drach. j., aq. commun. q. ſ. M., f. infuſ., & macer. S. A., & adde folior. ſen. oriental. mund. unc. ſs. Decoq. S. A. Col., & adde mell. hiſpan. unc. iiij. cap. in A., ut m.. cui, quum alvum concitaverit, ſuperbib. ſer. caprar. depurat. libr. ij., & aquam nucerinam poſtmodum ad libitum.*

B ℞ *Rhabarb. elect. in pulver. ſubtiliter redact. ſcrup. j., ſal. tartar. ſcrup. ſs., mell. hiſpan. q. ſ. M., f. bol., & cap., ut m.*

Item ℞ *Folior. cichor., pimpinell., flor. hyperic., borragin. ana pug. j., ſer. caprar. libr. j. M., & cum ferro candenti in eo pluries extincto, S. A. paretur. Colet., & adde cryſtall. mont. præparat. drach. j. cap. ſtatim poſt bolos præfatos.*

C ℞ *Succ. limon., & ſacchar. depurat. q. ſ. ad grat. ſapor., aq. chalybeat. q. ſ. M., f. p. gelida ſumenda, ut m.*

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Flavedo in ictero provenit utplurimùm jecinoris vitio.

ICtero laborantibus color non ſemper flavus inhæret; quinimmo et viridis non raròo, liveſcens, & niger apparet. Hinc variæ, penes Clinicos, icteritiæ inſurrexerunt ſpecies, qnæ ad cachexiam potiùs ſpectare videntur; quæque non tam hepatis, quàm aliarum viſcerum vitio ſanè procedunt. Has, de iis fusè deinceps dicturi, miſſas hìc facimus. De ictero flavo in hoc capite mentionem prolixè ideo fecimus, quoniam jecinoris obſtructiones in eo ſunt manifeſtæ. Enim verò icteritiâ plures extinctos ſecando, hepar obſtructum iis, item et ſcyrrhoſum modò vidimus, modò inflammatum; modò cholidochum præter naturam contractum adinvenimus, modò glutine quodam infarctum, modò veſiculam felleam lapidibus oppletam, modò penitus exiccatam &c. Evidens indicium, quicquid unquam dixerint alii, flaveſcentibus ictericis, aut hepar, aut partes hepati adnexas ſemper affectas fore.

ANIMADVERSIONES AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

In aliquibus circumſtantiis ſangninis miſſio Ictericis confert.

SAnguinis miſſio ictericis plurimùm obeſſe quamvis videatur; quum plethorici tamen antea fuerint, aut quum conſuetæ ſauguinis diu ſuppreſſæ excretiones icterum iis progenuerint, corpore priùs maturè purgato, &, quoad fieri potuit, correctis humoribus, ſanguis ex partibus infernis, ex hæmorrhoidibus præcipuè in adultis, opportunè eductus, mirè quandoque profuit; quo icterum pervicaciſſimum in præfatis circumſtantiis ipſi quoque non ſemel diſ-

diſcuſſimus. Plura inſuper ſunt, quæ ad icteritiam evincendam, tanquam arcana, Scriptores tametſi claſſici ſeriò tradidere; quæque nos, quoniam, veluti anilia, ſemper reſpeximus, hìc, ne tempus fruſtra teramus, planè reticenda exiſtimamus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

ANno, ni fallor, reparationis noſtræ 1715., perquàm nobilis vir, Romæ notus, podagrâ quamſæpiſſimè torqueri ſolitus, ſeneſcens, ac penè decrepitus, jam ictericus evaſerat. Tali morbo penè confectus, opem quoque noſtram efflagitavit. Ad menſem, & ultra, languens, enervis, exſuccus, fame planè dejectâ, plurimùm ſitiens, ac pervigil, ejuſmodi propè conſumptus ægritudine, a febre tamen prorſus immunis, laboraverat. Qui virum inclytum eatenus tractaverant, alvo ter, aut quater ſolventibus ablutâ, rhabarbarum, decoctiones, atque infuſiones amaricantes ad id temporis, ſemper tamen incaſſum, propinaverant, vini meracioris uſum, ad vires fractas ſubſtinendas, haud interdicentes. Ægrotantem percunctati, potiones acidas, gelidaſque ſe vehementer appetere, conjecimus. Quamobrem, reliquis omnibus præſidiis ſubductis, nihil aliud, quàm gelidam cum modico ſucco limonum, corticibus citri, ac ſaccharo depurato, non inſuaviter confectam, ad libitum ſorbendam ei præſcripſimus; quâ epotâ, ſtatim recreatus, longè meliùs ſe ſenſit, ac biduum poſt, urinæ copiâ egeſtâ, præter omnium ſpem, omnino convaluit.

Quo pacto potione gelidâ ſtatim Ictericus quidam Nobilis convaluit.

CAPUT VIII.

De Liene obſtructo, inflammato, & ſcirrho affecto.

Definitio.

NOn ſecus ac reliqua viſcera, quinimmo et ob ſanguinis, quo irrigatur, torporem, & quaſi ſegnitiem, etiam frequentiùs obſtruitur lien. Attamen ejus inflammatio, tametſi non ſuppuret, ob humores glutinoſos, atque auſteros, quibus alluitur, conſiſtit potiùs, neque in abſceſſum convertitur, at in ſcirrhum perſæpè concreſcit. Lienem tum *obſtructum* dicimus, quum humores aliquantulum in eo concreti, in tubulis ſtagnant, ita ut ulteriùs non progrediantur. *Inflammatum* tum, quum humores in tubulis ſtagnantes, efferveſcendo, phlogoſin inducunt, & lienem incendunt. *Suppuratum* tum, quum inflammatio ulteriùs procedens, eò demum perveniat, ut humor ſtagnans, planè immutatus, in pus abeat. *Scirrhoſum* tum, quum humores, qui obſtructionem faciunt, volatilioribus abſumptis particulis, aut a reliquis ſecretis, ita fixantur, ut, propè lapideam ſibi nacti duritiem, ſolvi vix poſſint, quin ſal quoddam, ut ita dicam, inſitum, acre, ac erodens, quod partem ipſam depaſcit, fundant, emittantque.

Diagnoſis.

Lienem obſtructum, & ſcirrhoſum, quum ad tantam pervenerit molem, ut extra ſitum ſibi connaturalem prætermodum extendatur, tum et tactu affectum eſſe dignoſcitur. Id tamen non ita facilè deprehendes, ſi aut obſtructio, aut ſcirrhus in ſplene non eò devenerit; lien quippe inter ventriculum, & diaphragma, ut ante jam diximus, aliquantulum deliteſcens, manus hypochondrium ſiniſtrum explorantes, faciliùs eludet; quo in caſu, nec gravitas

qui-

quidem adeo augetur, ut ponderis ſenſum ex eâ regione inferat. Splenem inflammatione incendi ex ſenſu quodam doloris obtuſo, ac ob arteriarum copiam, ut vulgò dicitur, *pulſatili* percipies; non ſecus ac a febre, quæ tum excitari debet, etſi non ardens adeo, quàm quæ ab aliis incenſis viſceribus produci ſoleat. Tum obſtructi, tum ſcirrho affecti, tum inflammati lienis cauſam ex dictis facilè quiſque ſibi educere poterit. Cauſa:

In prognoſi adnotandum, obſtructiones lienis, periculi licèt utplurimùm expertes, pervicaciores tamen, quàm reliquorum viſcerum, eſſe. Scirrhum penè inſanabilem, qui præterea quandoque funditur, & gangrænam, ut ſuperiùs innuimus, facit. Inflammatio plurimùm habet periculi, ſed citiùs ſolvitur. Veruntamen, niſi aut citò ſolvatur, aut ægrotantem efferat, vel ſuppurat, vel in ſcirrhum converſa ulteriùs producitur. Ex hepate ad ſplenem, & ex ſplene ad hepar, experientiâ teſte, non ſemel transfertur inflammatio. In primo caſu minùs habet periculi; quinimmo et ſanguis, qui ex naribus ſpontè profluit, & urina, quæ uberrimè excernitur, eam ſolvit. Prognoſis.

Splen inflammatione incenſus, non aliter quàm hepar inflammatum, curari debet. Obſtructus ut reſolvatur, aperientia, emollientia, eluentia, & præ cæteris martialia exigit. In ſcirrhum obduratus, niſi placidè tractetur, magis magiſque exaſperatur; etenim humor fixus, ut ante jam diximus, ſolvitur; fuſuſque maximam ſibi comparat acrimoniam, quâ aut humores univerſos coinquinat, aut viſcus ipſum exedendo, ulcus ſordidum, & gangrænam inducit. Curatio.

Hiſtoria III.

Quicquid, lienis morbis medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

SOphocles vir quidam ingenuus, quinque, & quadriginta circiter annos natus, deliciis ſemper deditus, pinguis, ac benè valens, ad temperamentum, ut ex indiciis exterioribus conjectari facilè potueris, humidum, frigidumque, pituitoſum nempe, vergens, ex febre, quam menſe Octobri, venando in agro Romano, ex coagulo malignam contraxerat, quartanarius tandem evaſit. Quartanam, quæ planè intermittebat, corticis peruviani neſcio an dicam uſu, an potiùs abuſu, immaturè compreſſit. Paulò poſt lentè febrire, ac prætermodum languens, de pondere quodam in hypochondrio ſiniſtro, quod ſemper augebatur in dies, conqueri cepit. Ad menſem, & ultra, tale incommodum paſſus, omnino neglexit. At enim verò, quoniam ponderi, dolor quidam ejuſdem lateris obtuſus, vomendi niſus, cibique faſtidium ingens, acceſſerant, nos demum conſuluit. Latus igitur dolens explorantes, tantam molem, tantamque duritiem ſibi nactum ſplenem invenimus, ut non modò obſtructum, verùm et propè ſcirrhoſum eſſe judicavimus. Adſtricta erat alvus, urinas uberrimas emittebat, plurimam ex ore ſalivam excernebat. Pulſus erat debilis, frequens, compreſſus, ac valdè inæqualis; & quamvis neque ſitiret, neque decumbens non facilè reſpiraret, pedes tamen œdemate ita intumuerant, & ſqualor corpori adeo inſederat univerſo, ut Sophoclem cachecticum fieri ſatis ſuperque oſtenderent. Qua de re affectionem eam tractare aggreſſi, bolos hoſce A ex rhabarbaro deobſtruentes, cum decoctione centaurii minoris antelucanis horis quotidie deglutiendos præſcripſimus,

ſcripſimus, ut alvus interim clyſteribus crebrò elueretur, operam dantes. Dapibus ex herbis, ac radicibus amaricantibus, jure vitulino elixatis cum ovorum vitello recenti quaſſato, veſcebatur. Vinum, quod nunquam ei interdiximus, aquâ chalybeatâ plurimùm ſibi ſemper diluit. Boli præfati alvum diebus ſingulis modicè concitabant, necnon et urinas uberiores ciebant. Res, diebus quindecim elapſis, hac methodo in meliùs jam proceſſerant. Hinc, ut morbi radices ex liene obſtructo prorſus evellerentur, fotibus emollientibus epigaſtrio priùs iterum, atque iterum ad dies plures admotis, ut aqua tepens, jejuno ventre, ex alto per tubum de more in hypochondrium ſiniſtrum cum impetu deſcenderet, effecimus. Quo poſt dies circiter octo, ſplenis duritie penitus ſubactâ, priſtinam ſanitatem Sophocli noſtro comparavimus. De ratione, quâ id præſidii genus exteriùs adhibitum, quod vulgò *la doccia* nuncupatur, agere valeat, abundè antè jam diximus.

A ℞ *Rhabarb. elect. ſubtilit. in pulverem redact. ſcrup. j., croc. Mart. cum aquâ pluviatil. ad normam Ettmuller. parat. ſcrup. ſs., ſal. tart. gr. viij., ſyrup. de cichor. q. ſ. M., f. bol., & cap. ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit ptyaliſmus, & quare in ſpleneticis concitetur.

QUi liene laborant, ptyaliſmo eſſe ſolent obnoxii. Nihil aliud eſt ptyaliſmus, quàm *crebra, & copioſa ſalivæ per os excretio, ob ingentem ejuſdem ſalivæ, quæ in glandulas ſalivales confluit, redundantiam*. Pluribus morbis, tanquam ſymptoma, adijcitur ptyaliſmus; neque aliâ ex causâ, liene obſtructo, concitari ſolet, ni fallor, talis copioſa ſalivatio; niſi quòd vaſa lymphatica,

quæ

quæ per lienem effunduntur uberrima, lympham, aut non excipiunt, aut exceptam aliorſum non deferunt. Ex quo factum videtur, ut retrocedens in ſanguinem, per os, & per renes ſeſe uberiùs exoneret. *Per renes* inquam; canes quippe, quibus ex induſtriâ per vulnus exemptus fuit lien, quamvis ſubinde vivant, frequentiùs, & copioſiùs mingunt.

LIBRI SECUNDI

SECTIO QUINTA.

De Renibus, Ureteribus, Veſicâ urinariâ &c., deque iis, quæ ratione partium iſtarum in corpore humano vitam habente, tum ſecundùm, tum præter naturam exoriri poſſunt.

CAPUT I.

De Renibus, Ureteribus, & Veſicâ urinariâ.

Deſcribuntur Renes.

INteſtinis amotis, æquè ac meſenterio ab imo ventre, deteguntur in facie imi ventris poſticâ Renes, atque Ureteres, qui deſcendunt in veſicam urinariam. Viſcera tamen hæc obvoluta inter peritonæum duplicatum conduntur; quod ſecare neceſſe eſt, ſectumque diducere, ut in conſpectum veniant. Renes dicuntur, ſive *Nephros* corpora quædam carnea, ovalia, nonnihil depreſſa, quæ variæ licèt ſint molis, binos máximos faſeolos æmulantur. Bini ſunt numero: unus ſcilicet utrinque. Dexter ſub hepate conditur. Siniſter ſub liene: ámbo videlicet in regione lumbari, ubi lumborum incumbunt muſculis ad latera ſan-

ſanguiferorum deſcendentium; quibus, tanquam bina poma, ſtipitibus adnaſcuntur, ut urinam a ſanguine ſecernant. Dexter in homine, ut hepati cedat paulò inferior, quàm ſiniſter. Facies renum interior, ea nimirum, quæ truncos reſpicit ſanguiferorum deſcendentes, ſima eſt. Altera gibba.

Quid ſit pelvis. Renes medios ſi per longitudinem reſeces, cultrum anatomicum rectà ducens a facie exteriori renum convexâ ad interiorem ſimam; & ſectiones laterales ita reſectas ſi ab invicem diducas, prope faciem renum ſimam, capacitatem offendes valdè conſpicuam, quæ dicitur *pelvis*.

Deſcribuntur membranæ renum. Duplici tunicâ renes veſtiuntur ſinguli. Exterior tendinea proficiſcitur a peritonæo. Renes hæc laxè involvens eos adnectit partibus proximis. Dexterum videlicet hepati, cæcoque inteſtino. Siniſtrum lieni, & colo. *Communis* appellatur iccirco, necnon etiam ab adipe, qui foris ei adnaſcitur plurimus, *adipoſa*. Interior tenuiſſima, rubicunda, pellucida, renes quamvis arctiſſimè veſtiat, facilè avellitur. Hæc nuncupatur *propria*, eoquòd in facie renum ſimâ ad ingreſſum vaſorum intus reflectatur; ubi variè dirimitur, vaſorum tunicas exteriores, item et tunicam, quæ pelvim intus obducit, efficiens.

Deſcribitur glandoſa renum ſubſtantia. Sub tunicis propria deliteſcit renum ſubſtantia carnea, quæ nudis licèt oculis ubique ſeſe perhibeat fibroſam, pluribus tamen compingitur glandulis rotundis, quarum vaſcula excretoria nonnihil priùs excurrunt versùs renum peripheriam. Mox in faſciculos colligata pergunt ad centrum: videlicet ad pelvim, ubi deſinunt, vel potiùs in varias attolluntur papillulas globoſas, per quas oſcula tandem pandunt, lotium ſecretum in pelvim expuentia. Id longè præ cæteris non ita pridem palam fecerunt Malpighius, &

Bel-

Bellinus, renum ſtructuram microſcopio ſedulò ſolerterque rimati.

Ad glandulas renales dirimuntur arteriæ, item et venæ emulgentes, quæ truncis communibus faciem renum ingrediuntur ſimam, in ramos ſubinde per univerſam renum ſubſtantiam, necnon etiam per membranas exteriores effuſi; quæ tamen aliquando propagines capillares et a truncis deſcendentibus ſuſcipiunt. Nervos ſibi comparant renes a plexibus intercoſtalibus, & a conjugationibus lumbaribus; qui antequam ſubeant renes, plurimâ circumductione truncos emulgentes ambiunt. Vaſa renum ſanguifera non aliâ ex causâ emulgentia appellantur a Priſcis, niſi quòd opinarentur per ea renes urinam a ſanguine emulgere. Deſcribuntur vaſa renum.

Nihil aliud videntur renes, quàm glandulæ minimæ conglomeratæ, urinæ a ſanguine ſecernendæ potiſſimùm inſervientes. Urina ſecreta, a glandulis minoribus per tubulos excretorios, confluit omnis in pelvim, atque a pelvi per ureteres in veſicam deſcendit urinariam. Renum uſus.

Urina ex obſervationibus chymicorum ſerum ſanguinis effœtum eſt, acre, mordicans; quod congregatur phlegmate plurimò, plurimo ſale volatili, pauco ſulphure, modicâ terræ, ſive capitis mortui, ac ſalium fixorum copiâ. Quid ſit urina.

Ureteres, canaliculi ſcilicet teretes oblongi, egrediuntur a pelvi, ad ingreſſum ſanguiferorum ex facie renum ſimâ, unde in formam veluti characteris S maximi, ex utroque latere ad veſicam obliquè deſcendunt urinariam, quam in facie poſticâ non procul a cervice ſubeunt. Bini ſunt. Renibus ſingulis videlicet unus. Longitudinem palmi unius in adultis ſuperare haud ſolent. Latitudinem calami ſcriptorii minoris Deſcribuntur ureteres.

non excedunt. Producuntur, utì monuimus, a renibus ad veſicam uſque, intermedio peritonæo duplicato, per faciem interiorem muſculorum *pſoas*, ideſt femori flectendo inſervientium. Nil aliud utique videntur ureteres, quàm membrana pelvis interior extra renes in tubulum extenuata, & producta, quæ foris duplici aliâ obducitur membranulâ, a truncis ſanguiferorum exortâ exterioribus, qui renum ſubſtantiam interiorem ingrediuntur. Per membranas haſce excurrunt fibræ oblongæ, & circumducuntur orbiculares, quæ ureterum parietes contrahunt, ut urinam, item et calculos validiùs urgeant, atque excludant. Arteriolas, & venulas nanciſcuntur a truncis proximis. Propagines nervoſas, perquàm exiles licèt, innumeras tamen ſuſcipiunt, non procul præcipuè a pelvi, a paribus intercoſtalibus, item et lumbaribus. Hinc a calculis, qui pelvim, ſive ureteres afficiunt, acriter quoque per conſenſum afficiuntur reliqua viſcera corporis humani, & reliqua organa, quæ nervos ab iiſdem truncis communibus habent.

De ureterum inſertione in veſicam urinariam.

Inſeruntur ureteres in veſicam urinariam, non aliter ac obſervavimus de inſertione obliquâ inter membranas ductus cholidochi in inteſtinum duodenum, eâdem fermè de causâ: ne videlicet urina, quæ facilè per ureteres defluxit in cavum veſicæ, a cavo veſicæ retrofluere queat per eoſdem ureteres in cavum pelvis.

Deſcribitur veſica urinaria, & urethra.

Veſicam, ſive cum aliis *cyſtim* urinariam dicimus ſacculum membranaceum, quem offendimus, imo ventre anteriùs adaperto, in hypogaſtrio versùs regionem pubis, in eâ capacitate, quam conſtituunt oſſa iliaca inferiora, os ſacrum, atque oſſa pubis. Ibi urinam excipit a renibus per ureteres, quam poſtmodum

dum foras emittit per meatum urinarium, ideſt per *urethram*. Teres eſt; a lato quippe fundo, leniter producitur in collum, atque arctatur. Fundum ſuperiùs. Collum inferiùs, quod in urethram, ſive in meatum urinarium per medium penem in maribus extenuatum, ab exordio penis ad finem uſque producitur. In fœminis inter labia vulvæ ſuperiora dehiſcit. Collum veſicæ nuncupatur quoque *cervix*. Poſteriùs in maribus veſicæ cervix inteſtino incumbit recto, cui adnaſcitur. In fœminis collo uterino, cui et firmiùs adhæreſcit. In utriſque alligatur anteriùs oſſibus pubis. Veſicæ fundum adnectitur umbilico per ligamentum rotundum, quod *urachus* appellatur.

Collum præterea veſicæ muſculo circundatur ſphinctere valido, carneoque, quo arctè clauditur, ne, & nobis nolentibus, & proprio defluat pondere urina. Inſuper, atque in collo, digito ferè tranſverſo ſub ſphinctere versùs meatum urinarium caruncula in formam valvulæ apponitur ita ibi inſtructa, ut exitum facilè pandat urinæ per urethram effluxuræ; obſiſtens contra, ſi urina per urethram ſemel effuſa in veſicam urinariam retrofluere eniteretur. Caruncula præfata a figurâ, & mole dicitur ab Anatomicis *granum hordeaceum*.

Deſcribitur ſphincter veſicæ, & granum hordeaceum.

Parietes veſicæ triplici conflantur tunicâ. Exterior tenuis, tendinea, producitur a peritonæo. Plurimâ foris obſidetur pinguedine. Media carnea, craſſior, fibris exaratur pluribus carneis, quarum beneficio contrahitur veſica, ut urinam foras validiùs impellat. Interior tenuis quoque, & tendinea, ſive nervoſa, longè tamen amplior, quàm aliæ, ſenſu pollens valde acuto; iccirco facies ejus interior mucore quodam obducitur adversùs acrimoniam urinæ, quæ, ſi nudos attingeret veſicæ parietes interiores, eos

Deſcribuntur veſicæ urinariæ parietes.

 mor-

mordicando læderet. Quia autem acris eſt urina, ideo ſtagnando intus in veſicâ ſolvit ſemper, & ſecum abripit portionem quandam mucoris illius; qui cum urinâ fuſus excernitur, ac in matulâ ſenſim accreſcit in formam nubeculæ; quæ ob levitatem plurimam, veluti nubecula vaneſcens, per urinam ſuſpenſa quodammodo provehitur.

Deſcribuntur vaſa veſicæ urinariæ, ejuſque uſus.

Subſtantia veſicæ tendinea, omnino quamvis exſanguis haberetur a Priſcis, plures tamen excipit propagines ſanguiferas ab hypogaſtricis, & hæmorrhoidalibus in maribus. In fœminis item et a ſpermaticis, quæ potiſſimùm inter fibras abſumuntur tunicæ mediæ carneas. Nervos habet a pari vago, necnon etiam a propaginibus oſſis ſacri. Nervi effunduntur præſertim per tunicam interiorem, quæ ſenſu proinde valde acuto pollens, quæque ob urinæ ſive copiam, ſive acrimoniam laceſſita, cum aliis contrahitur, & quaſi convellitur, urinam contentam exprimens; quæ propterea undequaque circumpulſa ſphincterem urget, explicat, atque per urethram erumpit. Hinc profectò mingimus. Contrahuntur inſuper ex conſortio muſculi abdominis, qui et ab iiſdem truncis communibus nervorum ſtamina quædam quoque ſuſcipiunt. Quapropter et ipſi contracti veſicam comprimunt, atque urinæ emiſſionem adjuvant. Non perperam igitur veſica urinaria veluti muſculus membranaceus cavus a Recentioribus habetur, urinæ excernendæ inſerviens.

CA-

CAPUT II.

De Renibus Succenturiatis.

AD regionem lumbarem, paulò ſupra renes aliis, aliis infra, inter renes, truncoſque ſanguiferos deſcendentes corpora quædam obverſantur carnea, mollia, laxa, ſpongioſa, quæ *renes* dicuntur *ſuccenturiati* a ſitu, *glandulæ renales* a ſubſtantiâ, quam ubique præſeferunt glandoſam, *capſulæ atrabiliares* ab humore quodam atro, lurido, ac fædo, quem intus continere ſolent, & quo foris coinquinari. Numero binæ ſunt glandulæ renales. Una ſcilicet utrinque. Figuram habent, æquè ac molem admodum variam, nucis licèt utplurimùm juglandis majoris adinſtar ſemidepreſſæ ſint. Tantâ nonrarò ſuffunduntur pinguedine, ut ægrè a Sectoribus eximantur. Deſcribuntur renes ſuccenturiati.

Tunicâ foris amiciuntur perquàm tenui, quæ ſoboles eſt peritonæi; quâque intercedente, proximis alligantur partibus. Subſtantia interior glandoſa eſt, aut ſaltem videtur. Glandulæ componentes laxè ſibi invicem injunguntur vaſculis intermediis, ſanguiferis præcipuè, quæ a variis effunduntur ramuſculis emulgentibus; necnon etiam a plexu quodam nervoſo, qui, ſeſe producens a nervis intercoſtalibus, interiorem ſuccenturiatorum ſubit ſubſtantiam, variè implicitus. Deſcribitur ſuccenturiatorum ſubſtantia.

Cavi intus ſunt renes ſuccenturiati. Hinc vocantur capſulæ, ſuoque cavo humorem continent plerùnque atrum nonnihil oleaceum; qui a glandulis, ni fallor, minimis componentibus inſudans in venas defluit emulgentes; ſi fides tamen habenda eſt Dioniſio Gallo Sectori inclyto, qui valvulam detexiſſe ſcripſit in Succenturiatorum uſus.

in cavo capſularum, ita fermè inſtructam, ut venas emulgentes reſpiciat. Cæterùm, ſuccenturiatorum genuinus uſus, adhuc licèt planè deliteſcat, veluti binæ glandulæ habentur, quarum ductus excretorii communes nondum liqueant. Affirmant alii receptacula eſſe, quæ aquas diureticas, ſive acidulas proximè excipiant per minima quædam lymphatica, ſive a ſtomacho, ſive ab inteſtinis, ſive a chyli capſulâ communi, ſive a glandulis meſeraicis; ut eas poſtmodum per alia vaſcula lymphatica, tametſi cor, & ſanguinem non attingant, in veſicam urinariam immittant. At enim verò neque id quidem compertum habemus; ac, ſi manifeſtò conſtaret, fluida præfata diuretica ſanguini nequaquam immiſceri, exiſtimandum potiùs ducimus, vel ab inteſtinis, vel a glandulis meſeraicis, vel a receptaculo chyli per ductus quoſdam chyliferos meſenterii peculiares, nondum tamen detectos, ad pelvim ſtatim deferri.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quid ſit urinà, ejuſque differentiæ.

PLura quamvis ex urinâ maturè inſpectâ, ratione aut proſperæ, aut afflictæ valetudinis, haurire, ac dignoſcere poſſimus, ut vel ipſe docuit Hippocrates, falſum tamen eſt, ſolius urinæ examine, & morborum naturam, & quid intus aut proſperè, aut improſperè patiatur æger, num mas, num fœmina ſit, num utero gerat, necne, & reliqua ejuſmodi attingi poſſe, ut et inter Medicos quiſpiam olim commentus eſt. Quinimmo ea, quæ ex urinâ tantùm deſumuntur indicia, plurimùm ſemper ſuſpecta eſſe deberent; quæ et in ſanis levi ex causâ immutatur, & in morbis vel maximis neutiquam quandoque immutatur.

Urina,

Urina, utì monuimus, eſt *ſerum quoddam, ſive recrementum ſanguinis aquoſum, tenue, ſalſum utplurimùm, quod in renibus ſecernitur, atque a renibus per ureteres in veſicam descendens urinariam, foras tandem per urethram egeritur*. Duo præſertim in urinâ perpendere conſueverunt Clinici: *liquorem* nempe, & *quicquid liquori ineſt*. In liquore perpendunt *conſiſtentiam, & colorem*. Ratione conſiſtentiæ *tenuis* modò dicitur, modò *craſſa*, modò *neutra*. Ratione coloris modò *clara*, & *limpida*, modò *cœnoſa*, & *turbida* ob variam corporum extraneorum immixtionem, quæ urinam fædant. Rurſus modò dicitur *alba*, modò *palleſcens*, modo *fulva*, *flava*, *rubicunda*, *cruenta*, *nigra &c.* Idque pluribus ex cauſis, de quibus infra dicendum. Adnotandum interim ex obſervationibus chymicorum, urinam turbari ſalibus ſaturatam alkalicis; claram evadere, eamque pellucidam, tum quum acidis immiſceatur; rubicundam fieri, tum qùum ratione phlegmatis plurima ſunt, quæ in urinâ ſolvuntur, ſalia; eam defæcari, limpidumque ſibi colorem aquirere, ubi ſalium quantitas imminuatur, & phlegmatis copia augeatur. Urinas præterea excernimus non ſemel oleoſas; quod tum contingere ſolet, quum vel adeps fuſus unà cum urinâ in renibus excernitur, vel quum veſicæ parietes interiores, ac glandulæ irritatæ, contractæque uberiorem exprimunt mucorem, quo intus eadem veſica adversùs urinæ acrimoniam delinitur. Humor enim præfatus ſolutus, ac fuſus, atque urinæ ubique immixtus eo in caſu urinam oleoſam facit. Hinc ex prædictâ urinarum varietate aliæ conſurgunt penes Clinicos urinæ differentiæ, quas proinde complicatas appellant: urinam videlicet *tenuem albam*: *tenuem pallidam*: *tenuem flavam*: *craſſam albam*: *craſſam rubram*: *craſſam nigram*

gram &c. Ad hæc differunt urinæ ratione odoris; aliæ quippe nihil ferè olent, aliæ parùm; odorem aliæ expirant naturalem, graveolent aliæ, aliæ ſuaviter olent &c. Differunt inſuper, quoniam quandoque aut cum ſonitu, aut cum ſibilo quodam eas mingendo emittimus, quandoque ſine, modò parcè, modò copioſè, modo cum difficultate, modò liberè, modò cum dolore, modò citra dolorem, modò guttatim, modò compreſſim &c.

ANIMADVERSIONES TUM AD PATHOL. TUM AD PHYSIOL. SPECTANTES.

Quid ſint urinæ contenta.

QUicquid urinæ ineſt, & cum urinâ excernitur, eique quodammodo commiſcetur, id dicitur *contentum*; quod et per *accidens*, ut cum Scholis loquar, & *per eſſentiam* contingit. Per accidens eſt, quum præter naturam aliquid extraneum in urinâ continetur. Per eſſentiam, quum aliquid ab urinâ diverſum aut in omnibus, aut in pleriſque, tametſi ſani ſint, unà cum urinâ egeritur. Urinæ contenta ſive per accidens, ſive per eſſentiam inſint, trifariàm ratione ſitus differre ſolent. Alia quippe ſublimia deprehenduntur, quæ in ſummum, ut ita dicam, provecta genus quoddam levis nubeculæ compingunt. Alia circumferuntur in matulâ per regionem urinæ quaſi mediam, & quodammodo per eam ſuſpenſa, *ſublimamentum*, ſive *ſuſpenſionem* conflant. Alia ſubſidentia urinæ *ſedimentum* faciunt. In quo id maximè adnotandum venit, contenta præfata non æquè locum, ſitumque ſuum ſemper ſervare; quum ſedimentum ex.gr. altiùs interdum aſcendit versùs ſublimamentum, interdum fundo penitus inſidet &c; item et ſublimamentum, modò magis, modò minùs a nubeculâ

culâ recedit; & nubecula urinæ quandoque propè tangit ſuperficiem, quandoque ab eâ nonnihil diſtat &c. Hæc utplurimùm per eſſentiam urinæ inſunt. Per accidens autem deprehenduntur ſedimentum farinaceum, oleaceum, ſanguis in grumos concretus, calculi, carunculæ, pus, vermes &c. Inſuper per mediam quandoque urinam præter naturam innatare ſolent corpuſcula quædam atomis volitantibus quamſimilia, ſtaminibus, & pilis. Lateribus matulæ adhæreſcunt arenulæ, nec non etiam materia quædam tartarea, quæ ab urinâ ſecreta, in cruſtulas, ſive in ſquamulas concreſcit. In urinâ ſummâ, in plano videlicet ſuperiori, tria per accidens non ſemel occurrunt: bullæ nimirum, ſpuma, adeps fuſus. Ad hæc provehuntur item non raro ad urinæ ſuperficiem arenulæ quædam perquàm tenues, quæ a graviori urinâ undique compreſſæ, ob levitatem ſuam neceſſe eſt, ut in ſublime attollantur.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quo pacto congeruntur, & quid indicare ſolent urinæ contenta.

DE urinæ contentis id in genere pro Semiotice adnotemus oportet, quò magis, vel in ægris, contenta in urinâ ſanorum ſimilia eſſe, eò plerùnque meliùs, & contra. Indicant quippe tum alimentorum, tum humorum ſatiùs coctionem confici. Sedimentum farinaceum ex Galeni ſententiâ a ſanguine conſurgit craſſiori, aſſato, carnibuſque per ejus calorem inæqualiter conſumptis. Squamoſum, & furfuraceum a carne per ardorem febrilem intenſiſſimum non æquè combuſtâ, atque adeo in ſquamulas lacerâ; id nobis credibile quamvis vix videatur. Hinc ſquamulas præfatas proficiſci potiùs a ſcabie quadam veſicæ inte-

riori autumabimus, ut ex cadaveribus ſectis oculis non ſemel percepimus. Arenulæ, & calculi, terreſtribus, craſſis, tartareiſque, quæ levi de causâ in lapillos cogi poſſunt, urinam redundare ſignificant particulis. Grumi ſanguinis tubulos ſanguiferos aut dehiſcere, aut diſruptos eſſe vel in renibus, vel in aliis partibus, quà fluit urina, denotant. Pus, ſive ſanies, renum, aut veſicæ abſceſſus, vel ulcus, niſi pus in aliis quandoque partibus collectum ſanguini infundatur, ac in renibus ſeparetur, oſtendit. Carunculæ nihil aliud ſunt, præterquam membranulæ quædam leves in ulceribus exedentibus ab humoribus acribus corraſæ, ac per urinam foras egeſtæ. Quum mucoſa, craſſaque pituita, veluti narium mucus in ſedimento ſubſidens, & ſi cum dolore mingatur, indicium eſſe poterit aut calculi, aut lapidis, organa lædentis. Quæ citra dolorem excernitur, proficiſci ſtatuit Fernelius ex crudo renum, proximarumque partium ulcere, vel abſceſſu. Attamen Sennertus ſobolem eſſe non rarò decrevit cacochymiæ, & cruditatis humorum univerſalis. Vermes, materiam ſordidam, & corruptam, ſive in vaſis, ſive in aliis humani corporis receſſibus cumulatam eſſe penes Priſcos oſtendunt. Stamina filorum adinſtar tenuja, pili, membranulæ, aut ſquamulæ, araneorum telis non abſimiles, quas in urinâ fluctuare non ſemel cernimus, nihil aliud ſunt fortaſſe, niſi humor quidam craſſus, variè congeſtus, concretus, extenuatuſque, ac per tubulos renum capillares immiſſus. Bullæ conſurgunt ob particulas quaſdam aereas, leves, & ut ita dicam volatiles, quæ, quum in plano urinæ ſublimiori ſubire, ac vincere nequeant renixum pelliculæ cujuſdam perquám tenuis, pellucidæ, quæ in urinæ ſuperficie condenſatur, eam hìc, atque illic in bullas minimas attollunt.

ANI-

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ

Quomodo, & quare ſecundùm naturam variare poſſunt urinæ.

ADmodum, et in benevalentibus, variare ſolet urina ratione temperamenti, ætatis, ſexus, anni temporis, ſomni, vigiliarum, motus, animique perturbationum &c. Qui calido præditi ſunt temperamento urinam colore utplurimùm magis ſaturatam emittunt, tenujorem quamvis, & ſine ſedimenti copiâ. Hæc non ſemel pro ſedimento *aneorema*, ſublimamentum videlicet præſefert. In frigidis contra clarior apparet, cruda, item et ſine ſedimento. Urinam excernunt pueri albam, crudam, craſſiorem, contentis plurimùm quandoque ſaturatam. Juvenes coloratam, tenujorem, ac defæcatam. Interdum tamen evenit, ut ob recrementorum copiam in juvenibus coinquinetur urina; quo in caſu craſſior, nec non etiam cænoſa egeritur. Qui mediæ ſunt ætatis, medias quoque, ut ita dicam, excernunt urinas. In maribus colore magis adhuc ſaturatur, tenujor eſt, limpidior, quàm in fœminis; quæ urinam plerùnque mingunt crudam, craſſam, pallentemque, & contentis redundantem. Plurimùm in gravidis, menſibus ſuppreſſis, quamſæpiſſimè variat. Vere medio, item et medio autumno, quò ab æſtate minùs recedit annus, magis intenditur urinæ color, craſſior evadit, atque imminuitur. Æſtate colore intenſiùs adhuc ſaturatur, adhuc tenujor evadit, & adhuc magis ſemper imminuitur. Autumno imminuitur color, craſſiorque fit urina. Hyeme in omnibus ad ſtatum ſuum optimum propiùs accedit. In Regionibus calidis tenujor eſt, magiſque colorata cum ſedimento mediocri, quinimmo et perpauco. In frigidioribus optima eſt, atque in debitâ quantitate, & potiùs exuberat; quo-

 niam

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

EOrum non modò, qui morbo laborant, verùm etiam qui optimè valent, urina, frigoribus præcipuè hyemalibus, niſi aliquo ſaltem calore jugiter foveatur, brevì turbata, ex limpidâ, ac defæcatâ, in opacam, craſſiorem, undique cænoſam, & quaſi purulentam convertitur. Id porrò evenire arbitramur, quoniam pars ſulphurea, oleoſa, ſive adipoſa, quæ, tepente urinâ, uliginis ad inſtar glutinoſæ fuſa, ubique locorum per urinam, æquè ac promiſcuè longè, latèque effundebatur, frigore extrinſecùs superveniente, denſata concreſcit, craſſioreſque compingit moleculas; quæ eandem ſpecificam, ratione ejuſdem urinæ, levitatem nactæ, undequaque per urinam evagantur, eamque turbant, & quaſi corrumpunt. Enim verò urinam, ita, ut ante diximus, frigore immutatam, fœdatamque, lento cinerum, ſive aquæ tepentis calori, aut alio quovis pacto igni apponito, & obſervabis ilicet, fusâ iterum, pinguedine, priſtinum in urinam colorem, priſtinamque puritatem, ac limpitudinem reverti. Quare calor extrinſecus, urinam frigore immutatam, ad ſtatum ſuum naturalem reſtituat.

CAPUT III.

De Nephritide.

NEphritis penes Clinicos, vox licèt fuerit admodum ſemper ambigua, crebriùs tamen ad denotandos renes inflammatos uſurpata videtur; in quo ſenſu vel ab ipſo Galeno acceptam invenimus; qui *renum inflammationem eſſe* protulit *cum dolore vehementi* Definitio.

menti &c. Nos itaque, non aliter, quàm ipſe fecit, nephritidem deſcribendo, eam dicendum ducimus, *renum inflammationem eſſe, quæ febrem proinde ardentem excitat, dolores perquàm acutos, vomitum non rarò, & reliqua incommoda; quæ ſive proximè, ſive remotè ex renibus affectis procedunt.* At enim verò, quoniam nephritis pro quolibet incommodo, quod cum dolore, aut in renibus affectis, aut per renes affectos in aliis partibus ſuſcitetur, licèt ab inflammatione prorſus immunes ſint renes, paſſim uſurpetur, nos talem nephritidem, quæ vel cum febre non ſuccenditur, vel febris ſuccenſa ardens non eſt, eam aut ſimplicem nephritidem, aut nephritidem citra inflammationem appellabimus.

Diagnoſis. Indicia renis itaque inflammati ſunt: febris ardens, dolor acutus, qui a renibus quandoque per ureteres ad veſicam deſcendens, a partibus ſupernis ad infernas quaſi deferri videtur: decubitus in dorſum difficilis, mictio adurens, interdum frequens, ac vehementer excrucians, cruris ſtupor, vomitus, & reliqua. Quinimmo urina quandoque ſupprimitur, ut vel idem notavit Hippocrates: ideoque ex Ettmulleri ſententiâ, ſanguis, qui renem affectum permeare liberè nequit, ad renem non infectum uberior confluit, ibique ob ingentem redundans copiam, viam quodammodo ſibi præcludit, efficitque, ne lotium maturè ſecernatur.

Cauſa. Renum inflammatio, modò ab iiſdem provenit humoribus, qui renum ſubſtantiam irrigant, ac in tubulis conſiſtunt, effervescunt, atque incenduntur; modò ab eâdem urinâ, quæ, utpotè acris, renum membranas mordicat, eaſque inflammat; modò a calculis, qui aut pelvim lædunt, aut renum ſubſtantiam ab interioribus ad exteriora impellendo, eam comprimunt,

atque

atque adeo præſtant, ut humores in vaſis ſtagnent, atque inflammationem foveant.

Nephritis ex inflammatione peracuta affectio eſt, *Prognoſis.* atque adeo periculi plena. In macilentis, & præcipuè cum delirio penè ſemper lethalis. Lethalis item ſi femora, & crura plurimùm extenuata contabuerint; ac ſi urina, quæ excernitur, tenuis ſit, & perexigua. Solvitur quandoque fluxu ſuperveniente, in maribus ex hæmorrhoidibus, ex pudendis in fœminis. Non ſemel in abſceſſum converſa ulcus progenuit, quod hecticam fecit.

Renum inflammatio non ſecus, ac reliquæ *Curatio.* viſcerum inflammationes, tractanda erit. Icciroo ea omnia, quæ ad pleuritidem diſcutiendam in præcedentibus propoſuimus, & hìc ratione tum diætæ, tum pharmaciæ, tum chirurgiæ proponenda exiſtimavimus. Sanguis ex partibus infernis bis, ter, & quater eductus, præſenti, aureoque nephritidi evincendæ fuiſſe præſidio non ſemel vidimus.

Hiſtoria I.

Marcus quidam Cato, ſenex annorum ſexaginta circiter, temperamenti calidi, & humidi, habituſque plethorici, qui bonis artibus, honeſtiſque rationibus opes plurimas ſibi comparavit, ac proinde multis ab illinc annis lautè veſci ſolitus. *Quicquid, nephritidi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.* Menſe Auguſto podagrâ priùs, ac lithiaſi poſtmodum tentatur. Quamobrem tum quum pedes non procul a malleolo dolore acerrimo utrinque torquentur, dolor circa lumbos, & præſertim e latere dextero, perquàm acutus excitatur; qui tametſi planè infixus videatur, deorſum identidem ad crura extenditur. Vomitum concitat, & teſtes quandoque ita convellit, ut quaſi at-

tracti ad penis radicem inhæreſcant. Urinas, quas egerit Cato, ſunt perexiguæ, incoctæ, pertenues, ac penè lymphaticæ. Pulſus durus eſt, contractus, & propemodum febriens. Impensè ſitit. Irrequietus hinc, atque illinc exagitatur, conqueritur, intorquetur, angitur. Et quoniam quicquid ei propinatur evomendo rejicit, nihil aliud, præterquam fotus emollientes, inunctiones, & clyſteres eatenus adhibere potuimus. Attamen, alvo tandem ſolutâ, ac quieſcente vomitu, juſculum emolliens cum oleo amygd.dulc.recenti, ita,ut legitur in A,ſtatim ſumendum præſcripſimus. Oleum vix deglutivit, quum ſtatim rejecerit.Quia autem magis adhuc ſymptomata ingraveſcebant, & præſertim febris augebatur, ne pars inflammatione incenderetur, ſaphenâ ſolutâ, libram circiter ſanguinis eduximus. Sanguine imminuto, nonnihil obdormivit. Expergefactus multò ſe meliùs habere ſenſit; ac oleo, ut antea iterum ingeſto, blando captus ſopore ad horam, & ultra redormivit. At doloribus experrectus vehementiùs torquetur; & nihilominus, vomendi niſu ſedato, laxatur alvus, ac unà cum fæcibus maximâ urinæ copiâ egeſtâ, dolor lateris omnino evanuit. Urina erat cænoſa, & glans penis, quoties urinam excernebat, toties acriter ſubinde pruriens calculum ex rene in veſicam delapſum indicabat. Enim verò non multùm poſt unà cum plurimâ urinâ mingendo, & calculum magnæ molis, aſperum, inæqualem, ac ſubrubrum excluſit.

A ℞. *Ol. amygd. dulc. rec., & ſ. ign. extract. unc. iv., ſyr. de alth. Fernel. unc. ij., aq. cinnam., & flor. aurant. ana unc. j. M., & cap. in jure ut m.*

ANI-

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Nephritis, præſertim ex calculo, colicam facilè mentitur, a quâ tamen utplurimùm diſtat, eoquòd in calculis, utì monuimus, eidem penè ſemper regioni dolor inſedeat. In colicâ vagatur. Ulteriùs vel ab initio in verâ colicâ turbatur urina. In calculis clara eſſe ſolet. In colicâ præterea, aut nunquam, aut raròadmodum ſtupefiunt crura &c. quæ quidem omnia, ne decipiamur, diagnoſi maturè perquirenda veniunt. *Diagnoſi* diximus; cæterùm eadem medica præſidia, quæ ad nephritidem evincendam conveniunt, æquè ad colicam coercendam apprimè conducunt. At ſi calculus ex renibus ad veſicam delapſus in cavo veſicæ commoretur, tum urethra plerùnque prurit, & glans acriter præcipuè, poſtquam urinam egeſſerit, quum calculus imprimis magnæ ſit molis, atque aſperam habeat ſuperficiem. Idque, utì ante jam innuimus, ob tunicam veſicæ nervoſam interiorem, quæ ſenſum habet acerrimum; quæque per glandis foramen oblongum in maribus producta reflectitur, ac per ambitum glandis exteriorem univerſum explicatur. Lapis inſuper ab uno quandoque in alterum manifeſtò irruens latus, & ingentem renovat moleſtiam, atque urinæ defluxum inter mingendum quandoque intercipit; quinimmo, et tubulis ſanguiferis interdum diſruptis, mictum provocat cruentum, necnon, & ulcere inducto, purulentum.

Quomodo diſtinguitur nephritis a cholerâ.

ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit lithiaſis, & quid in eâ curandâ præſtare conveniat.

NUllus neque meatus, nulla neque capacitas, experientiâ, uſuque docentibus, adeſt in corpore humano vitam habente, in quâ ex humoribus aut ſtagnantibus, aut præterlabentibus ſubſidere nequeant particulæ quædam terreſtres, ſive tartareæ; quæ in maſſam concretæ moles majores compingant, ac in calculos, ſive lapillos conſiſtant. Id in renibus potiſſimùm, & crebriùs obſervamus; eoquòd lotium, quod per renes a ſanguine ſecedit, in pelvi aliquantulum commoretur, ibique moleculas majores, gravioreſque, atque aſperas ſubmittat; quæ congeſtæ calculos procreant. Calculi vel ex pelvi per ureteres in veſicæ capacitatem immittuntur; vel in eâdem pelvi majorem ſubinde molem nacti, ad tantam demum magnitudinem non raro pervenerunt, ut renes non modò ultra menſuram diſtraxerint, verùm etiam et eorum ſubſtantiam planè conſumpſerint. Tum quum in veſicam delapſi maturè non egerantur, ibi quoque tantùm in dies ſibi comparant incrementum, ut ex calculis lapides facti veſicam miſerè torqueant. Ex incommodis, quæ corpori humano viventi inferre ſolent calculi, ea conſurrexit ægritudo, quæ græcè *Lithiaſis* nuncupatur, ideſt *calculi morbus*. Unde calculi per vulnus inflictum extractio, *Lithotomia* dicitur, ut et Profeſſor, qui perinæo, ac collo veſicæ ſectis, aut alio quovis pacto calculum eximit, *Lithotomus* appellatur; non ſecus ac res ingeſtæ, quibus calculos infringendi facultatem imperitorum vulgus adſcribere conſuevit, præſidia *lithontriptica* nuncupantur. Calculum

culum renibus ineſſe indicant: dolor, qui lumbis infixus eam regionem afficit, acutus autem per ductum ureteris ad regionem pubis quaſi productus: urina tenuis, limpida, ac perexigua, quæ non ſemel cruenta evadit, quod tum contingit, quum calculus tubulos laceraverit ſanguiferos: nauſea, & vomitus, qui modò bilem, modò pituitam, modò urinam ſapit. Ad hæc ejuſdem lateris, in quo renum verſatur dolor, tum, quum maximè ſubire ureterem calculus enititur, ſtupefieri ſolet crus, ob affinitatem, quam, nervis intercedentibus, habent cum renibus, partibuſque proximis muſculi crurum motibus inſervientes. Materia, quæ calculos compingit, nihil aliud eſſe, ut ante jam innuimus, videtur, quàm congeries minimarum arenularum, quæ a ſero ſanguinis in renibus ſecedunt, ac in ſubſtantiam propè lapideam cohærent. Lithiaſis, ratione ſymptomatum, quæ inferre ſolet, neutiquam citra periculum haberi debet; tum potiſſimùm, quum aut inflammationem, aut ulcus fecerit; in ſenibus maximè, in quibus curationem vix ullam admittit. *Renum, & veſicæ vitia in ſenioribus difficilè ſanantur*: ex Hippocrate. (*a*). Quò friabilior eſt materia, quæ calculum compingit, eò melior; faciliùs quippe conteri valet. Si, febre ſuccensâ, frigeant extrema, facies palleat, ſudor fundatur gelidus, cum extremo virium lapſu, ac pulſu, ut inquiunt, *formicante*, id mortem proximam denotare ſemper conſuevit. Morbum contra ſolutum iri præcinunt urinæ cænoſæ, craſſæ, ac oleoſæ, quæ calculi egeſtionem anteire plerùnque ſolent; quæque iccirco calculum e loco moveri ſignificant. Lithiaſi obnoxii pingues magis, quàm macilenti ſunt; mares, quàm fœminæ; quæ propter am-

 pliores,

(a) *S. ii. 6. aph. 6.*

pliores, brevioreſque meatus ſabulum calculoſum faciliùs egerunt. Ut optimè curetur lithiaſis reſpiciendus eſt æger in paroxyſmo, ut morbus præſens ſolvatur; & extra, ut ab imminenti arceatur. In paroxyſmo lubrica, quinimmo et laxa ſit alvus oportet. Clyſteres itaque crebrò ſubmittantur emollientes, eluenteſque. Propinetur oleum recens. Optimum eſt quoque electuarium lenitivum, mel violatum ſolvens, caſſia recens &c. Potiones tepentes conveniunt, item et copioſæ; quibus, ut in urinam faciliùs tranſeant, ſyrupos idoneos, violatum nimirum violaceum, de altheâ Fernelii, de terebinthinâ, iiſque ſimilia addere quoque poteris. A fortioribus caveto, utí ſunt ſpiritus vitrioli, ſalis, ſuccus cæparum, raphanorum, pulveres diuretici millepedum, lumbricorum &c, cinis fabarum, geniſtæ, & reliqua ejuſmodi, quæ pro eò quòd ſemel juverint, centies noxam adhuc majorem intulerunt. Inter exteriora conveniunt fotus emollientes, cataplaſmata, ſemicupia, item et balinea, quæ et dolorem leniunt, & quoniam urinam blandè provocant, calculos quoque leniter pellunt. At ubi calculus ex renibus in veſicam delapſus tantam ſibi molem aquiſiverit, ut urethram ingredi nequeant, tum meliùs eſt nihil interioribus movere; & quum res eò devenerit, ut ſemel mori, quàm quotidie moriens dies miſerrimos protrahere, expediat, tum peritiſſimo lithotomo ſe tradat æger, ut calculo ſectione extracto, quicquid hiſce in caſibus deploratis extrema valeant remedia, experiatur. Extra paroxyſmum in victu præſertim opera danda eſt, ne iis veſcatur æger, quæ tartaro ſcatent. Vini uſus omnino interdicatur; abſtemii quippe longè minùs, quàm œnopotæ lithia ſi laborare conſueverunt. Dapes craſſæ, glutinoſæ, plurimùm ſalitæ maximè nocent.

cent. Potiones proſunt tepentes identidem hauſtæ. Ut alvus ritè reſpondeat curetur. Motus convenit. Cæterùm ea, quæ urinam ciunt, quæque proinde *diuretica* nuncupantur, leniora quantumvis ſint, iis, qui calculis laborant, plurimùm ſemper offeciſſe obſervavimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid præſtandum erit, quum calculus renes affligit.

QUum calculus renem affligit, nihil aliud præſtare debebis, niſi ut quamprimùm a renibus excludatur. In quo tamen ægrotanti perperam conſules eâ medendi methodo, quâ, ut quamociſſimè calculum eximas, ad fortiora præſidia confugies. Ea quippe tum irritando, tum validè impellendo, tum majorem ad renes colluviem derivando morbum utplurimùm exaſperant. Quinimmo et urinæ defluxum omnino quandoque comprimunt, renes acriùs torquent, viſcera vehementiùs convellunt, & mortem nonrarò præmaturam accerſunt. Tutiùs igitur viſum nobis ſemper fuit, quæ diluunt, emolliunt, ac blandè impellunt hiſce in caſibus duntaxat præſcribere: aquam nimirum tepentem, juſcula aut inſulſa, aut vix ſalita, decoctiones malvarum, violarum, oleum recens, hiſque ſimilia; quæ alvum leniter laxant, urinas blandè movent, & meatus lubricos faciunt: & nihiloſecius, ſi morbus adhuc pervicax reſtiterit, non modò fotus, atque ejuſdem generis enemata; verùm etiam ſemicupia, & balinea, aut ex oleo, aut ex hydrelæo, optimo cum ſucceſſu non ſemel propoſuimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOL., ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit mictus cruentus, & purulentus.

MIctus cruentus a calculo aut veſicam, aut renem lædente non modò originem ducit, verùm etiam ab humoribus pravis, qui vel cum ſanguine aut renum, aut veſicæ ſubſtantiam præterfluentes, vel cum urinâ ſecreti vaſa erodunt ſanguifera; quæ ita exeſa, ſi aut ulcus ſordidum, aut abſceſſum fecerint, tum efficiunt, ut ſanies mingatur. Hinc mictus, qui ſive *cum ſanie*, ſive *purulentus* dicitur. Cruentus autem, in plethoricis maximè, ex redundante ſanguine, qui tubulos laxat ſanguiferos, quandoque movetur. Tum fieri dicitur ex plenitudine, neque tantùm habet periculi. Cæterùm cruentus ex qualibet causâ, modò ſimpliciter cruentus ſit, melior eſt, quàm purulentus, mitior, & faciliùs ſiſtitur. Non eſt tamen, quod tum, quum exuberet ſanguinis effluxus, & hydropem, & tabem, & necem nunquam non accerſet. Purulentus eâ, quæ ex ulcere humores inficit, ſanie, hecticam utplurimùm fovet, & atrophiam inducit. In quo tamen quicquid tradidit Hippocrates ſedulò adnotare oportet. *Si quis*, inquit Senex, (*a*) *ſanguinem, & pus mingat, id vel veſicam, vel renes denotat exulceratos. Quibus cum urinà craſſâ carunculæ parvæ, aut veluti capilli unà exeunt, iis a renibus excernitur* (*b*). *Quibus cum urinâ craſſâ, furfuracea quædam ſimul exeunt, iis veſica ſcabie laborat* (*c*). *Quicunque ſponte ſanguinem mingunt, iis a renibus venula rupta ſignificatur* (*d*). *Si quis ſanguinem in grumos mingat, aut urinam guttatim emittat, & dolorem ſentiat ad ventrem imum, ad veſicam labor* *eſt*

[a] *Sect.4.aph.75.* [b] *Sect.4.aph.76.* [c] *Sect.4.aph.77.* [d] *Sect.4.aph.78.*

eſt (*a*). *Si quis ſanguinem, aut pus, aut ſquamulas per urinam ejiciat, & gravis adſit odor, veſicæ indicant lacerationes, & ulcus* (*b*). Ut mictus cruentus ſiſtatur, quum ex redundante ſanguine provenit, & tenui victu, & venam ſolvendo ſanguinem redundantem opportunè minuito. Quum ab humoribus acribus, atque erodentibus, eos diluito; quo in caſu aquas præcipuè boloſas tum intus, tum foris, & reliqua omnia tum emollientia, tum aliquantulum adſtringentia, quæ ad hæmoptyſin comprimendam propoſuimus, & hìc quoque commendamus. Ut purulentus curetur, ea adhibeto, quæ ad phthiſin extenuandam jam ante recenſuimus. Conveniunt proinde, niſi tamen adſit febris, balſamina imprimis, terebinthinata, decoctiones, atque infuſiones reſinoſæ, de quibus in ſuperioribus verba fecimus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit Terebinthina, ejuſque uſus, atque abuſus.

TErebinthina, quæ, aut *veneta*, aut *cypria* vocitatur, quæque renum, aut veſicæ ulceribus extergendis plurimùm ſanè confert, nihil aliud eſt, quàm *reſina*, ſive *humor reſinoſus*, qui ex arbore quadam, quæ *terebinthus* dicitur, extillat, vel ejus cortici concretus inhærens, vel extrinſecùs colligitur defluens, atque inſpiſſatur. Veneta vocatur, aut cypria, quia melior ex Cypro Inſulâ per Venetias ad nos tranſvecta in uſu medico præſcribitur. Hæc pluries lota, vel in pillulas digeſta, vel in ſyrupos extenuata propinari ſolet. In ſyrupos extenuata, & elegantior eſt, & multò minùs eam faſtidimus, & blandiùs agit. Cum melle hiſpano ingeſta, ut non ſemel et ipſi exper-

[a] *Sect.4. aph.*80. [b] *Sect.4.aph.*81.

perti ſumus, non tantùm in prædictis affectionibus, verùm etiam in phthiſi ex ulcere, in gonorrhoeâ inveteratâ, & in abſceſſibus meſenterii mirificè profuit. Præterea eâ lege parata, obſtructiones reſerat, urinas, & calculos egerit, atque mulieribus menſes aut compreſſos, aut præcluſos, aut interceptos, aut qualibet aliâ ex causâ deficientes provocat, tum maximè, quum rhabarbarum hiſce in caſibus ei adjeceris. Doſis ejus abſoluta eſt a drachmâ, ad duas. Syrupus de terebinthinâ ab unciâ, ad duas circiter, & ultra, ſi id exigat circumſtantiarum ratio, præbere poteris. De terebinthinæ uſu id in genere adnotabis, eam primò cum ovi recentis vitello intimè ſolvi, atque immiſceri; ideoque cum vitello prædicto deglutita faciliùs digeri, & ulteriùs per vaſa provehi; ſecundò, eo, quo pollet, balſamo, calefacere, ſanguinis æſtus augere, & ſpiritus concitare. Hinc quandoque inebriat, cerebrum turbat, nervos afficit, vertigines provocat, capitis moleſtias ſuſcitat, & hæmorrhagias movet. Quapropter in febribus, in hæmopthyſi, in affectionibus capitis eam penè ſemper nocuiſſe obſervavimus. Quinimmo ejus abuſus et in ipsâ gonorrhoeâ, ut deinceps fusè dicendum, mictum cruentum interdum lethalem fecit. Formulæ, quibus id præſidii genus nobis hactenus præſcribere placuit, ſunt quæ inſequuntur.

℞. *Terebinth. Cypr. pluries lotæ aquâ violar. drach.ij., pulver glycirrhyz. q. ſ., M. ref. pill. S. A. & cap.*

℞. *Terebinth. Cypr. plur. lotæ drach.j., ſuccini præp. drach.ſs., rhabarb. elect. in pulv. redact. ſcrup.j., cinnam. opt. ſcrup.ſs., M. f. pill. S. A., cap. ut m.*

℞. *Terebinth. Cypr. plur. lotæ drach.ij. ſolv. ſufficienti quantitate ovi recentis vitelli, & adde mell. hiſpan. unc.j. cap. ut m.*

℞. Sy-

℞. *Syrup. de Therebinth. S.A.parat. unc.j. cap. ut m.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid ſit aqua Villenſis, & aqua calcis vivæ.

ULceribus tum renum, tum veſicæ detergendis tria potiſſimùm in Praxi medicâ admodum idonea cenſentur: *aqua tetutiana, villenſis, & calcis*. De tetutianâ jam ante verba fecimus. De villenſi, & de aquâ calcis paucis hìc tantùm dicendum. Aqua villenſis eſt aqua quædam foſſilis, barbarè *mineralis*, quæ ferrum, alumen, & ſal paullulum redolet, ac ſapit. Hæc naturà ex fodinis ſuis in amœniſſimâ quadam Hetruriæ Villâ non procul a Lucâ conſurgit nonnihil tepens, cui non injurià extergendi virtus adſcribitur. De eâ marmoreus lapis hæc prope fontem inſculpta intuentibus objicit, quæque inter cæteros Andreas Bacci de Thermis(*a*) retulit. *Confert cunctis capitis membris, curat omnes ſtomachi morbos, appetitum excitat, digeſtionem conciliat, vomitum reſtringit. Sanat cuncta hepatis vitia; hepatis, ac venarum oppilationes aperit, colorem optimum facit. Confert paſſionibus ſplenis, ſanat ulcera pulmonis mundat venas, lapidem comminuit, arenulas prohibet. Macros impinguat, lepram curat non confirmatam. Bibita antiquas febres expellit, matricis vitia clyſterizata juvat, toto corpore ulcera ſanat. Triginta lavantur diebus qui eâ utuntur, octo vel decem bibitur, purgatione præmiſsâ*. Num ea tamen omnia credere fas ſit necne, id ſapienti, nec facilè credulo Lectori judicandum relinquimus. Certùm eſt, renibus extergendis, ulceribus interioribus mundificandis, obſtru-

[a] *Lib.6.*

ctionibus univerſis referandis, ſordibus tam ventriculi, quàm inteſtinorum diſcutiendis aquam villenſem opportunè hauſtam plurimùm ſanè ſemper contuliſſe. Propinanda eſt tepens, alvo priùs extersâ. Propinatur utplurimùm unà cum blandiori vehiculo, ſive ex melle præparato, ſive ex caſſiâ, ſive ex tartaro, hiſque ſimilibus. Ad libras duas, tres, aut quatuor adultis præbetur. Alvum, & urinam placidè cit. In lecto recumbat, qui aquam villenſem, non ſecus ac reliquas aquas abundè epotas, tutiùs excernere velit. Leniùs, ac tutiùs, quàm aqua tetutiana, villenſis agit; & quum eam per renes potiùs, quàm per alvum derivare quis cupiat, pro vehiculo aut ſyrupum violatum violaceum, aut de altheâ Fernelii, aut mel terebinthinatum ad uncias aliquot adjiciat. Aqua calcis eſt aqua communis per extinctionem vivæ calcis parata. Calx viva non modò ex ſilicibus, verùm etiam ex uſtis teſtaceorum conchis in uſum medicum conflatur. Talis aqua, ratione quantitatis calcis extinctæ, & fortior, & mitior evadit. Eam ita, utì legitur in A, parare conſuevimus; quam tutò, optimoque cum ſucceſſu ulcere interiori tum renum, tum veſicæ, tum inteſtinorum, tum pulmonis contabeſcentibus non ſemel propinavimus. Placidiſſimè, quin vel minimùm intus conturbet, labem contractam diſcutit, ulcera detergit, humores pravos corrigit, urinam, & ſudorem non ſemper, ſed rarò, eaque perquàm blandè movet. Cum melle hiſpano, ut legitur in B, frequens hauſta obſtructiones pervicaciſſimas, fluores mulierum albos, chloroſes, & gonorrhœas virulentas quamſæpiſſimè penitus evicit. Deleboe Sylvius (a) *Calx viva ex uſtis ſilicibus, vel conchis parata, nulli prudenti Medico ampliùs metuenda,*

[a] *Prax. Med. lib. 1. cap. 6. §. 14.*

enda, ſed lixivij formâ in pluribus affectionibus, feliciſſimè uſurpanda. Williſius (a) *Aquam calcis vivæ ter in die ad uncias quinque, vel ſex ſumendam præſcribere viſum erat; quo remedio per quatriduum uſus, urinam in quantitate modicâ benè tinctam, & non nihil ſalſam reddebat, & quo ad reliqua ferè ſanus, utì olim fuerat, videbatur.*

A ℞ *Calc. vivæ unc. ſs., aqu. comm. libr. j. M., æſtuet de more, colet. pro uſu ut m.*

B ℞ *Calc. vivæ ex uſtis teſtaceor. conchis unc. ſs., aq. com. unc. viij. M., æſtuet de more, & adde mell. hiſpan. unc. ij. Colet., & cap. quot. in Aur., ut m. Locò mellis optimo cum ſucceſſu additur quoque aut ſyr. de terebinth., aut mel terebinthinatum.*

ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quid ſit iſchuria, dyſſuria, & ſtranguria.

INter cætera, quæ humano corpori vitam habente moliri ſolent non minima incommoda, renum, ac veſicæ, aliarumque partium ulcus, & inflammatio, nec non etiam calculi, occurrunt *Iſchuria*, *Dyſuria*, *Stranguria*. Iſchuria penes Clinicos eſt, quum *urina ſupprimitur*, ſive *diu*, *antequam egeratur*, *continetur*. Dyſuria, quum *urina cum labore*, *aut difficultate egeritur*. Stranguria, quum *guttatim excernitur*; qua de re ſtranguria et *urinæ ſtillicidium* paſſim appellatur. Affectiones præfatæ a calculis modò fiunt, qui tum in renibus, tum in veſicâ urinariâ præcludunt urinæ defluxum, ac organa lædunt; modò aut a ſanie, aut a ſanguine in grumos concretis; modò ab ipſâ urinâ, quæ, utpote acris, membranas, & muſculos mordicando, meatus convellit, eoſque contrahit; modò à paralyſi quadam, quâ aut veſica,

(a) *Pharm. rat. par. 1. Sect. 4. ubi de diabet in hiſtor.*

aut renes, aut muſculi adjacentes reſoluti, liberè contrahi nequeunt, ut lotium a ſanguine exceptum urgeant, & exprimant. Triplex ejuſmodi affectio in Senibus, eoquòd plerùnque vel a læſione organicâ, vel a paralyſi procedat, ut plurimùm inſanabilis eſt; tum maximè, quum vel ſupervenerit teneſmus, vel odorem urinæ, veluti ex naribus conſurgentem, ægroti faſtidiverint. Stranguriam, quæ renibus fit exulceratis, deploratam cenſemus; non adeo neque contumax, neque periculi plena, quæ ab ulcere urethram exedente in gonorrhœâ præſertim provenerit, eſſe ſolet. De hac Hippocrates [a] *Urinæ ſtillicidium, & mingendi difficultatem ſolvit vini potio, & venæ ſectio; incidere autem oportet interiores.* De auxiliis, quæ hiſce affectionibus clinicè præſtanda ſunt, ea, quæ ſuperiùs innuimus, dixiſſe abundè ſit.

CAPUT IV.

De Diabete.

Definitio, & Diagnoſis.

Diabetes, quæ vulgò et *hydrops ad matulam* nuncupatur, *matellæ hydrops, & dipſacos*, idem penè ſonat, ac ſi urinæ profluvium dixiſſes. Nihil aliud eſt ſanè, quàm *ex frequenti, copioſoque mictu corporis univerſi macies, ſive tabes*. Quoniam autem in diabete mingendo potulenta paulò priùs ingeſta, nec prorſus immutata, quandoque egeruntur, quandoque in urinam converſa, hinc fit, ut duplex habeamus diabetis genus, *veræ*, & *nothæ*. Vera prior, altera dicitur notha.

Cauſa.

Ex quibus diabetis extant indicia, æquè ac diverſitas. Cauſas, quæ diabetem faciunt, quamplurimas afferre poſſumus. Omnes tamen aut in organis læſis,

[a] *Sect. 7. aphor. 48.*

læſis, aut in humoribus pravis extare videntur. Diabetes fit organorum vitio, tum quum aut renum laxatâ ſtructurâ, ſerum facilè a ſanguine ſecedit, & locò ſeri potiones quandoque paulò pridem ingeſtæ nihil prorſus immutatæ; aut, ſphincteribus reſolutis, liberè profluunt. Fit humorum labe contractâ, tum quum potulenta vel indigeſta ſerum nimium procreant, vel citò nimis, & antequam in ſerum adhuc convertantur, excernuntur.

Diabetes, cujuslibet ſit generis curatu, ſemper difficilis erit. Notha minùs, quàm legitima. Senibus penè ſemper lethalis. Pueris temporis proceſſu plerùnque ſiſtitur. Prognoſis.

Ad diabetem organicam eximendam, ſi a nimiâ organorum laxitate provenerit, ea conducunt, quæ blandè adſtringunt. Hujuſmodi ſunt aquæ omnes, quæ bolo ſcatent, decoctiones, quæ vulnerariæ dicuntur, hederæ videlicet terreſtris, pimpinellæ, florum hyperici &c. Conveniunt item et chalybeata, rhabarbarum torrefactum, coralia præparata, hiſque ſimilia. Si a ſphincteribus originem duxerit paralyſi reſolutis, ea adhibenda ſunt, quæ paralyſi evincendæ inſerviunt, de quibus ſermonem pridem habuimus. Si ab humoribus pravis, vitio potiſſimùm digeſtionis intus cumulatis, ea propinare juvat, quæ ad extenuandas ventriculi, inteſtinorumque ægritudines in præcedentibus propoſuimus. Curatio.

Hiſtoria II.

Quicquid, diabeti medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

HErophilus vir quidam non ignobilis, annorum triginta circiter, habitus plethorici, viribus conſtans, ad eximendam, quam ex impuro concubitu olim Romæ contraxerat, labem, mercuriales inunctiones

ctiones in Montem Peſſulanum, vulgò *Mompellier di Francia*, profectus ſibi adhibuit. Luem celticam, quantùm potuit extenuavit mercurius, ptyaliſmum autem, qui ad menſes plures confluxit, inducens. Ptyaliſmo adſtringentibus quibuſdam compreſſo, diabete Herophilus tandem noſter propè contabuit; maximam quippe non coctæ urinæ copiam, dies, noctesque ſitiens, languens, ciboſque faſtidiens, egerebat. Et, a febre tametſi prorſus adhuc eſſet immunis, ſqualens tamen, exſuccus, atque excarnis adeo in dies conſumebatur, ut ad maciem jam extremam deveniſſet, niſi ex Galliâ in Urbem reverſus nobis ſe ſtatim tractandum comiſſiſſet; qui talem diabetem ex eâ, quam in humoribus mercurialia induxerant fuſionem, abundè conjicientes, nihil aliud præſtitimus, quàm optimâ vivendi conſtitutâ ratione, auro in folia extenuato, ac bis in die cum lacte, ut legitur in A, ingeſto, tam diræ diabetis cauſas ſubducere; quas profectò, dierum quindecim tantùm intercapedine, eâ, quæ inſequitur methodo, planè ſuſtulimus. Menſis erat Septembris, quum Herophilo mederi ſuſcepimus. Et is, utì ante jam diximus, inter cætera incommoda, et nauſeâ laborabat. Ad vires iccirco penè confractas quodammodo ſubſtinendas, ut unà cum lacte et optimam chocolatam ſorberet, effecimus; quemlibet interim alium victum, præter ſorbitiones infuſionis radicis chinæ per extinctionem auri candentis, ita ut eſt in B, paratæ, creberrimas, prioribus tribus diebus interdicentes. Mox et juſculum, ita ut legitur in C, medicatum horis congruis quotidiè præbuimus. Poſtremò præter juſculum, quoniam et cibos avidè appetere ceperat, etiam fercula ex herbis antiſcorbuticis in jure vitulino cum ovorum recenti vitello propinavimus; quibus tandem

dem refectus, non modò diabetes ceſſavit, verùm et carnem ſibi induit, & optimè convaluit.

A ℞. *Ocul. cancr. præp., coral. rubr. præp. ana drach. j., lact. Capr. unc. viij., aurei ſoleacei folium j. M., & adde optimæ chocolat. unc. j. ſolv., exag. S. A., & cap. bis in die loco prand. & cœn. ut m.*

B ℞. *Radic. opt. chin. drach. ij., cinnam. opt. drach. ſs., aq. comm. lib. iij. M. f. inf. cin. calid. per hor. xij. circit., in quâ poſtmodum ter, aut quater, aut quinquies optim. aurum candens extingue. Colet., & adde mell. hiſpan. q. ſ. ad gr. ſap. pro potu quotid. ut m.*

C ℞. *Folior. coclear., pimpinel., borrag. ana q. ſ., juſculi gallin. opt. pariter q. ſ. Decoq. S. A., & adde panis optim. tritic. unc. iij., decoq. pariter, col., f. f. expreſſ., in quâ ſolv. ovi. vitellum recens, cap. hor. congr. ut m.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

De auri uſu in re medicâ.

DE auro, inter foſſilia metallo ſanè duriſſimo, lucidiſſimoque, quod *Sol* proinde a chymicis dicitur, ab aliis *metallorum Rex*, plura, quæ nec rationi, nec uſui quidem cohærent, ſcripta nobis hactenus tradita ſunt. Plura dictitant, qui in clinice faciendâ, circulatoriâ verboſitate, ac ſubdolâ uſi calliditate, & vulgo imponunt, & facultatem medicam flagitiis, atque ignominiâ nobilitant. Aurum ſive in foliâ redactum, ſive alio quovis pacto ſolutum ſit, ingeſtum tametſi, neutiquam nec digeri, nec intrinſecè immutari in corpore humano vivente adhuc potuerit; & tametſi digeſtum, atque prorſus immutatum nullatenus fortaſſe aut morbis deſtruendis, aut œconomiæ animali conſervandæ conduceret; attamen ex-

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula VI.

FIGURA I.

Exhibet Renes Ureteres Veſicam urinariam, ac generationis organa in mulieribus.

A Truncus arteriæ aortæ
B Truncus venæ cavæ
CC Vaſa emulgentia
DD Renes
EE Ureteres reciſi
FF Vaſa iliaca
G Uterus diſtentus, ut exiſtit tempore puerperii
H Veſica urinaria
I Ejus ſphincter
a Clytoris
bb Nymphæ
c Meatus urinarius
dd Labia pudendi
KK Teſtes, ſive ovaria
LL Tubæ Fallopianæ
MM Alæ veſpertilionum
N Inteſtinum rectum
OO Uteri vincula rotunda
PP Venæ,& arteriæ ſpermaticæ, quæ in faſciculum aptatæ, per teſtium ſubſtantiam effunduntur.

FIGURA II.

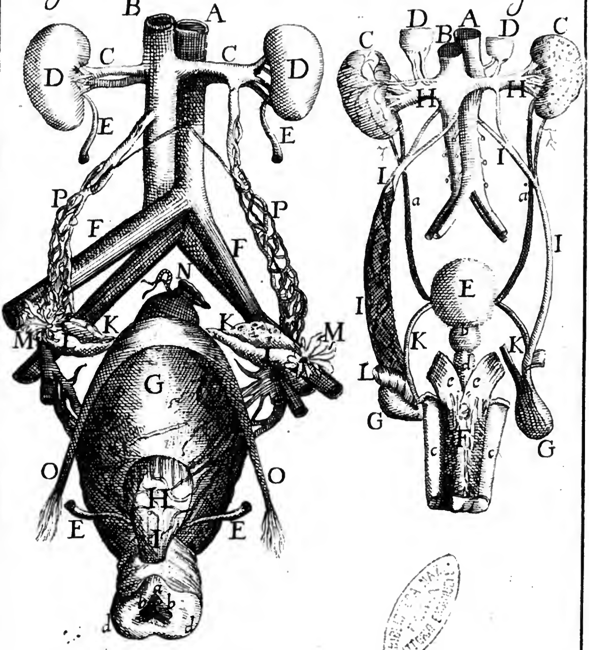
Indicat Renes, Ureteres veſicam urinariam, ac generationis organa in maribus.

A Truncus arteriæ aortæ
B Truncus venæ cavæ
CC Renes membranâ exuti
DD Renes ſuccenturiati
E Veſica urinaria
aa Ureteres
b Cervix veſicæ urinariæ
d Proſtatæ
ee Muſculi penis erectores
cc Membranæ penis recisæ
F Penis
GG Teſtes
HH Vaſa emulgentia
II Venæ, & arteriæ ſpermaticæ, quæ in teſtes effunduntur
KK Vaſa deferentia
L Epididimes, ſive paraſtatæ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Tab. VI.

Fig. I.   Fig. II.

INDEX RERUM, ET VERBORUM.

A

AEr montanus, & ſubtilis phthiſicis, & hæmoptoicis plurimùm confert. pag. 252.

Angina quid, ejuſque definitio. 266. Dividitur in veram, & ſpuriam. ibid. Ejus diagnoſis, & cauſa. 267. Prognoſis. ibid. Curatio. 268.

Angina pituitoſa quid fuit penes Priſcos. 270.

Anaſtomoſis quid. 187.

Anorexia quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 133. Ejus cauſa ibid. Prognòſis, & Curatio. 134.

Apoplexia quid. 18. Ejus diagnoſis. ibid. Cauſa. 19. Variè dividitur. 20. Prognoſis. ibid. Curatio. 21., & ſeq.

Apoplexiam lympha in cerebro collecta inducit, & quomodo. 27. Sanguinis copia eam licèt inducere poſſit, difficilè tamen mors inde repentina ſequitur. 28. Diſtinguitur in fortem, & debilem, ſive imperfectam. 29.

Apoplexiæ diſcutiendæ non ſemper convenit ſanguinis miſſio. ibid.

Apoplecticis, quibus in caſibus extrinſecùs fortiora remedia adhibenda ſunt. 30. Graviter olentia, graviter quandoque lædunt apoplecticos. ibid.

Aqua calcis vivæ quid præſtet in uſu medico. 337. Quomodo paretur. 339.

Aqua Tetutiana quid, ejuſque uſus, & facultates. 139. Dyſentericis præcipuè plurimùm confert. ibid.

Aqua Villenſis quid, & quid præſtet in uſu medico. 337

Arteriæ bronchiales quid. 220.

Arteriotomia pro morbis profligandis inutilis cenſetur. 81

Aſthma quid, ejuſque definitio. 255. Variæ ejus ſpecies, & nomina peculiaria. 256. Ejus diagnoſis, & cauſa ibid. Prognoſis. 257. Curatio. 258 Per varios Lunæ motus recrudeſcere, & recurrere ſolet. ibid. Blandè urinam movere juvat. 261. Fortiora emeti-

 ca,

ta, & diuretica omnino improbantur, & quare. 262

Aurum quomodo denominetur a Chymicis. 343. Ejuſ vires, & facultates in uſu medico. ibid.

B

Balnea non calida, ſed tepentia adhibenda ſunt. 73

Balnea aquæ dulcis diarrhœam quandoque ſiſtunt. 169.

Bilis quid propriè, ejuſque differentia. 279. Quæ colligitur in veſicâ felleâ an fluidior hepatica. 280. Non omnis ab hepate deducitur in inteſtina. 291. Ejus uſus. ibid.

Bulimus quid, ejuſque diagnoſis, cauſa, prognoſis, & curatio, 146.

C

Caffè quid præſtet in uſu medico, ejuſque deſcriptio. 255.

Calculus dum renes affligit quid præſtandum ſit. 333. Vide Nephritis.

Camphora, ejuſque uſus in Re medicâ. 297. Ejus differentiæ. 298. Ejus doſis. ibid.

Cardialgia quid, ejuſque definitio. 156. Ejus diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis, & curatio. 157 In cardialgiá alvum ſtatim movere eſt res plena periculi, & quare. 160.

Carus quid, ejuſque definitio. 73. Ejus diagnoſis, cauſa, & prognoſis. 74. Curatio. 75.

Catalepſis quid, ejuſque definitio 68. Diagnoſis. 69. Cauſa, & prognoſis. ibid. Curatio. 70.

Cerebrum quid propriè, ejuſque deſcriptio. 1. Diſtribuitur in cerebrum, cerebellum, & medullam ſpinalem. 2. Ejus cortex quid. 5. Ejus medulla, ſive corpus calloſum quid. 6. Ejus ventriculi, eorumque ſitus. 7. Uſus eorum præcipuum. 9.

Cerebri fornix quid propriè. 7. Septum lucidum, & plexus choroidei quid. ibid. Calamus Scriptorius, & infundibulum quid. 8. Vulva, & anus quid. 7. Glandula pinealis, & pituitaria quid. 8. Vaſa peculiaria ibid. Ejus uſus præcipuus. 9.

Centrum ovale, ejuſque partes adnexæ quid. 13. Harum partium munus præcipuum in cerebro. 14.

Cho-

Chocolata quid præſtet in uſu medico, ejuſque compoſitio. 253

Cholera quid, ejuſque definitio. 191. *Ejus variæ ſpecies.* 192 *Ejus diagnoſis. ibid. Cauſa, & prognoſis.* 193. *Curatio.* 194.

Cœliaca paſſio quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 175. *Ejus cauſa, & prognoſis. ibid. Curatio.* 176.

Colica affectio quid, ejuſque definitio. 202. *Quomodo differat ab iliacâ, & nephriticâ.* 203 *Eam quandoque ſiſtunt frigidæ potiones.* 206.

Coma vigil, ejuſque definitio, & diagnoſis. 82. *Cauſa, & prognoſis.* 83. *Curatio.* 84. *Utrum veſicantia, & ſinapiſmata, an potiùs opiata in comate vigili conveniant.* 87.

Convulſio, & ſpaſmus quid, ejuſque definitio, & differentiæ. 53. *Cauſa.* 54. *Prognoſis.* 55. *Curatio.* 56. *Quomodo differat a ſpaſmo penes nos.* 57. *Ex inanitione, & repletione fieri Veteres opinabantur, & quomodo.* 58. *Quicquid judicandum de veſicantibus, inuſtionibus, cæteriſque exterioribus remediis pro convulſione evincendâ.* 59.

Chyli capſula communis quid, ejuſque ſtructura, & ſitus. 129.

Chylus, & Chymus quid. 124. *Quomodo a ſordibus in inteſtinis ſegregetur.* 125. *Ab inteſtinis ad hepar deferri in Veterum ſententiâ falſum eſt.* 128.

Cynantropia quid. 97.

D

Delirium quid propriè. 94.

Diabetes quid, ejuſque definitio, & variæ denominationes. 340 *Diagnoſis. ibid. Prognoſis, & curatio.* 341.

Diapedeſis quid. 187.

Diarrhœa quid, ejuſque definitio, & cauſa. 160. *Prognoſis.* 161. *Curatio.* 162.

Diarrhœa, quæ dicitur ob œconomiæ animalis lapſum *quid, & quomodo curanda.* 166.

Diarrhœam quandoque ſiſtunt balnea aquæ dulcis. 169.

Digeſtio in cavo inteſtinorum perficitur, & quomodo. 124.

Diploe quid. 3.

Ductus cholidocus quid, ejuſque ſitus, & uſus. 279.

Ductus hepaticus quid, ejuſque uſus

uſus. ibid.

Ductus lymphatici quid propriè, eorumque ſtructura. 127. *Eorum principium, & finis.* 128. *Eorum uſus. ibid.*

Ductus thoracicus quid propriè, ejuſque ſitus. 129. *Etiam in cadavere humano ſecto oculis obverſatur.* 130.

Dyſenteria quid, ejuſque, variæ definitiones. 179. *Eius diagnoſis, & cauſa.* 180. *Prognoſis, & Curatio.* 181. *Quomodo dignoſcatur num craſſa, num tenuja ſint affecta inteſtina.* 185.

Dyſentericos rebus craſſis, glutinoſiſque curare improbatur, & quare. 190.

Dyſpnœa quid. 256.

Dyſuria quid. 339. *Ejus deſcriptio, cauſa, & prognoſis.* 340. *Curatio. ibid.*

E

Empyema quid, ejuſque definitio, variæ denominationes, & ſpecies. 233. *Ejus diagnoſis, & cauſa. ibid. Curatio.* 134. *Nonniſi paracenteſi curari poteſt. ibid.*

Epilepſia quid, ejuſque variæ denominationes. 60. *Ejus definitio, & diagnoſis. ibid. Cauſa.* 61. *Prognoſis.* 62. *Curatio.* 63. *Pro epilepſiâ evincenda quid judicandum ſit de cranii terebratione.* 65.

Epilepſia in recèns natis quomodo tractanda. 66. *Lunæ, Cælique mutationes an epilepſiæ recurſus procreent.* 67.

F

Facultates principes corporis humani quid. 39.

Falx meſſoria cerebri, ejuſque partes quid. 2.

Fames canina quid, ejuſque definitio. 143. *Ejus diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis, & curatio.* 144.

Fluxus hepaticus quid, ejuſque cauſa. 186.

Folliculus fellis quid, ejuſque ſubſtantia, & uſus. 278. *Ejus ductus peculiaris. ibid. Quare inter hepar, & ventriculum collocetur.* 280.

Frigidæ potiones colicam, iliacam, & choleram quandoque ſiſtunt, & quare. 206.

Fungus melitenſis quid, & quid præſtet in uſu medico. 245.

Gan-

G

Ganglion quid propriè. 13. *Gelida num conveniant inflammationibus ſedandis*. 95.

H

Hæmoptiſis quid, eiuſque definitio. 236. *Quomodo diſtinguatur a pleuritide*. ibid. *Ejus diagnoſis, & cauſa*. 237. *Prognoſis, & curatio*. 238. *Quid credendum ſit de præſidiis, quæ ad hæmoptyſin curandam proponuntur*. 245.

Hæmoptoicis victus craſſus plurimùm nocet, & quare. 251. *Aer montanus admodum confert*. 252.

Hæmorrhagia ab humoribus tenuibus non provenit. 241. *A craſſis potiùs oritur, & quare*. 242. *Frequenter corripit eos, qui viſcerum obſtructiones patiuntur*. ibid.

Helvetii ſpecificum in hæmorrhagiis quid, ejuſque compoſitio. 246.

Hepar quid propriè, ejuſque deſcriptio. 275. *Ejus ligamenta tria*. ibid. *Deſcribitur ligamentum latum, ſive ſuſpenſorium*. 276. *Deſcribitur umbilicale*. ibid. *Deſcritur innominatum*. ibid.

Hepatis ſubſtantia quid. 276. *Ejus lobuli quid propriè*. 277. *Ejus arteriæ, & venæ*. ibid. *Ejus nervi, & ductus lymphatici*. ibid. *Gliſſonii capſula in Hepate quid*. 276. *Hepatis munus præcipuum*. 280. *Refellitur Veterum ſententia circa ejus uſum, & quare*. 285.

Hepatitis quid, ejuſque definitio 290. *Ejus diagnoſis, & differentia*. ibid. *Cauſa*. 291 *Prognoſis*. ibid. *Curatio*. 292

Hepatitis jam ſuppurata paracenteſi curatur. 296.

Humiditas, ratione nutritionis, quid penes Galenum, & Avicennam. 130.

Humores ſtagnantes in partibus inflammatis quare facilè ſuppurant. 235.

Hydrophobia quid, & quomodo curanda. 102.

Hypocauſta, & vaporaria pro curandâ paralyſi improbantur, & quare. 40.

Hypochondriaca affectio quid, ejuſque definitio. 107. *Diagnoſis, & cauſa*. 180. *Prognoſis, & curatio*. 109. *Pars affecta in hypochondriâ Veteribus*

ribus aſſignata non ſemper imprombanda. 111. *Remedia, quæ proponuntur ſunt admodum incerta.* 122

I

Icteritia quid, ejuſque definitio, & nomina varia. 299 *Diagnoſis. ibid. Cauſa.* 300 *Prognoſis. ibid. Curatio.* 301

Ictericis ſanguinis miſſio quando conveniat. 304. *Color flavus unde proveniat. ibid.*

Ictericus quidam potione gelidâ ſumptâ ſtatim convaluit. 305

Jecur. Vide *Hepar.*

Iliaca affectio quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 197. *Ejus cauſa, & prognoſis.* 198. *Curatio.* 199.

Incubus quid. 86.

Inteſtina quid propriè, eorumque deſcriptio. 119. *Dividuntur in tenuja, & craſſa.* 120. *Deſcribitur inteſtinum duodenum. ibid. Deſcribitur Jejunum, & Ileum.* 121. *Colon.* 122. *Cæcum penes Recentiores quid.* 123. *Deſcribitur rectum. ibid.*

Inteſtinorum valvulæ conniventes quid, earumque detector. 121. *Valvula Bahuini quid.* 122. *Vaſa inteſtinorum peculiaria.* 124.

Inteſtinorum preſſio, & contractio unde. 125.

Inſomnia quomodo interdormiendum ſuſcitentur. 79.

Ipecacuanhæ radix, ejuſque hiſtoria. 167.

Iſchuria quid. 339. *Ejus deſcriptio, cauſa, & prognoſis.* 340

L

Lac ingeſtum tenujores facit humores. 243. *Tabidis cur propinetur. ibid. Quod iis craſſitudinem impertiatur falſum eſt. ibid. Ejus eſſentia quid. ibid. Quid de ejus uſu ſentiat Morellus. ibid.*

Laryngis muſculi treſdecim enumerantur. 218. *Deſcribuntur quatuor communes. ibid. Deſcribuntur reliqui novem proprij. ibid.*

Lethargus quid, ejuſque definitio. 73. *Ejus diagnoſis, cauſa, & prognoſis.* 74. *Curatio.* 75.

Lethargicos torquere, ut excitentur improbatur. 75.

Lien quid propriè, ejuſque deſcriptio. 287. *Ejus figura, & color. ibid. Ejus ſitus.* 288. *Ejus*

Ejus tunicæ. ibid. Cellulæ, & glandulæ lienares quid. ibid. Ejus vaſa peculiaria. ibid. Vaſa nonnulla ſanguifera in ejus cellulas dehiſcunt. 289. *Ejus uſus. ibid.*

Lienis inflammatio, obſtructio, & ſcirrhus quid. 306. *Diagnoſis. ibid. Cauſa, & prognoſis.* 307. *Curatio. ibid.*

Lienteria quid, ejuſque definitio. 169. *Ejus diagnoſis, & cauſa.* 170. *Prognoſis, & Curatio. ibid.*

Lycanthropia quid, & quomodo curari debet. 97.

Lythiaſis quid. 330. *Ejus diagnoſis, & prognoſis.* 331. *Curatio.* 332.

M

Malacia quid, ejuſque curatio. 146. *Quæ appetuntur in malaciâ, quamvis non congrua videantur, non ſunt interdicenda, & quare* 149.

Mania quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 67. *Cauſa, & prognoſis.* 98. *Curatio.* 99.

Maniam quomodo excitari opinetur Galenus. 101.

Margaritæ quare ægrotantibus præberi quandoque poſſunt. 95.

Medicamentum quid propriè. 41. *Triplici ſenſu accipitur a Scriptoribus.* 42. *Variæ medicamentorum claſſes.* 43.

Medulla oblongata quid. 10. *Ejus radices quatuor. ibid. Anteriores opticorum thalami dicuntur. ibid. Poſteriores teſtes, & nates formant. ibid. Origo nervorum omnium cenſetur, & quare.* 11.

Melancholia affectio quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 105. *Cauſa, & prognoſis.* 106. *Curatio.* 107.

Meninges quid, earumque diviſio. 2.

Meninx craſſa quid. 2. *Ejus ſubſtantia, & ſinus quatuor præcipui, eorumque uſus.* 3. *Torcular quid. ibid. Jugiter movetur motu veluti ſyſtoles, & diaſtoles.* 5. *Eius uſus* 4.

Meninx tenuis, ejuſque ſubſtantia, & uſus. 5.

Meſenterium quid propriè, ejuſque deſcriptio. 125. *dividitur in meſeræum, & meſocolon. ibid. Vaſa, & glandulæ meſenterii peculiares.* 126.

Meſenterii affectiones, earumque cauſæ, & curationes. 209.

Quo-

Quomodo præcipuè dignoſci poſſunt. 211.
Mictus cruentus, & purulentus, quid, eorumque cauſa, & prognoſis. 334. Curatio. 335.
Motus convulſivi, ſive tremores quid, & unde proveniant. 59.
Myrobalani quid eorumque natura, & ſpecies variæ. 173. Fluxibus alvi univerſis ſedandis apprimè conducunt. 174.

N

NAuſea quid, ejuſque definitio. 140. Ejus diagnoſis, & cauſa. 141. Prognoſis. ibid. Curatio. 142.
Nephritis quid, ejuſque definitio. 325. Diagnoſis. 326. Cauſa. ibid. Prognoſis. 327. Curatio. ibid. Quomodo a colicâ diſtinguatur. 329.
Nervi quid. 11. duplici veſtiuntur meninge. ibid. Diſtribuuntur in duplicem claſſem. 12. Primæ claſſis quot. ibid. A medullâ oblongatâ egrediuntur. ibid. Secundæ claſſis quot. ibid. A medullâ ſpinali ortum ducunt. ibid. Eorum munus. ibid.
Nitrum quid præſtet in uſu medico, & quid per nivem gelidis conferat. 96.

O

OEſophagus quid propriè, eiuſque deſcriptio. 114. Ejus præcipui parietes. 115. Organici ſunt, & quare. ibid. Ejus vaſa. 116. Muſculi peculiares quot, eorumque nomina propria. ibid.
Omentum quid propriè, ejuſque deſcriptio. 286. Ejus nomina varia, ſitus, & figura. ibid. Ejus vaſa peculiaria. ibid. Ejus uſus. 287.
Ortophnœa quid propriè. 256.

P

PAncreas quid propriè, ejuſque deſcriptio. 284. Ejus figura, & ſitus. ibid. Ejus ductus communis virſungianus. ibid. Ejus vaſa præcipua. 285. Ejus munus. ibid.
Paralyſis quid, ejuſque definitio. 31. Ejus diagnoſis, & cauſa. 32. Prognoſis. 33. Curatio. 34. Variè ab Auctoribus deſcribitur. 38. Eam hypocauſtis, vaporariis &c. curare res eſt plena periculi. 40.
Pedum refrigeratio intempeſtiva quam-

quamplurimas gignit affectiones, & quare. 207.

Peripneumonia quid ejuſque definitio. 223.

Pica quid, ejuſque diagnoſis, cauſa, prognoſis, & curatio. 146.

Phrenitis quid, ejuſque definitio. 89. Diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis. 90. Curatio. 91. Quid propriè phrenitis ſignificet. 94.

Phthiſis quid, ejuſque variæ definitiones. 246. Ejus diagnoſis, & cauſa. 247. Prognoſis. ibid. Curatio. 248. Victus craſſus omnino damnatur, & quare. 251. Plurimùm contra confert aer ſubtilis & montanus. 252.

Pleuritis quid, ejuſque definitio. 223. Promiſcuè ſumitur quandoque pro peripneumoniâ, & quare. ibid. Ejus diagnoſis. 224. Dividitur in aſcendentem, & deſcendentem. ibid. In veram, & ſpuriam. 225 Ejus cauſa. ibid. Prognoſis. ibid. Curatio. 226.

Pleuritide interemptis pulmones quoque inflammati reperti ſunt. 223. Quid judicandum ſit de præſidiis antipleuriticis pro curandâ pleuritide. 229. Alvum ſolvendi abuſus in pleuritide unde proveniat. 231. Veſicantia non ſemper damnanda. 232.

Poſca faucium inflammationem aut lenit, aut diſcutit. 273 Quomodo præſcribatur. 274

Ptyaliſmus quid, ejuſque definitio. 309. In ſpleneticis utplurimùm excitatur, & quare. 310.

Pulmones quid, eorumque deſcriptio. 214.

Pulmonum ſubſtantia quid. 219 In fœtu rubicundiſſima eſt, & quare. ibid. Eorum vaſa peculiaria. ibid. Eorum uſus. 221.

Pulmones, reſpectu reſpirationis, quid præſtent. 221. Se habent merè paſſivè, & quare. 222.

R

RAbies ex morſu rabidorum contracta quid, & quomodo curanda. 102.

Radices cannarum montanarum, & tragopogonos eundem præſtant effectum cum radice chinæ. 253.

Radix Ipecuacanha quid, & quomodo propinanda ſit. 167.

Pro diarrhœâ, & dyſenteria curanda optimum remedium. ibid. Ejus doſis, & præſcribendi modus. 168. *Ejus inventor. ibid.*

Renes quid propriè, eorumque ſitus, & deſcriptio. 311. *Eorum pelvis quid.* 312. *Eorum tunicæ propriæ. ibid. Eorum ſubſtantia glandoſa. ibid. Eorum vaſa peculiaria.* 313. *Eorum uſus. ibid.*

Renes ſuccenturiati quid, eorumque varia nomina. 317. *Eorum ſubſtantia. ibid. Eorum uſus. ibid.*

Reſpiratio fit inſpiratione, & expiratione. 221. *Quomodo peragatur. ibid.*

Rhexis quid. 187.

S

S*Anguis pulmones ingreſſus immutatur, & quare.* 222.

Sanguinis excretio per os, unde profluat, & quomodo dignoſcatur. 241.

In *ſanguine educto quid judicandum ſit de cruſtâ fungoſâ.* 271.

Sanguis hircinus, & leporinus in inflammationibus propinatus quid præſtet. 297.

Senſorium commune quid. 10.

Senſus in corpore humano fiunt per membranas, quemadmodum motus per muſculos. 39.

Siccitas, & humiditas ratione nutritionis quid ſonet in ſenſu Galeni, & Avicennæ. 130

Somnus, & vigilia quid, & unde proveniant in corpore humano. 77.

Soporoſi affectus, organici licèt, faciliùs ſolvuntur, quàm humorales. 79. *Ex Muſitano quomodo ab invicem diſtinguantur.* 80.

Spaſmus. Vide *Colvulſio.*

Spermaceti quid, ejuſque uſus, & abuſus in Re medicâ. 297. *Ejus doſis.* 298.

Spirituum animalium ſecretio ubi peragatur penes Recentiores. 10. *Eorum ſedes præcipua.* 15.

Spiritus vini uſus pro inflammationibus curandis quid præſtet. 272. *Quid ſit.* 273. *Ejus abuſus. ibid.*

Splen. Vide *Lien.*

Succus pancreaticus quid, ejuſque munus in corpore humano. 285.

Te-

T

TEneſmus quid, ejuſque definitio, & cauſa. 188. & 189.

Terebinthina quid, ejuſque variæ ſpecies. 335. Ejus uſus, & abuſus. ibid. Variæ ejus formulæ, & præſcribendi modus. 336.

Thè quid præſtet in uſu medico. 255.

Trachea quid, ejuſque deſcriptio. 215. Ejus cartilagines præcipuæ. ibid. Ejus membranæ tres. 216. Ejus vaſa, & uſus. ibid. Deſcribuntur ſingulæ ejus capitis cartilagines. 217. Deſcribitur thyroides, ſive ſcutiformis. ibid. Cricoides, ſive anularis. ibid. Arytænoides. ibid. Epiglottis. ibid.

Tuſſis quid, ejuſque definitio, & differentiæ. 263. Ejus cauſa ibid. Prognoſis. 264. Curatio. 265. Exponuntur nonnulla, quæ ad tuſſim ſiſtendam mirificè conducunt. ibid.

V

VAſa lactea, ſive ductus chyliferi quid propriè, eorumque deſcriptio. 126. diſtribuuntur in primi, ſecundi, & tertii generis. 127.

Vas breve Veterum quid propriè. 283.

Vena porta quid, ejuſque ſitus. 281. Tum origine, tum munere differt a reliquis venis. 282. Deſcribuntur ejus truncus, & propagines. ibid. Ejus munus præcipuum. 283.

Ventriculus quid propriè, ejuſque deſcriptio. 117. Ejus peculiaria orificia, ejuſque ſtructura. ibid. Cruſta, ſive tunica villoſa quid. 118. Vaſa præcipua. ibid. Uſus. 119.

Vertigo, ejuſque etymologia, definitio, & variæ ſpecies. 44. Ejus diagnoſis. 45. Cauſa, & prognoſis. 46. Curatio. 47. Jugularibus compreſſis quandoque excitatur, & quare. 51. Veterum opinio vertiginem per vapores explicantium. 52.

Veſica urinaria quid propriè, ejuſque deſcriptio. 314. Ejus ſitus in utroque ſexu. 315. Ejus ſphincter, ibid. Ejus parietes peculiares. ibid. Ejus vaſa. 316. Uſus. ibid.

Vinum quandoque optimùm in mor-

morbis aliquibus extenuandis. 88. Ejus ſpiritus reſiſtit potiùs alimentorum digeſtioni, & quare. 138.
Vomica quid, eiuſque definitio, & diagnoſis. 234. Cauſa. ibid. Prognoſis, & curatio. 235.
Vomitus quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 150. Ejus cauſa, & prognoſis. 151. Curatio. 152. Utplurimùm eſt ſalutaris, & quando. ibid. Navigantibus unde proveniat. 153.
Vomitus ſanguinis quid, ejuſque cauſa. 154. Ejus prognoſis, & curatio. 155.

U

URachus quid. 315.
Ureteres quid propriè, eorumque deſcriptio, & ſitus. 313. Eorum vaſa peculiaria. 314. Eorum inſertio in veſicam urinariam. ibid.
Urethra quid, ejuſque granum hordeaceum. 315.
Urina quid propriè, ejuſque definitio, & differentiæ. 318., & 319.
Urinæ partes componentes penes Chymicos. 313. Ejus contenta quid, eorumque differentiæ. 320. quomodo congerantur. 321. Quid indicare ſolent. ibid. Quomodo ſecundùm naturam variare poſſunt. 323.
Urinæ copia immodica tempore hyemali unde proveniat. 344.
Urinam inſpicienti quid obſervandum ſit. 324. Calor extrinſecùs ad ſtatum naturalem reddit urinas frigore immutatas. 225.

FINIS LIBRI SECUNDI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

Digitized by Google